

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
Δ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ (ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ)
ΣΥΝΟΔΟΣ Δ'

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΒΟΥΛΗΣ

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΙΣΤ
Δευτέρα 31 Οκτωβρίου 1988

ΑΘΗΝΑ 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΙΣΤ'

Δευτέρα, 31 Οκτωβρίου 1988

ΘΕΜΑΤΑ

Α' ΕΠΙΚΥΡΩΣΗ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

των συνεδριάσεων Ζ' 11.10.88 και Η' 12/10/88, σελ. 695

Β' ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. Κατάθεση του πορίσματος της εξεταστικής επιτροπής και συζήτηση σχετικά με τον χρόνο και τρόπο συζήτησης του πορίσματος για τον φάκελο της Κύπρου. σελ. 566
2. Επιστολή των 11 Βουλευτών της Ν.Δ. σχετικά με τον φάκελο της Κύπρου σελ. 566
3. Πρόταση του Αρχηγού της ΑΕ/κής Αντιπολιτεύσεως, να καλυφθεί η συζήτηση της επίκαιρης επερωτήσεως για το θέμα της τράπεζας Κρήτης από την τηλεόραση. σελ. 659

Γ' ΑΔΕΙΑ ΑΠΟΥΣΙΑΣ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ

κ. Ιωάννη Πεσμαζόγλου, σελ. 695

Δ' ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

1. Κατάθεση αναφορών, σελ. 551, 552
2. Απαντήσεις σε ερωτήσεις, σελ.

Ε' ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

1. Ψήφιση κατ' αρχήν, κατ' άρθρον και στο σύνολο, του Νομοσχεδίου Υπ. Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων «αιμοδοσία», σελ. 660
2. Συνέχιση της συζητήσεως επί των άρθρων του νομοσχεδίου Υπ. Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων «Κύρωση σύμβασης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού (Ε.Ε.Σ.) και άλλες διατάξεις, σελ. 663

ΟΜΙΛΗΤΕΣ

(κατά λεξικογραφική σειρά)

Α. Επί του Κανονισμού

ΑΛΕΥΡΑΣ Γ.

σελ. 566, 659

ΚΑΠΠΟΣ Κ.

σελ. 566, 659

ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ Κ.

σελ. 566, 659

Β. Επί του Νομοσχεδίου

α. Υπ. Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων

ΒΑΡΚΑΡΗΣ Γ.

σελ. 663, 664, 679, 684, 685, 691, 692, 693

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ Ι.

σελ. 667

ΚΑΠΠΟΣ Κ.

σελ. 670, 686, 688, 689

ΚΕΦΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ Ι.

σελ. 667, 670, 671, 674, 675, 676

ΚΟΡΑΚΑΣ ΣΤ.

σελ. 665, 672, 676, 677, 681, 683, 686, 687, 688, 689, 693, 694

ΜΑΡΚΕΤΟΣ ΣΠ.

σελ. 669, 672, 680, 681, 684, 690, 691, 692, 694

ΜΙΣΑΗΛΙΔΗΣ Γ.

σελ. 683, 685

ΜΙΧΕΛΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΙΩΣ.

σελ. 668, 678, 680

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΠ.

σελ. 689, 694

ΣΚΟΥΛΑΚΗΣ Μ.,

ΣΟΥΡΛΑΣ Γ.

σελ. 669, 670, 686, 687, 688, 689
σελ. 666, 671, 674, 679, 680, 688, 693, 694

ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ Α.

σελ. 668, 677, 678, 682, 683

ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ Β.

σελ. 664, 665, 678, 681, 682, 685, 686, 687, 688, 690, 691, 692, 693

ΦΛΩΡΟΣ Γ.,

σελ. 673-674, 675-676, 678, 679, 680, 684, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Γιάννης Ν. Αλευράς): Κύριοι συνάδελφοι, έχω την τιμή να σας ανακοινώσω, ότι η Εξεταστική Επιτροπή για το Φάκελο της Κύπρου που συστήθηκε με την υπ' αριθμ. 1209/90/1/3 Μαρτίου 1986 απόφαση του Προέδρου της Βουλής - ύστερα από ομόφωνη απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής - υπέβαλε το πόρισμά της, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 148 του Κανονισμού της Βουλής, το οποίο θα καταχωρισθεί στα Πρακτικά.

Υπάρχει και μία άλλη επιστολή, η οποία πρέπει να πω, κύριε Αρχηγέ της Νέας Δημοκρατίας, ότι με προβληματίζει εάν θα πρέπει και να την ανακοινώσω και προς τη Βουλή, για το λόγο, ότι έγινε κάποια παρεξήγηση στη συνεννόηση που είχα την τύχη να κάνω με εσάς το πρωί.

Κατ' αρχήν η επιστολή είναι υπογεγραμμένη από τους 11 κυρίους συναδέλφους, οι οποίοι μετείχαν στην Επιτροπή του Φακέλου της Κύπρου, εκ μέρους της Νέας Δημοκρατίας. Το πρωί είχαμε συμφωνήσει, ότι θα υπεβάλετο μία σύντομος επιστολή του κ. Βαρβιτσιώτη, την οποία θα διάβαζα στο Σώμα και θα την καταχωρούσα στα Πρακτικά. Μου είχατε πει, ότι ο κ. Βαρβιτσιώτης θα υπέβαλε μαζί με την επιστολή και ένα υπόμνημα και είχατε ζητήσει να καταχωρηθεί το υπόμνημα στα Πρακτικά.

Σας είπα, ότι αυτό ούτε ο Κανονισμός το επιτρέπει, αλλά δεν έχει γίνει και ποτέ. Όποιο υπόμνημα ή οιαδήποτε άποψη και αν υπήρχε είτε της μειοψηφίας είτε της πλειοψηφίας, έπρεπε να περιέχεται στο πόρισμα το οποίο υποβάλλει η επιτροπή.

Τα λέω αυτά για να δω μήπως έχω κάνει κανένα λάθος, κύριε Πρόεδρε. Διότι όσον αφορά το περιεχόμενο του υπομνήματος για το οποίο μου είπατε, ότι θα υποβληθεί σας απάντησα, ότι κατά τη συζήτηση μπορεί να αναπτυχθεί εις οίαν έκταση θέλουν οι κύριοι συνάδελφοι. Και συμφωνήσατε εκ των υστέρων και είπατε, ότι θα μου υποβληθεί η επιστολή του κ. Βαρβιτσιώτη την οποία και θα αναγνώσω.

Θα αναγνώσω, κύριε Πρόεδρε, την επιστολή των κυρίων συναδέλφων εφόσον υποβάλλεται, αλλά είναι αδύνατον να καταχωρήσω το υπόμνημα. Διότι αυτό είναι εκτός κανονισμού και είναι και εκτός -νομίζω- και σημερινής μας συμφωνίας. Είναι έτσι κύριε Πρόεδρε;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ (Αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας): Μάλιστα, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Γιάννης Ν. Αλευράς): Θέλετε να ρωτήσετε κάτι;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ (Αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας):

Όχι. Άμα τελειώσετε θα πω δυό λόγια.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Γιάννης Ν. Αλευράς): Θα διαβάσω την επιστολή:

Κύριε Πρόεδρε, δια λόγους που είναι γνωστοί, δεν μετέχουμε από την 1η Ιουνίου στις εργασίες της Εξεταστικής Επιτροπής για το Φάκελο της Κύπρου. Το γεγονός αυτό μας εμπόδιζε να συμμετάσχουμε στις συνεδριάσεις του Σαββάτου και της Κυριακής, στις οποίες κάτω από ασφυκτικά χρονικά περιθώρια, ψηφίστηκε το πόρισμα στο σύνολό του. Έτσι δεν μπορούσαμε να διατυπώσουμε τις παρατηρήσεις μας, ιδιαίτερα στο κεφάλαιο του πορίσματος που αναφέρεται στον Αττίλα II. Αισθανόμαστε όμως την υποχρέωση υπηρετώντας την αλήθεια, να σας επισυνάψουμε τις απόψεις μας πάνω στο θέμα αυτό. Είμαστε βέβαιοι, ότι και σεις θα συμφωνήσετε, ότι είναι επιβεβλημένο οι απόψεις αυτές να περιληφθούν σαν παράρτημα του κατατεθέντος σήμερα πορίσματος, αφού μάλιστα υποβάλλονται εμπρόθεσμα.

Εδώ πρέπει να κάνω μία παρένθεση. Απενάντις εγώ δεν είχα συμφωνήσει. Οι κύριοι συνάδελφοι λένε εκ των υστέρων, ότι πρέπει να συμφωνήσω.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δεν είπαμε αυτό.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ελπίζουμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Γιάννης Ν. Αλευράς): Δε νομίζω, ότι συντρέχει κανένας λόγος ούτε μπορεί να αλλάξω άποψη από εκείνη που διατύπωσα και η οποία είναι σύμφωνη με τον Κανονισμό και με τα κρατούντα στις σχετικές διαδικασίες.

«Εάν παρά ταύτα επικαλούμενος διαδικαστικούς λόγους, αρνηθείτε την ενσωμάτωσή τους στο πόρισμα, τότε θα πρέπει να καταχωρηθούν αυτούσιες στα Πρακτικά Βουλής, πράγμα που θα δώσει τη δυνατότητα στον ελληνικό Λαό να μορφώσει ολοκληρωμένη άποψη πάνω στο τεράστιο αυτό εθνικό θέμα».

Η μεν επιστολή, όπως διαβάστηκε, θα καταχωρηθεί. Αλλά όπως είπα και προηγουμένως και νομίζω, ότι συμφωνείτε, δεν είναι δυνατόν περ-αν του πορίσματος το οποίο υπέβαλε η Εξεταστική Επιτροπή για το Φάκελο της Κύπρου, να καταχωρηθεί κανένα άλλο κείμενο αυτήν τη στιγμή.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ (Αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας): Κύριε Πρόεδρε, παρακαλώ το λόγο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Γιάννης Ν. Αλευράς): Ορίστε, κύριε Πρόεδρε, έχετε το λόγο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ (Αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας): Κύριε Πρόεδρε, επιβεβαιώνω αυτά τα οποία πρωτότερα είπατε σε ότι αφορά την μεταξύ μας συζήτηση το πρωί. Χαίρω διότι αναγνώσατε την επιστολή. Οι απόψεις οι οποίες υποβάλλονται, και την άποψή μας έ-

(Το κατατεθέν υπό της Επιτροπής πόρισμα έχει ως εξής:)

πρεπε να περάσουν από σήμερα στα Πρακτικά της Βουλής. Η άποψή σας ήταν αντίθετος, την σέβομαι, και δεν προχωρώ στη συζήτηση.

Θέλω μόνο να θέσω το εξής θέμα παραπέρα, κύριε Πρόεδρε. Τώρα που τελειώσε με τόση καθυστέρηση και με τόσες περιπέτειες τις εργασίες της Εξεταστικής Επιτροπής του Φακέλου της Κύπρου και κατέθεσε το πόρισμά της, ζητούμε να μας πληροφορήσει η Κυβέρνηση, πότε προτίθεται με δική της πρωτοβουλία, να το φέρει το θέμα στην Ολομέλεια προς συζήτηση.

Και προσθέτω κύριε Πρόεδρε, ότι εάν η κυβέρνηση δεν φέρει σε εύλογο χρόνο το θέμα προς συζήτηση, θα κινήσουμε τη σχετική διαδικασία εμείς με αίτηση 60 Βουλευτών στη Βουλή.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, παρακαλώ το λόγο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Γιάννης Ν. Αλευράς): Ορίστε, κύριε Κάππο, έχετε το λόγο. Θα απαντήσω και στους δύο μετά.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, πραγματικά υπάρχει θέμα επίσευσης της συζήτησης του πορίσματος. Αλλά υπάρχει και ένα άλλο θέμα διαδικαστικό. Πρόκειται να συζητηθεί σαν γενικευμένη επρώτηση. Δηλαδή δεν θα ψηφίσουν οι Βουλευτές πάνω στο πόρισμα. Υπάρχουν ζητήματα σοβαρά. Απλή συζήτηση θα κάνουμε; Πρέπει να παραπεμφθούν οι υπεύθυνοι στη δικαιοσύνη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Γιάννης Ν. Αλευράς): Με συγχωρείτε. Όχι, κύριε Κάππο, σας παρακαλώ. Είναι ουσιαστικό θέμα αυτό.

Δεν έχω ούτε την εξουσιοδότηση ούτε την ερμηνεία εκείνη για να σας απαντήσω τι θα γίνει. Και αυτό επιτέλους είναι γενικότερη ευθύνη της Ολομέλειας της Βουλής τι θα κάνει, δηλαδή αν θα ψηφίσει ή δεν θα ψηφίσει, αν θα παραπέμψει ή δεν θα παραπέμψει. Συνεπώς, είναι άλλο τελείως ξεχωριστό θέμα.

Έτσι, όσον αφορά γι' αυτό το οποίο υπέβαλε ο κ. Αρχηγός της Αξιωματικής Αντιπολιτεύσεως και συνηγορήσατε και σεις για το να καθοριστεί δηλαδή σε σύντομο χρόνο η συζήτηση του πορίσματος αυτού, θα συνεννοηθώ με την Κυβέρνηση και θα το ανακοινώσω.

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ' - ΣΥΝΟΔΟΣ Δ'

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΓΙΑ ΤΟ «ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ»

Αθήνα, 31 Οκτωβρίου 1988

Π ρ ο ς

Την Ολομέλεια της Βουλής των Ελλήνων (Διά του αξιοτίμου Κυρίου Προέδρου της)

1. Ενεργώντας σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 148 του Κανονισμού της Βουλής, έχουμε την τιμή:

Να υποβάλλουμε το πόρισμα το οποίο συντάξαμε μετά την ολοκλήρωση της έρευνάς μας και την αξιολόγηση των αποδείξεων που συλλέξαμε, μαζί δε και με τις αποδείξεις αυτές -που φυλάσσονται σε διακόσιους εξήντα (260) φακέλους, οι οποίοι βρίσκονται τοποθετημένοι στις έξι (6) μεταλλικές με σύστημα ασφαλείας αρχαιοθήκες τις οποίες διαθέτει το υπ' αριθ. 54 γραφείο του ισογείου του Μεγάρου της Βουλής- και παρακαλούμε για την ανακοίνωσή του στην Ολομέλεια της Βουλής και την καταχώρισή του στα πρακτικά.

Παρακαλούμε, κύριε Πρόεδρε, να σημειωθεί ότι στο πόρισμά μας έχουν καταχωρισθεί και οι γνώμες της μειοψηφίας, δηλαδή:

1) Του κ. Κων. Κάππου που μειοψήφησε στα κεφάλαια Β' έως ΙΓ' του πορίσματος.

2) Του κ. Αναστάση Παπαληγούρα που μειοψήφησε σε όλα τα κεφάλαια του πορίσματος μας.

3) Του κ. Νικολάου Ψαρουδάκη που μειοψήφησε μόνο στο κεφάλαιο ΙΑ' του πορίσματος, καθώς και στην παράγραφο ιε' του Α' κεφαλαίου του πορίσματος.

II. Επισυνάπτουμε και τέσσερα (4) παραρτήματα του πορίσματος μας που περιλαμβάνουν:

1) Το πρώτο από αυτά, το κείμενο του εγγράφου που με ημερομηνία 13.2.1975 απηύθυνε ο τότε ΥΠΕΘΑ κ. Ευάγγελος Αβέρωφ προς τον τότε Πρόεδρο της Κυβερνήσεως κ. Κων. Καραμανλή.

2) Το δεύτερο από αυτά, μεταφράσεις από τα κείμενα των συνθηκών εγγυήσεως και ανεξαρτησίας της Κύπρου και συμμαχίας μεταξύ Κύπρου, Ελλάδος και Τουρκίας.

3) Το τρίτο από αυτά, φωτοτυπικό αντίγραφο εγγράφου κειμένου το οποίο φέρει ημερομηνία 1.6.1988 και κατατέθηκε την ίδια μέρα στην Επιτροπή μας από τα ένδεκα μέλη της, που ανήκαν στο Κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, μαζί με τη δήλωσή τους ότι παύουν να μετέχουν στις εργασίες της Επιτροπής μας και

4) Το τέταρτο από αυτά, αλφαβητικό ευρετήριο των μαρτύρων που εξετάστηκαν από την Επιτροπή μας με σημείωση της ημερομηνίας κάθε κατάθεσης και των σελίδων που καταλαμβάνει στα πρακτικά η κάθε μία από αυτές.

Με κάθε τιμή

Ο Πρόεδρος

Ο Αντιπρόεδρος

Ο Γενικός Γραμματέας

ΧΡ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΠΑΥΣ. ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ

Ι. ΓΛΑΒΙΝΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

Διαδικαστικά - Εισαγωγικά

α) Η απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής των Ελλήνων, με την οποία συστήθηκε Εξεταστική Επιτροπή για το άνοιγμα του «φακέλου της Κύπρου», λήφθηκε κατά τη συνεδρίασή της, της 21/2/1986 και ήταν ομόφωνη.

Η απόφαση αυτή ορίζει:

« ΑΠΟΦΑΣΗ
ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Έχοντας υπόψη:

- α. Το άρθρο 68 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος.
- β. Το άρθρο 27 του Κανονισμού της Βουλής.
- γ. Την από 2 Δεκεμβρίου 1985 πρόταση 129 Βουλευτών του ΠΑΣΟΚ προς τον Πρόεδρο της Βουλής.

Η ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
αποφασίζει

1. Συνιστά Εξεταστική Επιτροπή, για την έρευνα, συγκέντρωση και αξιολόγηση των στοιχείων της υπόθεσης της Κυπριακής τραγωδίας, που επι κράτησε να ονομάζονται «Φάκελος της Κύπρου», σύμφωνα με την αναφερόμενη στο προοίμιο πρόταση των Βουλευτών.

2. Ορίζει προθεσμία έξι (6) μηνών, από σήμερα για την περάτωση της εξέτασης και την υποβολή του πορίσματος στη Βουλή.

3. Η Εξεταστική Επιτροπή έχει όλες τις εξουσίες και υποχρεώσεις, που ορίζονται στο άρθρο 27 του Κανονισμού της Βουλής, χωρίς κανένα πε ριορισμό».

β) Είναι κατά συνέπεια αναγκαίο να παρατεθεί εδώ και το κείμενο της αίτησης των Βουλευτών, που έδωσε την αφορμή να συζητηθεί το θέμα.

Ιδού το κείμενο αυτής της αίτησης:

2/12/85

Προς
Τον Αξιότιμο Κύριο Πρόεδρο
της Βουλής των Ελλήνων

Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. είχε από τον καιρό ακόμα της ίδρυσής του προβάλει το αίτημα της κίνησης των νόμιμων διαδικασιών για να εξεταστούν οι συνθήκες κάτω από τις οποίες σχεδιάστηκε και εκτελέστηκε στην Ελλάδα και στην Κύπρο το προδοτικό και εγκληματικό πραξικόπημα εναντίον της ανεξαρτησίας του Κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας και της τότε λαοπρόβλητης ηγεσίας του.

Και σε συνέχεια ως Κυβέρνηση διακήρυξε την αναγκαιότητα να προχωρήσουμε «στο άνοιγμα του φακέλου της Κύπρου για να πληροφορηθεί ο Ελ Ληνικός και ο Κυπριακός Λαός ποιοί είναι υπεύθυνοι για τη Κυπριακή τραγωδία».

Στα πλαίσια αυτής της θέσης του ΠΑ.ΣΟ.Κ., που, όπως πιστεύουμε, εκφράζει τα αισθήματα ολόκληρου του Ελληνισμού, υποβλήθηκε στην Εθνική Αντιπροσωπεία της Γ' περιόδου Προεδρευομένης Δημοκρατίας η από 1/11/1984 αίτηση 99 Βουλευτών του ΠΑ.ΣΟ.Κ. με την οποία προτείνονταν η σύσταση Εξεταστικής των πραγμάτων Επιτροπής.

Μεσολάβησαν όμως από τότε κρίσιμες για το όλο Κυπριακό θέμα ενέργειες δηλαδή οι πιο πρόσφατες πρωτοβουλίες του κ. Γεν. Γραμματέα του Ο.Η.Ε., πούχαν γεννήσει και στον ίδιο τον κ. Ντέ Γκουεγιάρ κάποιες ελπίδες ΔΙΚΑΙΗΣ και ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ λύσης του Κυπριακού προβλήματος.

Οι συνθήκες που δημιουργήθηκαν από αυτή την αιτία επέβαλαν, όπως είναι ευνόητο, να καθυστερήσει η προώθηση της διαδικασίας, η οποία απαιτούνταν για τη συζήτηση στη Βουλή της αίτησης των 99 Βουλευτών και έτσι η αίτηση αυτή δεν συζητήθηκε, αφού στο μεταξύ επήλθε και η πρόωρη διάλυση της Βουλής.

Πιστεύοντας ότι τώρα πιά, ύστερα από τις τόσες αναβολές και ελπίδες, είναι η ώρα να επανέλθουμε στο θέμα.

Επισημαίνοντας δε και την ιερότητα του χρέους που έχουμε ως αντιπρόσωποι του Έθνους να ανταποκριθούμε θετικά στο ακατάλυτο δικαίωμα του Ελληνισμού να πληροφορηθεί και να βεβαιωθεί:

α) Για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες εκδηλώθηκε και ολοκληρώ-

θη κε το εγκληματικό αυτό πραξικόπημα ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ,

β) Για όλα τα θέματα που συνδέονται μαζί του, με τις τραγικές του συνέπειες και γενικότερα με την όλη τραγωδία που επακολούθησε (εισβολή «Αττίλας» στη Κύπρο, κατάληψη και κατοχή του 37% των εδαφών του ανεξάρτητου Κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας, εξαφάνιση χιλιάδων ομήρων - «αγνοουμένων» - εκδίωξη, βίαιο ξεριζώμα και προσφυγοποίηση των Ελ Ληνοκυπρίων του Βορρά από τις εστίες τους - Κυρήνεια - Αμμόχωστος κ.λπ. - καταστροφή Ιερών Χριστιανικών ναών, λεηλασία αρχαιολογικών θησαυρών στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου, ανακήρυξη του Ψευδοκράτους του κ. Ντενκτάς προσπάθεια νομιμοποίησής του κ.λπ.

Έχουμε την τιμή να

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ:

Τη σύσταση, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγρ. 2 του άρθρου 68 του Συντάγματος, σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρθρου 27 του ισχύοντος Κανονισμού της Βουλής, Εξεταστικής των πραγμάτων Επιτροπής, στην οποία να ανατεθεί η εξονυχιστική έρευνα για την, κατά το δυνατό, ανακάλυψη, εξιχνίαση και αξιολόγηση των στοιχείων τα οποία μπορούν να συνθέσουν τον φάκελο της υπόθεσης, που επικράτησε να αποδίδεται με τον όρο «Φάκελος της Κύπρου», καθώς και τη λεπτομερειακή διερεύνηση και εξέταση όλων των πτυχών του μεγάλου αυτού ζητήματος.

Με κάθε τιμή,

Οι προτείνοντες Βουλευτές,

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
Κ. ΖΕΡΒΟΣ
Γ. ΚΑΤΣΙΦΑΡΑΣ
Σ. ΠΕΠΟΝΗΣ
Α. ΤΡΙΤΣΗΣ
Ν. ΡΙΖΟΓΙΑΝΝΗΣ
Δ. ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Π. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ
Μ. ΣΚΟΥΛΑΚΗΣ
Π. ΒΑΛΒΗΣ
Β. ΙΝΤΖΕΣ
Γ. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ
Γ. ΔΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΣ
Δ. ΒΡΑΔΕΛΗΣ
Γ. ΧΙΩΤΑΚΗΣ
Ε. ΣΤΑΪΚΟΣ
Γ. ΚΑΤΣΙΜΠΑΡΔΗΣ
Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ
Θ. ΛΟΥΛΗΣ
Γ. ΠΕΡΑΚΗΣ
Μ. ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ
Κ. ΚΙΟΣΚΛΗΣ
Χ. ΦΩΤΙΟΥ
Σ. ΜΑΡΙΝΙΔΗΣ
Α. ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ
Θ. ΣΤΑΘΗΣ
Η. ΚΑΤΡΙΒΑΝΟΣ
Κ. ΚΟΝΤΟΠΟΔΗΣ
Σ. ΤΣΑΠΑΡΑΣ
Α. ΝΤΕΝΤΙΔΑΚΗΣ
Α. ΚΑΡΡΑΣ
Δ. ΚΕΦΑΛΙΔΗΣ
Γ. ΣΕΡΠΑΝΟΣ
Α. ΔΡΟΣΟΓΙΑΝΝΗΣ
Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
Γ. ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ
Κ. ΣΗΜΙΤΗΣ
Δ. ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ
Λ. ΓΚΛΙΝΑΒΟΣ
Γ. ΠΟΤΤΑΚΗΣ
Θ. ΠΑΓΚΑΛΟΣ
Ε. ΛΑΜΠΡΑΚΗ
Β. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ
Χ. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ
Σ. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΟΣ
Γ. ΓΕΝΝΗΜΑΤΑΣ
Ι. ΒΑΛΥΡΑΚΗΣ
Γ. ΦΛΩΡΟΣ

Π. ΣΑΛΑΜΑΛΙΚΗΣ
Κ. ΑΜΑΝΑΤΙΔΗΣ
Φ. ΚΟΥΤΣΙΚΑΣ
Α. ΚΟΥΤΣΟΓΙΩΡΓΑΣ
Χ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
Γ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ
Γ. ΠΑΠΠΑΣ
Α. ΠΕΤΡΑΛΙΑΣ
Ο. ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗΣ
Γ. ΒΑΡΚΑΡΗΣ
Δ. ΜΑΡΟΥΔΑΣ
Γ. ΚΑΠΟΥΡΑΛΟΣ
Κ. ΜΠΟΥΡΔΑΡΑ
Π. ΚΑΤΣΑΡΟΣ
Ι. ΚΑΡΑΜΠΑΤΣΑΣ
Α. ΚΟΛΙΟΥΣΗΣ
Ι. ΝΤΕΓΙΑΝΝΗΣ
Ε. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ
Β. ΑΓΟΡΑΣΤΗΣ
Π. ΦΟΥΝΤΑΣ
Σ. ΚΑΛΟΥΔΗΣ
Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ
Ν. ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ
Λ. ΜΠΟΥΛΑΚΗΣ
Ε. ΠΕΝΤΑΡΗΣ
Α. ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ
Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Χ. ΚΑΖΑΚΛΑΡΗΣ
Α. ΦΑΪΚΟΓΛΟΥ
Α. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ
Δ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ
Ι. ΜΙΧΕΛΟΓΙΑΝΝΗΣ
Σ. ΓΙΩΤΑΣ
Χ. ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ
Φ. ΠΕΤΣΑΛΝΙΚΟΣ
Α. ΛΑΖΑΡΗΣ
Κ. ΚΟΥΛΟΥΡΗΣ
Μ. ΓΙΚΟΝΟΓΛΟΥ
Ε. ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ
Θ. ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΥΛΟΣ
Γ.-Α. ΜΑΓΚΑΚΗΣ
Σ. ΚΑΤΗΝΙΩΤΗΣ
Α. ΔΑΡΙΒΙΑΝΑΚΗΣ
Κ. ΑΣΛΑΝΗΣ
Α. ΤΣΟΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ
Β. ΣΑΡΑΝΤΙΤΗΣ
Μ. ΜΕΡΚΟΥΡΗ

Φ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
Γ. ΠΕΤΣΟΣ
Γ. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ
Ν. ΧΟΥΛΗΣ
Η. ΜΑΤΡΑΓΚΑΣ
Δ. ΜΑΝΤΖΑΡΗΣ
Ν. ΑΚΡΙΤΙΔΗΣ
Κ. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ
Α. ΜΠΑΤΣΟΣ
Ν. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Α. ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ
Γ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
Γ. ΚΤΕΝΑΣ
Σ. ΤΖΟΥΜΑΚΑΣ
Γ. ΑΝΤΩΝΑΚΟΥΔΗΣ
Η. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Η. ΠΑΠΑΝΗΛΙΑΣ
Γ. ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ
Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Γ. ΑΡΣΕΝΗΣ
Χ. ΚΑΣΤΑΝΙΔΗΣ
Μ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
Μ. ΚΥΠΡΙΩΤΑΚΗ
Ρ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΑΚΗ
Γ. ΣΚΟΥΛΑΡΙΚΗΣ
Δ. ΤΣΟΒΟΛΑΣ
Π. ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ
Γ. ΤΣΑΚΛΙΔΗΣ
Δ. ΠΙΤΣΙΩΡΗΣ
Δ. ΣΑΠΟΥΝΤΖΗΣ
Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ
Μ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

11) Ιωάννη Παπαδονικολάκη
12) Εμμανουήλ Παπαστεφανιάκη
13) Αναστάσιο Πεπονή
14) Γεώργιο Περάκη
15) Αντώνιο Τρίτση
16) Κωνσταντίνο Τσιγαρίδα

Από τη Νέα Δημοκρατία

1) Ιωάννη Βαρβιτσιώτη
2) Ιωάννη Βασιλειάδη
3) Μιλτιάδη Έβερτ
4) Σταύρο Δήμα
5) Ανδρέα Ζαΐμη
6) Στυλιανό Μπλέτσα
7) Αθανάσιο Ξαρχά
8) Μιχάλη Παπακωνσταντίνου
9) Αναστάσιο Παπαληγούρα
10) Αριστοτέλη Παυλίδη
11) Άννα Συνοδινού

Από το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας

1) Κωνσταντίνο Κάππο

Από τη Δημοκρατική Ανανέωση

1) Κωνσταντίνο Γιατράκο

Από τους Ανεξάρτητους

1) Διονύσιο Λιβανό

2. Η Εξεταστική Επιτροπή θα υποβάλει το πόρισμα της μέσα σε προθεσμία έξι μηνών.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ Ν. ΑΛΕΥΡΑΣ

« Ο Π Ρ Ο Ε Δ Ρ Ο Σ

ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Αθήνα, 3 Μαρτίου 1986

Πρωτ. 1209

Αριθ.

Διεκ. 901

Α Π Ο Φ Α Σ Η

Έχοντας υπόψη:

- 1.- Το άρθρο 68 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος.
- 2.- Τα άρθρα 10 και 27 του Κανονισμού της Βουλής (Μέρος Α' - Κοινοβουλευτικό).
- 3.- Την από 21 Φεβρουαρίου 1986 ομόφωνη απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής για τη σύσταση τριακονταμελούς Εξεταστικής Επιτροπής για την εξέταση του «φακέλου της Κύπρου» και
- 4.- Τις έγγραφες υποδείξεις των Κομμάτων, των Ομάδων και των Ανεξαρτήτων Βουλευτών.

Α πο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

1. Συγκροτούμε Εξεταστική Επιτροπή με τις εξουσίες και τις υποχρεώσεις του άρθρου 27 του Κανονισμού της Βουλής για την έρευνα, συγκέντρωση και αξιολόγηση των στοιχείων της υπόθεσης της Κυπριακής τραγωδίας, που επεκράτησε να ονομάζεται «φάκελος της Κύπρου» αποτελούμενη από τους εξής Βουλευτές:

Από το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα

- 1) Καίτη Σύλβα - Ακρίτα
- 2) Παισανία Ζακολίκο
- 3) Κλεάνθη Ζερβό
- 4) Ιωάννη Κουτσογιάννη
- 5) Αλέξανδρο Λιαροκάπη
- 6) Χρήστο Μαρκόπουλο
- 7) Κωνσταντίνο Μπαντουβά
- 8) Χρήστο Μπασαγιάννη
- 9) Μάρκο Νάτσινα
- 10) Δημήτριο Παγορόπουλο

ε) Κατά την πρώτη συνεδρίαση της Επιτροπής μας, που έγινε στις 12 Μαρτίου 1986, εκλέχτηκαν κατά πλειοψηφία ως Πρόεδρός της ο συνάδελφος κ. Μάρκος Νάτσινας, ως αντιπρόεδρος ο συνάδελφος κ. Χρίστος Μπασαγιάννης και ως γραμματέας ο συνάδελφος κ. Κων/νος Τσιγαρίδας.

στ) Με τη σύνθεση αυτή η Επιτροπή μας λειτούργησε μέχρι τις 25 Απριλίου 1986, οπότε ο Πρόεδρος της έγινε Υπουργός Βιομηχανίας και ο συνάδελφος - μέλος της Επιτροπής μας κ. Α. Τρίτσης, Υπουργός Παιδείας, πράγμα που έκανε αναγκαίες τις ακόλουθες μεταβολές:

1) Την έκδοση της 2166/1608/12.5.1986 απόφασης του κ. Προέδρου της Βουλής, με την οποία ορίστηκαν ως μέλη της Επιτροπής οι συνάδελφοι κ.κ. Γ. Δασκαλάκης και Σπ. Ράλλης, σε αντικατάσταση των συναδέλφων κ. κ. Μ. Νάτσινα και Α. Τρίτση, που υποργοποιήθηκαν και

2) τη διενέργεια εκλογής νέου Προέδρου της Επιτροπής μας, που έγινε κατά τη συνεδρίαση της 14ης Μαΐου 1986.

Νέος Πρόεδρος της Επιτροπής μας εκλέχτηκε κατά πλειοψηφία, ο συνάδελφος κ. Χρίστος Μπασαγιάννης, τον οποίο αντικατέστησε στην αντιπροεδρία της Επιτροπής, ύστερα φυσικά από εκλογή, κατά πλειοψηφία, που έγινε στην ίδια συνεδρίαση, ο συνάδελφος κ. Παισανίας Ζακολίκος.

ζ) Επακολούθησε, στις 31/10/1986, η υπουργοποίηση των συναδέλφων - μελών της Επιτροπής μας κ.κ. Α. Πεπονή και Κ. Μπαντουβά και η υφυπουργοποίηση της συναδέλφου-μέλους της Επιτροπής μας κ. Κ. Ακρίτα.

Τα γεγονότα αυτά προκάλεσαν την έκδοση της 4888/3690/6.11.1986 απόφασης του κ. Προέδρου της Βουλής με την οποία, σε αντικατάσταση των συναδέλφων που ανέλαβαν ως Υπουργοί και Υφυπουργοί, ορίστηκαν ως μέλη της Επιτροπής οι κ.κ. Α. Ντεντιδάκης, Α. Πετραλιάς και Α. Δαμιανίδης.

η) Επίσης στις 11.7.1986 με επιστολή του κ. Προέδρου της Νέας Δημοκρατίας προς τον κ. Πρόεδρο της Βουλής ζητήθηκε η αντικατάσταση του συναδέλφου - μέλους της Επιτροπής μας κ. Μ. Έβερτ από το συνάδελφο κ. Κ. Λάσκαρη. Η αντικατάσταση αυτή έγινε με την 3280/2499/15.7.1986 απόφαση του κ. Προέδρου της Βουλής.

θ) Με τη σύνθεση αυτή του Προεδρείου της (κ.κ. Μπασαγιάννης, Ζα-

κόλλος, Τσιγαρίδας) λειτούργησε η Επιτροπή μας μέχρι τις 5.2.1987, οπότε η υφυπουργοποίηση του γραμματέα της Επιτροπής μας, κ. Τσιγαρίδα, δημιούργησε κώλυμα άσκησης των καθηκόντων του, ως μέλους της Επιτροπής.

Έτσι εκδόθηκε η 604/401/10.2.1987 απόφαση του κ. Προέδρου της Βουλής με την οποία, σε αντικατάσταση του κ. Κ.Τσιγαρίδα και των συναδέλφων που είχαν ορκιστεί στις 5/2/1987 ως Υπουργοί ή Υφυπουργοί κ.κ. Γ. Δασκαλάκη, Ε. Παπαστεφανάκη και Σπ. Ράλλη, ορίστηκαν ως μέλη της Επιτροπής μας, οι συνάδελφοι κ.κ. Ε. Κιοσκλής, Ι. Γλαβίνας, Ν. Ριζόγιαννης και Μ. Κυρατσούς.

Γραμματέας της Επιτροπής μας, ύστερα από τις μεταβολές αυτές, εκλέχτηκε ομόφωνα στις 10/2/1987 ο συνάδελφος κ. Ιωάννης Γλαβίνας.

ι) Ακόμη στις 26/5/1987 κατόπιν σχετικού εγγράφου του κ. Γενικού Γραμματέα της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του Κόμματος της Νέας Δημοκρατίας προς τον κ. Πρόεδρο της Βουλής αντικαταστάθηκε ο συνάδελφος - μέλος της Επιτροπής μας κ. Α. Παπαληγούρας από το συνάδελφο κ. Σ. Χατζηγάκη, με την 2324/1740/26.5.87 απόφαση του κ. Προέδρου της Βουλής.

κ) Στις 23.9.1987 ορκίστηκε Υφυπουργός ο συνάδελφος - μέλος της Επιτροπής μας κ. Ν. Ριζόγιαννης. Σε αντικατάσταση του συναδέλφου κ. Ν. Ριζόγιαννη με την 4077/2994/24.4.1987 απόφαση του κ. Προέδρου της Βουλής, ορίστηκε ως μέλος της Επιτροπής μας ο συνάδελφος κ. Η. Παπαηλίας.

κα) Μία άλλη μεταβολή στη σύνθεση της Επιτροπής μας, έγινε μετά την αποχώρηση του συναδέλφου κ. Κων/νου Γιατράκου από το Κόμμα της ΔΗΑΝΑ, ως εκπρόσωπος του οποίου είχε οριστεί μέλος της Επιτροπής μας.

Ο κ. Κ. Γιατράκος αντικαταστάθηκε, ύστερα από επιλογή που έγινε από μέρους της ομάδας των ανεξάρτητων συναδέλφων - η ΔΗΑΝΑ είχε στο με ταξύ παύσει να αποτελεί αναγνωρισμένο από Βουλή Κόμμα και οι Βουλευτές που την αποτελούσαν θεωρήθηκαν ανεξάρτητοι - από το συνάδελφο κ. Ευ. στράτιο Στρατήγη με την 4185/3057/1.10.87 απόφαση του κ. Προέδρου της Βουλής.

κε) Στις 22.6.1988 ορκίστηκαν ο συνάδελφος - μέλος της Επιτροπής μας κ. Χ. Μαρκόπουλος ως Υπουργός και ο συνάδελφος - μέλος της Επιτροπής μας κ. Η. Παπαηλίας ως Υφυπουργός.

Σε αντικατάσταση των συναδέλφων κ.κ. Χ. Μαρκόπουλου και Η. Παπαηλίας, με την 3502/2558/24.6.88 απόφαση του κ. Προέδρου της Βουλής ορίστηκαν ως μέλη της Επιτροπής μας, οι συνάδελφοι κ.κ. Γ. Καλογήρου και Ι. Καραμπάτσας.

Στη διαδρομή των εργασιών της Επιτροπής μας παραιτήθηκαν της ιδιότητάς τους, ως μελών της Επιτροπής μας, οι:

1) Η κ. Άννα Συνοδινού και ο κ. Σταύρος Δήμας στις 30.8.1986, ό πως ανακοίνωσε ο κ. Γενικός Γραμματέας της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του Κόμματος της Νέας Δημοκρατίας προς τον κ. Πρόεδρο της Βουλής, με σχετικό έγγραφο του.

2) Ο ανεξάρτητος βουλευτής κ. Διονύσιος Λιβανός στις 17-6-1987 με έγγραφη - και προφορική - δήλωσή του.

Η προφορική δήλωση του κ. Λιβανού καταχωρήθηκε στα πρακτικά της ίδιας μέρας και η έγγραφη δήλωσή του πρωτοκολλήθηκε με αριθ. 392/17.6.87 και προσετέθη στα πρακτικά.

3) Ο ανεξάρτητος βουλευτής κ. Εμμανουήλ Δρεττάκης, που ύστερα από επιλογή του από μέρους της ομάδας των ανεξαρτήτων συναδέλφων είχε οριστεί ως μέλος της Επιτροπής μας, με την 2706/2022/24.6.1987 απόφαση του κ. Προέδρου της Βουλής σε αντικατάσταση του κ. Δ. Λιβανού, στις 24.9.1987 με προφορική δήλωσή του που καταχωρήθηκε στα πρακτικά συνεδριάσεως της Επιτροπής μας της ίδιας μέρας και με την από 25.9.1987 επιστολή του που ανακοινώθηκε στη συνεδρίαση της 1.10.1987 και καταχωρήθηκε στα πρακτικά.

Ως αντικαταστάτες της κ. Α. Συνοδινού, του κ. Σ. Δήμα και του κ. Εμ. Δρεττάκη, ορίστηκαν ύστερα από πρόταση του κόμματος της Ν.Δ. ως προς την κ. Α. Συνοδινού και τον κ. Σ. Δήμα, οι συνάδελφοι κ.κ. Γ. Παπαγιωτόπουλος και Χ. Φωτόπουλος και ύστερα από επιλογή του, από μέρους της ομάδας των ανεξαρτήτων Βουλευτών ο κ. Νικόλαος Ψαρουδάκης με τις 3896/2957/1.9.86 και 4185/3057/1.10.87 αποφάσεις του κ. Προέδρου της Βουλής.

4) Ο ανεξάρτητος Βουλευτής κ. Στ. Στρατήγη, με την από 7.6.1988 επιστολή του. Σε αντικατάσταση του κ. Στ. Στρατήγη, με την 3406/2506/21.6.88 απόφαση του κ. Προέδρου της Βουλής, ορίστηκε ως μέλος της Επιτροπής μας ο κ. Α. Παπαληγούρας, ύστερα από επιλογή του από μέρους της ομάδας των ανεξαρτήτων Βουλευτών.

Έτσι η Επιτροπή μας είχε την ακόλουθη σύνθεση:

II περίοδος : από 12/3/1986 έως 25/4/1986
Πρόεδρος: Μάρκος Νάτσινας

Αντιπρόεδρος: Χρίστος Μπασαγιάννης

Γραμματέας: Κων/νος Τσιγαρίδας

Μέλη:

- 1) Καίτη Σύλβα - Ακρίτα
- 2) Πausανίας Ζακολίκος
- 3) Κλεάνθης Ζερβός
- 4) Ιωάννης Κουτσογιάννης
- 5) Αλέξανδρος Λιαροκάκης
- 6) Χρίστος Μαρκόπουλος
- 7) Κων/νος Μπαντουβάς
- 8) Χρίστος Μπασαγιάννης
- 9) Μάρκος Νάτσινας
- 10) Δημήτριος Παγορόπουλος
- 11) Ιωάννης Παπαδονικολάκης
- 12) Εμμανουήλ Παπαστεφανάκης
- 13) Αναστάσιος Πεπονής
- 14) Γεώργιος Περάκης
- 15) Αντώνιος Τρίτσης
- 16) Κων/νος Τσιγαρίδας
- 17) Ιωάννης Βαρβιτσιώτης
- 18) Ιωάννης Βασιλειάδης
- 19) Σταύρος Δήμας
- 20) Μιλτιάδης Έρβετ
- 21) Ανδρέας Ζαΐμης
- 22) Στυλιανός Μπλέτσας
- 23) Αθανάσιος Ξαρχάς
- 24) Μιχάλης Παπακωνσταντίνου
- 25) Αναστάσιος Παπαληγούρας
- 26) Αριστοτέλης Παυλίδης
- 27) Άννα Συνοδινού
- 28) Κων/νος Κάππος
- 29) Κων/νος Γιατράκος
- 30) Διονύσιος Λιβανός

II περίοδος: από 14/5/1986 έως 31/10/1986

Πρόεδρος: Χρίστος Μπασαγιάννης

Αντιπρόεδρος: Πausανίας Ζακολίκος

Γραμματέας: Κων/νος Τσιγαρίδας

Μέλη:

- 1) Καίτη Σύλβα - Ακρίτα
- 2) Πausανίας Ζακολίκος
- 3) Κλεάνθης Ζερβός
- 4) Γεώργιος Δασκαλάκης
- 5) Ιωάννης Κουτσογιάννης
- 6) Αλέξανδρος Λιαροκάκης
- 7) Χρίστος Μαρκόπουλος
- 8) Κων/νος Μπαντουβάς
- 9) Χρίστος Μπασαγιάννης
- 10) Δημήτριος Παγορόπουλος
- 11) Ιωάννης Παπαδονικολάκης
- 12) Εμμανουήλ Παπαστεφανάκης
- 13) Αναστάσιος Πεπονής
- 14) Γεώργιος Περάκης
- 15) Σπυρίδων Ράλλης
- 16) Κων/νος Τσιγαρίδας
- 17) Ιωάννης Βαρβιτσιώτης
- 18) Ιωάννης Βασιλειάδης
- 19) Ανδρέας Ζαΐμης
- 20) Κων/νος Λάσκαρης
- 21) Στυλιανός Μπλέτσας
- 22) Αθανάσιος Ξαρχάς
- 23) Γεώργιος Παναγιωτόπουλος
- 24) Μιχάλης Παπακωνσταντίνου
- 25) Αναστάσιος Παπαληγούρας
- 26) Αριστοτέλης Παυλίδης
- 27) Χρήστος Φωτόπουλος
- 28) Κων/νος Κάππος
- 29) Κων/νος Γιατράκος
- 30) Διονύσιος Λιβανός

III περίοδος: από 31/10/1986 έως 5/2/1987

Πρόεδρος: Χρίστος Μπασαγιάννης

Αντιπρόεδρος: Πausανίας Ζακολίκος

Γραμματέας: Κων/νος Τσιγαρίδας

Μέλη:

- 1) Αλέξανδρος Δαμιανίδης
- 2) Γεώργιος Δασκαλάκης
- 3) Πausανίας Ζακολίκος
- 4) Κλεάνθης Ζερβός
- 5) Ιωάννης Κουτσογιάννης
- 6) Αλέξανδρος Λιαροκάκης
- 7) Χρίστος Μαρκόπουλος
- 8) Αντώνης Ντεντιδάκης
- 9) Χρίστος Μπασαγιάννης
- 10) Δημήτριος Παγορόπουλος
- 11) Ιωάννης Παπαδονικολάκης
- 12) Εμμανουήλ Παπαστεφανάκης
- 13) Γεώργιος Περάκης
- 14) Αυγερινός Πετραλιάς
- 15) Σπυρίδων Ράλλης
- 16) Κωνσταντίνος Τσιγαρίδας
- 17) Ιωάννης Βαρβιτσιώτης
- 18) Ιωάννης Βασιλειάδης
- 19) Ανδρέας Ζαΐμης
- 20) Κων/νος Λάσκαρης
- 21) Στυλιανός Μπλέτσας
- 22) Αθανάσιος Ξαρχάς
- 23) Γεώργιος Παναγιωτόπουλος
- 24) Μιχάλης Παπακωνσταντίνου
- 25) Αναστάσιος Παπαληγούρας
- 26) Αριστοτέλης Παυλίδης
- 27) Χρήστος Φωτόπουλος
- 28) Κων/νος Κάππος
- 29) Κων/νος Γιατράκος
- 30) Διονύσιος Λιβανός

IV περίοδος:

από 10/2/1987 έως 23/9/1987
 Πρόεδρος: Χρίστος Μπασαγιάννης
 Αντιπρόεδρος: Πausανίας Ζακολίκος
 Γραμματέας: Ιωάννης Γλαβίνας

Μέλη:

- 1) Ιωάννης Γλαβίνας
- 2) Αλέξανδρος Δαμιανίδης
- 3) Πausανίας Ζακολίκος
- 4) Κλεάνθης Ζερβός
- 5) Ελευθέριος Κιοσκλής
- 6) Ιωάννης Κουτσογιάννης
- 7) Μερκούριος Κυρατσούς
- 8) Αλέξανδρος Λιαροκάκης
- 9) Χρήστος Μαρκόπουλος
- 10) Χρίστος Μπασαγιάννης
- 11) Αντώνιος Ντεντιδάκης
- 12) Δημήτριος Παγορόπουλος
- 13) Ιωάννης Παπαδονικολάκης
- 14) Αυγερινός Πετραλιάς
- 15) Γεώργιος Περάκης
- 16) Νικόλαος Ριζογιαννης
- 17) Ιωάννης Βαρβιτσιώτης
- 18) Ιωάννης Βασιλειάδης
- 19) Ανδρέας Ζαΐμης
- 20) Κων/νος Λάσκαρης
- 21) Στυλιανός Μπλέτσας
- 22) Αθανάσιος Ξαρχάς
- 23) Γεώργιος Παναγιωτόπουλος
- 24) Μιχάλης Παπακωνσταντίνου
- 25) Σωτήριος Χατζηγάκης
- 26) Αριστοτέλης Παυλίδης
- 27) Χρήστος Φωτόπουλος
- 28) Κων/νος Κάππος
- 29) Κων/νος Γιατράκος
- 30) Εμμανουήλ Δρεττάκης

V περίοδος:

από 24/9/1987 έως 22/6/1988
 Πρόεδρος: Χρίστος Μπασαγιάννης
 Αντιπρόεδρος: Πausανίας Ζακολίκος
 Γραμματέας: Ιωάννης Γλαβίνας

Μέλη:

- 1) Ιωάννης Γλαβίνας
- 2) Αλέξανδρος Δαμιανίδης
- 3) Πausανίας Ζακολίκος
- 4) Κλεάνθης Ζερβός

- 5) Ελευθέριος Κιοσκλής
- 6) Ιωάννης Κουτσογιάννης
- 7) Μερκούριος Κυρατσούς
- 8) Αλέξανδρος Λιαροκάκης
- 9) Χρήστος Μαρκόπουλος
- 10) Χρίστος Μπασαγιάννης
- 11) Αντώνιος Ντεντιδάκης
- 12) Δημήτριος Παγορόπουλος
- 13) Ιωάννης Παπαδονικολάκης
- 14) Γεώργιος Περάκης
- 15) Αυγερινός Πετραλιάς
- 16) Ηλίας Παπαηλίας
- 17) Ιωάννης Βαρβιτσιώτης
- 18) Ιωάννης Βασιλειάδης
- 19) Ανδρέας Ζαΐμης
- 20) Κων/νος Λάσκαρης
- 21) Στυλιανός Μπλέτσας
- 22) Αθανάσιος Ξαρχάς
- 23) Γεώργιος Παναγιωτόπουλος
- 24) Μιχάλης Παπακωνσταντίνου
- 25) Αριστοτέλης Παυλίδης
- 26) Χρήστος Φωτόπουλος
- 27) Σωτήριος Χατζηγάκης
- 28) Κων/νος Κάππος
- 29) Ευστράτιος Στρατήγης
- 30) Νικόλαος Ψαρουδάκης

VI περίοδος:

από 24/6/88 έως 31/10/88
 Πρόεδρος: Χρίστος Μπασαγιάννης
 Αντιπρόεδρος: Πausανίας Ζακολίκος
 Γραμματέας: Ιωάννης Γλαβίνας

Μέλη:

- 1) Ιωάννης Γλαβίνας
- 2) Αλέξανδρος Δαμιανίδης
- 3) Πausανίας Ζακολίκος
- 4) Κλεάνθης Ζερβός
- 5) Γεώργιος Καλογήρου
- 6) Ιωάννης Καραμπάτσας
- 7) Ελευθέριος Κιοσκλής
- 8) Ιωάννης Κουτσογιάννης
- 9) Μερκούριος Κυρατσούς
- 10) Αλέξανδρος Λιαροκάκης
- 11) Χρίστος Μπασαγιάννης
- 12) Αντώνιος Ντεντιδάκης
- 13) Δημήτριος Παγορόπουλος
- 14) Ιωάννης Παπαδονικολάκης
- 15) Γεώργιος Περάκης
- 16) Αυγερινός Πετραλιάς
- 17) Ιωάννης Βαρβιτσιώτης
- 18) Ιωάννης Βασιλειάδης
- 19) Ανδρέας Ζαΐμης
- 20) Κωνσταντίνος Λάσκαρης
- 21) Στυλιανός Μπλέτσας
- 22) Αθανάσιος Ξαρχάς
- 23) Γεώργιος Παναγιωτόπουλος
- 24) Μιχάλης Παπακωνσταντίνου
- 25) Αριστοτέλης Παυλίδης
- 26) Χρήστος Φωτόπουλος
- 27) Σωτήριος Χατζηγάκης
- 28) Κων/νος Κάππος
- 29) Αναστάσιος Παπαληγούρας
- 30) Νικόλαος Ψαρουδάκης

1α) Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι η Επιτροπή μας, κάνοντας χρήση της ευχέρειας που της παρέχε η διάταξη του ισχύοντος τότε Κανονισμού της Βουλής, (που περιλήφθηκε και στο νέο Κανονισμό με ανάλογη διατύπωση του άρθρου 147 παρ. 6) με την από 20.1.1987 απόφαση της, που καταχωρήθηκε στα πρακτικά της, της 20.1.1987, ανέθεσε και σ'ένα τμήμα της (Χρίστος Μπασαγιάννης, Πausανίας Ζακολίκος, Γεώργιος Παναγιωτόπουλος, Αριστοτέλης Παυλίδης, Διονύσιος Λιβανός, Κων/νος Γιατράκος, Κων/νος Κάππος) τη δυνατότητα εξέτασης μαρτύρων.

1β) Πριν κλείσουμε το κεφάλαιο τούτο των διαδικαστικών - εισαγωγικών πρέπει να πούμε, ότι η Ολομέλεια της Επιτροπής μας πραγματοποίησε συνολικά 154 συνεδριάσεις, από τις οποίες οι 68 αφιερώθηκαν αποκλειστικά σε συζήτηση διαδικαστικών θεμάτων, ενώ οι υπόλοιπες ασχολήθηκαν με εξέταση μαρτύρων.

Συνολικά εξετάστηκαν από την Ολομέλεια της Επιτροπής μας 86 μάρτυ

ρες. Το τμήμα εξάλλου της Επιτροπής μας, για το οποίο μιλάμε στην αμέσως προηγούμενη παράγραφο, πραγματοποίησε 23 συνεδριάσεις κατά τις οποίες εξέτασε 45 μάρτυρες.

1γ) Όλοι οι μάρτυρες που εξετάστηκαν έδωσαν πριν αρχίσει η εξέτασή τους, τον όρκο τον οποίο ορίζει το άρθρο 218 του Κ.Π.Δικονομίας.

Ανωμαλίες εξετάστηκαν μόνο οι κατάδικοι Γεώργιος Παπαδόπουλος και Δημήτριος Ιωαννίδης.

Ο δεύτερος απ' αυτούς περιορίστηκε μόνο να καταθέσει ότι αναλαμβάνει την ευθύνη για το πραξικόπημα της 15/7/74 στην Κύπρο και αρνήθηκε να ολοκληρώσει την κατάθεσή του.

Δεν ορκίστηκε επίσης ο κατάδικος Γρηγόριος Σπαντιδάκης.

Αρνήθηκε επίσης να εξεταστεί ο «Πρωθυπουργός» της Ιωαννινικής Χούντας - και «Υπουργός Οικονομικών» της Παπαδοπουλικής Χούντας για ένα διάστημα-Αδαμάντιος Ανδρουτσόπουλος, επικαλούμενος την ευχέρεια που του παρείχε το άρθρο 27 παρ. 7 του Κανονισμού της Βουλής και δίνοντας τον ειδικό όρκο που θεσπίζεται με το άρθρο αυτό.

1δ) Όλοι οι μάρτυρες κλήθηκαν με κλήσεις μας που τους κοινοποιούνταν μέσω των αρμοδίων Εισαγγελέων.

Εξαίρεση έγινε, ύστερα από απόφαση της Επιτροπής μας, για τους μάρτυρες κ.κ. Γεώργιο Μαύρο και Ευάγγελο Αβέρωφ, από τους οποίους ο δεύτερος προσήλθε και εξετάστηκε σε τρεις συνεδριάσεις της Ολομέλειας της Επιτροπής μας.

Στην περίπτωση του κ. Γ. Μαύρου, που επικαλέστηκε με επιστολή του, λόγους υγείας, γνωστούς άλλωστε, που δεν του επέτρεπαν τη δοκιμασία της πολυώρης παρουσίας του κατά τη διαδικασία της εξέτασής του, η Επιτροπή αρκέστηκε στην αποστολή από μέρους του επιστολής, την οποία και πράγματι μας απέστειλε.

Η επιστολή αυτή, που πρωτοκολλήθηκε με αριθμό 401/2.7.87 διαβάστηκε από τον Πρόεδρο της Επιτροπής μας στη συνεδρίασή της της 2.7.87 και περιλήφθηκε έτσι στα στενογραφημένα πρακτικά, της ημέρας αυτής, βρίσκεται δε στο πρωτότυπο της στα αρχεία της υπηρεσιακής γραμματείας της Επιτροπής μας.

Δεν τηρήθηκε επίσης η διαδικασία κλήτευσης δια του Εισαγγελέα, προκειμένου για το μάρτυρα - Πρόεδρο της ΕΔΗΚ κ. Ιωάννη Ζίγδη, ο οποίος προσήλθε ύστερα από απλή ειδοποίησή μας και εξετάστηκε σε επανειλημμένες συνεδριάσεις της Επιτροπής μας.

1ε) Στην περίπτωση του μάρτυρα κυρίου Κωνσταντίνου Καραμανλή η Επιτροπή αποφάσισε να του απευθύνει επιστολή, με την οποία να τον παρακαλεί να επιλέξει αυτός τον τρόπο με τον οποίο θα επικοινωνούσε με την Επιτροπή, προκειμένου να την καταστήσει κοινωνό των όσων σχετικά με την Κυπριακή τραγωδία γνώριζε, αλλά και να εκθέσει τις απόψεις του πάνω στο ίδιο θέμα.

Στο πνεύμα αυτής της απόφασης της Επιτροπής ο Πρόεδρός της απέστειλε πράγματι με τον υπηρεσιακό Γραμματέα της Εξεταστικής Επιτροπής μας επιστολή, την οποία παρέδωσε προσωπικά στον κ. Κ. Καραμανλή, αντίγραφο της οποίας βρίσκεται στα αρχεία της υπηρεσιακής γραμματείας της Επιτροπής μας.

Ο κ. Κ. Καραμανλής επέλεξε τον τρόπο της αποστολής στην Επιτροπή επιστολής, στην οποία επισύναψε και ορισμένα δικαιολογητικά.

Η επιστολή αυτή του κ. Κ. Καραμανλή, πρωτοκολλημένη με αριθμό 386/87 διαβάστηκε από τον Πρόεδρο της Επιτροπής μας κατά τη συνεδρίασή της της 10ης Ιουνίου 1987 και καταχωρήθηκε έτσι στα στενογραφημένα πρακτικά αυτής της ημέρας, βρίσκεται δε στο πρωτότυπο της κείμενου, μαζί με τα έγγραφα που 'χαν επισυναφτεί σ' αυτή από τον αποστολέα της, στα αρχεία της υπηρεσιακής γραμματείας της Επιτροπής μας.

1στ) Τα πρακτικά των συνεδριάσεων της Ολομέλειας της Επιτροπής μας καλύπτουν 20798 σελίδες. Από τα πρακτικά αυτά όλα όσα περιλαμβάνουν καταθέσεις μαρτύρων είναι στενογραφημένα και μαγνητοφωνημένα, όπως επίσης και τα πρακτικά των συνεδριάσεων που αφορούν διαδικαστικά θέματα, εκτός από τα πρακτικά 15 συνεδριάσεων, με διαδικαστικά θέματα, που είναι μη στενογραφημένα, αλλά μαγνητοφωνημένα.

1ζ) Πέρα από τα πρακτικά αυτά στο αρχείο που σχηματίστηκε από την Επιτροπή μας, πρέπει να προστεθούν και φάκελοι εγγράφων που παρέδωκε μας παραχώρησαν τα Υπουργεία στα οποία απευθυνθήκαμε (ΥΠΕΘΑ, Εξωτερικών, Δικαιοσύνης κ.λ.π.) με αιτήσεις μας για την παραχώρησή τους.

Εκφορζούμε για τους λόγους αυτούς την ικανοποίησή μας για την εκπλήρωση και την κατανόηση που επέδειξαν τα αναφερόμενα Υπουργεία.

1η) Η Επιτροπή μας τελούσε με την ελπίδα, ότι θα μπορούσε να βοηθηθεί στα συμπεράσματά της και από το πόρισμα της αντίστοιχης Επιτροπής, που 'χε συσταθεί από τη Βουλή της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Η Επιτροπή όμως αυτή δεν φαίνεται μέχρι σήμερα να προχώρησε στο έργο της.

1θ) Εξάλλου η Επιτροπή μας έκρινε ότι η από μέρους της αποστολή

κλήσεων σε πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας και γενικότερα σε υπηκόους ξένων χωρών θα δημιουργούσε σοβαρά νομικά και πραγματικά προβλήματα, ενώ συγχρόνως, ιδίως στις περιπτώσεις κλήσεων προς μάρτυρες Κυπριακής ιθαγένειας - θα μπορούσε να δώσει και αφορμή σε ασύμφορες παρερμηνείες.

κ) Στην πορεία των εργασιών της Επιτροπής μας επικράτησε αρχικά και για πολύ καιρό ανώτερο πνεύμα, ο δε τρόπος που διεξαγόταν η διαδικασία ήταν άψογος, σε τέτοιο μάλιστα βαθμό ώστε να εξαρθεί η τελειότητα του από όλες τις πλευρές και μέσα στην Επιτροπή, αλλά και σε επαγγελματίες συνεδριάσεις της Ολομέλειας της Βουλής των Ελλήνων (δείτε εκτός από άλλα και τα πρακτικά συνεδριάσεώς της στις 18.3.1988 σελ. 4910, 4911, 4912).

κα) Η πρώτη και μεγάλη δυσχέρεια που αντιμετωπίσαμε ήταν η διαρροή πληροφοριών, σχετικών πολλές φορές με το περιεχόμενο μαρτυρικών καταθέσεων ή και με το περιεχόμενο των απόψεων που ανέπτυξαν διάφοροι συνάδελφοι - μέλη της Επιτροπής.

κβ) Το πραγματικά θλιβερό αυτό φαινόμενο των διαρροών - που συνιστούσε και παράβαση των διατάξεων του Κανονισμού της Βουλής για τη μυστικότητα της συνεδρίασης, αλλά και των διατάξεων του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για τη μυστικότητα της ανακριτικής διαδικασίας είχε πολύ δυσάρεστα επακόλουθα, όπως π.χ. την παραίτηση-διαμαρτυρία συναδέλφων κας Άννας Συνοδινού και του κ. Σταύρου Δήμα.

Η προσπάθειά μας για την πάταξη αυτών των φαινομένων ή έστω και για περιστολή τους δεν απέδωσε ικανά αποτελέσματα.

κγ) Άλλη δυσχέρεια εμφανίστηκε στη συνεδρίαση της Επιτροπής στις 17.6.87, όταν ο συνάδελφος κ. Διονύσιος Λιβανός, ομολογώντας πως ήταν υπεύθυνος κάποιας διαρροής προς τον Τύπο, είχε το θάρρος να ζητήσει την επιβολή της πιά «βαρείας ποινής», πράγμα που με πολύ λύπη του Προέδρου της Επιτροπής - αλλά ασφαλώς και των λοιπών μελών της Επιτροπής ή έστω πολλών από τα μέλη της Επιτροπής - έγινε με την απαγγελία από μέρους του Προέδρου της Επιτροπής της σχετικής ποινής.

Επακολούθησε άμεσα υποβολή έγγραφης παραίτησης από μέρους του κ. Δ. Λιβανού, ο οποίος έτσι στερήσε την Επιτροπή από την περαιτέρω συμμετοχή του σ' αυτή.

κδ) Σοβαρή εμπλοκή στις εργασίες της Επιτροπής υπήρξε κατά την συνεδρίαση της 23.7.87 η ανάγνωση από μέρους του συνάδελφου κ. Ιωάννη Βαρβιτσιώτη, δήλωσης με την οποία ανακοίνωνε την απόφαση των βουλευτών της Νέας Δημοκρατίας να μη συμμετέχουν του λοιπού των εργασιών της Επιτροπής, εξού και ο κ. Πρωθυπουργός διευκρινίζει τη θέση του σε σχέση με πρόσφατες δηλώσεις του, που η Νέα Δημοκρατία τις θεωρούσε παρέμβαση στο έργο της Επιτροπής.

Το πλήρες κείμενο της δήλωσής αυτής, καθώς και η άρνηση του κ. Ιωάννη Βαρβιτσιώτη να δεχθεί απάντηση από τον Πρόεδρο της Επιτροπής έχουν καταχωρηθεί στα στενογραφημένα πρακτικά της Επιτροπής μας (συνεδρίαση 23.7.87, σελ. 13).

Πρέπει ωστόσο εδώ να σημειωθεί, ότι η δήλωση αυτή των βουλευτών της Νέας Δημοκρατίας οφείλεται αποκλειστικά και μόνο στην υπερβολική προσκόλλησή τους σε κομματικές κατευθύνσεις, διότι οι δηλώσεις του κ. Πρωθυπουργού απηχούσαν απλά τις απόψεις του και κατά κανένα τρόπο δεν μπορούσαν να εξηγηθούν πως συνιστούσαν παρέμβασή του στο έργο της Επιτροπής.

κε) Σοβαρότερη εμπλοκή στην πορεία των εργασιών της Επιτροπής μας αποτέλεσε η κατά τη συνεδρίαση της 1.6.88 έγγραφη δήλωση των συναδέλφων της Νέας Δημοκρατίας - που διαβάστηκε και αυτή από τον κ. Ιωάννη Βαρβιτσιώτη - με την οποία ανακοινώνονταν ότι οι βουλευτές της Νέας Δημοκρατίας παύουν «να συμμετέχουν στις εργασίες της Επιτροπής», για το λόγο ότι η πλειοψηφία της Επιτροπής έχει καθιερώσει βραδείς ρυθμούς στη διεξαγωγή των εργασιών της, ότι έχει ζητήσει και επιτύχει ανεπίτρεπτες παρατάσεις της προθεσμίας που είχε ταχθεί στην Επιτροπή κ.λ.π.

Αμέσως μετά την ανάγνωση αυτής της δήλωσης ο κ. Βαρβιτσιώτης παρέδωσε στον Πρόεδρο της Επιτροπής ένα κείμενο 107 σελίδων, υπογραμμένο από τους 11 βουλευτές (μέλη της Επιτροπής μας οι οποίοι κομματικά ανήκαν στη Νέα Δημοκρατία), που το είχαν τιτλοφορήσει «πόρισμα βουλευτών της Νέας Δημοκρατίας».

Οι αιτιολογίες που αναφέρονται στη δήλωση των 11 βουλευτών είναι όλες ΑΣΥΣΤΑΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΧΗΜΑΤΙΚΕΣ, το δε κείμενο που παρέδωσαν στο Πρόεδρο της Επιτροπής μας δεν αποτελεί, όπως τόνισε ο Πρόεδρος της Επιτροπής μας, πόρισμα - αφού δεν συζητήθηκε στην Επιτροπή μας και δεν τέθηκε σε ψηφοφορία - αλλά είναι ένα απλό κείμενο, που περιέχει τις απόψεις των 11 συναδέλφων της Νέας Δημοκρατίας, οι οποίοι το υπογράφουν.

Τόσο η δήλωση των βουλευτών της Νέας Δημοκρατίας όσο και η αρκετά μακρά - και τεκμηριωμένη - απάντηση του Προέδρου της Επιτροπής μας που επακολούθησε, όπως επίσης και οι παρεμβάσεις άλλων βουλευτών όλων των πλευρών που μεσολάβησαν, έχουν καταχωρηθεί

στα στενογραφημένα πρακτικά της συνεδρίασης της Επιτροπής μας της 1.6.88 (σελ. 83-96).

Το Προεδρείο της Επιτροπής μας είχε - διατηρεί δε ακόμη και αυτή τη στιγμή - την ελπίδα ότι έστω και την τελευταία ώρα των εργασιών της Επιτροπής μας θα επανέλθουν οι συνάδελφοι της Νέας Δημοκρατίας, έστω στη φάση της τελικής ψήφισης του κειμένου του πορίσματος.

Και ακριβώς στο όνομα αυτής της ελπίδας δεν έπαυσε να καλεί τους συναδέλφους της Νέας Δημοκρατίας να προσέρχονται στις συνεδριάσεις της Επιτροπής μας.

κστ) Μιά άλλη εμπλοκή δημιουργήθηκε με την περίπτωση του κ. Σ. Στρατήγη, ο οποίος με ανακοίνωσή του στον τύπο - αρχικά - και ύστερα με επιστολή του προς τον Πρόεδρο της Επιτροπής μας, δήλωσε αποχώρηση από την Επιτροπή μας.

Η αιτία του κ. Στρατήγη ήταν το ότι η Επιτροπή δεν δέχτηκε την άποψή του σύμφωνα με την οποία η εξέταση των θεμάτων που αναφέρονται στον ΑΤΤΙΛΑ II έπρεπε να εξεταστεί μόνο από ιστορική πλευρά.

κζ) Η καλοπροαίρετη αυτή άποψη του συναδέλφου κ. Στρατήγη, όπως άλλωστε και η κάπως ανάλογη με αυτή πρόταση των συναδέλφων της Νέας Δημοκρατίας - σύμφωνα με την οποία δεν έπρεπε η Επιτροπή να περιλάβει στα ενδιαφέροντά της την περίοδο από 24.7.74 και εντεύθεν, διότι κατά την περίοδο αυτή η κυβερνητική πολιτική ασκούσαν υπό το φως των δημοκρατικών εξελίξεων που είχαν δρομολογηθεί - δεν ευρίσκεται σε αρμονία με το Σύνταγμα και τον Κανονισμό της Βουλής: 1. Διότι οι διατάξεις του Συντάγματος που προβλέπουν τη σύσταση Εξεταστικών Επιτροπών δεν αναφέρονται βέβαια μόνο σε περιπτώσεις που παρεμβλήθηκαν δικτατορικές κυβερνήσεις και ανελεύθερα καθεστώτα, αλλά και σε συνταγματικές και κατά πάντα νόμιμες κυβερνήσεις και

2. Διότι οι Εξεταστικές Επιτροπές δεν προσβλέπουν, κατά κύριο τουλάχιστον λόγο, σε συγγραφή ιστορίας, αλλά αποτελούν θε σμούς, που κινούμενοι μέσα στα πλαίσια του κοινοβουλευτικού ελέγχου, αναζητούν και τις τυχόν πολιτικές - ή ακόμα και ποι νικές - ευθύνες των ελεγχόμενων κυβερνήσεων.

κη) Εξάλλου, οι Εξεταστικές Επιτροπές δεν αποτελούν Δικαστήρια, για να κρίνουν την ενοχή ή την αθωότητα των υπευθύνων, έχοντας όμως τα δικαιώματα των Ανακριτών και Εισαγγελέων, δικαιούνται βέβαια να προ βαίνουν σε διατύπωση των σκέψεών των για τα αδικήματα που τυχόν δια πράχθηκαν κατά την άποψή τους. Βέβαια η διατύπωση των απόψεων αυτών από τις Επιτροπές και οι χαρακτηρισμοί των πράξεων κ.τ.λ. δεν επηρεάζουν τα δικαιώματα ή τις κρίσεις των Δικαστικών Αρχών, μόνων αρμοδίων και για τον τελικό χαρακτηρισμό των πράξεων και για την άσκηση ποινής δίωξης και για την κρίση για την ενοχή ή την αθωότητα των τυχόν ε νεχομένων.

κθ) Θα ήταν παράλειψη αν, κλείνοντας το εισαγωγικό αυτό κεφάλαιο της έκθεσής μας, δεν εκφράζαμε την ομόφωνη αλλά και την πλήρη ικανοποίησή μας, για την άρτια οργάνωση και λειτουργία της υπηρεσιακής Γραμματείας μας και την πλήρη εξυπηρέτησή μας από τον υπηρεσιακό Γραμματέα της Επιτροπής μας και τους λοιπούς υπαλλήλους της γραμματείας μας, της Στενογραφικής υπηρεσίας και όλων άλλων υπηρεσιών της Βουλής τέθηκαν στη διάθεσή μας και ασχολήθηκαν παράλληλα με τα καθημερινά υπηρεσιακά τους καθήκοντα και με τις πολύωρες εργασίες της Επιτροπής μας.

Όλοι τους ξεπέρασαν, πρέπει να πούμε, τα όρια του υπαλληλικού χρέους και γι' αυτό η συμβολή τους στο έργο της Επιτροπής μας κρίνεται από ό λους μας πολλή σημαντική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Μικρή ιστορική αναδρομή (γεωγραφική θέση της Κύπρου και έκτασή της, περιπέτειές της, πώλησή της κατά το 1878 από τους Τούρκους - τα κτητές στην Αγγλία-Αγγλική αποικία - Δημοψήφισμα-πληθυσμιακή σύνθεση - Ανώνυμος Εθναρχίας κλπ)

Η Κύπρος, το μεγάλο νησί της Ανατολικής Μεσογείου, έχει έκταση 9851 τ.χλμ. και ο πληθυσμός της κατά την περίοδο 1974 ήταν 634.654 κά τοικοι, από τους οποίους 519.694 (ποσοστό 81,9%) Ελληνοκύπριοι και 114.960 (ποσοστό 18,1%) Τουρκοκύπριοι.

Απομακρυσμένη όπως ήταν από το βασικό κορμό του Ελλαδικού χώρου, γνώρισε στη διαδρομή των αιώνων πολλές περιπέτειες και εισβολές.

Μία από τις πιο παλιές και σημαδιακές κακοτυχίες της ήταν όταν το 448 π.χ., ο Περικλής, κλείνοντας ειρήνη με τους Πέρσες, την άφησε έξω από τις διεκδικήσεις του.

Στους κατοπινούς χρόνους η Κύπρος πέρασε στα χέρια διάφορων και πολλών διαδοχικά εισβολέων.

Η «προνομιακή» θέση της στην Ανατολική Μεσόγειο και ειδικότερα στη θάλασσα της Κιλικίας, κοντά τις χώρες της Μέσης Ανατολής την καθιστούσε επίζηλη επιδίωξη όσων στόχευαν σε επέκταση της επιρροής τους προς τις χώρες αυτές (Συρία, Παλαιστίνη κλπ).

Σε κάθε όμως περίπτωση η Κύπρος δεν έπαυσε να παρακολουθεί με ιδιαίτερο ενδιαφέρον την τύχη και την πορεία του Ελληνισμού και στις μεγάλες μέρες της δόξας του (εποχή Μεγάλου Αλεξάνδρου κλπ.) και στις συνταρακτικές πτώσεις του (περίελευσή του κάτω από τον Οθωμανικό ζυγό κλπ.).

Τον τελευταίο αυτό ζυγό τον υπέστη και η Κύπρος.

Επί τρεις ολόκληρους αιώνες - μέχρι το 1878 - την κρατούσε ο Τούρκος κατακτητής, κάτω από τη βάρβαρη κατοχή του.

Το έτος αυτό (1878) η Τουρκία πούλησε την Κύπρο στη Μεγ. Βρετανία, η οποία την εποχή αυτή, εννέα μόλις χρόνια από τότε που ανοίχτηκε το Σουέζ, επιζητούσε για την εξυπηρέτηση των κοσμοκρατορικών της συμ φερόντων και επιδιώξεων να αποκτήσει εδάφη και περιοχές της Ανατολικής Μεσογείου. Πολύ περισσότερο περιοχές με τη στρατηγική και γεωγραφική θέση της Κύπρου.

Σύμφωνα με τη συνθήκη που υπογράφηκε σχετικά μ' αυτή τη πώληση, η Κύπρος θα εξακολουθούσε τυπικά να τελεί υπό την υψηλή κυριαρχία του Σουλτάνου, παραχωρούνταν όμως ουσιαστικά στη Μεγ. Βρετανία, η οποία θα κατέβαλε στην Τουρκία ως τίμημα το ποσό 88.000 λιρών (περίπου) το χρόνο.

Έτσι κυλούσαν τα χρόνια μέχρι το 1914, οπότε στα πλαίσια του Α' Παγκόσμιου πολέμου, η Τουρκία κήρυξε τον πόλεμο κατά της Μεγ. Βρετανίας, η οποία ύστερα από αυτό, κατάγγειλε την παραπάνω συνθήκη και προσάρτησε, στις 5.11.1914, στη δική της απόλυτη κυριαρχία την Κύπρο.

Και ήρθε το 1915.

Η Αγγλία, επιζητώντας να πετύχει τη συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο, πρόσφερε στις 17.10.1915 την παραχώρηση της Κύπρου στην Ελλάδα.

Όμως η Ελληνική Κυβέρνηση της εποχής εκείνης (Η Κυβέρνηση Αλέξανδρου Ζαΐμη) προσανατολισμένη επίμονα στη Γερμανοφιλική πορεία των Ελ ληνικών ανακτόρων, αρνήθηκε την προσφορά.

Καί φτάσαμε στο έτος 1923, οπότε υπογράφηκε η συνθήκη της Λωζάννης με την οποία η Τουρκία αναγνώρισε ρητά την προσάρτηση της Κύπρου στη Μεγ. Βρετανία και παραιτήθηκε έτσι από κάθε δικαίωμα στη Κύπρο.

Παραθέτουμε εδώ τις σχετικές διατάξεις της συνθήκης της Λωζάννης:

«Άρθρο 20: Η Τουρκία δηλοί ότι αναγνωρίζει την προσάρτηση της Κύπρου ανακηρυχθείσαν υπό της Βρετανικής Κυβερνήσεως την 5ην Νοεμβρίου 1914».

«Άρθρο 21: Οι Τούρκοι υπήκοοι, οι εγκατεστημένοι εν τη νήσω Κύπρω κατά την 5.11.1914, θα ανακτήσωσιν, εφ' ός προβλέπει ο εγχώριος νόμος, την Βρετανικήν ιθαγένειαν, αποβάλλοντες ως εκ τούτου την Τουρκικήν.

Θα δύνανται εν τούτοις, εως δύο έτη από της ενάρξεως της ισχύος της παρούσης συνθήκης να ασκήσωσι δικαίωμα επιλογής υπέρ της τουρκικής ιθαγενείας. Εν τοιαύτη περιπτώσει δέον να εγκαταλείψωσι την Κύπρον εντός 12 μηνών, αφ' ής ημέρας ασκήσωσι το δικαίωμα της επιλογής».

Με βάση αυτές τις συμφωνίες ο Κεμάλ Αττατούρκ, κάλεσε τους Τουρκοκύπριους να μεταναστεύσουν στην Τουρκία.

Η ανταπόκριση όμως του Τουρκοκυπρίων σ' αυτή την πρόσκληση του Αρχηγού του Τουρκικού Έθνους υπήρξε αισθητά περιορισμένη.

Επακολουθεί η ανακήρυξη της Κύπρου ως αποικίας του Βρετανικού Στέμματος (1.5.1925).

Στο μεταξύ από τις αρχές του 20ου αιώνα είχε αρχίσει με πρωτοστάτη την Εκκλησία να προβάλλεται η απαίτηση του Ελληνοκυπριακού πληθυσμού του νησιού για ένωσή του με την Ελλάδα.

Στα πλαίσια αυτής της απαίτησης πολλές Κυπριακές αποστολές έφθαναν στο Λονδίνο υποβάλλοντας στην Κυβέρνηση της Μεγ. Βρετανίας σχετικά υ πομνήματα, ενώ παράλληλα σημειώνονταν κινητοποιήσεις στην Κύπρο με έ ντονη την παρουσία σ' αυτές της Ελληνοκυπριακής νεολαίας.

Η απάντηση της Αγγλίας σε όλα αυτά ήταν σαφώς και σταθερά αρνητική.

Αποκορύφωση αυτών των κινητοποιήσεων ήταν η εξέγερση του Κυπριακού Λαού που άρχισε στις 17.10.1931 με τη δημοσίευση από τον επίσκοπο Κι τίου - και βουλευτή- Νικόδημο Μυλωνά μανιφέστου με το οποίο καλούσε το Λαό σε αντίσταση κατά της Αγγλικής κυριαρχίας.

Επακολούθησε στις 21.10.1931 μεγάλη λαϊκή συγκέντρωση στη Λευκωσία και ο ιερέας της Φανερωμένης Διονύσιος Κυκκώτης, ανεμίζοντας την Ελληνική σημαία, κήρυξε την επανάσταση.

Η αποικιακή Κυβέρνηση, λειτουργώντας κατά τρόπο εντελώς ανελεύθερο και δικτατορικό, κατέπνιξε με στρατεύματα που έφερε από την Αίγυπτο τη λαϊκή αυτή εξέγερση μέσα σε λίγες μέρες.

Και δεν αρκέστηκε σ' αυτό αλλά πήρε και μια σειρά σκληρών διοικητικών μέτρων και πολλών απαγορεύσεων.

Περισσότεροι από 2500 πολίτες ρίχτηκαν στη φυλακή, αρκετοί άλλοι -ανάμεσα στους οποίους και ο πρωταγωνιστής της εξέγερσης Επίσκοπος Κι τίου και βουλευτής, Νικόδημος Μυλωνάς - απελάθηκαν.

Το Νομαρχιακό Συμβούλιο καταργήθηκε, η χρησιμοποίηση της Ελληνικής σημαίας ή των Ελληνικών χρωμάτων ή εικόνων Ελλήνων αγωνιστών απαγορεύτηκαν, όπως επίσης απαγορεύθηκε και ο Ελληνικός ύμνος.

Επιχειρήθηκαν ακόμα και επεμβάσεις στα εσωτερικά της Εκκλησίας ενώ εντάθηκε η προσπάθεια αφελληνισμού της παιδείας, ιδίως της κατώτερης.

Με την κατάπνιξη της εξέγερσης του 1931 και με τη λήψη αυτών των τόσο σκληρών μέτρων τελειώνει η μακρόχρονη περίοδος λειτουργίας του λεγόμενου «δημοκρατικού πολιτεύματος» της Αγγλικής κατοχής, η οποία άρχισε αποκάλυπτα πλέον να κυβερνάει με αυταρχική και δικτατορική κα θαρά αντίληψη.

Επακολούθησε ο πόλεμος του 1940 κατά τον οποίο πολλοί Κύπριοι έδωσαν πολέμους στο πλευρό των συμμάχων.

Το 1943 έγιναν στη Κύπρο οι πρώτες, ύστερα από τη διακοπή του 1931 δημοτικές εκλογές, ενώ το 1947 ο νέος Κυβερνήτης της Κύπρου Λόρδος Γουίνστερ έδωσε, μιλώντας στους Κυπρίους, υπόσχεση για ένα «πό φιλελεύθερο και δημοκρατικό καθεστώς».

Το 1948 αποφασίστηκε η συγκρότηση Εθναρχικού Συμβουλίου για την προώθηση του Εθνικού ενωτικού αγώνα, αργότερα δε ιδρύθηκε το γραφείο της Εθναρχίας, που αποτέλεσε το εκτελεστικό όργανο της Εθναρχίας Κύ πρου, η οποία συνέχισε τον αγώνα.

Το Δεκέμβριο του 1949 η Εκκλησία με εγκύκλιο του Αρχιεπισκόπου της Μακαρίου του Β', ανέλαβε την πρωτοβουλία να διενεργηθεί δημοψήφισμα μεταξύ των Ελληνοκυπρίων.

Το δημοψήφισμα αυτό, κατά το οποίο ψήφισαν οι Ελληνοκύπριοι, άνδρες και γυναίκες, πάνω από 16 χρόνων, έγινε στις 15 Ιανουαρίου 1950 και έδωσε αποτέλεσμα 95,7% υπέρ της ένωσης με την Ελλάδα.

(Είχαν ψηφίσει 244.747, από τους οποίους οι 215.108 είχαν ταχθεί υπέρ της ένωσης με την Ελλάδα).

Κυπριακή πρεσβεία με επικεφαλής το Μητροπολίτη Κυρήνειας Κυπριανό ήρθε στην Αθήνα και κατέθεσε σειρά τόνων του ενωτικού δημοψηφίσματος στον τότε Πρόεδρο της Ελληνικής Βουλής Γόντικα.

Η Ελληνική Κυβέρνηση της εποχής εκείνης (Ν. Πλαστήρας) δεν έσπεξε να παραλάβει η ίδια τους τόνους αυτού του δημοψηφίσματος, φρονώντας ό τι δεν ήταν κατάλληλη η στιγμή για κάτι τέτοιο.

Όμως το 1951, όταν και πάλι κυβερνούσαν στην Ελλάδα πολιτικές δυνάμεις του Κέντρου (Ν. Πλαστήρας - Σοφ. Βενιζέλος) η Ελληνική αντιπροσωπεία στην έκτη σύνοδο του Ο.Η.Ε., που έγινε στο Παρίσι, έθεσε με πρωταγωνιστές τους Γεώργιο Μαύρο και Λουκή Ακρίτα, το Κυπριακό θέμα για συζήτηση και ζήτησε να καθιερωθεί και για την Κύπρο η διαδικασία του δημοψηφίσματος για την εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης.

Στο μεταξύ στο Μητροπολιτικό θρόνο της Εκκλησίας της Κύπρου είχε επέλθει αλλαγή.

Ο Μακάριος Β' είχε πεθάνει στις 28.6.1950 και τον διαδέχθηκε (Οκτώβριος 1950) ο μέχρι τότε επίσκοπος Κιτίου, Μακάριος Γ', οποίος κατά τη περίοδο 1952 μέχρι 1956 επιχείρησε σειρά ταξιδιών στην Ευρώπη, Αμερική και Ασία, προβάλλοντας στη Διεθνή Κοινή Γνώμη το όλο Κυ-

πριακό θέμα.

Παράλληλα η Ελληνική Κυβέρνηση επιχειρεί διάβημα προς την Αγγλική, θέτοντας το θέμα.

Επακολουθεί τον Ιούλιο '54 συζήτηση στη Βουλή των Κοινοτήτων, α σκεται δε στις 16.8.54 από την Ελληνική Κυβέρνηση (Στρατάρχη Παπάγου) και προσφυγή στον Ο.Η.Ε., η Γενική Συνέλευση του οποίου με εισήγηση της αντιπροσωπείας της Ν. Ζηλανδίας και σύμφωνη γνώμη των Η.Π.Α. στις

22.8.54 πήρε απόφαση να μη τη συζητήσει «επί του παρόντος».

Στο μεταξύ στην Κύπρο εντείνεται ο αγώνας για την Ένωση και ιδρύεται η Ε.Ο.Κ.Α., η οποία αναλαμβάνει ένοπλη δράση.

Η έντονη αντίδραση και τα βίαια μέτρα των Βρεττανών δεν κατορθώνουν να κάμψουν το αγωνιστικό φρόνημα των Κυπρίων.

Καί έτσι ο αγώνας της Ε.Ο.Κ.Α. συνεχίζεται ολόενα και πιο δυναμικά. Αφού δε τα βίαια μέτρα δεν αρκούν για την αντιμετώπισή της, οι αρχιτέκτονες της Αγγλικής πολιτικής σκέπτονται και τη λήψη μέτρων «διπλωματικού» χαρακτήρα.

Έτσι, στις 30.6.1955 απευθύνουν πρόσκληση στις Κυβερνήσεις Ελλάδας και Τουρκίας να μετάσχουν σε τριμερή διάσκεψη στο Λονδίνο, για να συζητηθούν μαζί «ζητήματα πολιτικά και αμυντικά της ανατολικής Μεσο γείου, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου».

Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος αντέδρασε στην εξέλιξη αυτή, δηλώνοντας στις 16.7.55 ότι αν πραγματοποιόταν η διάσκεψη αυτή θάτανε «παγίδα προορισμένη να περιπλέξει το θέμα κατά τρόπο ανεπανόρθωτο».

Δεν εισακούστηκαν οι απόψεις του Μακαρίου και έτσι στις 29.8.1955 άρχισε στο Λάνκαστερ Χάουζ η τριμερής «διάσκεψη» με συμμετοχή των Υπουργών Εξωτερικών και των τριών χωρών (Μακμίλλαν για την Μεγ.Βρεττανία, Στεφ.Στεφανοπούλου για την Ελλάδα και Φατίν Ζορλού για την Τουρκία).

Η τριμερής αυτή διάσκεψη τελείωσε τις εργασίες της στις 7 Σεπτεμβρίου 1955 με τη δημοσίευση ανακοινθέντος που μιλούσε για «αναστολή των εργασιών της».

Αλλά αν η διάσκεψη απέτυχε ως προς τη λύση των θεμάτων του Κυπριακού Αγώνα, είχε όμως επιτύχει ο σκοπός για τον οποίο είχαν σκεφθεί οι Άγγλοι να τη συγκαλέσουν.

Διότι με τη διάσκεψη αυτή κατόρθωσαν να ξαναφέρουν και να εμφανίσουν σαν ενδιαφερόμενο για τα Κυπριακά μέρος την Τουρκία - που όμως με τη συνθήκη της Λωζάνης είχε, με τον πιο επίσημο και κατηγορηματικό τρόπο παραιτηθεί του συνόλου των δικαιωμάτων της πάνω στην Κύπρο - και έτσι να μετατρέψουν τη διαφορά που υπήρχε μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και της Κυβέρνησης του Βρετανικού Στέμματος σε Ελληνοτουρκική διαφορά, να περιοριστούν δε οι ίδιοι σε ρόλο τρίτου (διαιτητή κατά κάποιο τρόπο).

Μετά την αποτυχία της Τριμερούς «Διάσκεψης» η τότε (φθινόπωρο 1955) Ελληνική Κυβέρνηση άσκησε νέα προσφυγή (τη δεύτερη κατά σειρά) στον ΟΗΕ, δεν κατόρθωσε όμως να επιτύχει τη συγκέντρωση του απαραίτητου αριθμού ψήφων, για την εγγραφή αυτή της προσφυγής στην ημερήσια διάταξη της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ.

Στο μεταξύ, στις 4.10.55 (δηλαδή ένα περίπου μήνα μετά την αποτυχία της «Τριμερούς Διάσκεψης») η διακυβέρνηση της Κύπρου είχε ανατεθεί από τη Βρετανική Κυβέρνηση στο στρατάρχη Τζων Χάρντιγκ, ο οποίος ήταν ευρύτερα γνωστός από τους σκληρούς τρόπους που είχε μεταχειριστεί για την κατάπνιξη του απελευθερωτικού κινήματος της Κένυα.

Ο νέος αυτός Κυβερνήτης της Κύπρου, όταν ανέλαβε τα καθήκοντά του (Οκτώβριος 1955) υπέβαλε απευθείας στο Μακάριο νέες προτάσεις για «φι λελεύθερη αυτοκυβέρνηση».

Επακολούθησαν ύστερα από αυτό συνομιλίες Μακαρίου - Χάρντιγκ, που και αυτές απέτυχαν.

Φυσικά, ο αγώνας της ΕΟΚΑ συνεχιζόταν και εντεινόταν, προκαλώντας μεγάλες ζημιές στα στρατεύματα Χάρντιγκ και κατακτώντας το θαυμασμό ό χι μόνο του Ελληνοκυπριακού στοιχείου για τις επιτυχίες της, αλλά κύ ρια για τους ήρωες πούχαν αναδειχθεί μέσα από τους αγώνες της.

Στις 6.3.1956 εκδόθηκε διαταγή για τη σύλληψη και εξορία του Μακαρίου για ένα χρόνο στις Σεϋχέλλες.

Η διαταγή αυτή εκτελέσθηκε στις 9.3.56.

Η ηγεσία του Κυπριακού Λαού αναλαμβάνεται τότε από το Μητροπολίτη Κιτίου Άνθιμο, ενώ η μεν δράση της ΕΟΚΑ εντείνεται, η δε στάση των Άγγλων διακρίνεται για τη θηριωδία των αντιποίνων που εφαρμόζουν ενάντια στους Κύπριους αγωνιστές και γενικά στον Κυπριακό Λαό. Κορυφαίες εκδηλώσεις αυτής της θηριωδίας είναι μια μεγάλη σειρά καταδικών σε θάνατο, που εκτελούνταν με τη μέθοδο του απαγχονισμού.

Στις 14.7.1956 - τέσσερις μόλις μήνες από τη σύλληψη και απέλαση του Μακαρίου - έφθασε στην Κύπρο, για επιτόπια εξέταση των προβλη-

μά των, ο Λόρδος Ράντκλιφ, στον οποίο είχε ανατεθεί να εκπονήσει σχέδιο Συντάγματος.

Ο Λόρδος Ράντκλιφ υπέβαλε το Νοέμβριο 1956 τις συνταγματικές του προτάσεις στη Βρετανική Κυβέρνηση, η οποία το Δεκέμβριο του 1956 τις κοινοποίησε στην Ελληνική Κυβέρνηση και στον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο.

Η Ελληνική Κυβέρνηση έκρινε ότι οι προτάσεις αυτές δεν οδηγούσαν σε αυτοδιάθεση και με τη σκέψη αυτή τις απέρριψε.

Ο Μακάριος Εξάλλου, αρνήθηκε να τις συζητήσει και αυτές και οποιοδήποτε άλλο θέμα, εφόσον εξακολουθούσε να είναι εξόριστος.

Επακολούθησε άσκηση στον ΟΗΕ αντιπροσφυγής της Βρετανικής Κυβέρνησης με την οποία κατηγορούνταν η Ελληνική Κυβέρνηση ότι ενίσχυε την τρομοκρατία στην Κύπρο.

Η επάνοδος του Μακαρίου από την ετήσια εξορία του, σημειώνει την απαρχή νέων εξελίξεων στο Κυπριακό θέμα.

Φθάνοντας στην Αθήνα ο Μακάριος στις 17.4.1957 δηλώνει ότι θα επιδώσει με κάθε μέσο την αυτοδιάθεση της Κύπρου.

Εξάλλου, στις 15.7.57 η τότε Ελληνική Κυβέρνηση (Καραμανλή) καταθέτει νέα προσφυγή στον ΟΗΕ, με την οποία, καταγγέλλοντας τη Μεγ. Βρετανία για τις αγγιότητες που μεταχειρίζονταν σε βάρος του κυπριακού λαού, ζητούσε να εφαρμοσθεί στην Κύπρο η αρχή της αυτοδιάθεσης.

Η απόφαση της Πολιτικής Επιτροπής της Γενικής Συνέλευσης, που εκδόθηκε το Δεκέμβριο 1957, μιλούσε για αυτοδιάθεση.

Όμως, αν και η απόφαση αυτή της Πολιτικής Επιτροπής υπερψηφίστηκε από τη Γενική Συνέλευση, δεν θεωρήθηκε ως επικυρωθείσα, γιατί δεν συγκέντρωσε την απαιτούμενη από τον Κανονισμό πλειοψηφία των 2/3 των μελών της Γενικής Συνέλευσης.

Στις 3.12.57 ο σερ Χιου Φουτ - που εμφανίστηκε ως πολιτικός φιλελευθέρων αντιλήψεων - αντικατέστησε το Στρατάρχη Τζων Χάρτινγκ στη διακυβέρνηση της Κύπρου. Αλλά και πάλι εφαρμοζόταν η ίδια πολιτική.

Και ως προς την αντιμετώπιση της ΕΟΚΑ και ως προς τις προοπτικές λύσης ή έστω προώθησης του Κυπριακού.

Ο νέος Κυβερνήτης της Κύπρου επέμενε να κινείται μέσα στα πλαίσια των συνταγματικών προτάσεων του Λόρδου Ράντκλιφ, ενώ ταυτόχρονα εμφάνιζε ως απειλή και την περίπτωση διαμελισμού της νήσου.

Νέες προτάσεις της Βρετανικής Κυβέρνησης εκδηλώθηκαν το Φεβρουάριο 1958, που κι αυτές απορρίφθηκαν από την Ελληνική Κυβέρνηση και το Μακάριο.

Την απόρριψη των προτάσεων αυτών ακολούθησαν επιθέσεις και βίαιοι πράξεις των Τούρκων ενάντια στους Ελληνοκυπρίους, πράγμα για το οποίο η τότε Ελληνική Κυβέρνηση ζήτησε έκτακτη σύγκληση του Συμβουλίου του ΝΑΤΟ, στο οποίο και κατάγγειλε τις τουρκικές βιαιοπραγίες.

Αλλά και η Ελληνική Βουλή με ομόφωνο ψήφισμά της ζητούσε τη συμπαράσταση των ξένων Βουλών, για την άμεση κατάπαυση των τουρκικών βίαιων τήτων.

Οι τελευταίες προτάσεις για τη λύση του Κυπριακού που έγιναν από τη Βρετανική πλευρά ήταν προτάσεις του Βρετανού Πρωθυπουργού Μακμίλαν.

Με τις προτάσεις αυτές καθιερώνονταν ένα είδος αγγλοελληνοτουρκικής συγκυριαρχίας πάνω στο Νησί:

Όπως και στα προηγούμενα σχέδια η άμυνα, η εξωτερική πολιτική και η εσωτερική ασφάλεια θα έμεναν στα χέρια του Άγγλου Κυβερνήτη.

Και φυσικά δεν μπορούσε να γίνει δεκτό ένα τέτοιο σχέδιο από την Ελληνοκυπριακή πλευρά.

Από τον Οκτώβριο 1958 άρχισαν, χωρίς τη συμμετοχή των Κυπρίων, στη μαντικές ζυμώσεις στο ΝΑΤΟ, που είχαν σαν συνέπεια τη συνάντηση των Πρωθυπουργών Ελλάδας και Τουρκίας στη Ζυρίχη και την υπογραφή της συνθήκης της Ζυρίχης.

Αλλά γι' αυτή τη συνθήκη και γενικότερα για όλο το πλέγμα των συνθηκών που αναφέρονται στην ανεξαρτησία της Κύπρου στο επόμενο, υπό στοιχ. Γ, κεφάλαιο του παρόντος πορίσματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

α) ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΜΟΙ ΕΚΦΡΑΣΤΕΣ ΤΗΣ

(Ανεξαρτησία της Κύπρου, αναγνώρισή της ως κυρίαρχου κράτους - μέλους του ΟΗΕ, Πολιτειακά της Όργανα κ.τ.λ.)

β) ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

I

α1) Η Κύπρος ύστερα από τους πολλούς, μακρούς και πολυαίμακτους αγώνες του λαού της, βρήκε στο τέλος της δεκαετίας του 1950 και τις αρχές της δεκαετίας του 1960, το είδος της Ανεξαρτησίας που καθιέρωσαν γι' αυτήν η Συνθήκη της Ζυρίχης, που υπογράφηκε στις 11.2.1959 από τις Κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου (Μεγάλης Βρετανίας), της Ελλάδας και της Τουρκίας, σε συνδυασμό και με τις ακόλουθες συμφωνίες, συμφωνίες, συνθήκες, συμπληρωματικά πρωτόκολλα κ.τ.λ., ήτοι:

1) Την από 17.2.1959 δήλωση της Κυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου (Μεγάλης Βρετανίας),

2) Τις από 17.2.1959 δηλώσεις των Υπουργών των Εξωτερικών της Ελλάδας και της Τουρκίας,

3) Την από 19.2.1959 δήλωση του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, ως εκπροσώπου της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας,

4) Την από 19.2.1959 δήλωση του Δόκτορα Κιουτσούκ, ως εκπροσώπου της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας,

5) Την από 11.2.1959 συμφωνία κυρίων, που υπογράφηκε από τους Πρωθυπουργούς Ελλάδας και Τουρκίας (κ.κ. Κων. Καραμανλή και Μεντέρς),

6) Τα υπ' αριθ. 1 και 2 συμπληρωματικά πρωτόκολλα των Συμφωνιών της Ζυρίχης.

Δεν πρέπει, ως προς τις Συνθήκες της Ζυρίχης και του Λονδίνου, να παραλειφθεί η μνημόνευση ότι το Κυπριακό Σύνταγμα που ψηφίστηκε και ίσχυσε από τις 16.8.1960 και εξακολουθεί να ισχύει - προσδίδει ιδιαίτερο κύρος στις συνθήκες αυτές, αφού με το 182ο άρθρο του ορίζει:

«Εν περιπτώσει ασφείας, το Σύνταγμα ερμηνεύεται υπό του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου, λαμβανομένου υπ' όψιν και του κειμένου των Συμφωνιών της Ζυρίχης και του Λονδίνου, κατά τε το γράμμα και το πνεύμα αυτών».

α2) Στα πλαίσια των συμφωνιών της Ζυρίχης, μετά δε και την ψήφιση και την έναρξη ισχύος του Κυπριακού Συντάγματος, συνάφθηκαν και υπογράφηκαν δύο ακόμα συνθήκες, δηλαδή:

1) Η μεταξύ των Κυβερνήσεων της Μεγ. Βρετανίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας από τη μια μεριά και της Κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας από την άλλη, συνθήκη εγγυήσεως που μάλιστα προσαρτήθηκε στο Κυπριακό Σύνταγμα ως Παράρτημά του (I Παράρτημα) και

2) Η μεταξύ των Κυβερνήσεων της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Κυπριακής Δημοκρατίας συνθήκη συμμαχίας, που και αυτή προσαρτήθηκε στο Κυπριακό Σύνταγμα, ως Παράρτημά του (II Παράρτημα).

Πρέπει εδώ να σημειωθεί και ότι:

* Οι δύο αυτές συνθήκες με το 181ο άρθρο του Κυπριακού Συντάγματος έχουν αναγορευθεί σε διατάξεις με συνταγματική ισχύ και

* Έχουν καταχωρηθεί στη Γραμματεία του ΟΗΕ, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 102 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ.

α3) Είναι ευνόητο το ενδιαφέρον που παρουσιάζουν για την έρευνά μας και την εκπλήρωση της αποστολής μας τα κείμενα όλων αυτών των δηλώσεων, συμφωνιών, συνθηκών, πρωτοκόλλων κ.τ.λ., αφού:

Το μεν σύμπλεγμα των δηλώσεων, συμφωνιών, συνθηκών και συμπληρωματικών πρωτοκόλλων, που περιλαμβάνονται στην περίπτωση α1 του παρόντος κεφαλαίου, αναφέρεται άμεσα στην Κήρυξη της Ανεξαρτησίας της Κυπριακής Δημοκρατίας και στους όρους που έπρεπε να τηρηθούν για την καθιέρωση αυτής της ανεξαρτησίας.

Το δε σύμπλεγμα των άλλων δύο συνθηκών (εγγυήσεως και συμμαχίας) αφορά την καθιέρωση πρόσθετων όρων για την κατασφάλιση της Κυπριακής Ανεξαρτησίας.

II

Κατά πάγια αρχή του Διεθνούς Δικαίου, οι συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ Κρατών, ισχύουν και γεννούν όλες τις έννομες συνέπειές τους, έναντι των άλλων Κρατών που συμβλήθηκαν, από τη στιγμή της συννομολόγησής τους.

Σε συνέπεια με αυτά οι συνθήκες Ζυρίχης και Λονδίνου - ανεξάρτητα από τις αντιρρήσεις και επιφυλάξεις που έχουν διατυπωθεί από πολλές πλευρές - είναι έγκυρες και ισχυρές.

III

α) Το ανεξάρτητο πια Κράτος της Κύπρου προχώρησε στην ψήφιση του Συντάγματός του, το οποίο περιλαμβάνει στις **ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ** διατάξεις του τα άρθρα 1 και 185, σύμφωνα με τα οποία:

« Άρθρο 1. Η Κυπριακή Πολιτεία είναι ανεξάρτητος και κυρίαρχος Δημοκρατία προεδρικού συστήματος».

« Άρθρο 185. Η καθολική ή μερική ένωσης της Κύπρου μεθ' οιοδήποτε άλλου Κράτους ή η χωριστική ανεξαρτησία **ΑΠΟΚΛΕΙΟΝΤΑΙ**».

Πρέπει στο σημείο αυτό να τονισθεί και ότι το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας:

1. Ενσωμάτωσε πολλούς από τους όρους των συνθηκών της Ζυρίχης σε δικές του διατάξεις, τις οποίες μάλιστα με το 182ο άρθρο του αναγόρευσε σε θεμελιώδεις διατάξεις του, που « ... δεν δύνανται να τροποποιηθούν δια μεταβολής, προσθήκης ή καταργήσεως ...».

2. Προσδίδει ιδιαίτερο κύρος στις συνθήκες Ζυρίχης και Λονδίνου, με το 180ο άρθρο του, το οποίο ορίζει:

« ... Εν περιπτώσει ασαφείας το Σύνταγμα ερμηνεύεται υπό του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου, λαμβανομένου υπ' όψιν και του κειμένου των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου, κατά τε το γράμμα και το πνεύμα αυτών...».

3. Προσάρτησε τις συνθήκες **ΕΓΓΥΗΣΕΩΣ** και **ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ** -που άλλωστε αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο με τις συνθήκες Ζυρίχης και Λονδίνου- ως παραρτήματα I και II του κειμένου του, ενώ παράλληλα με το 181ο άρθρο του τις αναγόρευσε σε διατάξεις με συνταγματική ισχύ και μάλιστα σε θεμελιώδεις διατάξεις του, που δεν μπορούν -κι αυτές- να τροποποιηθούν κ.τ.λ.

(άρθρο 182 του Συντάγματος σε συνδυασμό και με το συνημμένο υπό στοιχ. III παράρτημα του Συντάγματος).

IV

Για την ολοκλήρωση των θεμάτων του παρόντος κεφαλαίου, ως προς την ανεξαρτησία κ.τ.λ. της Κύπρου, πρέπει να σημειώσουμε:

α) Όλες οι χώρες του κόσμου αναγνώρισαν τη Δημοκρατία της Κύπρου, ως κυρίαρχη και ανεξάρτητη χώρα και οι πλείστες -αν όχι όλες- από αυτές συνήψαν διπλωματικές σχέσεις μαζί της.

β) Η Δημοκρατία της Κύπρου αναγνωρίστηκε από τον ΟΗΕ και έγινε δεκτή ως ισότιμο μέλος του Διεθνούς αυτού Οργανισμού, όπως και πολλών άλλων διεθνών ή πολυεθνικών οργανισμών.

γ) Η Κυπριακή Δημοκρατία, κυρίαρχη πλέον και ανεξάρτητη χώρα, δεν έστερξε να ενταχθεί σε οποιονδήποτε από τους υφισταμένους δύο με γάλους πολιτικοστρατιωτικούς συνασπισμούς (του ΝΑΤΟ ή του Συμφώνου της Βαρσοβίας) και προτίμησε το 1961, με επίσημη δήλωση του Μακαρίου, να πορευθεί το δρόμο των Αδέσμευτων χωρών, ενώ παράλληλα παρέμεινε στο πλαίσιο της Βρετανικής Κοινοπολιτείας.

δ) Από την πλευρά της συγκρότησης των πολιτειακών της οργάνων, ο Λαός της Κύπρου, εξέλεξε στις Προεδρικές εκλογές του έτους 1959 (Δεκέμβρης), με άμεση εκλογή και με καθολική και μυστική ψηφοφορία (άρθρο 39 του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας) για Πρόεδρό του τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο και μάλιστα με πλειοψηφία 67,8% και για τη νόμιμη θητεία των πέντε ετών (άρθρο 43 του Κυπριακού Συντάγματος). Και όταν έληξε αυτή η θητεία τον επανεξέλεξε χωρίς, αυτή τη φορά, ψηφοφορία, μια και αυτός ήταν ο μοναδικός υποψήφιος για το αξίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας (δεύτερη περίοδος της πρώτης παραγράφου του άρθρου 39 του ίδιου Συντάγματος).

ε) Με την ιδιότητα, πλέον αυτή, του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος είχε αναγνωριστεί από τον ΟΗΕ και τους άλλους διεθνείς ή πολυμερείς οργανισμούς, το γεγονός δε αυτό ήταν γενικά γνωστό, πασίδηλο θα το λέγαμε. Άλλωστε και όλοι οι μάρτυρες που κατέθεσαν στην Επιτροπή μας ότι μετείχαν στο πραξικόπημα (Μπονά νος, Γκιζίκης, Κομπόκης, Γεωργιάδης, κ.τ.λ.) κατέθεσαν συγχρόνως, ότι τον ανεγνώριζαν ότι ήταν νόμιμος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

β) ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η έννομη τάξη στην Ελλάδα, που εκφραζόταν από το Σύνταγμα του 1952, είχε τραυματιστεί καίρια από το βασιλικό πραξικόπημα της 15.7.1965 και τελικά, τραυματισμένη όπως ήταν, καταλύθηκε από πραξικόπημα των Συνταγματάρχων της 21.4.1967. Και ναι μεν οι Συνταγματάρχες δεν κατάργησαν ρητά από την αρχή το Σύνταγμα του 1952, ανέστειλαν όμως την ισχύ βασικών του διατάξεων, ιδιαίτερα εκείνων που αφορούσαν τα ατομικά δικαιώματα των Ελλήνων και τη συγκρότηση των Πολιτειακών Οργάνων (της Βουλής κ.τ.λ.).

Αργότερα επιχειρήθηκε να τεθούν σε εφαρμογή «κείμενα Συνταγμάτων», το πρώτο από τα οποία διατηρούσε το σύστημα της «Βασιλευομένης Δημοκρατίας», ενώ το δεύτερο ανακήρυσσε την «Αβασίλευτη

Δημοκρατία».

Όλα αυτά όμως δεν επηρέαζαν τους επιβήτορες της εξουσίας, οι οποίοι, τόσο στις μέρες του Γεωργίου Παπαδοπούλου, όσο και στις μέρες του Συνταγματάρχη Ιωαννίδη (μετά την 25.11.1973), δρούσαν και ασκούσαν την εξουσία στο όνομα της βίας και με τη δύναμη των όπλων, που τους είχε, από παλαιότερα εμπιστευθεί η Πολιτεία για τη δική της προστασία.

Κατά συνέπεια, τη θέση της έννομης τάξης στην Ελλάδα είχε καταλάβει από την 21.4.1967 και δώθε, μέχρι της 23.7.1974, η βία, που τον τελευταίο καιρό είχε γίνει ωμότερη.

Από το πρωί της 24.7.1974 η έννομη τάξη στην Ελλάδα αρχίζει να αποκαθίσταται. Αναλαμβάνει την εξουσία Κυβέρνηση με Πρωθυπουργό τον κ. Καραμανλή, που, με στόχο την αποκατάσταση των ελευθεριών του Ελληνικού Λαού, εκδίδει τις αναγκαίες, κατά την κρίση της, συντακτικές πράξεις και επαναφέρει σε ισχύ το Σύνταγμα του 1952.

Αργότερα (Νοέμβριος 1974), προκηρύσσει βουλευτικές εκλογές, μετά τις οποίες διεξάγει δημοψήφισμα, το οποίο με συντριπτική πλειοψηφία καταργεί το πολιτειακό σύστημα της Βασιλευομένης Δημοκρατίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΜΥΝΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

I. ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΧΡΙ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟ 1968

1. Τουρκικές δυνάμεις:

Όπως είναι γνωστό, από το 1960, μετά την υπογραφή των Συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου και την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας, εγκαταστάθηκε στην Κύπρο Τουρκική Δύναμη Κύπρου (ΤΟΥΡΔΥΚ) με αρχική δύναμη 650 ανδρών.

Αμέσως με την έναρξη των ταραχών του Δεκεμβρίου 1963, στελέχη της ΤΟΥΡΔΥΚ άρχισαν να εκπαιδεύουν Τουρκοκύπριους (Τ/Κ) για τη δημιουργία Ενόπλων Τμημάτων.

Ο εξοπλισμός τους γίνονταν με όπλα που έφερναν κρυφά από την Τουρκία, η δε στελέχωσή τους με Αξιωματικούς του Τουρκικού Στρατού.

Έτσι, κατά το μέχρι Ιανουαρίου 1968 διάστημα, οι Τουρκικές και Τουρκοκυπριακές (Τ/Κ) δυνάμεις που υπήρχαν στο Νησί, ήταν:

ΤΟΥΡΔΥΚ:

Δύο Τάγματα Πεζικού, στην περιοχή της Λευκωσίας με συνολική δύναμη 1.000 ανδρών περίπου.

ΤΟΥΡΚΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΙ:

Περίπου 1.500 άνδρες, μοιρασμένοι στις Τουρκοκυπριακές (Τ/Κ) εστίες Κοκκίνων, Λιμνήτης και Λευκωσίας.

ΕΝΟΠΛΟΙ Τουρκοκύπριοι (Τ/Κ):

Περίπου 12.000 άνδρες, οργανωμένοι σε Λόχους, που μοιράστηκαν στις έξι (6) Επαρχίες της Κύπρου (37 στην περιοχή Λευκωσίας, ανά τρεις (3) στις περιοχές Κυρηνείας, Αμμοχώστου και Λάρνακας, επτά (7) στην περιοχή Λεμεσού και έξι στην περιοχή Πάφου).

2. Ελληνικές Δυνάμεις:

Ταυτόχρονα με την ΤΟΥΡΔΥΚ πήγε στην Κύπρο, στην περιοχή Λευκωσίας και η ΕΛΔΥΚ με αρχική δύναμη 950 ανδρών.

Οι αξιωματικοί της, μετά το Δεκέμβριο 1963, χρησιμοποιήθηκαν για την εκπαίδευση Ελληνοκυπρίων (Ε/Κ) και την οργάνωσή τους σε Μονάδες Εθνοφρουράς, οι οποίες στελεχώθηκαν με Έλληνες (εξ Ελλάδας) αξιωματικούς.

Οι Ελληνικές και οι Ελληνοκυπριακές Δυνάμεις, που βρίσκονταν κατά την περίοδο αυτή στην Κύπρο, αποτελούσαν την Ανώτερη Στρατιωτική Διοίκηση Άμυνας Κύπρου (ΑΣΔΑΚ), με την ακόλουθη οργάνωση:

Στη Στρατιωτική Διοίκηση Κύπρου (ΣΔΙΚ), με 5 Ανώτερες Τακτικές Διοικήσεις (ΑΤΔ) στις οποίες άνηκαν 18 Τάγματα Πεζικού (ΤΠ) με συνολική δύναμη 9.500 ανδρών (Ε/Κ) περίπου.

Τη Διοίκηση Καταδρομών (ΚΔΚ), με 3 Μοίρες ΚΔ, με δύναμη 1.200 ανδρών περίπου.

Τη Διοίκηση Μάχης, με 1 Μηχανοκίνητο ΤΠ (32 Τροχοφόρα Τεθωρακισμένα Οχήματα ΒΤΡ Σοβιετικής Κατασκευής), 1 Επιλαρχία Μέσων Αρμάτων (32 Άρματα σοβιετικής κατασκευής Τ34) και 1 Επιλαρχία Αναγνωρίσεων (40 Τεθωρακισμένα Οχήματα Μάρκον-Χάριγκτον, αγγλικής προέλευσης-Ε/Κ).

Τη Διοίκηση Πυροβολικού (ΔΠΒ), με 3 Μοίρες Πεζικού Πυροβολικού (ΜΠΠ) των 25 λιβρών, 2 ΜΠΠ των 100 χλσ., 1 Μοίρα Ελαφρού Πεζικού Α/Α Πυρ/κού (ΜΕΑ/ΑΠ) Μπόφορς 40 χλσ., 1 Μοίρα Αντιαρματικού Πυρ/κού (ΜΑ/ΤΠ) των 6 λιβρών και 2 Μοίρες Ορειβατικού Πυρ/κού (Ε/Κ).

Μία Ελληνική Μεραρχία και Ελληνική Δύναμη Κύπρου (ΕΛΔΥΚ/Μ) με συνολική δύναμη 10.000 περίπου ανδρών με το Σύνταγμα της ΕΛΔΥΚ (3 Τάγματα Πεζικού η ΕΛΔΥΚ και 3 Σύνταγματα Πεζικού, 2 Μοίρες ΚΔ και 2 Ιλες Αρμάτων, από τις οποίες η μία με 17 άρματα Μ47 και η άλλη με 17 άρματα Μ24, η Μεραρχία).

Συνολικά οι Ελληνικές Δυνάμεις, κατά την περίοδο εκείνη στην Κύπρο, ήταν 24.700 άνδρες περίπου:

- Ελληνοκύπριοι	15.000
- ΕΛΔΥΚ	1.200
- Ελληνική Μεραρχία	8.500

Η Ανώτερη Στρατιωτική Διοίκηση Άμυνας Κύπρου (ΑΣΔΑΚ) κατάρτισε το σχέδιο άμυνας της Κύπρου, με το συνθηματικό τίτλο «ΚΑΛΥΨΩ», το οποίο προέβλεπε την απόκρουση Τουρκικής απόβασης και την εξάλειψη των Τουρκοκυπριακών εστιών, πριν ή ταυτόχρονα με την απόβαση.

Σύμφωνα με το σχέδιο αυτό, όλη η Κύπρος ήταν χωρισμένη σε 5 τομείς, για καθένα από τους οποίους ήταν υπεύθυνη μία από τις 5 Ανώτερες Τακτικές Διοικήσεις:

Η διάταξη των Βασικών Μονάδων ήταν η ακόλουθη:

- Τομέας Αμμοχώστου:
- 8 Τάγματα Πεζικού, 1 Μοίρα ΚΔ, 1 ΜΠΠ και 1 ΜΑ/ΤΠ.
- Τομέας Κηρύνειας:
- 9 Τάγματα Πεζικού, 1 Μοίρα ΚΔ, 1 ΜΠΠ και 1 ΜΕΑ/ΑΠ.
- Τομέας Λευκωσίας:
- 7 Τάγματα Πεζικού, 1 Μηχανοκίνητο ΤΠ, 1 Επιλαρχία Μέσων Αρμά-

των 1 Επιλαρχία Αναγνωρίσεων και 3 ΜΠΠ.

- Τομέας Λεμεσού-Λάρνακας:

3 Τάγματα Πεζικού

- Τομέας Πάφου: 3Π

Αποβατικών σκαφών και Ναρκοπέδια, τα οποία θα ετοποθετούντο με την κήρυξη των μέτρων συναγερμού και την παράλληλη επάνδρωση των ακτών.

Η πλήρης ανάπτυξη των τμημάτων στις ακτές και η επάνδρωση των μόλις έργων με παράλληλη τοποθέτηση κωλυμάτων και ναρκοπέδων πράγμα τοποιήθηκε κατά την κρίση του Νοεμβρίου 1967.

Έκτοτε τα κωλύματα ήρθαν για λόγους τουριστικής αξιοποίησης των ακτών, τα δε μόνιμα έργα παρέμειναν χωρίς ιδιαίτερη μέριμνα συντήρησής τους, λόγω μείωσης της δύναμης των μονάδων και έλλειψης πιστώσεων.

Οι Τουρκοκύπριοι, το Δεκέμβριο 1963, άρχισαν την πρόχειρη οργάνωση και οχύρωση της περιμέτρου των θυλάκων τους.

Σταδιακά αντιλαμβανόμενοι τη δυσχέρεια της περιφερειακής άμυνας των θυλάκων, οργάνωσαν αυτή με μόνιμα οχυρωματικά έργα, με το δόγμα της «Άμυνας της περιοχής» και ειδικότερα το θύλακα Λευκωσίας από την πρόσβαση του προς τα ζωτικά εδάφη και διάνοιξαν αντιαρματικά τάφρους.

II. ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ.

α. Ως προς την αποστολή και εγκατάσταση της Ελληνικής Μεραρχίας στην Κύπρο:

Η αποστολή και εγκατάσταση στο έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας της Ελληνικής Μεραρχίας με τη σύνθεση και τη δύναμη πυρός, που περιγράφονται στην αμέσως προηγούμενη παράγραφο, έλαβαν χώρα κατά το δεύτερο τετράμηνο του 1964, είχαν δε αποκλειστικό σκοπό την εξασφάλιση της άμυνας της σύμμαχης χώρας, από τους σαφείς κινδύνους, που διαγράφονταν και ΤΟΤΕ για Τουρκική εισβολή στο νησί.

Είχαν, πρέπει να σημειωθεί, προηγηθεί:

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1963

Υποβολή των γνωστών, δεκατριών (13) προτάσεων του Προέδρου Μακαρίου προς τον Τ/Κ Αντιπρόεδρο Κιουτσούκ για τροποποίηση ορισμένων διατάξεων του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας, οι οποίες προτάσεις είχαν κοινοποιηθεί από το Μακάριο και στις τρεις (3) «εγγυητρίες» δυ νέμεις.

16 /12 /1963:

Απόρριψη των προτάσεων αυτών από την Τουρκική Κυβέρνηση και αμέσως μετά απόρριψή τους και από τη Τουρκοκυπριακή ηγεσία.

(Σημείωση: Οι δεκατρείς (13) προτάσεις του Μακαρίου αν και ψηφίστηκαν κατά μεγάλο μέρος τους από την Κυπριακή Βουλή, αφέθηκαν να ατομήσουν προς αποφυγή δυσμενών επακόλουθων, που ενδεχόμενα θα είχε η εφαρμογή τους)

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1963:

Απειλές για στρατιωτική παρέμβαση της Τουρκίας στην Κύπρο και πρόκληση από μέρους των Τουρκοκυπρίων συγκρούσεων με τα όργανα του Κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας, ακόμα δε και κατάληψη από μέρους των Τ/Κ τμήματος της Λευκωσίας.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ 1963:

Ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ οπλισμένων ομάδων Ε/Κ & Τ/Κ.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1963 & ΑΜΕΣΩΣ ΕΠΟΜΕΝΟΙ ΜΗΝΕΣ:

α) Έναρξη πρόχειρης από μέρους των Τ/Κ οργάνωσης και οχύρωσης των περισσότερων θυλάκων τους.

Περαιτέρω και σταδιακά πληρέστερη οργάνωση των θυλάκων τους και ειδικότερα του θύλακα της Λευκωσίας με μόνιμα οχυρωματικά έργα με διάνοιξη αντιαρματικών τάφρων κ.λ.π.

β) Ανάθεση από τις «εγγυητρίες» δυνάμεις της αρχηγίας του συνόλου των στρατιωτικών δυνάμεων που βρίσκονταν στο νησί, στη Μ. Βρετανία, η οποία επέβαλε ανακωχή και «επέτυχε» τη χάραξη για πρώτη φορά στο κέντρο της Λευκωσίας ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΗΣ γραμμής, που έγινε γνωστή με το όνομα «πράσινη γραμμή» και που, όπως είναι φανερό, προωθούσε την ιδέα διχοτόμησης της Κύπρου.

γ) Αποχώρηση από την Κυπριακή Κυβέρνηση όλων των Τ/Κ Υπουργών της και εγκατάστασή τους στο τμήμα της Λευκωσίας που κατέχονταν από τους Τ/Κ.

δ) Αποχώρηση όλων των Τ/Κ δημοσίων υπαλλήλων από τις έδρες τους και εγκατάστασή τους στο ίδιο τμήμα της Λευκωσίας.

ΓΕΝΑΡΗΣ 1964:

Σύγκληση από μέρους της Μ. Βρετανίας 5μελούς διάσκεψης (με συμμετοχή των τριών «εγγυητριών» δυνάμεων και εκπροσώπων των 2 Κοινοτήτων).

ΜΑΡΤΗΣ 1964:

Συγκρότηση από μέρους των Τ/Κ μιας Επιτροπής -Γενική Επιτροπή την ονόμασαν- η οποία τέθηκε υπό την ηγεσία του αντιπροέδρου δόκτορα Κιου τσούκ και ανέλαβε αυθαίρετα και παρά το Σύνταγμα, την άσκηση νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας ως προς τους Τ/Κ.

ΓΕΝΑΡΗΣ - ΑΠΡΙΛΗΣ 1964 και μεταγενέστερα:

Κρυφές αποστολές όπλων από την Τουρκία προς τους Τ/Κ -τέτοιες αποστολές γίνονταν και πριν, τουλάχιστον από το '59, αλλά όχι με την ίδια ένταση και δημιουργία σχηματισμών ενόπλων τμημάτων των Τ/Κ, που στελεχώνονταν και εκπαιδεύονταν από αξιωματικούς της «ΤΟΥΡ-ΔΥΚ» και του Τουρκικού στρατού.

Παράλληλα οι απειλές για επικείμενη Τουρκική εισβολή στην Κύπρο ολόένα και εντεινόνταν.

Κάτω από αυτά τα δεδομένα -και χωρίς να παραγνωρίζουμε ότι η αποστολή άλλων εκτός της ΕΛΔΥΚ Ελληνικών τμημάτων δεν προβλεπόνταν από τις συνθήκες Ζυρίχης & Λονδίνου- κρίνουμε ομόφωνα ότι:

Η αποστολή και εγκατάσταση της Ελληνικής Μεραρχίας στην Κύπρο αποτέλεσε ένα σωστό, επιτυχημένο και ΕΘΝΙΚΑ επιβαλλόμενο μέτρο της τότε Ελληνικής Κυβέρνησης, που απέβλεπε αποκλειστικά και μόνο στην ενίσχυση και εξασφάλιση της άμυνας της σύμμαχης χώρας, από τους σαφείς κινδύνους που απειλούσαν την ίδια την ύπαρξή της.

Πρέπει εδώ να σημειωθεί, ότι η πράξη αυτή της Ελληνικής Κυβέρνησης ανταποκρινόταν στα αισθήματα ολόκληρου του Ελληνισμού.

Η πρόσθετη αυτή δύναμη σε συνδυασμό και με τα μόνιμα έργα (πυροβολεία, ορύγματα, πολυβολεία κ.λ.π.) που στην ίδια περίοδο είχαν κατασκευαστεί, ιδίως στις παράκτιες περιοχές (Κυρήνειας, Αμμόχωστου, κ.λ. π.) ενίσχυε σημαντικά τις αμυντικές δυνατότητες της Κύπρου και αποτελούσε σοβαρό εγγύριο όχι μόνο για την αποτελεσματική απόκρουση ενδεχόμενης Τουρκικής αποβατικής προσπάθειας, αλλά και για την αποτροπή κάθε σκέψης για εισβολή-απόβαση στο νησί.

Το ότι η ύπαρξη αυτής της Μεραρχίας αποτελούσε τέτοιο εγγύριο κα ταίχεται από όλους τους εξετασθέντες μάρτυρες (δέστε κυρίως καταθέσεις Αντιστρατήγων ε.α., Ανδρέα Σιαπακρά, Μπίτου, Καρούσου, Ντάβου, Καραγιάννη, Πολίτη, του πρέσβη Τζούνη, αλλά και καταθέσεις Γκιζίκη, Σπαντιδάκη, Μπονάνου, Γεωργίου, Κομπούκη, Σκλαβενίτη, Παλαΐνη, Περδίκη, Κορκόντζελου, Χανιώτη, Τσούμπα, Τσομπί, πλοιάρχου Γ.Μ. Παπαγιάννη... κ.λ.π.)

Μόνο οι μάρτυρες κ.κ. Ευάγγελος Αβέρωφ και Άγγελος Βλάχος διατύπωσαν τη γνώμη, ότι η αποστολή της Ελληνικής Μεραρχίας στην Κύπρο αποτέλεσε λαθεμένη επιλογή της Κυβέρνησης Παπανδρέου μια και για αντικειμενικούς λόγους στερούνταν της δυνατότητας να έχει αεροπορική κάλυψη.

Εξάλλου οι Γ. Παπαδόπουλος και Κ. Κόλλιας, με τη διάθεση ίσως να αποσιεύσουν τις ευθύνες τους για τη μεταγενέστερη προδοτική πράξη τους της ανάκλησης της Μεραρχίας, προσπαθούν στις καταθέσεις τους να μειώσουν την αξία της Ελληνικής Μεραρχίας ως παράγοντα αμυντικής θωράκισης του μεγαλονησιού, προβάλλουν δε τον ισχυρισμό ότι η Μεραρχία δεν ήταν ικανή μαχητική δύναμη για την απόκρουση ενδεχόμενης τουρκικής εισβολής, αφού δεν είχε την αναγκαία αεροναυτική προστασία.

β. Ως προς την ανάκληση της Ελληνικής Μεραρχίας από την Κύπρο.

-Α-

1. Η ανάκληση της Μεραρχίας αποφασίστηκε από την τότε «Κυβέρνηση Κων/νου Κόλλια» («Υπουργός Εθνικής Αμύνης» ο «Αντιπρόεδρος» της, τώως Αντιστράτηγος Γρηγόριος Σπαντιδάκης -που στην κατάθεσή του ισχυρίζεται ότι δεν τον είχε ειδοίσει σύμφωνο η απόφαση για ανάκληση της Μεραρχίας- «Υφυπουργός Εθνικής Αμύνης» ο κατοπινός «αντιβασιλεύς», τώως Αντιστράτηγος Γεώργιος Ζωιτάκης, «Υπουργός Εξωτερικών» ο Παναγιώτης Πιπινέλης, «Υπουργός Προεδρίας» ο αρχηγός του Πραξικοπήματος, τώως συνταγματάρχης Γεώργιος Παπαδόπουλος, αρχηγός Α.Ε.Δ. ο τώως στρατηγός Οδυσσεύς Αγγελής κ.τ.λ) στις 29.11.1967, εκτελέστηκε δε από τη στρατιωτική ηγεσία τμηματικά κατά τους μήνες Δεκέμβριο 1967 και Γενάρη 1968.

2. Για την ανάκληση αυτής της δύναμης δεν ζητήθηκε η έγκριση, αλλά ούτε καν η γνώμη της Κυπριακής Κυβέρνησης, η οποία, πιστεύοντας ότι η παρουσία της Ελληνικής Μεραρχίας στην Κύπρο ήταν αναγκαία για την άμυνά της και ακόμα ότι αποτελούσε αποτρεπτικό παράγοντα για κάθε σκέψη εχθρικής αποβατικής ενέργειας, προσπάθησε με σειρά από έντονα ενέρ γείεις της (παραστάσεις Κύπριου πρε-

σβευτή στην Αθήνα κ. Κρανιδιώτη στον «Υπουργό Εξωτερικών της Χουντικής Κυβέρνησης» Παναγ. Πιπινέλη στις 25 & 26.11.74) να πείσει την «Κυβέρνηση της Αθήνας» να απορρίψει τους όρους της διακοίνωσης Τσαγλαγιαγκιλ και όχι μόνο να αρνηθεί το Τουρκικό αίτημα για ανάκληση της Μεραρχίας, αλλά και να προχωρήσει σε ενίσχυση της Μεραρχίας και της Κύπρου με πρόσθετες δυνάμεις και με οπλικά μέσα αμυντικού χαρακτήρα (δέστε Κρανιδιώτη-Ανοχύρωτη Πολιτεία Τόμος 1ος- σελ.469).

3. Ως λόγος της ανάκλησης της Μεραρχίας προβλήθηκε από τους Γεώργιο Παπαδόπουλο και Κων/νο Κόλλια (δέστε σελ. 56-58 της από 5-5-87 κα τάθεσης του πρώτου απ' αυτούς και σελ. 18 της από 26-2-87 κατάθεσης του δεύτερου απ' αυτούς, καθώς και σελ.69 του βιβλίου, που εξέδωσε ο (διος) η ύπαρξη άμεσου κινδύνου Ελληνοτουρκικής σύρραξης.

Είναι αλήθεια ότι την εποχή αυτή ήταν βαρύ το κλίμα στις Ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Διάφορες Τουρκικές οργανώσεις και άλλες πολυάριθμες, ίσως και μαζικές, ομάδες Τούρκων πολιτών, διαδήλωναν και διαμαρτύρονταν κατά της Ελλάδας, προσπαθώντας να δημιουργήσουν κάποιου είδους φιλοπόλεμη ατμόσφαιρα.

Από την Τουρκική πλευρά πρέπει να σημειωθεί, ότι η χρησιμοποίηση από τον Γρίβα και βαρειών όπλων κατά τα γεγονότα της Κοφίνου και των Αγ. Θεοδώρων (κατάθεση πρέσβυ μας κ. Λαγάκου της 9ης/2/86, σελ.86) για την αντιμετώπιση προκλητικών ενεργειών των Τ/Κ (παρεμπόδιση αστυνομικών περιπόλων κ.λ.π.) και τα πράγματα θλιβερά και τραγικά αποτελέσματα αυτής της χρησιμοποίησης πρέπει να είχαν προκαλέσει -και είχαν προκαλέσει- έντονη δυσaréσκεια στην Τουρκική ηγεσία, ίσως δε και στον Τουρκικό λαό.

Και η δυσaréσκεια αυτή εκδηλώθηκε και επίσημα στις 17.11.67 από τον τότε Υπουργό Εξωτερικών της Τουρκίας, κ. Τσαγλαγιαγκιλ, κάλεσε τον τότε Έλληνα πρεσβευτή στην Άγκυρα και του είπε ότι αυτή η κατάσταση είναι απαράδεκτη, ότι απειλείται η ζωή των Τ/Κ (κατάθεση Ευστ. Λαγάκου σελ. πρακτικών 86) και ότι ύστερα απ' αυτά η Τουρκία απαιτεί να φύγει από την Κύπρο και η Ελληνική Μεραρχία. (δέστε Κρανιδιώτη, τόμος -Α-, σελ. 458).

4. Μετά τα παραπάνω η «κυβέρνηση» της χούντας κάμφθηκε σε τέτοιο βαθμό, ώστε να αποδυναμώσει τη σύμμαχη χώρα από μία των κυριότερων -αν όχι την κυριότερη- των αμυντικών της δυνατοτήτων.

Πάντως τη μέρα που αποφάσισε η «κυβέρνηση» την ανάκληση της Μεραρχίας, 29.11.67, είχε εκδηλωθεί η γνωστή «μεσολαβητική προσπάθεια των Η.Π.Α.» και ειδικότερα του απεσταλμένου του Προέδρου Νίξον Αμερικανού δικηγόρου κ. Βάνς, ο οποίος όχι μόνο μετέφερε στην Ελληνική πλευρά την αξίωση της Τουρκίας για ανάκληση της Μεραρχίας, αλλά και σύστησε στην «κυβέρνησή μας» φορτικά την αποδοχή αυτής της Τουρκικής αξίωσης.

(Ο χαρακτηρισμός της σύστασης του κ. Βάνς ως φορτικής ανήκει στις καταθέσεις των Κων. Κόλλια και Γρηγ. Σπαντιδάκη).

Πέρα από κάθε αμφισβήτηση η διαμεσολάβηση του κ. Βάνς έπαιξε καταλυτικό ρόλο για τη λήψη της απόφασης από την «κυβέρνηση» που αποσκοπούσε στην απόσυρση της Μεραρχίας.

Η μαρτυρία του τότε «υπουργού εξωτερικών» της εποχής εκείνης Παναγ. Πιπινέλη, προς το μάρτυρα Παναγιωτάκη -παλαιότερα ιδιαίτερό του και συνεργάτη του- ξεκαθαρίζει το όλο θέμα, ότι η απόσυρση της Μεραρχίας έγινε ύστερα από πίεση των Η.Π.Α.

Συγκεκριμένα ο Παναγ. Πιπινέλης είχε εκμυστηρευτεί στον παραπάνω πρέσβη, ότι οι Η.Π.Α. επωφελοόμενες της στρατιωτικής αδυναμίας της χώρας μας και επισείοντας τον (ανύπαρκτο) κίνδυνο βουλγαρικής εισβολής στα βόρεια σύνορά της, έπαιξαν ρόλο στην αναγκαστική αποχώρηση των Ελληνικών δυνάμεων από την Κύπρο το 1967 (δέτε κατάθεση μάρτυρα Παναγιωτάκη της 28.11.67, σελ. 70-72 & σελ. 50-51 παρ. 47 του βιβλίου του).

Νύξη για την προβολή της τουρκικής αξίωσης έγινε από τον κ. Βάνς στις 28.11.1967 (σελ. 54 κατάθεσης Γρηγ. Σπαντιδάκη), οπωσδήποτε δε το θέμα τέθηκε κατά τη διάρκεια της μεσολαβητικής προσπάθειας του κ. Βάνς.

Και η αποδοχή της από την Ελληνική πλευρά έγινε σχεδόν αμέσως, δηλαδή την 29.11.1967 (σελ. 55 κατάθεση Σπαντιδάκη) και μάλιστα με δήλωσή του Παναγιώτη Πιπινέλη, σε γνώση βέβαια και του Κόλλια (σελ. 57 της ίδιας κατάθεσης).

Για την πληρότητα του θέματος πρέπει εδώ να σημειωθεί, ότι ο Παναγιώτης Πιπινέλης είχε αναλάβει το Υπουργείο Εξωτερικών λίγες μέρες πριν εκδηλωθεί η «μεσολαβητική προσπάθεια» του κ. Βάνς (ακριβώς την 20.11.1967) και ότι δύο μέρες μετά είχε δηλώσει (την 22.11.1967) ότι τα θέματα θα αντιμετωπίζονταν «μετά πάσης σοβαρότητας και σωφροσύνης» (κατάθεση Σπαντιδάκη σελ. 55).

Και ήταν τόση η σοβαρότητα και η σωφροσύνη που χειρίστηκε το θέμα ο Παν. Πιπινέλης και η τότε «ελληνική κυβέρνηση» -ο Σπαντιδάκης (σελ. 54-55 της κατάθεσής του) μιλάει και για Συμβούλια στη συγκρότη-

ση των οποίων μετείχε, ως Πρόεδρός τους φυσικά, και ο τότε βασιλεύς-ώστε να καταλήξει στην πραγματοποίηση μιας πράξης που δίκαια χαρακτηρίζεται από τον επίτιμο Γεν. Επιθεωρητή Στρατού, Αντιστράτηγο κ. Ανδρέα Σιαπκαρά, ως ΕΠΑΙΣΧΥΝΤΗ (δείτε την κατάθεσή του της 20.11.87, σελ. 41).

Η ανάκληση της Μεραρχίας επέφερε μεγάλη αποδυνάμωση των αμυντικών δυνατοτήτων της Κύπρου.

Για την έκταση αυτής της αποδυνάμωσης δε χρειάζεται να εκταθούμε. Αρκεί, πιστεύουμε, να αναφέρουμε πώς σκιαγραφείται η σημασία της από ΟΛΟΥΣ σχεδόν τους μάρτυρες.

«Από τα στρατιωτικά κριτήρια είναι βέβαιο, ότι δεν θα αποτολμούσαν. Αν δε αποτολμούσαν, θα είχαν πολύ δυσάρεστα για τους επιτιθέμενους αποτελέσματα...» (Επιτ. Γεν. Επιθ. Στρατού, Αντιστράτηγος Σιαπκαράς -κατάθεσή του, της 29.1.87, σελ. 90).

«...Κάποια άλλη περίοδο έφυγε αυτή η Μεραρχία και εγένετο το «γκλημα» (Αντιστράτηγος Καρούσος -κατάθεσή του της 22.1.87, σελ. 189).

«Με τη Μεραρχία στην Κύπρο και την Εθνοφρουρά των 12.000 ανδρών που υπήρχαν την εποχή εκείνη στην Κύπρο οργανωμένοι, εξοπλισμένοι, εκ παιδευμένοι και συντονισμένοι, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να δίνουν μάχη σαν ένας αξιόμαχος στρατός υψηλού επιπέδου, η Τουρκία ΔΕΝ επρόκειτο να βγει στην Κύπρο...» «με πλήρη συνείδηση το καταθέτω αυτό, δηλαδή αν ήταν η Μεραρχία στην Κύπρο θα μπορούσε να αποκρούσει οποιαδήποτε προσπάθεια εισβολής των Τούρκων. (Αντιστράτηγος Ντάβος, κατάθεσή του της 5.3.87, σελ. 171 & 174).

«...Το εγχείρημα των Τούρκων θα ήταν πολύ δυσχερέστερο...η δύναμη της Μεραρχίας θα λειτουργούσε αποτρεπτικά...Είναι σαφώς καταφατική η απάντησή μου ότι απεδυναμώθη η άμυνα της Κύπρου με την αποχώρηση της Μεραρχίας (Πτέρρχος - Αρχηγός ΓΕΕΘΑ Κουρής - κατάθεσή του της 5.11.87 σελ. 8-9).

«...Και απεδείχθη, ότι εάν ήταν εκεί η Μεραρχία, οι Τούρκοι δεν θα τολμούσαν να κάνουν την «αποβίβαση».

Και εάν την έκαναν θα έτρωγαν τα μούτρα τους...»

(Γενικός Δ/ντής ΥΠΕΞ και ήδη Ευρωβουλευτής Τζούνης - κατάθεσή του της 10.2.87, σελ. 58).

«...Δεν μπορώ από τη θέση μου να καταλογίσω ποιός βαθμός ευθύνης είναι πάντως γεγονός ότι αφόπλιζε το νησί...» (Κυπραίος «Υπουργός» και στις δύο περιόδους της Χούντας -κατάθεσή του της 12.2.87 σελ. 167).

«Βεβαίως αποδυνάμωσε την άμυνα του νησιού η αποχώρηση της Μεραρχίας» «Αντιστράτηγος» ε.α. και «Υπουργός Εσωτερικών της Κυβέρνησης Ανδρουσοπούλου» Τσούμπας -κατάθεσή του της 17.2.87, σελ. 68).

«Είναι γεγονός ότι η απομάκρυνση της Μεραρχίας αποδυνάμωσε το Νησί. (Ταγματάρχης Τριανταφύλλου -κατάθεσή του 20.1.87).

«Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ήταν ένα τρωτό το ότι έφυγε η Μεραρχία από την Κύπρο (Στρατηγός και «Πρόεδρος της Δημοκρατίας» Φαδων Γκιζί της -κατάθεσή του της 24.2.87, σελ. 135).

«...Ήταν μεγάλο λάθος η αποχώρηση της Μεραρχίας, διότι αν είχαμε αυτή τη Μεραρχία εκεί...» (Αντιστράτηγος ε.α. Χανιώτης -κατάθεσή του της 16.12.86, σελ. 40).

«...Εφόσον υπήρχε εκεί η Μεραρχία, ΟΠΩΣ ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΧΕΤΟ ΚΑΙ Ο Ντενκτάς οι Τούρκοι ΔΕΝ ΠΟΛΕΜΟΥΣΑΝ...)

(Κατάθεση «τέως Αντιστρατήγου-Υπουργού Εθνικής Άμυνας και Αντιπροέδρου της Κυβέρνησης Κόλλιας», Γρηγ. Σπαντιδάκη, της 20.5.87, σελ. 80).

-B-

1. Με δεδομένα τα στοιχεία που προαναφέρονται:

Θεωρούμε αναμφισβήτητο, ότι με την ανάκληση της Μεραρχίας μας από τη ΣΥΜΜΑΧΗ χώρα της Κυπριακής Δημοκρατίας:

α. Αποδυναμώθηκαν οι αμυντικές της δυνατότητες σε τόσο σοβαρό βαθμό, ώστε να είναι κοινώς αποδεκτό, ότι εάν δεν μεσολαβούσε αυτή η ΕΘΝΙΚΑ απαράδεκτη πράξη και αν κατά συνέπεια η δύναμη αυτή της Μεραρχίας εξακολουθούσε να βρίσκεται στη σύμμαχη χώρα, ΔΕΝ θα αποτολμούσε η Τουρκία την εισβολή που επιχείρησε στις 20.7.74, ή και αν την αποτολμούσε, θα πλήρωνε πολύ ακριβά ένα τέτοιο τόλμημά της, και

β. ενισχύθηκαν οι Τ/Κ και οι Τούρκοι στις γενικότερες επιδιώξεις τους με άμεσο αποτέλεσμα όχι μόνο να τονώσουν και ενισχύσουν το ηθικό του ανθρώπινου δυναμικού τους, αλλά και να προχωρήσουν σε προαγωγή και αναβάθμιση των «διοικητικών» θεσμών που μέχρι τότε (Δεκέμβρης '67) είχαν δημιουργήσει (π.χ. του θεσμού της Γενικής Επιτροπής τους σε «Προ σωρινή Τουρκοκυπριακή Διοίκηση»).

2. Είναι επίσης εξίσου αναμφισβήτητο, ότι οι τότε κρατούντες του δικτατορικού καθεστώτος, που'χε προκύψει από το αντεθνικό πραξικόπημα της 21.4.67, τελούσαν σε πλήρη και σαφή γνώση του γεγονότος ότι η αποχώρηση της Μεραρχίας μας από την Κύπρο θα είχε ως άμεσο

αποτελέσματα τα καταστροφικά αποτελέσματα που προαναφέρθηκαν δηλαδή:

α. την αποδυνάμωση των αμυντικών δυνατοτήτων της Κύπρου, που βέβαια και κατά άμεση λογική συνέπεια προκαλούσε βλάβη στις πολεμικές δυνάμεις της σύμμαχης χώρας κ α ι,

β. την ενίσχυση των γενικότερων επιδιώξεων των Τούρκων και των Τ/Κ.

3. Ο ισχυρισμός του Κων. Κόλλια και Γεωργίου Παπαδόπουλου σύμφωνα με τον οποίο η ανάκληση της Μεραρχίας έγινε «διότι η Τουρκία απειλούσε να κηρύξει άμεσα πόλεμο κατά της χώρας μας» «δεν οδηγεί βέβαια σε κάποιου είδους δικαίωση του μέτρου της ανάκλησης της Μεραρχίας.

Ο ισχυρισμός αυτός στηρίζει την αντίθετη όψη του πράγματος, αφού με τον τρόπο αυτό μαρτυρείται, ότι η πράξη της ανάκλησης της Μεραρχίας -που μόνο σε περίπτωση πολεμικής ήττας θα'ταν επιτρεπτό να αποφασιστεί - στην προκειμένη περίπτωση αποφασίστηκε και εκτελέστηκε από τους προ αναφερθέντες και όποιους άλλους υπεύθυνους με τη συνείδηση του «επι κείμενου πολέμου» και μάλιστα υπό το κράτος του πανικού, που προκάλεσε στους «ισχυρούς» άνδρες της εποχής εκείνης το φάσμα μιας τέτοιας, πράγματι πιθανής και άμεσης, πολεμικής αναμέτρησης,

4. Το αναμφισβήτητο γεγονός ότι υπήρξε και πίεση από τις Η.Π.Α. για τη λήψη αυτού του μέτρου (φορτική, έντονη κλπ. σύσταση του Αμερικανού απεσταλμένου κ. Βάνς την αποκαλούν μερικοί μάρτυρες, όπως και ο κ. Κων. Κόλλιας) δεν αίρει βέβαια το χαρακτήρα της πράξης αυτής ως εθνικά απαράδεκτης, αλλά αντίθετα φανερώνει την απέναντι της χώρας μας και της Κύπρου δυσμενή στάση των Η.Π.Α. (δείτε και παραγ. 4 του παρόντος κεφαλαίου) ενώ παράλληλα επιβεβαιώνει τον θελοδοξισμό και την υποταγή της ηγεσίας της «Ελλάδας των Ελλήνων Χριστιανών» στις επιδιώξεις και επιθυμίες των Η.Π.Α.

5. Έτερος ισχυρισμός του Κων. Κόλλια -που τελικά δεν τον συμμερίστηκε ούτε ο Γεώργιος Παπαδόπουλος (σελ.335 της από 5/5/87 κατάθεσής του) -σύμφωνα με τον οποίο η ανάκληση της Μεραρχίας έγινε και με την σκέψη ότι η εγκατάσταση αυτής της Μεραρχίας στην Κύπρο (περίοδος Απρίλ-Ιούλι 1964) ήταν «παράνομη», όχι μόνο δεν απαλύει τον εθνικά απαράδεκτο χαρακτήρα της ανάκλησης της Μεραρχίας, αλλά αντίθετα δίνει και το μέτρο για την εκτίμηση και τον προσδιορισμό του βαθμού του πατριωτικού φρονήματος των προσώπων, που τολμούν να προβάλλουν τέτοιους ισχυρισμούς.

6. Η ανάκληση της Μεραρχίας έγινε και παρανόμως, ο παράνομος δε χαρακτήρας αυτής της πράξης είναι πρόδηλος, αφού η Κυβέρνηση που τη διέταξε και την εκτέλεσε, η Κυβέρνηση Κόλλια, ήταν Κυβέρνηση «σφετεριτών των εξουσιών» που φυσικά δεν είχε αποκτήσει τον νόμιμο δικαίωμα να κυβερνά και να χειρίζεται κυριαρχικά, ζωτικά θέματα, εθνικού μάλι στα χαρακτήρα, όπως το μέτρο της τύχης της Μεραρχίας.

Το τελικό μας συμπέρασμα πάνω στο θέμα αυτό είναι:

ότι η ανάκληση της Μεραρχίας μας από το έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας που αποφασίστηκε από τη Χουντική «κυβέρνηση Κόλλια» και στη συνέχεια εκτελέστηκε από τη στρατιωτική ηγεσία της εποχής το Δεκέμβρη '67-Γενάρη '68, ενσαρκώνει πράξη εθνικής ντροπής, ενώ παράλληλα συνθέτει και σοβαρότατη αξιόποινη πράξη.

Αλλά βέβαια ο έλεγχος για τη διαπίστωση του αξιόποινου ή όχι χαρακτήρα μιας πράξης, ο οριστικός χαρακτήρας της, η άσκηση ποινικής δίωξης, όπως επίσης και η ειδικότερη διερεύνηση των στοιχείων που συνιστούν την αντικειμενική υπόσταση του όποιου αδικήματος και την υποκειμενική υπαιτιότητα των οιωνδήποτε υπευθύνων ανήκουν στη δικαιοδοσία της Δικαστικής Εξουσίας.

Σε συνέχεια με όλα αυτά ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ να διαβιβαστεί το πόρισμά μας στη Δικαιοσύνη, εφόσον βέβαια η Κυβέρνηση με πράξη του Υπουργικού της Συμβουλίου άρει την αναστολή της ποινικής δίωξης που είχε διαταχθεί με τις γνωστές αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου του έτους 1975.

III. ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΑΠΟ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟ 1968 ΜΕΧΡΙ 20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1974 (Ημέρα Εισβολής)

1. Εχθρικές Δυνάμεις:

Η Τουρκία κατά την περίοδο αυτή συνέχιζε να οργανώνει τους Τουρκοκύπριους κατά τα πρότυπα του τακτικού στρατού (Διμοιρίες, Λόχους, Τάγματα, Συντάγματα), κάτω από μία Γενική Στρατιωτική Διοίκηση.

Η συνολική δύναμη του Τουρκοκυπριακού στρατού, σύμφωνα με εκτίμηση του ΓΕΕΦ, τον Ιούνιο 1974 κυμαινόνταν από 11.000 μέχρι 13.500 άνδρες. Η δύναμη αυτή ήταν οργανωμένη σε 8 Συντάγματα, που διέθεταν συνολικά 27 Τάγματα Πεζικού.

Πλέον αυτών υπήρχε και η ΤΟΥΡΔΥΚ, με δύναμη 1.000 περίπου ανδρών, οργανωμένη σε Σύνταγμα των 2 Ταγμάτων Πεζικού.

2. Ελληνικές Δυνάμεις:

Η Κυπριακή Δημοκρατία, μετά την αποχώρηση της Ελληνικής Μεραρχίας, συνέχισε την οργάνωση του Στρατού της και το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Φρουράς (ΓΕΕΦ), όπως μετονομάστηκε η Ανώτερη Στρατιωτική Διοίκηση Άμυνας Κύπρου, το αποτελούσαν:

- Οι 5 Ανώτερες Τακτικές Διοικήσεις (ΑΤΔ), στις οποίες υπάγονταν οι 15 ΤΠ, συνολικής δυνάμεως 5.000 περίπου ανδρών (Ε/Κ).

- Η Διοίκηση Ιππικού-Τεθωρακισμένων (ΔΙΤ) με 1 Μηχανοκίνητο ΤΠ, 1 Επιλαρχία Μέσων Αρμάτων και 1 Επιλαρχία Αναγνώρισεως (Ε/Κ).

- Η Διοίκηση Πυροβολικού (ΔΠΒ), με 8 συνολικά Μοίρες Πυροβολικού και 3 ανεξάρτητες Πυροβολαρχίες (Ε/Κ).

- Η Ναυτική Διοίκηση Κύπρου (ΝΔΚ), με 1 Ναυτική Βάση και Ομάδα Υποβρυχίων Καταστροφών στο Μπογάζι, βόρεια της Αμμοχώστου, 2 Ναυτικούς Σταθμούς στην Κυρήνεια και Πάφο, 4 Σταθμούς Επιτηρήσεως στο Ριζοκάρπασο, Β.Α. άκρο-Αγία Νάπα, Ν.Α. άκρο-Πολεμίδα, κοντά στη Λεμεσό και Λιβερά, στο Β.Δ. άκρο, 1 Περιπολικό Σκάφος στην Αμμόχωστο και 5 Τορπιλάκατες σοβιετικής προέλευσης, 3 στο Μπογάζι και 1 στην Κυρήνεια.

- Η Αεροπορική Διοίκηση Κύπρου (ΑΔΚ), με 1 Αεροπορική Βάση στη Λακατάμια Λευκωσίας, 2 Μοίρες Προστασίας Αεροδρομίων (μία στο Α/Δ Λακατάμια και μία στο Α/Δ Τύμπου) και 2 Μοίρες (ραντάρ) Σταθμού Ελέγχου και Προειδοποιήσεως (μία στον Κρομακίτη, στο Β.Δ. άκρο και μία στο ύψωμα Κοντάρα). Η εμβέλεια των ραντάρ ήταν 140 περίπου ναυτικά μίλια.

- Τέλος, η ΕΛΔΥΚ, με 2 ΤΠ συνολικής δυνάμεις 1.200 περίπου ανδρών. Συνολικά, οι Ελληνικές και Ελληνοκυπριακές Δυνάμεις, τον Ιούλιο 1974 στην Κύπρο ήταν 11.500 άνδρες περίπου, ήτοι:

Ελληνοκύπριοι, που συγκροτούσαν τις Μονάδες της Εθνικής Φρουράς, 9.500

Έλληνες 2.000, εκ των οποίων 1.200 περίπου ανήκαν στην ΕΛΔΥΚ και οι υπόλοιποι σε Μονάδες της Εθνικής Φρουράς.

Το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Φρουράς (ΓΕΕΦ) κατάρτισε το νέο Σχέδιο Άμυνας της Κύπρου, με το συνθηματικό τίτλο «ΑΦΡΟΔΙΤΗ», που προέβλεπε κύρια αμυντική προσπάθεια στην περιοχή της Αμμοχώστου και δευτερεύουσα στην περιοχή Λευκωσίας και Κυρήνειας.

Σύμφωνα με το σχέδιο αυτό όλη η Κύπρος ήταν χωρισμένη σε 5 τομείς, με μικρές διαφορές από αυτούς του παλαιού σχεδίου και με τις ίδιες Ανώτερες Τακτικές Διοικήσεις, που προαναφέρθηκαν.

Η διάταξη των βασικών Μονάδων είχε με το νέο σχέδιο ως ακολούθως:

- Τομέας Αμμοχώστου: 3 ΤΠ, 1 ΜΠ και 1 ΜΑ/ΤΠ.

- Τομέας Κυρήνειας - Λευκωσίας: 9 ΤΠ, 3 Μοίρες ΚΔ, 1 Μηχανοκίνητο ΤΠ, 1 Επιλαρχία Μέσων Αρμάτων, 1 Επιλαρχία Αναγνώρισεως, 5 ΜΠΠ, 1 ΜΕΑ /ΑΠ και 2 ΠΟΠ.

- Τομέας Μόρφου: 2 ΤΠ.

- Τομέας Λεμεσού-Λάρνακος: 2 ΤΠ.

- Τομέας Πάφου: 1 ΤΠ

3. Αποστολή ΓΕΕΦ

Το ΓΕΕΦ, σύμφωνα με το προαναφερθέν σχέδιο («ΑΦΡΟΔΙΤΗ») είχε την εξής αποστολή:

Να σχεδιάσει και να οργανώσει την άμυνα της Κύπρου προς απόκρουση απόβασης, σε συνδυασμό με στενή περίσχεση ή εξουδετέρωσή του στη Νήσο εσωτερικού εχθρού κατ' αρχήν δια των ιδίων δυνάμεών του.

Να εκκαθαρίσει το εσωτερικό της Νήσου ΠΡΟ (με έγκριση της Κυπριακής Κυβέρνησης και ΥΕΘΑ) ή ΚΑΤΑ την απόκρουση της απόβασης και κατά προτεραιότητα του θυλάκου Λευκωσίας-Αγύρτας.

4. Οδηγίες Επιχειρήσεων -Κ-/ΑΕΔ, Σχέδια -Κ- Αρχηγείων

Οδηγίες Επιχειρήσεων -Κ-/ΑΕΔ

Για τη συμβολή της Ελλάδας στην άμυνα της Κύπρου, προς απόκρουση τυχόν αποβατικής ενέργειας, αποφασίστηκε τον Απρίλιο του 1968, η σχεδίαση χρησιμοποίησης των κάτωθι δυνάμεων:

- Της ΕΛΔΥΚ, σαν κύριας δύναμης αντεπίθεσης.

- Ενός Υποβρυχίου (Υ/Β), για την προσβολή της αμφίβιας δύναμης, μετά την εκδήλωση της αποβατικής ενέργειας.

- Δύο (2) Τορπιλακάτων, για τη συμμετοχή τους σε επιχειρήσεις στην Κύπρο, και

- Μιάς Μοίρας 18 Αεροσκαφών Διώξεως - Βομβαρδισμού (Α/Φ Δ/Β), του τύπου Φ-84Φ, για την προσβολή της αμφίβιας δύναμης, που θα ενεργούσε απόβαση.

Σχέδιο -Κ-/ΑΝ

Από το Αρχηγείο Ναυτικού, με βάση τις οδηγίες Επιχειρήσεων (ΟΔΕΠΙΧ /«Κ») του ΑΕΔ συντάχθηκε σχέδιο, σύμφωνα με το οποίο προβλεπόταν η έγκαιρη προώθηση ενός Υποβρυχίου στην Κύπρο, προς ενίσχυση και συμβολή στην καταστροφή της αμφίβιας εχθρικής δύναμης, κάτω από τον επιχειρησιακό έλεγχο του ΓΕΝ. Γι' αυτό το σκοπό είχαν καθοριστεί 2 τομείς επιτηρήσεως, βορείως και Β.Α. της Κύπρου και 7 τομείς περιπολίας, γύρω από τις βόρειες, ανατολικές και νότιες ακτές της. Προβλεπόταν, επίσης, η έγκαιρη προώθηση δύο τορπιλακάτων στην Κύπρο, με ενδιάμεσο σταθμό εφοδιασμού τον Αγ. Νικόλαο,

Κρήτης, για τη συμμετοχή τους στις επιχειρήσεις των τορπιλακάτων της Ναυτικής Διοίκησης Κύπρου, κάτω από τον επιχειρησιακό έλεγχο αυτής.

Το Υποβρύχιο ήταν τύπου 209, γερμανικής προέλευσης. Τα Υποβρύχια του τύπου αυτού, διαθέτουν 8 τορπιλοσωλήνες, έχουν φόρτο 15 τορπίλες, ακτίνα ενεργείας 7.520 ναυτικά μίλια και διάρκεια επιχειρήσεων 50 μέχρι 60 ημέρες. Κατά την εκτίμηση του ΓΕΝ, Υποβρύχια του τύπου αυτού μπορούσαν να φθάσουν στην περιοχή της Κύπρου σε 40 μέχρι 56 ώρες από την περιοχή της Κρήτης.

Οι 2 Τορπιλάκατοι ήταν τύπου «ΝΑΣΤΥ», νορβηγικής κατασκευής. Οι Τορπιλάκατοι αυτού του τύπου διαθέτουν 4 τορπιλοσωλήνες και φέρουν 4 τορπίλες, ένα πυροβόλο των 20 χιλ. στην πλώρη και ένα πυροβόλο των 40 χιλ. στην πρύμνη.

Σύμφωνα με τα τεχνικά τους χαρακτηριστικά, μπορούσαν να καλύψουν τη διαδρομή Άγιος Νικόλαος Κρήτης - Κύπρος, σε 9 περίπου ώρες, με συνεχτή μεγίστη ταχύτητα 38 κόμβων ή σε 17 περίπου ώρες με οικονομική ταχύτητα 20 κόμβων, ανάλογα πάντοτε με τις επικρατούσες καιρικές συνθήκες.

Σχέδιο -Κ-/ΑΑ

Το Αρχηγείο Αεροπορίας με βάση τις ΟΔΕΠΙΧ/«Κ» του ΑΕΔ, σχεδίασε τη χρησιμοποίηση μιας Μοίρας 18 αεροσκαφών Φ-84Φ, για την υποστήριξη του αγώνα στην Κύπρο.

Σύμφωνα με το σχέδιο του ΑΑ:

- Ο σκοπός των επιθετικών αεροπορικών επιχειρήσεων στην Κύπρο ήταν η προσβολή της τουρκικής αποβατικής δύναμης, πριν από την προσγιάλωση, για πρόκληση του μεγίστου δυνατού βαθμού απωλειών, ώστε να εξαλειφθούν ή περιοριστούν στο ελάχιστο οι πιθανότητες επιτυχίας του αντικειμενικού σκοπού της αποβατικής αυτής δύναμης.

- Η κύρια προσπάθεια θα ήταν κατά τη φάση της απόβασης και μάλιστα πριν από την προσγιάλωση του πρώτου κύματος.

- Με την πιο πάνω Μοίρα προβλεπόταν η «εφ' άπαξ» προσβολή της αποβατικής δύναμης.

- Τα αεροσκάφη θα ενεργούσαν από τα Α/Δ Καστελλίου και Τυμπακίου Κρήτης ή το Α/Δ Σούδας.

- Η διαμόρφωση των αεροσκαφών προέβλεπε:

- Δύο (2) βόμβες γενικής χρήσης των 500 LB

- Τέσσερες (4) ή οκτώ (8) ρουκέτες των 5 ιντσών

- Πολυβόλα πλήρη φυσιγγίων

- Εξωτερικές δεξαμενές καυσίμων 2 X 450 Γαλ. πλήρεις

- ΖΑΤΟ (πύραυλοι ώσεως για απογείωση) αν χρειαζόνταν

Με την παραπάνω διαμόρφωση, επειδή τα καύσιμα δεν επαρκούσαν για την επιστροφή των αεροσκαφών στη βάση τους, το δρομολόγιο είχε σχεδιαστεί:

Α/Δ Κρήτης - Κύπρος, σε χαμηλό ύψος (απόσταση από Κρήτη μέχρι Κύ προ 400 ν.μ. περίπου).

Προσβολή αποβατικής δύναμης με βόμβες, ρουκέτες και πολυβόλα. Προσγείωση σε Α/Δ της νότιας Κύπρου ή της Ρόδου, και στην ανάγκη στο Α/Δ της Βηρυττού ή του Τελ-Αβίβ.

IV. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΚΕΣΣΑΝΗΣ ΚΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΩΣ

Εξι (6) μόλις μήνες μετά την πραξικοπηματική κατάληψη της Εξουσίας η χούντα αποφάσισε να προκαλέσει συνάντηση ανώτατου επιπέδου των κυβερνήσεων Ελλάδας και Τουρκίας την 9 και 10 Σεπτεμβρίου 1967 στην Κεσσάνη και Αλεξανδρούπολη χωρίς προκαθορισμένη ημερήσια διάταξη, αλλά και ΧΩΡΙΣ καμιά, ούτε την πιο στοιχειώδη, προετοιμασία.

Ο σκοπός της συνάντησης ακαθόριστος και αυτός.

Ένα είδος νεφελώματος γύρω από το Κυπριακό θέμα τριγύριζε μόνο στις σκέψεις της «κυβερνητικής μας ηγεσίας».

Μιλούσαν για Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα και επέσειαν μια «συμφωνία», στην οποία είχαν, τάχα, καταλήξει ο πρόην Υπουργός των Εξωτερικών της Κυβέρνησης Στεφανοπούλου, Ναύαρχος ε.α. Ιωάννης Τούμπας και ο Τούρκος ομόλογός του κ. Τσαγκαλαγκιλ.

Με αυτή τη «συμφωνία» ως όπλο και με ατελέστατες γνώσεις των στοιχείων που συνέθεταν το Κυπριακό θέμα ή και τα οιαδήποτε άλλα θέματα που ενδιέφεραν τις δύο χώρες, προκάλεσαν τη συνάντηση αυτή, ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΩΝ ΜΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ.

Για την απόφασή τους αυτή οι δικτάτορες δεν είδον οίοντι καν τον Μακάριο και την Κυβέρνησή του, πολύ δε περισσότερο δεν ζήτησαν τη συγκατάθεσή τους ή τις απόψεις τους.

Αδιαφορώντας για όλες τις υποδείξεις η χούντα προχώρησε στην πραγματοποίηση της συνάντησης, την οποία ο Αμερικανός πρέσβης κ. Στέρνς χαρακτήρισε στη συνέχεια «ΠΑΡΑΦΡΟΝΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΟΛΑΙΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ» (δείτε: Το βιβλίο του κ. Στέρνς σελ.).

Η κατάληξη της διάσκεψης αυτής είναι γνωστή. Έχουν όμως ενδιαφέρον για την όλη μελέτη της εξέλιξης του Κυπριακού τα επακολουθήσαντα γεγονότα.

Μετά τη συνάντηση αυτή, που από τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας αποδεικνύεται πραγματικό «φιάσκο», συνέβησαν ορισμένες ενέργειες και γεγονότα που επηρέασαν σε σημαντικό βαθμό τις εξελίξεις του όλου «Κυπριακού θέματος».

Η σύνδεση των ενεργειών και γεγονότων αυτών με τη συνάντηση αυτή (κυρίως) στις απόρρητες συζητήσεις της, χωρίς να αποδεικνύεται πιθανό λογείται:

Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένα χαρακτηριστικά στοιχεία που επάκο λούθησαν τη συνάντηση αυτή.

1.- Στις 15/11/67 έλαβαν χώρα τα γεγονότα στην Κοφίνου.

Για τις επιπτώσεις των επιχειρήσεων αυτών δεν θα αναφερθούμε. Είναι γνωστές.

Ερξυνητέο όμως ποιός και γιατί τις προκάλεσε.

Αναμφισβήτητα προκύπτει από μαρτυρικές καταθέσεις ότι τα γεγονότα τα σχεδίασαν και τα προκάλεσαν η χούντα της Αθήνας και σε καμία περί πτωση ο Μακάριος.

Ο πρέσβυς της Κύπρου στην Αθήνα κ. Κρανιδιώτης αναφέρει στο βιβλίο του (Α' τόμος-σελ. 461) ότι σε συνάντηση που είχε με το Γρίβα στις 22/11/67 του αποκάλυψε (ο Γρίβας) ότι το «πράσινο φως» για τις επιχειρήσεις Κοφίνου του το έδωσε ο Σπαντιδάκης και το ΓΕΣ.

2.- Στις 17/11/67 έχουμε (με αφορμή τα γεγονότα) διακοίνωση του Τούρκου Υπουργού Εξωτερικών Τσαγλαγιαγκίλ προς τον πρέσβη μας στην Αγκυρά κ. Δεληβάνη με βασικά αιτήματα την απομάκρυνση της ελληνικής στρατιωτικής δύναμης στην Κύπρο και την απομάκρυνση επίσης του Γρίβα. (Βλ. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ Α' τομ. σελ. 458).

3.- Η κρίση που προκλήθηκε πλέον από τα γεγονότα Κοφίνου και τη διακοίνωση Τσαγλαγιαγκίλ έδωσε τη δυνατότητα της «ΑΜΕΣΗΣ» εμπλοκής των **U.S.A.** στην «κρίση», με την αποστολή από τον ΤΖΟΝΣΟΝ του Βάνς.

Η εμφάνιση του ΒΑΝΣ και η έντονη κινητικότητα του αλλάζει το σκηνικό της γενικότερης εμπλοκής του Κυπριακού

Διότι: α) Η Κυπριακή Κυβέρνηση αγωνίζεται με έντονες παραστάσεις στην Κυβέρνηση της χούντας για απόρριψη των όρων της διακοίνωσης Τσαγλαγιαγκίλ (Συναντήσεις Κρανιδιώτη-Πιπινέλη στις 25-26/11/67 βλ. Κρανιδιώτης Α' τόμ. σελ. 469) όπου ο Κρανιδιώτης ζητά πλην της απόρριψης των όρων της Τουρκίας και την παραμονή της Μεραρχίας, αλλά και την ΕΝΙΣΧΥΣΗ (και με πρόσθετες δυνάμεις και οπλισμό) της άμυνας της Κύπρου. Την παρουσία αυτή των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων η Κυπριακή πλευρά θεωρούσε όχι μόνον αναγκαία για την άμυνα της Κύπρου, αλλά και βασικότατο «ΑΠΟΤΡΕΠΤΙΚΟ» παράγοντα για την επιχείρηση οποιασδήποτε α. ποβατικής επιχείρησης.

β) Το ίδιο όμως χρονικό διάστημα η ανάμειξη ΒΑΝΣ στις εξελίξεις ήταν καθοριστική.

Ζητούσε με παρεμβάσεις του στον Πιπινέλη αποχώρηση όλων των στρατιωτικών δυνάμεων από την Κύπρο που δεν προβλεπόταν από τις συνθήκες. Διάλυση της εθνοφρουράς και απομάκρυνση όλων των αστυνομικών που ήταν υπεράριθμοι κ.λ.π.

(Βλ. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ Α' τόμ. σελ. 469 επομ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'

1. Σχέδια βίαιης ανατροπής του Μακαρίου (απόπειρες δολοφονίας του κ.λ.π.)
2. Σχέσεις Μακαρίου - Εθνοφρουράς και Μακαρίου - Ε.Ο.Κ.Α. Β'. Κλοπές όπλων από τις αποθήκες οπλισμού της Εθνοφρουράς- Δράστες και προορισμός κλοπιμαίων όπλων- Ένταση σχέσεων Μακαρίου - Ε.Ο.Κ.Α. Β'.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Τα τραγικά γεγονότα του Ιούλη του 1974 δεν έπεσαν «ως κεραυνός εν αιθρία», ούτε αποτέλεσαν τον πρώτο κρίκο στη μεγάλη αλυσίδα των όσων συνθέτουν την Κυπριακή τραγωδία, την οποία έχουμε ως αποστολή να ερευνήσουμε.

Χρόνια πριν από τη συντέλεση αυτών των γεγονότων (του Ιούλη του '74) διάφοροι, ένστολοι και μη, εδώ και στην Κύπρο, επηρεασμένοι από την αντίληψη, που μεθοδικά καλλιεργούσαν διάφορες ξένες υπηρεσίες (των Η.Π.Α. του Ν.Α.Τ.Ο., κ.λ.π.), ότι ο Μακάριος εχθρευόταν φανατικά το Ν.Α.Τ.Ο. και τις χώρες του και ότι αποτελούσε τον Κάστρο της Μεσογείου ύφαιναν χωρίς συναίσθηση ευθύνης, στον αργαλειό της δικής τους ανώμαλης νοοτροπίας την πρόκληση δολερής διχόνοιας ανάμεσα στο Ελληνικό πριακό στοιχείο του πληθυσμού της νήσου, καθώς και στους Έλληνες αξιωματικούς που υπηρετούσαν στην Κυπριακή Εθνοφρουρά -και στην ΕΛΔΥΚ- και εμψυσούσαν, όσο και όπου μπορούσαν, ένα αληθινά θανάσιμο μίσος κατὰ του νόμιμου εκλεγμένου Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπου Μακαρίου.

Δεν έγινε κατορθωτό να διακριβωθεί ακριβώς ο ειδικότερος χρόνος κατά τον οποίο άρχισε, ούτε από ποιούς άρχισε, αυτή η κατά του Μακαρίου σκληρή και ανελέητη εκστρατεία.

Είναι όμως βέβαιο:

1. Ότι αυτή η εκστρατεία εντάθηκε αμέσως μετά την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου και την ανακήρυξη με βάση αυτές τις συμφωνίες της Κυπριακής ανεξαρτησίας και

2. Ότι οι επιόρκοι αξιωματικοί που πραγματοποίησαν εδώ στην Ελλάδα το δικό τους πραξικόπημα της 21ης -4-67, ανήκαν στην κατηγορία εκείνων που, συγκροτημένοι αρκετό χρόνο πριν από τη βίαιη «επικράτησή τους» σε ένα είδος σκοτεινού παρακράτους, ήταν βαθιά ποτισμένοι από αντιμακαριακά αισθήματα μίσους, τα οποία μπλεγμένα μέσα τους και με τον ολοκληρωτικό-φασιστικό «ιδεολογικό τους» προσανατολισμό, αλλά και με τον εθελοδοουλισμό τους προς τις πράξεις ξένων Κυβερνήσεων και του ΝΑΤΟ, τους παρωθούσαν να βρουν και να επιλέξουν τον κρίσιμο χρόνο και τις κατάλληλες ευκαιρίες και συνεργασίες για να προβούν σε φυσική εξόντωση, πάντως δε σε αναγκαστική εξαφάνιση από την πολιτική σκηνή του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου.

Ι. ΣΧΕΔΙΑ ΒΙΑΙΗΣ ΑΝΑΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ

Στα πλαίσια αυτής της εκστρατείας μίσους κατά του Μακαρίου σημειώθηκε κατά το διάστημα από την αποχώρηση της Ελληνικής Μεραρχίας (Δεκέμβρης 67-Γενάρης 68) μέχρι την άνοιξη του 1974 σωρεία απαράδεκτων, αλλά και ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΩΝ πράξεων, που αποτελούσαν οργανωμένες συνωμοσίες και σκευωρίες σε βάρος του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας-Αρχιεπίσκοπου Μακαρίου.

Ενδεικτικά σημειώνουμε ως πιο σημαντικές, τις ακόλουθες πράξεις:

1) Την ένοπλη επίθεση, που έγινε το Μάρτη του '70 μέσα στη Λευκωσία, κατά του ελικοπτερίου, το οποίο με πιλότο, τον αληθινά ηρωικό επισηναγό Ζαχαρία Παπαδογιάννη, είχε επιβάτη το Μακάριο.

Πρόκειται καθαρά για μια στυγερή απόπειρα ανθρωποκτονίας.

2) Τη μυστική άφιξη στην Κύπρο του στρατηγού Γρίβα (1971) και την ανάληψη απ' αυτόν της ηγεσίας της ΕΟΚΑ Β'.

3) Την εντολή - έντονη και απειλητική υπόδειξη - της χούντας προς το Μακάριο (Γενάρης '72) να αποχωρήσει από την Προεδρία της Δημοκρατίας και από την ενεργό πολιτική.

Είχε τότε ο Μακάριος κάνει εισαγωγή Τσεχοσλοβακικών όπλων, το πράγμα δε αυτό είχε προκαλέσει «την οργή και μήνι της Χούντας» και είχε δημιουργήσει στην περίοδο Γενάρη-Αυγούστου '72 «φοβερή κρίση» στις σχέσεις Μακαρίου - Χούντας (κατάθεση της 9.12.86, κ. Ευστ. Λαγάκου).

4. Το ετοιμαζόμενο την ίδια περίπου εποχή (Φλεβάρη '72) πραξικόπημα με πρωταγωνιστές τους Παύλο Παπαδόκη Διοικητή τότε της ΕΛΔΥΚ και κουμπάρο του Ιωαννίδη, Ανδρέα Κονδύλη, κ.λ.π.

5. Το σχέδιο δολοφονικής επίθεσης εναντίον του Μακαρίου κοντά στον Άγιο Σέργιο, τον Οκτώβρη του '73.

6. Την επίμονη προσπάθεια των γνωστών τριών Μητροπολιτών (Κυρήνειας, Κιτίου και Πάφου) που, ενεργώντας -μέχρι περίπου τα μέσα του '73- με την έγκριση και τις ευλογίες της Χούντας επεδίωκαν τον ε-

Ξαναγκασμό του Μακαρίου σε παραίτηση από την «κοσμική του εξουσία».

7. Την σύγκληση από μέρους των ιδίων Μητροπολιτών αντικανονικής συνόδου Αρχιερέων με μοναδικό σκοπό και στόχο την καθαίρεση του Μακαρίου.

8. Την όλη δράση της Ε.Ο.Κ.Α. β'.

Αλλά γι' αυτήν, αμέσως παρακάτω:

II. ΕΟΚΑ β - Σχέσεις της με Εθνοφρουρά - Σχέσεις Μακαρίου - ΕΟΚΑ β -

Η οργάνωση αυτή -που ήθελε να εμφανίζεται ως συνέχεια και ως διάδοχος της ηρωικής Ε.Ο.Κ.Α.- διέθετε διοικητές ενόπλων δυνάμεων, το με άρχες κ.λ.π. (δείτε σελ. 19,20,57 της από 22/1/87 κατάθεσης του Αντι στρατήγου ε.α. Καρούσου) καθώς και όπλα, γενικότερα δε ήταν συγκροτη μένη με μορφή παραστρατιωτικής οργάνωσης και είχε αποδεχθεί τρόπους και μεθόδους δράσης τρομοκρατικών οργανώσεων.

Κοινό μυστικό αποτελούσε η ανάμειξη στελεχών της σε όλες τις απαράδεκτες και εγκληματικές ενέργειες κατά του Μακαρίου (κατάθεση Ευσταθίου Λαγάκου της 9.12.86. σελ. 69) που βέβαια δεν είχαν καμία σχέση με το αίτημα της «ένωσης», που, όπως διακήρυττε, την ενέπνεε.

Το πιο σημαντικό όμως στη δράση αυτής της οργάνωσης είναι ότι βρίσκονταν σε συνεχή επαφή και συνεργασία με αξιωματικούς και στελέχη της Κυπριακής Εθνοφρουράς.

Ιδιαίτερα ισχυροί έγιναν οι δεσμοί της Ε.Ο.Κ.Α. β' με δυνάμεις και στελέχη της Εθνοφρουράς, μετά το θάνατο του στρατηγού Γρίβα (Γενάρης '74) και φυσικά μετά την, πολύ σύντομη άλλωστε, περίοδο αρχηγίας του ήδη Αντιστρατήγου ε.α. Καρούσου.

Τον έλεγχο της Ε.Ο.Κ.Α. β' είχε πλέον αναλάβει κατευθείαν το στρατιωτικό καθεστώς των Αθηνών (κατάθεση της 9.12.86 του πρέσβυ μας κ. Ευστ. Λαγάκου, σελ. 61).

Πιο συγκεκριμένα:

Το Φλεβάρη του '74, σημειώθηκαν δύο κλοπές όπλων από αποθήκες οπλισμού της Εθνοφρουράς στην Πάφο και στην Αμμόχωστο.

Δράστες ήταν 3-4 Κύπριοι στρατιώτες και 2-3 δόκιμοι αξιωματικοί, που ήσαν οργανωμένοι στην Ε.Ο.Κ.Α. β.

(κατάθεση 3.7.86, αντιστρατήγου-Αρχηγού ΓΕΕΦ κ. Ντενίση, σελ. 96).

Το Μάη του '74, κλάπηκε από το στρατόπεδο του Γεροκλήπου της Εθνοφρουράς ΟΛΟΣ ο οπλισμός και δεν υπήρχε αμφιβολία, ότι ήταν σκηνοθετη μένη κλοπή σε συνεργασία με τους αξιωματικούς της Εθνικής Φρουράς. (κατάθεση, πρέσβυ μας κ. Ευστ. Λαγάκου, της 9.12.86, σελ. 61).

Προορισμός όλων αυτών των κλοπιμαίων όπλων ήταν η πρόκληση και δημιουργία εκρηκτικών καταστάσεων στην Κυπριακή Δημοκρατία και ειδικότερα η χρησιμοποίησή τους κατά της έννομης τάξης στην Κύπρο, που βέβαια την ενσάρκωσε πριν απ' όλους και πάνω απ' όλους, ο Πρόεδρός της.

Η Ε.Ο.Κ.Α. β' αντιμετώπιζε τον Αρχιεπίσκοπο σαν θανάσιμο εχθρό και υπό τις συνθήκες αυτές ήταν φυσικό να προκληθεί ιδιαίτερη ένταση στις σχέσεις τους, που αυτή την περίοδο (Φλεβάρη και άνοιξη 1974) είχε πια κορυφωθεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'

I. ΕΝΤΑΣΗ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

1. Οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις δεν έπαυσαν ποτέ κατά το διάστημα 1967-1974 να βρίσκονται σε ένταση.

Η προσπάθεια που καταβλήθηκε από την «Κυβέρνηση Κόλλια» με τη συνάντηση «υψηλού» επιπέδου στην Κεσσάνη και την Αλεξανδρούπολη απετέλεσε παρωδία, οδήγησε δε σε έξυνση των σχέσεων των δύο χωρών, η οποία εκδηλώθηκε με τα γνωστά, αληθινά απαράδεκτα, γεγονότα της Κοφίνου.

Έτσι προκλήθηκε τότε (Νοέμβρης 1973) σοβαρή ένταση ανάμεσα στις δύο χώρες, που κατέληξε σε απειλή της Τουρκίας για εισβολή στο νησί και στο γνωστό, τραγικό πράγματι για την Κύπρο και την Ελλάδα αποτέλεσμα, της ανάκλησης της Ελληνικής Μεραρχίας από τη μεγαλόνησο.

Η ανάκληση της Μεραρχίας μπορεί φαινομενικά να προκάλεσε κάποια βελτίωση στις τεταμένες σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες, ουσιαστικά όμως η ένταση των σχέσεών τους, εξακολούθησε.

Διότι η Τουρκία, είτε, όσο κυβερνούσε ο Μεντερές, είτε όταν στο πηδάλιο της εξουσίας βρίσκονταν οι διάδοχοί του, ενίσχυε τις πολεμικές δυνάμεις που διατηρούσε στα δυτικά της παράλια και κομπορρημονούσε για τη δύναμη της Στρατιάς του Αιγαίου, την οποία είχε από καιρό δημιουργήσει.

Έτσι και στην επταετία 1967-1974, οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις βρίσκονταν σε διαρκή ένταση.

II. Πληροφορίες ως προς τη στάση της Τουρκίας κατά το πρό της 15.7.74 εξάμηνο.

Κατά την προ του πραξικοπήματος περίοδο είχε παρατηρηθεί μια «προώθηση στα δυτικά παράλια της Τουρκίας ενός συγκροτήματος ενισχυμένου με άρματα, με πυροβολικό, με μηχανικό, με διαβιβάσεις, με λόχο με ταφρών, το οποίο συγκρότημα εγκαταστάθηκε στο Αδραμτίο, απέναντι από τη Μυτιλήνη και ασχολούνταν με την εκπαίδευση σε αμφίβιες επιχειρήσεις» (κατάθεσή του τότε «Αρχηγού» της ΚΥΠ Λάμπρου Σταθοπούλου της 4. 12.86 σελ. 17).

Κι ακόμα ότι κατά την ίδια περίοδο είχαμε και «από πλευράς ναυτικού απειλή, που μπορού να πω ήταν πιο έντονη (Σταθόπουλος, κατάθεσή του ο.π.) και ότι είχαμε και μια μετακίνηση των τουρκικών αεροπλάνων από τα ανατολικά προς τα δυτικά και νότια αεροδρόμια, ... όποιος δε νάταν ο λόγος αυτών των μετακινήσεων ... το γεγονός είναι ότι αυτή η μετακίνηση της αεροπορίας προς τα δυτικά παράλια της Τουρκίας αύξησε πάλι την απειλή και για την Κύπρο και για τα νησιά του Αιγαίου (Σταθοπούλου ο.π. σελ. 17 και 18).

Από τα μέσα Μαΐου μέχρι και της 15 Ιουλίου βλέπαμε μια ασυνήθιστη δραστηριότητα των Τούρκων (Σταθόπουλος ο.π. σελ. 53).

Λεπτομερέστερη ανάπτυξη του θέματος αυτού γίνεται και στις σελίδες 119 και 120 του κεφαλαίου Η του παρόντος, που βέβαια δεν είναι ανάγκη να επαναληφθούν και εδώ όσα εκεί αναγράφονται.

III. Η ΑΠΟ 27/74 ΕΠΙΣΤΟΛΗ του Προέδρου Αρχιεπισκόπου ΜΑΚΑΡΙΟΥ και αξιολόγηση του περιεχομένου της κ.λ.π.

α) Το κείμενο αυτής της επιστολής είναι το ακόλουθο:

«Κύριε Πρόεδρε,

Μετά βαθείας θλίψεως είμαι υποχρεωμένος να εκθέσω προς υμάς ως σμένας απαράδεκτους εν Κύπρω καταστάσεις και γεγονότα δια τα οποία θεωρώ υπεύθυνον την Ελληνικήν Κυβέρνησιν.

Από της λαθραίας αφίξεως εις Κύπρον του Στρατηγού Γρίβα, κατά Σεπτέμβριον του 1971, εκυκλοφόρουν φήμει και υπήρχον βάσιμοι ενδείξεις ότι ούτος ήλθεν εις Κύπρον κατά προτροπήν και ενθάρρυνσιν ωρισμένων εν Αθήναις κύκλων.

Βέβαιον πάντως είναι, ότι ο Γρίβας, από των πρώτων ημερών της ενταύθα αφίξεώς του, είχαν επαφήν μετά υπηρετούντων εις την Εθνικήν Φρουράν αξιωματικών εξ Ελλάδος, παρά των οποίων έτυχε βοήθειας και συμπαράστασως εις την προσπάθειάν του να σχηματίση παράνομον οργάνωσιν και να αγωνισθή δήθεν δια την Ένωσιν. Και κατήρτισε την εγκληματικήν οργάνωσιν της ΕΟΚΑ Β', η οποία κατέστη αιτία και πηγή πολλών δεινών δια την Κύπρον. Γνωστή είναι η δράσις της οργάνωσως αυτής, η οποία, υπό πατριωτικόν μανδύαν και ενωτικήν συνθηματολόγησιν, διέπραξεν πολιτικές δολοφονίας και πολλά άλλα εγκλήματα.

Η στελεχωμένη και ελεγχόμενη υπό Ελλήνων αξιωματικών Εθνική Φρουρά υπήρξεν εξ αρχής ο εις έμψυχον και άψυχον υλικόν κυριώτε-

ρος τροφοδότης της ΕΟΚΑ Β', της οποίας τα μέλη και οι υποστηρικταί έλαβον τον εύφημον τίτλον και αυτοαπεκλήθησαν «ενωτικοί» και «ενωτική παράταξις».

Πολλάκις διερωτήθην διατί μία παράνομος και επιζήμιος εθνικώς οργάνωσις, η οποία επιφέρει διαιρέσεις και διχονοίας, διανοίγει ρήγματα εις το εσωτερικόν μας μέτωπον και οδηγεί τον Κυπριακόν Ελληνισμόν προς εμφύλιον σπαραγμόν, υποστηρίζεται υπό Ελλήνων αξιωματικών. Και πλειστάκις επίσης διερωτήθην, κατά πόσον η τοιαύτη υποστήριξις τυγχάνει της εγκρίσεως της Ελληνικής Κυβερνήσεως.

Έκαμα διαφόρους και υποθετικούς συλλογισμούς δια να εύρω λογικὴν ἀπάντησιν εἰς τὰς ἀπορίας καὶ τὰ ἐρωτήματά μου.

Ουδεμία ἀπάντησις, ὑπὸ οἰασδήποτε προϋποθέσεως καὶ συλλογισμῶν, ἦτο δυνατόν να στηριχθῇ ἐπὶ λογικῆς βάσεως.

Ἀλλ' ἀδιάψευστον πραγματικότητά ἀποτελεῖ ἡ υποστήριξις τῆς ΕΟΚΑ Β', ὑπὸ Ελλήνων αξιωματικῶν.

Τα εἰς διαφόρους περιοχὰς τῆς Νήσου στρατόπεδα τῆς Εθνικῆς Φρουρᾶς καὶ οἱ πλησίον αὐτῶν χώροι κατακοσμοῦνται με συνθήματα ὑπὲρ τοῦ Γρίβα καὶ τῆς ΕΟΚΑ Β', ὡς καὶ με συνθήματα κατὰ τῆς Κυπριακῆς Κυβερνήσεως καὶ ἰδιαίτερώς κατ' ἐμοῦ.

Εντός των στρατοπέδων τῆς Εθνικῆς Φρουρᾶς ἀποκάλυπτος πολὺ λάκις εἶναι ἡ ὑπὸ Ελλήνων αξιωματικῶν προπαγάνδα ὑπὲρ τῆς ΕΟΚΑ Β. Γνωστὸν καὶ ἀδιάψευστον ἐπίσης τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἀντιπολιτευόμενος καὶ ὑποστηρὶζων τὴν ἐγκληματικὴν δραστηριότητα τῆς ΕΟΚΑ Β', Κυπριακὸς τύπος, ἔχων πηγὴν χρηματοδοτήσεως τὰς Ἀθήνας, λαμβάνει καθοδηγήσιν καὶ γραμμὴν ἀπὸ τοὺς υπευθύνους τοῦ 2ου Ἐπιτελικοῦ Γραφείου καὶ τοῦ ἐν Κύπρῳ Κλιμακίου τῆς Ελληνικῆς Κεντρικῆς Υπηρεσίας Πληροφοριῶν (Κ.Υ.Π.).

Εἶναι ἀληθές, ὅτι οσάκις διεβιβάζοντο ὑπ' ἐμοῦ παράπονα πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν δια τὴν στάσιν καὶ συμπεριφορὰν ὠρισμένων ἀξιωματικῶν, εἶχον τὴν ἀπάντησιν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ διστάζω ὡπὼς καταγγέλλω αὐτοὺς ονομαστικῶς καὶ ἀναφέρω τὰς συγκεκριμένας κατ' αὐτῶν κατηγορίας, δια νὰ ἀνακαλῶνται ἐκ Κύπρου.

Εἰς μίαν μόνον περίπτωσιν ἐπράξα τούτο. Μου εἶναι δυσάρεστον τοιοῦτον ἔργον. Ἀλλὰ καὶ τὸ κακὸν δὲν θεραπεύεται δια τῆς κατὰ αὐτὸν τὸν τρόπο ἀντιμετωπίσεώς του. Σημασίαν ἔχει ἡ ἐκκρίσις καὶ πρόληψις τοῦ κακοῦ καὶ οὐχὶ ἀπλῶς ἡ ἀντιμετώπισις τῶν ἐκ τούτου ἐπιπτώσεων.

Λυπούμαι νὰ εἰπῶ, κύριε Πρόεδρε, ὅτι ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ εἶναι πολὺ βαθεῖα καὶ φθάνει μέχρις Ἀθηνῶν.

Ἐκεῖθεν τροφοδοτεῖται καὶ ἐκεῖθεν συντηρεῖται καὶ ἀπλοῦται ἀναπτυσσόμενον τὸ δένδρον τοῦ κακοῦ, τοῦ οὐοίου τοὺς πικροὺς καρποὺς γεύεται σήμερον ὁ Κυπριακὸς Ἑλληνισμός.

Καὶ δια νὰ εἶμαι ἀπολύτως σαφής, λέγω ὅτι στελέχη τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστώτος τῆς Ἑλλάδος ὑποστηρίζουν καὶ κατευθύνουν τὴν δραστηριότητα τῆς τρομοκρατικῆς ὁργανώσεως ΕΟΚΑ Β'.

Εντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἀνάμειξις Ελλήνων αξιωματικῶν τῆς Εθνικῆς Φρουρᾶς εἰς τὴν παρανομίαν, τὴν συνωμοσίαν καὶ εἰς ἄλλας ἀπαράδεκτους καταστάσεις. Περὶ τῆς ἐνοχῆς κύκλων τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστώτος κατὰ μαρτυροῦν ἐγγράφα, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν προσφάτως εἰς τὴν κατοχὴν ἰθὺν ὧν στελεχῶν τῆς ΕΟΚΑ Β'.

Ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρου ἀπεστέλλοντο ἀφθόνως χρήματα δια τὴν συντήρησιν τῆς ὁργανώσεως, ἐδίδοντο ἐντολαὶ δια τὴν ἀρχηγίαν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γρίβα καὶ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ μετ' αὐτοῦ ἐλθόντος εἰς Κύπρον ταγματάρχου Καρούσου, γενικῶς δὲ ἐξ Ἀθηνῶν κατηυθύνοντο τὰ πάντα.

Ἡ γνησιότης τῶν ἐγγράφων τούτων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τεθῇ ἐν ἀμφιβόλῳ, διότι καὶ τὰ δακτυλογραφημένα ἐξ αὐτῶν ἔχουν διορθώσεις δια χειρὸς γενομένας καὶ γνωστὸς εἶναι ὁ γραφικὸς χαρακτήρ τοῦ γράψαντος.

Ενδεικτικῶς ἐπισυνάπτω ἐν τοιοῦτον ἐγγράφον.

Ἐἶχον πάντοτε ὡς ἀρχὴν καὶ ἐπανειλημμένως ἐδήλωσα ὅτι ἡ συνεργασία μου μετὰ τῆς ἐκάστοτε Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀποτελεῖ δι' ἐμέ εθνικὸν καθήκον.

Τὸ Ἐθνικὸν συμφέρον υπαγορεύει τὴν ἀρμονικὴν καὶ στενὴν συνεργασίαν Ἀθηνῶν καὶ Λευκωσίας.

Οἰαδήποτε καὶ ἀν' ἣτο ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος, ἥτο δι' ἐμέ ἡ Κυβέρνησις τῆς Μητροῦς Πατρίδος καὶ ἔπρεπε νὰ συνεργάζομαι μετ' αὐτῆς.

Δὲν δύναμαι νὰ εἰπῶ ὅτι τρέφω ἰδιαίτεραν συμπάθειαν πρὸς στρατιωτικὰ καθεστώτα καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν χώραν, ἡ ὁποῖα ἐγέννησε καὶ ἐλίκνισε τὴν δημοκρατίαν. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν δὲν παρεξέκλινα τὴν ἀρχῆς μου περὶ συνεργασίας.

Ἀντιλαμβάνεσθε, ὁμῶς, κύριε Πρόεδρε, τὰς θλιβεράς σκέψεις, αἱ ὁποῖαι βασανιστικῶς με ἀπασχολοῦν, κατόπιν τῆς διαπιστώσεως ὅτι ἄνθρωποι τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος ἐμφαίνονται ἀδιαλείπτως κατ' ἐμὸν συνωμοσίας καὶ, ὅπερ το χειρότερον, διαιροῦν καὶ ἐξωθοῦν τὸν Κυπριακὸν Ἑλληνισμόν εἰς τὴν δι' ἀλληλοσπαραγμὸν καταστροφὴν.

Οὐχὶ ἀπαξ μέχρι τούδε ἠσθάνθην, καὶ εἰς τινὰς περιπτώσεις σχεδὸν

εἰσῆλθον, ἐκτεινομένην ἀοράτως ἐξ Ἀθηνῶν χεῖρα, ἀναζητοῦσαν πρὸς ἀφ' αὐτῶν τὴν ἀνθρωπίνην ὑπαρξίν μου. Χάριν ὁμῶς, εθνικῆς σκοπιμότητος ἐτήρησα σιγὴν.

Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ πονηρὸν πνεῦμα, ὑπὸ τοῦ οὐοίου ἐκυριεύθησαν οἱ τρεῖς καθαιρεθέντες Κύπριοι Μητροπολίται, οἱ μεγάλῃν κρίσιν προκαλέσαντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἶχε πηγὴν ἐκπορεύσεως τοὺς τὰς Ἀθήνας. Οὐδέν, ὁμῶς ἐν προκειμένῳ εἶπον.

Σκέπτομαι μόνον καὶ διαλογίζομαι πρὸς τι πάντα ταῦτα;

Θα ἐξηκολούθουν δὲ νὰ τῇρῶ σιγὴν περὶ τῆς ευθύνης καὶ τοῦ ρόλου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸ σημερινόν δράμα τῆς Κύπρου ἐάν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ δράματος ἦμιν ὁ μόνος πάσχων.

Ἀλλ' ἡ συγκάλυψις καὶ ἡ σιωπὴ δὲν ἐπιτρέπονται, ὅταν πάσῃ ὁλόκληρος ὁ Κυπριακὸς Ἑλληνισμός, ὅταν Ἑλληνες ἀξιωματικοὶ τῆς Εθνικῆς Φρουρᾶς, κατὰ προτροπὴν ἐξ Ἀθηνῶν, ὑποστηρίζουν τὴν ΕΟΚΑ Β' εἰς ἐγκληματικὴν δραστηριότητα, περιλαμβανούσαν πολιτικὰς δολοφονίας καὶ γενὶ κὼς ἀποσκοποῦσαν εἰς τὴν διάλυσιν τοῦ κράτους.

Εἰς τὴν προσπάθειαν διαλύσεως τῆς κρατικῆς υποστάσεως τῆς Κύπρου, μεγάλη εἶναι ἡ ευθύνη τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Τὸ Κυπριακὸν κράτος πρέπει νὰ διαλυθῇ μόνον εἰς περίπτωσιν ἐνῶσεως. Μὴ καθισταμένης ὁμῶς, ἐφικτῆς τῆς ἐνώσεως, ἐπιβάλλεται ἡ ἰσχυρὸ ποίησις τῆς κρατικῆς υποστάσεως τῆς Κύπρου.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δια τῆς στάσεώς της ἐναντὶ τοῦ θέματος τῆς Εθνικῆς Φρουρᾶς, ἀσκεῖ καταλυτικὴν πολιτικὴν ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ κράτους. Προ μὴν ὅτι ἐξ Ελλήνων ἀξιωματικῶν ἀποτελούμενον Γενικὸν Ἐπιτελεῖον τῆς Εθνικῆς Φρουρᾶς ἐπέβαλεν εἰς τὴν Κυπριακὴν Κυβέρνησιν πρὸς ἐγκρίσιν κατάλογον υποψηφίων δοκιμῶν ἐφέδρων ἀξιωματικῶν, οἵτινες θα ἐφοίτων εἰς ἐιδικὴν σχολὴν, δια νὰ ὑπηρετήσουν ἀκολουθῶς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς στρατιωτικῆς θητείας τῶν ὡς ἀξιωματικοί.

Ἐκ τοῦ υποβληθέντος καταλόγου δὲν ἐνεκρίθησαν ὑπὸ τοῦ Υπουργικοῦ Συμβουλίου πενήτηντα ἐπτὰ ἐκ τῶν υποψηφίων.

Εἰδοποιήθη περὶ τούτου γραπτῶς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον.

Παρά ταῦτα, κατόπιν οδηγιῶν ἐξ Ἀθηνῶν, τὸ Ἐπιτελεῖον οὐδόλως ἔλαβε ὑπ' ὄψιν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Υπουργικοῦ Συμβουλίου, ἔχοντος βάσει νόμου ἃ πόλυτον δικαίωμα διορισμοῦ ἀξιωματικῶν τῆς Εθνικῆς Φρουρᾶς. Ἐνεργοῦν οὐδόπως καὶ αὐθαιρέτως, τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον κατεπάτησε νόμους, περὶ ἐφεδρὸν τὴν ἀπόφασιν τῆς Κυπριακῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐνέγραψεν εἰς τὴν Σχολὴν Ἀξιωματικῶν τοὺς μὴ ἐγκριθέντας υποψηφίους.

Ἀπολύτως ἀπαράδεκτον θεωρῶ τὴν τοιαύτην στάσιν τοῦ ἐξ Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐξαρτωμένου Γενικοῦ Ἐπιτελείου τῆς Εθνικῆς Φρουρᾶς.

Ἡ Εθνικὴ Φρουρά εἶναι ὄργανον τοῦ Κυπριακοῦ κράτους καὶ ὑπ' αὐτοῦ πρέπει νὰ ἐλέγχεται καὶ οὐχὶ ἐξ Ἀθηνῶν.

Ἡ θεωρία περὶ ἐνιαίου ἀμυντικοῦ χώρου Ἑλλάδος-Κύπρου ἔχει τὴν οὐ ναισθηματικὴν πλευρὰν τῆς.

Ἀλλ' ἐν τῇ πραγματικότητι διόφορος εἶναι ἡ κατάστασις.

Ἡ Εθνικὴ Φρουρά, ὡς ἔχουν σήμερον ἡ σύνθεσις καὶ ἡ στελεχῶσις τῆς, ἐξετράπη τοῦ σκοποῦ τῆς καὶ κατέστη ἐκτροφεῖο παρανόμων, κέντρον συνωμοσιῶν κατὰ τοῦ κράτους καὶ πηγὴ τροφοδοσίας τῆς ΕΟΚΑ Β'.

Ἀρκεῖ νὰ λεχθῇ ὅτι κατὰ τὴν προσφάτως ἐνταθείσαν τρομοκρατικὴν δραστηριότητα τῆς ΕΟΚΑ Β', αυτοκίνητα τῆς Εθνικῆς Φρουρᾶς μετέφερον ὁ πλισμόν καὶ μετεκίνουν ἐν ἀσφαλείᾳ μέλη τῆς ὁργανώσεως, τῶν οὐοίων ἐπέκειτο ἡ σύλληψις.

Καὶ δια τὴν ἐκτροπὴν αὐτὴν τῆς Εθνικῆς Φρουρᾶς ἀπόλυτον τὴν εὐθύνην ἔχουν οἱ Ἑλληνες ἀξιωματικοί, μερικοὶ τῶν οὐοίων εἶναι ἀπὸ ποδῶν μέχρι κεφαλῆς ἀναμεμιγμένοι καὶ συμμετοχοὶ εἰς τὴν δραστηριότητα τῆς ΕΟΚΑ Β'. Καὶ εἰς τούτῳ ευθύνης ἄμοιρον δὲν εἶναι τὸ Ἐθνικὸν κέντρον. Ἡδύνατο ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, δι' ἀπλοῦ νεύματός της, νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν θλιβεράν αὐτὴν κατάστασιν.

Ἡδύνατο τὸ Ἐθνικὸν Κέντρο νὰ διατάξῃ τὸν τερματισμόν τῆς βίας καὶ τῆς τρομοκρατίας ὑπὸ τῆς ΕΟΚΑ Β', διότι ἐξ Ἀθηνῶν ἀντλεῖ ἡ ὁργάνωσις τὰ μέσα συντηρήσεως καὶ τὴν δύναμίν της, ὡς ἐγγράφως μαρτυροῦν τεκμήρια καὶ ἀποδείξεις.

Δὲν ἐπράξεν, ὁμῶς, τούτῳ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις.

Ὡς ἐνδείξιν μίας ἀνεπιτρέπτου καταστάσεως σημειῶ ἐνταῦθα παρενθετικῶς ὅτι καὶ εἰς Ἀθήνας ἀνεγράφησαν προσφάτως συνθήματα κατ' ἐμὸν καὶ ὑπὲρ τῆς ΕΟΚΑ Β' εἰς τοὺς τοίχους νῶν καὶ ἄλλων κτιρίων, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ κτιρίου τῆς Κυπριακῆς Πρεσβείας.

Καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καίτοι γνωρίζει τοὺς δράστας, οὐδενὸς ἐπεδίωξε τὴν σύλληψιν καὶ τὴν τιμωρίαν, ἀνεχομένη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προπαγάνδαν ὑπὲρ τῆς ΕΟΚΑ Β'.

Πολλὰ ἔχω νὰ πῶ, κύριε Πρόεδρε, ἀλλὰ δὲν νομίζω ὅτι πρέπει νὰ μακρολογῶ περισσώτερον.

Καὶ δια νὰ καταλήξω, διαβιβάζω ὅτι ἡ ἀπὸ Ελλήνων ἀξιωματικῶν στελεχῶμένη Εθνικὴ Φρουρά, τῆς οὐοίας τὸ κατάντημα ἐκλόνισε τὴν πρὸς αὐτὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, θα ἀναδιάρθρωθῇ ἐπὶ νέας

βάσεως.

Εμείψα την στρατιωτικήν θητείαν δια να ελαττωθή η οροφή της Ε-θνικής Φρουράς και το μέγεθος του κακού.

Πιθανώς να παρατηρηθή ότι ελάττωσις της δυνάμεως της Εθνικής Φρουράς λόγω συντήσεως της στρατιωτικής θητείας δεν καθιστά αυτήν ικανήν να ανταποκριθή εις την αποστολήν της εν περιπτώσει εθνικού κινδύνου.

Δια λόγους τους οποίους δεν επιθυμώ ενταύθα να εκθέσω δεν συμμερίζομαι αυτήν την άποψιν. Και θα παρεκάλουν όπως ανακληθούν οι στελεχού ντες την Εθνικήν Φρουράν αξιωματικοί εξ Ελλάδος.

Η παραμονή των εις την Εθνικήν Φρουράν και η υπ' αυτών διοικήσεις της θα είναι επιζήμιος εις τας σχέσεις Αθηνών και Λευκωσίας. Θα ήμην, εν τούτοις, ευτυχής, εάν ηθέλητε να αποστείλητε εις Κύπρον περί τους εκατόν αξιωματικούς ως εκπαιδευτάς και στρατιωτικούς συμβούλους, δια να βοηθήσουν εις την αναδιοργάνωσιν και αναδιάρθρωσιν των ενόπλων δυνάμεων της Κύπρου.

Ελπίζω, εν τω μεταξύ, να εδόθησαν εντολαί εξ Αθηνών εις την ΕΟΚΑ Β' όπως τερματίσει την δραστηριότητά της, καίτοι, εφ' όσον δεν διαλύεταί οριστικώς δεν αποκλείεται νέον κύμα βίας και δολοφονιών.

Θλίβομαι, κύριε Πρόεδρε, διότι ευρέθην εις την ανάγκην να είπω πολλά δυσάρεστα δια να περιγράψω εις αδράς γραμμάς με γλώσσαν ωμής εις λικρινείας την από μακρού υφισταμένην εν Κύπρω αξιοθρήνητον κατάσταση σιν.

Τούτο, όμως, επιβάλλει το εθνικόν συμφέρον, το οποίο έχω πάντοτε γνώμονα όλων των ενεργειών μου.

Δεν επιθυμώ διακοπήν της συνεργασίας μου μετά της Ελληνικής Κυβερνήσεως.

Δέον, όμως, να ληφθή υπ' όψιν ότι δεν είμαι διορισμένος νομάρχης ή τοποτηρητής εν Κύπρω της Ελληνικής Κυβερνήσεως, αλλ' εκλεγμένος ηγέτης μεγάλου τμήματος του Ελληνισμού και απαιτώ ανάλογον προς εμέ συμπεριφοράν του Εθνικού Κέντρου.

Το περιεχόμενον της παρούσης δεν είναι απόρρητον.

Μετ' εγκαρδίων ευχών

Εν Λευκωσία 2/7/74 »

β. Η επιστολή αυτή επιδόθηκε στον «Πρόεδρο» Φαίδωνα Γκιζίκη, από τον Κύπριο πρεσβευτή κ. Κρανιδιώτη στις 11 π.μ. της 3.7.74 (δέστε το από 13.2.75 έγγραφον του κ. Αβέρωφ προς τον κ. Καραμανλή-πρόεδρμα του παρόντος- καθώς και κατάθεση της 24/2/87 Γκιζίκη σελ. 47 και όμοια Ευστ. Λαγάκου της 9.12.86 σελ. 71) δημοσιεύτηκε δε στον Κυπριακό τύπο στις 6.7.74 (κατάθεση Λαγάκου της 9.12.86 σελ. 71-72).

γ. Αξιολογώντας το περιεχόμενο της επιστολής αυτής θεωρούμε ότι αποδίδει σε έντονο και δριμύ βέβαια ύφος -δικαιολογούμενο από την απαράδεκτη στάση και συμπεριφορά της Ε.Ο.Κ.Α. β και της Χούντας απέναντί του- ότι όχι μόνο δεν περιλαμβάνει συκοφαντικούς και απλά αναληθείς ισχυρισμούς, αλλά αντίθετα σκιαγραφεί και περιγράφει την πραγματικότητα, όπως αυτή είχε διαμορφωθεί. (Δέστε και από 9.12.86 κατάθεση Ευστ. Λαγάκου, σελ. 72 καθώς και από 3.7.86 κατάθεση στρατηγού Ντενίση, σελ. 121).

Η προβολή εξάλλου της αξίωσης να ανακληθούν από την Κύπρο οι αξιωματικοί της Εθνοφρουράς ήταν απόλυτα δικαιολογημένη, αφού πολλοί -ίσως οι πλείστοι- από αυτούς είχαν λησμονήσει την αποστολή της και επιδίδονταν μαζί με την οργάνωση της Ε.Ο.Κ.Α. β, συστηματικά στην πρόκληση πολλών δεινών και για τον ίδιο και για την Κύπρο. (Δέστε και κεφ. Ε' του παρόντος, όπου αναφέρονται ενδεικτικά ηχηρές περιπτώσεις απαράδεκτων και εγκληματικών πράξεων σε βάρος του Μακαρίου προσωπικά και της έννομης τάξης στην Κύπρο).

Αλλά και η άλλη αξίωση της επιλογής των εφέδρων αξιωματικών από την Κυπριακή Κυβέρνηση, ήταν απόλυτα δικαιολογημένη και νόμιμη.

Ο νόμος περί Εθνικής Φρουράς προέβλεπε αποκλειστική αρμοδιότητα της Κυπριακής Κυβέρνησης στην επιλογή και το διορισμό των αξιωματικών της Εθνοφρουράς.

Και ήταν κατά συνέπεια εύλογο να αξιώνει η Κυπριακή Κυβέρνηση την εφαρμογή του νόμου, τόσο περισσότερο που είχε αποδειχθεί ότι οι επιλογές και οι προτάσεις που έκανε η Εθνοφρουρά για τους δοκίμους κατέληγαν στην στελέχωση της Εθνοφρουράς με μέλη της Ε.Ο.Κ.Α. β'.

Ας σημειωθεί στο σημείο αυτό, ότι η τελευταία επιλογή δοκίμων που έδωσε και την αφορμή να δρομολογηθούν διαμαρτυρίες από μέρους του Μακαρίου και η προβολή της αξίωσής του να μην εφαρμοσθούν οι πίνακες που περιλάμβαναν τους επιλεγέντες έγινε από «Επιτροπή» που προεδρεύονταν από τον μέχρι τότε επιτελάρχη της Εθνοφρουράς ταξίαρχο Παύλο Παπαδάκη, ο οποίος σε λίγες μέρες ανέλαβε με βαθμό πλάτος Υποστράτηγου την Διοίκηση της 10ης Μεραρχίας και έπαιξε τον επαίσχυντο ρόλο που έπαιξε στο πραξικόπημα της 15.7.74 (δέστε και σελ. 589 του παρόντος).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ

1) ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Οι συνεχείς συνωμοσίες, οι επανειλημμένες απόπειρες ανθρωποκτονίας κατά του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και γενικά όλες οι απαράδεκτες και εγκληματικές εναντίον του ενέργειες που αναφέρονται στο κεφ. Ε του παρόντος, φανερώουν ότι ο Μακάριος από τις 21.4.67 βρισκόταν μόνιμα στο στόχαστρο των ηγετών της Ελληνικής Χούντας.

Μόνο μια μικρή, τρίμηνη ή τετράμηνη, περίοδο (Αύγουστος - Νοέμβρης 1973) είχε φανεί, ότι τα πράγματα θα άλλαζαν. (δέστε σελ. 65-68 της από 9.12.86 κατάθεσης Ευστ. Λαγάκου).

Ο τότε αρχηγός της Χούντας Γεώργιος Παπαδόπουλος (Αύγουστος '73) αποκέρυξε δημόσια το Γρίβα και τον κάλεσε να έχει υπό την προστασία του τη γνωστή κίνηση των τριών Μητροπολιτών που απέβλεπε και αυτή στον παραμερισμό, την καθαίρεση, κτλ. του Μακαρίου.

Από την πλευρά του ο Μακάριος ανταποκρίθηκε σ' αυτή την «κίνηση προσέγγισης» της Χούντας και πραγματοποίησε (Νοέμβρης '73) επίσκεψη στην Αθήνα, όπου είχε συνάντηση και συνομιλίες με τον τότε «Πρωθυπουργό» Σπύρο Μαρκεζίνη. (κατάθεση Ευστ. Λαγάκου της 9.12.86 σελ. 65-68)

Μετά τη μικρή αυτή ανάπαυλα ο νέος Αρχηγός της Χούντας, Δημ. Ιωαννίδης, και η «Κυβέρνηση» που αυτός όρισε, ξανάρχισαν την παλαιά τακτική. «Αφανισμός του Μακαρίου. Εχθρότητα προς το Μακάριο». Μια εχθρότητα που όσο περνούσαν οι μέρες ολοένα και εντεινόταν. Αυτή την πολιτική χάραξε μέσα στην παχύλη άγνοιά της, αλλά και στη βαθιά ανώμαλη νοοτροπία της η Χούντα του Ιωαννίδη. Και έτσι φτάσαμε στην απόφαση, στο σχεδιασμό και στην εκτέλεση του πραξικοπήματος.

2) ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ

Είναι έξω από κάθε αμφιβολία ότι το μοιραίο για την Κύπρο πραξικόπημα της 15.7.74 αποφασίστηκε από τους:

1. Φαίδωνα Γκιζίκη, «Πρόεδρο της Δημοκρατίας»
2. Αδαμάντιο Ανδρουτσόπουλο, «Πρωθυπουργό»
3. Δημήτριο Ιωαννίδη, Αρχηγό της Χούντας και
4. Γρηγόριο Μπανάνο, «Αρχηγό Ενόπλων Δυνάμεων»

με ειδικότερη εισήγηση του Δημ. Ιωαννίδη, που επίμονα υποστήριζε, ότι ο Μακάριος ήταν εθνικά απαράδεκτος και επικίνδυνος.

Είχαν προηγηθεί επανειλημμένες διαβουλεύσεις των τεσσάρων της Χούντας ηγεσίας, που αναφέρονται πιά πάνω, στο σπίτι του Ανδρουτσόπουλου. Οι διαβουλεύσεις τους αυτές άρχισαν σύμφωνα με την κατάθεση Μπανάνου, το Φεβρουάριο μήνα του 1974 (δέστε και κατάθεσή του της 17.12.86, σελ. 62) σύμφωνα δε με την κατάθεση του Γκιζίκη τον Απρίλιο μήνα του ίδιου χρόνου.

Σε μία από αυτές τις συναντήσεις τους είχε συζητηθεί και το ενδεχόμενο να γίνει η ανατροπή του Μακαρίου και της Κυβερνήσής του το Μάη μήνα, όταν αυτός σχεδίαζε να πραγματοποιήσει επίσημο ταξίδι στην Κίνα. (Κατάθεση Πηλιχού, της 27.11.86, σελ. 4).

Ο Δημήτριος Ιωαννίδης, ο ουσιαστικός «αρχηγός» της πραξικοπηματικής κατάστασης, όπως αυτή διαμορφώθηκε μετά την 25.11.73, που δεν θέλησε ή δεν τόλμησε να αντιμετωπίσει τα ερωτήματα της Επιτροπής κατά την ενώπιόν της εμφάνισή του, δήλωσε πάντως ωμά και καθαρά, ότι αναδέχεται και αναλαμβάνει την ευθύνη για το πραξικόπημα αυτό στην Κύπρο (της 15.7.74), (που το απεκάλεσε στρατιωτική ενέργεια) καθώς και για όποια άλλη πράξη (φόνους Ελλήνων κλπ.) έλαβε χώρα στα πλαίσια αυτού του πραξικοπήματος (δέστε κατάθεσή του της 7-5-87 σελ. 37 και 153). Τα ίδια περίπου επανέλαβε ο Δημήτριος Ιωαννίδης και σε ένα έγγραφο «υπόμνημα», το οποίο την ίδια μέρα της εμφάνισής του στην Επιτροπή παρέδωσε ο δικηγόρος του κ. Αλφαντάκης στον ημερήσιο τύπο της Αθήνας και αργότερα κοινοποίησε και στην Επιτροπή μας.

Ο Αδαμάντιος Ανδρουτσόπουλος, ο «Πρόεδρος της Κυβερνήσεως της Ιωαννιδικής εποχής», ασκώντας νόμιμο πραγματικά δικαίωμα του, που απέρριψε από το άρθρο 27 παρ. 7 του Κανονισμού της Βουλής, ο οποίος ίσχυε κατά το χρόνο της εξέτασής του, περιορίστηκε να δώσει τον ειδικό όρκο, που το άρθρο αυτό καθιέρωνε (δηλαδή να βεβαιώσει το γεγονός που επικαλούνταν ως απαλλακτικό της υποχρέωσής του να μαρτυρήσει και δη ότι η από νησιότητά του σε όποιες ερωτήσεις μας θα προκαλούσε άμεση ηθική βλάβη σ' αυτόν, κλπ.) και απέφυγε έτσι να δώσει οποιαδήποτε εξήγηση ή πληροφορία, σχετική με τα εξεταζόμενα θέματα. Ωστόσο, ο Αδαμάντιος Ανδρουτσόπουλος την προηγούμενη μέρα από την εμφάνισή του στην Επιτροπή μας, είχε δεχτεί και έδωσε μα-

κροσκελή συνέντευξη στην εφημερίδα «ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ», στην οποία, συνέντευξη, εμφανίζεται τιμητής των πάντων.

Ο Φαίδων Γκιζίκης κατέθεσε (δείτε σελ. 11-14 της κατάθεσής του της 24.2.1987), ότι την απόφαση για την οργάνωση και εκτέλεση του πραξικοπήματος την πήραν από κοινού ο ίδιος, ο Ιωαννίδης, ο Ανδρουτσόπουλος και ο Μπονάνος, ύστερα από επίμονες εισηγήσεις του Δημ. Ιωαννίδη κατά τις επανειλημμένες συσκέψεις τους στο σπίτι του Αδ. Ανδρουτσόπουλου. Τα ίδια κατέθεσε και ο «Αρχιστράτηγος της εποχής εκείνης» Γρηγ. Μπονάνος.

Και οι δυο αυτοί, μεγάλοι αξιωματούχοι της Χούντας («Πρόεδρος Δημοκρατίας» ο ένας και «Αρχηγός» Ενόπλων Δυνάμεων ο άλλος), ισχυρίζονται ότι και αυτοί και «ο Πρωθυπουργός τους» διατύπωσαν δισταγμούς στις αρχικές εισηγήσεις του Δημ. Ιωαννίδη για το θέμα αυτό και εξέφρασαν φόβους ότι μια τέτοια ενέργεια θα πυροδοτούσε εμφυλιοπολεμικές τα ραχές στην Κύπρο και κύρια θα προκαλούσε στρατιωτική παρέμβαση της Τουρκίας.

Οι δισταγμοί τους αυτοί κάμφθηκαν ύστερα από διαβεβαίωση του αρχηγού τους (Δημ. Ιωαννίδη) ότι είχε «.....συνεχείς και έντονες υποσχέσεις και εγγυήσεις από όλους τους ενδιαφερόμενους και ήδη από τις ΗΠΑ ότι δεν πρόκειται να επέμβει» (η Τουρκία), όπως χαρακτηριστικά καταθέτει στις 24/2/87 ο Γκιζίκης. (σελ. 15)

3) ΧΡΟΝΟΣ λήψης της απόφασης των «τεσσάρων» για το πραξικόπημα.

Η οριστική απόφαση των τεσσάρων Χουντικών ηγετών (Γκιζίκης, Ανδρουτσόπουλος, Μπονάνος, Ιωαννίδης) λήφθηκε στο δεύτερο δεκαήμερο του Ιούνη του 1974. (Ο εξ απορρήτων του Δημ. Ιωαννίδη μάρτυρας Πηλίκης (δείτε κατάθεσή του της 27.11.86 σελ. 18) τοποθετεί το χρόνο λήψης της απόφασης για το πραξικόπημα σε 2-3 μήνες πριν από τη 15.7.74.

Το γεγονός αυτό προκύπτει:

1) Από την κατάθεση Γκιζίκη, ο οποίος αναφέρει ότι η πρώτη τους συζήτηση για το θέμα αυτό έγινε τον Απρίλιο ή αρχές Μαΐου '74 και η τελευταία, αποφασιστική, σαράντα (40) έως πενήντα (50) μέρες ύστερα από την πρώτη, και

2) Από την κατάθεση του Γεν. Γραμματέα του ΥΠΕΞ Άγγελου Βλάχου, ο οποίος αναφέρει ότι στις 23 - 24/6/74 ο τότε πρεσβευτής των Η.Π.Α. στην Αθήνα, Τάσκα του επέδειξε δύο τηλεγραφήματα του Κίσιγκερ προς αυτόν (τον πρεσβευτή των ΗΠΑ) με τα οποία του 'δινε εντολή να βρεί τον Ιωαννίδη και να τον αποτρέψει να προβεί σε οποιαδήποτε ενέργεια κατά του Μακαρίου.

Άρα ο Κίσιγκερ και το STATE DEPARTMENT στις 23 ή 24/6/74 ήξεραν, ότι είχε αποφασιστεί ή ότι απειλούνταν να πραγματοποιηθεί άμεσα πραξικόπημα ανατροπής του Μακαρίου. Και το ήξεραν αυτό, διότι η CIA και γενικότερα οι μυστικές υπηρεσίες των ΗΠΑ (οι οποίες τελούσαν σε άμεση και στενή επαφή με τον Ιωαννίδη και ασφαλώς ήξεραν για το πραξικόπημα) πρέπει να είχαν αναφέρει το γεγονός στο STATE DEPARTMENT των ΗΠΑ. (Άλλα βέβαια το θέμα του αληθινού σκοπού της αποστολής αυτών των τηλεγραφημάτων, ως προς το οποίο θέμα δείτε παρακάτω σελ. 584)

4) Διαδικασία εκτέλεσης της απόφασης των τεσσάρων για το πραξικόπημα.

Η διαδικασία αυτή άρχισε τις τελευταίες μέρες του Ιούνη 1974, με τον προσδιορισμό από τους Ιωαννίδη-Μπονάνο της 15ης/7/74 ως ημέρας εκδήλωσης του πραξικοπήματος και με την επιλογή από τους ίδιους των αξιωματικών της Εθνοφρουράς Μιχαήλ Γεωργίτη (που μόλις πριν λίγες μέρες είχε προαχθεί σε ταξίαρχο) και Κων/νου Κομπόκη, Συνταγματάρχη, για την πραγματοποίηση του πραξικοπήματος.

Συνεχίστηκε την 31.5.74 1) με την τηλεφωνική εντολή του ΑΕΔ προς το Διοικητή του Γ' Σώματος Στρατού Αντιστράτηγο Ντάβο να χορηγηθεί φύλλο πορείας για άμεση αναχώρηση στην Αθήνα και παρουσίαση στο ΑΕΔ στον υποστράτηγο Παύλο Παπαδάκη που υπηρετούσε τότε ως Διοικητής της 10ης Μεραρχίας (περιοχή Έβρου) και 2) με την από 1.6.74 εντολή του ΑΕΔ να χορηγηθεί φύλλο πορείας για άμεση αναχώρησή του στην Αθήνα και παρουσίασή του στο ΑΕΔ στον Ταξίαρχο Μιχαήλ Γεωργίτη που υπηρετούσε στη Λευκωσία.

Πρέπει εδώ να σημειωθεί:

1) Ότι η εντολή του ΑΕΔ για τη χορήγηση φύλλου πορείας στο Γεωργίτη δεν δόθηκε, όπως σύμφωνα με τους κανονισμούς έπρεπε, προς το ΓΕΕΦ και τον Αρχηγό του Αντιστράτηγου Ντενίση, πράγμα που προκάλεσε ερωτηματικά και φυσικά κάποιου είδους πικρία στον Αρχηγό του ΓΕΕΦ για την κατά το τρόπο αυτό αγνόησή του (δείτε κατάθεση κ. Ντενίση της 3.7. 1986 σελ. 126, 127 και 227, 228) και

2) Ότι αντίθετα η εντολή του ΑΕΔ που αφορούσε τη χορήγηση φύλλου πορείας στον Υποστράτηγο Παπαδάκη δόθηκε σύμφωνα με τους κανονισμούς, δηλαδή προς το φυσικό του Προϊστάμενο Αντιστράτηγο Ιωάννη Ντάβο, Διοικητή τότε του Γ' Σώματος Στρατού στον οποίο υπαγόταν η 10η Μεραρχία.

Σε εκτέλεση αυτών των εντολών χορηγήθηκαν την (1.7.74) τα φύλλα πορείας στους Μιχαήλ Γεωργίτη και Παύλο Παπαδάκη.

Συνεχίστηκε η διαδικασία στις 2.7.74 :

Με την αναχώρηση του Γεωργίτη και Παπαδάκη από την Κύπρο και από τον Έβρο αντίστοιχα, για την Αθήνα.

Με την άφιξη στην Αθήνα και την παρουσίασή τους στο ΑΕΔ και,

Με την πραγματοποίηση στα γραφεία του ΑΕΔ στις 7.30 μ.μ. της ίδιας μέρας σύσκεψης στην οποία πήραν μέρος οι :

Α. Συνταγματάρχης Δημήτριος Ιωαννίδης,

Β. «Στρατηγός» Γρηγόριος Μπονάνος,

Γ. Υποστράτηγος Παύλος Παπαδάκης, Διοικητής 10ης Μεραρχίας που έδρευε στην περιοχή του Έβρου. Αυτός κλήθηκε κατά την επίσημη εκδοχή, γιατί ήταν γνώστης των πραγμάτων, ουσιαστικά όμως και γιατί έτρεφε άσβεστο μίσος κατά του Μακαρίου. Ειδικότερα:

α. λίγο καιρό πριν ήταν Επιτελάρχης του ΓΕΕΦ στην Κύπρο, και με την ιδιότητα αυτή είχε επιλέξει για δόκιμους αξιωματικούς και 57 νέους Ελληνοκύπριους, όλους φανατικούς οπαδούς της ΕΟΚΑ β και έντονα αντιμαχιακούς (κατάθεση Λαγάκου, της 9.12.86, σελ. 69),

β. κατά το Φεβρουάριο του 1972 (που υπηρετούσε ως Διοικητής της ΕΛΔΥΚ στην Κύπρο) είχε αναλάβει μαζί με τον ταξίαρχο Κονδύλη να κάνουν το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου το οποίο είχε αποφασίσει ο τότε αρχηγός της Χούντας, Γεώργιος Παπαδόπουλος,

γ. ήταν κομπάρσος του Ιωαννίδη και διατηρούσε σχέσεις μαζί του για τις οποίες και αισθανόταν περήφανος (δείτε ως προς το ειδικό αυτό σημείο και την κατάθεσή του, της 30.10.86 σελ. 103),

Δ. ταξίαρχος Μιχαήλ Γεωργίτης κ α ι,

Ε. Συνταγματάρχης Κων. Κομπόκης

(δείτε καταθέσεις Μπονάνου, Ματάση, Γεωργίτη, Κομπόκη, Παπαδάκη, Παλαΐνη, ο οποίος αναφέρει ότι στη σύσκεψη αυτή μετείχε και ο ταξίαρχος Κονδύλης Ανδρέας, πράγμα που δεν βεβαιώνεται από κανέναν άλλον).

Στη σύσκεψη αυτή ο Μπονάνος ενημέρωσε τους Παπαδάκη, Γεωργίτη και Κομπόκη για την απόφαση ανατροπής του Προέδρου Αρχιεπισκόπου Μακαρίου με στρατιωτικό πραξικόπημα, που, όπως τους είπε, πάρθηκε από την Κυβέρνηση και τη στρατιωτική ηγεσία.

Παράλληλα καθόρισε ως χρόνο εκδήλωσης του πραξικοπήματος (της ενέργειας, όπως αποκαλούσε στη γλώσσα του το πραξικόπημα) την 15η.7.74, και ώρα 7.30 π.μ. και όρισε τον ταξίαρχο Γεωργίτη ως αρχηγό του πραξικοπήματος και τον Κων. Κομπόκη ως υπαρχηγό.

Στην ίδια σύσκεψη καθορίστηκαν από τον Μπονάνο και οι συνθηματικές εκφράσεις που θα 'πρεπε να χρησιμοποιηθούν κατά την έναρξη της εκδήλωσης του πραξικοπήματος και κατά την πορεία της.

«Αλέξανδρος εισήχθη κλινικήν», ήταν η δηλωτική της έναρξης του πραξικοπήματος φράση.

«Αλέξανδρος πάει καλά» ήταν η φράση που σήμαινε καλή εξέλιξη του πραξικοπήματος,

«Αλέξανδρος ασθενεί βαρέως» ήταν η φράση που σήμαινε κακή πορεία του πραξικοπήματος.

Μαζί με άλλα ο Μπονάνος, είπε στους Γεωργίτη και Κομπόκη ότι για κάθε επικοινωνία που θα 'θελαν να έχουν με το Α.Ε.Δ. δεν έπρεπε πότε να χρησιμοποιήσουν κανένα άλλο μέσο (τηλέφωνο κλπ..) παρά μόνο αγγελιοφόρο, ως τέτοιον δε επέλεξε τον ταγματάρχη Κ. Κοντώση. (δείτε και κατάθεση Γεωργίτη από 2.7.86 σελ. 44, 45).

Ο Μπονάνος ισχυρίζεται στην κατάθεσή του ότι απαγόρευσε ρητά στους Γεωργίτη - Κομπόκη να χρησιμοποιήσουν για το πραξικόπημα μονάδες που βρίσκονταν εκτός Λευκωσίας. Ο ισχυρισμός όμως αυτός, του οποίου την αλήθεια αρνούνται στις καταθέσεις τους ο Γεωργίτης, και ο Κομπόκης, ελέγχεται αβασίμως, (δείτε και σχετικό ενημερωτικό έγγραφο του ΓΕΕΘΑ) τόσο περισσότερο που ο βασικός όγκος των δυνάμεων, που θα χρησιμοποιούσαν για την πραγματοποίηση του πραξικοπήματος, ήταν οι μοίρες κα ταδρομών οι οποίες διοικούνταν απ' τον Κομπόκη και είχαν την έδρα τους στο Πενταδάκτυλο.

Μετά την ενημέρωση που τους έκανε ο ΑΕΔ, έγινε προσπάθεια από τον Γεωργίτη να αναπτύξει τους ενδοιασμούς του ως προς τις συνέπειες του πραξικοπήματος και ειδικότερα τους φόβους του για στρατιωτική επέμβαση της Τουρκίας (δείτε την από 2.7.86 κατάθεση Γεωργίτη σελ. 34 και 39 που την επιβεβαιώνει και ο Κομπόκης στη δική του κατάθεση της 9.7.86 σελ. 75 και 76).

Η προσπάθεια αυτή του Γεωργίτη αποκρούστηκε από τους Μπονάνο και Ιωαννίδη, οι οποίοι διακόποντας το Γεωργίτη, είπαν ότι δεν πρέπει να ανησυχούν γιατί υπάρχουν διαβεβαιώσεις ότι δεν πρόκειται

να επέμβει κανένας διότι «υπήρχε κάλυψη». Δεν προσδιόρισε πότε από ποιόν είχε παρασχεθεί η «κάλυψη» αλλά φαινόταν ότι ήταν από την Αμερική. Και από την πλευρά του Ιωαννίδη και από την πλευρά του Μπονάνου. (κατάθεση Γεωργίτη, σελ. 39).

Η «σύσκεψη» αυτή (της 2.7.74) τελείωσε με την εντολή των Μπονάνου-Ιωαννίδη προς τους Γεωργίτη και Κομπόκη, να 'ρθουν την επόμενη μέρα (3.7.74) σε επαφή με τους επιτελείς τους, για να καταρτίσουν το σχέδιο δράσης και να συζητήσουν τις λεπτομέρειες του πραξικοπήματος.

Πραγματικά οι Γεωργίτης και Κομπόκης, εκτέλεσαν αυτή την εντολή και έτσι στις 3.7.74 πραγματοποιήθηκε σύσκεψη στο ΑΕΔ, αυτών των δύο και των επιτελών :

α. Ταγματάρχη Παλαΐνη Χαράλαμπος,
β. Ταξίαρχου Κονδύλη Ανδρέα κ α ι ,
γ. Αντισυνταγματάρχη Πηλιχού Μιχαήλ, ίσως δε και άλλων που δεν έ γιναν γνωστοί στην Επιτροπή μας.

Η σύσκεψη αυτή τελείωσε πολύ σύντομα, γιατί δεν ήταν αντικειμενικά δυνατός ο καθορισμός των λεπτομερειών και ο σχεδιασμός του πραξικοπήματος, αφού δεν ήξεραν ακόμα ούτε ποιές μονάδες της Κυπριακής Εθνο φρουράς θα μετείχαν στο πραξικόπημα. Έτσι ο τελικός σχεδιασμός και οι λεπτομέρειες του πραξικοπήματος, ανατέθηκαν « ε ν λ ε υ κ ώ » στους Γεωργίτη και Κομπόκη.

Μετά την πιό πάνω σύσκεψη οι Γεωργίτης και Κομπόκης αναχώρησαν από την Αθήνα για Κύπρο ο μεν Γεωργίτης στις 6 Ιουλίου (Βλέπε και κα τάθεση του Ντενίση που επιβεβαιώνει την ημερομηνία), ο δε Κομπόκης κατ'αυτόν μεν στις 3 ή 4 Ιουλίου, κατά δε το Γεωργίτη στις 7 Ιουλίου, που πρέπει να είναι και η πραγματική, σύμφωνα και με τις καταθέσεις των Κ. Κοντώση, Κ. Παπαγιάννη κλπ.

Επιστρέφοντας ο Γεωργίτης στην Κύπρο, κλήθηκε από το Στρατηγό Ντενίση, Διοικητή της Εθνοφρουράς, να τον ενημερώσει για το λόγο που τον κάλεσε στην Αθήνα ο Μπονάνος και αν του μετέφερε την αντίθεσή του σε οποιαδήποτε ενέργεια κατά του Μακαρίου. (Εδώ πρέπει να σημειωθεί ό τι, όπως προκύπτει από τις καταθέσεις Ντενίση και Γεωργίτη, ο στρατη γός Ντενίσης είχε υποψιαστεί ενέργεια κατά του Μακαρίου και είπε στον Γεωργίτη να μεταφέρει στον Ιωαννίδη και στο Μπονάνο την αντίθεσή του σε κάθε τέτοια σκέψη και τους κινδύνους που κατά τη γνώμη του θα είχε μια τέτοια ενέργεια καθώς και τους φόβους του για στρατιωτική επέμβαση της Τουρκίας).

Όπως κατάθεσαν και ο Ντενίσης και ο Γεωργίτης, ο δεύτερος δεν αποκάλυψε στον πρώτο (πρόδότημόν του Αντιστράτηγου) το σκοπό για τον ο ποίο τον κάλεσαν στην Αθήνα και του ανέφερε ψευδώς, ότι αντικείμενο της συζήτησής του με τον ΑΕΔ ήταν τα προβλήματα που δημιουργούσαν στην οργάνωση της Εθνοφρουράς οι αποφάσεις του Μακαρίου για μείωση της θη τείας κλπ.

Μετά την άφιξή τους στην Κύπρο οι Γεωργίτης και Κομπόκης στις 9 Ιουλίου 1974, ημέρα Τρίτη καλούν σε σύσκεψη για τον καθορισμό των λεπτομερειών αναφορικά με την υλοποίηση του πραξικοπήματος τους :

α. Ταξίαρχο Παναγιώτη Γιαννακόδημο, Επιτελάρχη ΓΕΕΦ.-
β. Αντισυνταγματάρχη Κων/νο Παπαγιάννη, υποδιοικητή ΕΛΔΥΚ.-
γ. Αντιπλοίαρχο Γεώργιο Παπαγιάννη, διοικητή ναυτικής δύναμης Κύπρου.-

δ. Αντισυνταγματάρχη Λαμπρινό, Διοικητή 23ης Επιλαρχίας Μέσων Αρ μάτων.-

ε. Επίλαρχο Κορκόντζελο , δ/τή της 21ης Επιλαρχίας Αναγνωρίσεως.-
στ. Ταγματάρχες Ραυτόπουλο και Δαμασκηνό, Διοικητές των 31ης και 33ης Μοιρών Καταδρομών, που έδρευαν στον Πενταδάκτυλο.-

ζ. Ταγματάρχη Κων/νο Κοντώση, σύνδεσμο με ΑΕΔ.-
η. Ταγματάρχη Ζήνωση.-

θ. Αντισυνταγματάρχη Λάμπρου, Διοικητή 185 πεοίνής μοίρας πυροβολικού και,

ι. Δ/τή της 195 μοίρας ελαφρού αντιαεροπορικού πυροβολικού.
(βλ. καταθέσεις αντιστράτηγου Μπίτου, ταξίαρχου Γεωργίτη κλπ.)
Ο Αντ/ρχης Λαμπρινός και ο επίλαρχος Κορκόντζελος πριν συνεργαστούν ζήτησαν έγκριση από τον Αρχηγό Στρατού, αντιστράτηγο Γαλαπάνο, ο ο ποίος ήταν μνημένος, και ο οποίος τους παράγγειλε με τον ταγματάρχη Ξανθάκο να συνεργαστούν με τον Κομπόκη (δέστε καταθέσεις τους).

Στη σύσκεψη αυτή ύστερα από συζήτηση κρίθηκε ομόφωνα, ότι το πραξικόπημα της 15 Ιουλίου δεν έπρεπε να πραγματοποιηθεί, γιατί υπήρχε κίνδυνος εσωτερικών ταραχών, οι μονάδες ήταν ουσιαστικά διαλυμένες, η προετοιμασία ήταν ελλιπής και κύρια υπήρχε κίνδυνος στρατιωτικής επέμβασης της Τουρκίας. (βλ. καταθέσεις Γεωργίτη, Κομπόκη και όλων των παραπάνω). Επίσης ο Κ. Παπαγιάννης, υποδιοικητής της ΕΛΔΥΚ, πρότεινε να μη συμμετάσχει η ΕΛΔΥΚ στο πραξικόπημα για λόγους σκοπιμότητας, επειδή ήταν αμιγής ελληνική στρατιωτική δύναμη.-

Μετά τις παραπάνω ομόφωνες διαπιστώσεις οι Γεωργίτης και Κο-

πόκης στέλνουν τη Τετάρτη 10 Ιουλίου στην Αθήνα το σύνδεσμο ταγματάρχη Κοντώση για να μεταφέρει στους Ιωαννίδη και Μπονάνο τους φόβους και τους ενδοιασμούς που εκφράστηκαν στην πιο πάνω σύσκεψη .

Πλὴν όμως ο Ιωαννίδης, αφού προηγουμένως συννενοήθηκε με το Μπονάνο απάντησε στον Κοντώση, ότι πρέπει να διαβιβάσει στους Γεωργίτη και Κομπόκη πως απορρίπτονται τα αιτήματα και οι ενδοιασμοί τους και πως είναι διαταγή του Αρχηγού των Ενόπλων δυνάμεων και της Κυβέρνησης να προχωρήσουν στην εκτέλεση της απόφασης για την ανατροπή του Μακαρίου με μοναδική τροποποίηση του αρχικού σχεδίου, τον περιορισμό της ΕΛΔΥΚ μόνο στην κάλυψη του αεροδρομίου Λευκωσίας - (βλ. καταθέσεις Κοντώση, Παπαγιάννη κλπ.) - και τη μετάθεση της ώρας της εκδήλωσης, σε 8.30 π.μ.

Επίσης ο Ιωαννίδης ανέθεσε στον ταγματάρχη Κοντώση να αποστηθεί:

α. Το διάγγελμα που θα μεταδιδόταν από το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου μετά την επικράτηση του Πραξικοπήματος (δεν εξακριβώθηκε ποιοί το συνέταξαν, αναφέρονται όμως τα ονόματα των Παλαΐνη και Πηλιχού, πράγμα που αυτοί αρνούνται) και

β. τα ονόματα των «υποψηφίων Προέδρων» ανάμεσα στους οποίους μετά την επικράτηση του πραξικοπήματος θα 'πρεπε να επιλεγεί ο «Πρόεδρος» που θα όρκιζαν οι πραξικοπηματίες.

Από τα ονόματα αυτά, όπως κατέθεσε ο ταγματάρχης Κοντώσης, θυμάται μόνο το όνομα του αρχιδικαστή Τριανταφυλλίδη. Σύμφωνα όμως με την κα τάθεση του Παλαΐνη και με τα όσα αναφέρει ο τότε πρεσβευτής της Κύπρου στην Αθήνα Νικ. Κρανιδιώτης στο βιβλίο του «Ανοχύρωτη Πολιτεία - Κύ προς 1960 - 1974» τόμος Β, οι προτεινόμενοι από τη Χούντα των Αθηνών «Πρόεδροι» ήταν ο Πρόεδρος του Ανώτατου Δικαστηρίου, Μιχαήλ Τριανταφυλλίδης, ο Ζήνων Σεβέρης και οι δικαστές κ.κ. Λοΐζος Χατζηλοΐζος και Τάσος Χατζηναστασίος.

Μετά την επιστροφή στη Κύπρο του Κοντώση, την Πέμπτη 11 Ιουλίου, οι Γεωργίτης και Κομπόκης, αφού ενημερώθηκαν για την άρνηση του Ιωαννίδη και Μπονάνου για ματαίωση ή αναβολή του πραξικοπήματος, είδο ποιούν τους επικεφαλής των μονάδων που προσδιόρισαν ότι θα πάρουν μέ ρος στις επιχειρήσεις για την κατάληψη των στόχων που είχαν προεπιλεγεί (Προεδρικό Μέγαρο, Αρχιεπισκοπή, Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου Σ.Ι.Τ.Α., Αρχηγείο, Αστυνομία, Αεροδρόμιο Λευκωσίας, Στρατόπεδο Επικουρικού σώματος κλπ.) και δίνουν τις σχετικές εντολές.-

5) ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΠΑΡΑΠΛΑΝΗΣΗΣ

Για να διευκολυνθούν στις κινήσεις τους οι Γεωργίτης και Κομπόκης, αλλά και για αντιπερισπασμό και παραπλάνηση των Μακαριακών και πρόληψη τυχόν αντίδρασής τους και αντίδρασης του Ντενίση που ήταν γνωστό ότι ήταν αντίθετος σε ανατροπή του Μακαρίου, ο Μπονάνος κάλεσε στις 11 Ιουλίου τον αρχηγό της Εθνοφρουράς στρατηγό Ντενίση να έρθει στην Αθήνα με σκοπό - πρόσχημα να εκτιμήσουν την κατάσταση που δημιουργήθηκε μετά την από 2 Ιουλίου επιστολή του Μακαρίου.

Παράλληλα και για να γίνει ακόμα πιο πιστευτό ότι δεν πρόκειται να εκδηλωθεί πραξικόπημα, όπως έγραφε ο Κυπριακός Τύπος, αλλά και για να πειστεί ο Ντενίσης ότι η σύσκεψη δεν θα ήταν απλό πρόσχημα, κλήθηκαν επίσης, οι :

α. Συντ/ρχης Νικολαΐδης Δ/τής ΕΛΔΥΚ

β. Συντ/ρχης Κων. Μπούρλος Δ/τής του Α-2 ΓΕΕΦ

γ. Ο πρεσβευτής της Ελλάδας στην Κύπρο Ευστ. Λαγάκος και άλλοι.

Η σύσκεψη πραγματοποιείται στο Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων το Σάββατο 13 Ιουλίου '74 (ο Ντενίσης έφτασε στην Αθήνα στις 12.7.74, Παρα σκευή) και σ'αυτή πήραν μέρος εκτός από τους Μπονάνο, Ντενίση και λοι πούς προαναφερόμενους και περίπου 50 αξιωματικοί-επιτελείς του ΑΕΔ και των Αρχηγείων Στρατού κλπ. Η «σύσκεψη» αυτή διάρκεσε πολύ λίγο και διακόπηκε για την Δευτέρα 15 Ιουλίου 1974.

Μετά τη διακοπή ο στρατηγός Ντενίσης, όπως καταθέτει ο ίδιος, ζήτησε από το Μπονάνο να του επιτρέψει να φύγει για την Κύπρο, πλὴν όμως ο Μπονάνος του το απαγόρευσε.

Επίσης από την κατάθεση του στρατηγού Ντενίση προκύπτει ότι όταν αυτός έφτασε στο ΑΕΔ τη Δευτέρα το πρωί και πληροφορήθηκε από τον Υπαρχηγό του ΑΕΔ αντιστράτηγο Όθωνα Κυριακόπουλο (που κι αυτός ήταν μνημένος στο πραξικόπημα) ότι εκδηλώθηκε πραξικόπημα κατά του Μακαρίου επί τόπου παραιτήθηκε από Αρχηγός Κυπριακής Εθνοφρουράς. Η κατάθεση του στρατηγού Ντενίση επιβεβαιώνεται και από έγγραφα.

6) ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑΤΟΣ

Το πραξικόπημα εκδηλώθηκε τη Δευτέρα 15.7.74 και ώρα 8.15 πρωινή. Η ώρα αυτή καθορίστηκε από τους Γεωργίτη και Κομπόκη (κατά

την κατάθεση Κοντώση την ενέκρινε και ο Ιωαννίδης και ο Μπονάνος) με σκοπό να είναι σίγουροι ότι ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος (του οποίου ήξεραν τις συ νήθειες) θά'τανε στο Προεδρικό Μέγαρο για να μπορέσουν έτσι να τον σκοτώσουν ή να τον συλλάβουν.

Στο σημείο αυτό διατυπώθηκε από μέλη της Επιτροπής και η άποψη, ό τι η επιλογή της ώρας έγινε μεν από τους Γεωργίτη και Κομπόκη, αλλά για άλλους λόγους, δηλαδή γιατί ως προς μέν τις νυχτερινές ώρες (κατά τις οποίες γίνονται συνήθως τα πραξικοπήματα)- το επικουρικό σώμα, που ήταν απόλυτα πιστό στο Μακάριο, παρακολουθούσε τις ώρες αυτές τα στρα τόπεδα της Εθνοφρουράς και τα σπίτια των αξιωματικών της, γεγονός που απέκλειε οποιαδήποτε μετακίνηση μονάδων, αξιωματικών, γιατί θα γινόταν αντιληπτή, θα ενημερωνόταν ο Μακάριος, θα αντιδρούσαν οι πιστές σ' αυτόν δυνάμεις κλπ. με κίνδυνο αποτυχίας του πραξικοπήματος, ως προς δέ την 7.15 πρωινή ώρα που 'χε ορίσει αρχικά ο Μπονάνος, γιατί την ώρα αυτή κυκλοφορούσαν πολίτες στους δρόμους - εργατοϋπάλληλοι που πήγαιναν στις δουλειές τους - πράγμα που αύξαινε τους κινδύνους να υπάρξουν θύματα από τον άμαχο πληθυσμό. (βλ. καταθέσεις Γεωργίτη και Κομπόκη). Η άποψη αυτή αποκρούστηκε από την πλειοψηφία των μελών της Επιτροπής.

Οι μονάδες που πήραν μέρος στο πραξικόπημα, σύμφωνα με τις καταθέσεις των Γεωργίτη, Κορκόντζελου, Παπαγιάννη, Μπίτου και το έγγραφο του ΓΕΕΘΑ (ενημερωτικό σημείωμα) ήταν:

α. Οι 31η και 33η Μοίρες καταδρομών και μία τρίτη πλήν ενός Λόχου που μεταφέρθηκαν από το Πενταδάκτυλο.

β. Δύο τάγματα πεζικού που μεταφέρθηκαν από την Κυρήνεια.

γ. Τμήματα της 23ης Επιλαρχίας Μέσων Αρμάτων, που έδρευε στη Λευκωσία.

δ. Τμήματα της 21ης Επιλαρχίας Αναγνώρισεων, που κι αυτή έδρευε στη Λευκωσία κ α ι,

ε. Δύο λόχοι και ένα τμήμα της ΕΛΔΥΚ.

Η μεταφορά των δυνάμεων από το Πενταδάκτυλο και την Κυρήνεια δια τάχθηκε μεν από τους Γεωργίτη και Κομπόκη, πλήν όμως η μεταφορά τους ήταν σε γνώση και του Μπονάνου και του Ιωαννίδη και γενικά της μνημέ νης στρατιωτικής ηγεσίας των Αθηνών. Γι' αυτό ο ισχυρισμός του Μπονά νου, ότι απαγόρευσε μετακίνηση μονάδων εκτός Λευκωσίας, όπως προαναφέ ρεται, είναι αναληθής και προβλήθηκε στην κατάθεσή του ως δικαιολογία για την αποδυνάμωση της άμυνας της περιοχής Κυρήνειας.

Την όλη επιχείρηση ανέλαβε στην ουσία ο Κομπόκης ο οποίος ήταν κι ο υπεύθυνος για την κατάληψη του Προεδρικού Μεγάρου, η οποία έγινε με δυνάμεις Καταδρομών που διοικούσε ο ίδιος και άρματα.

Επικεφαλής της επιχείρησης κατά του Προεδρικού Μεγάρου ήταν των μεν καταδρομών ο ταγματάρχης Δαμασκηνός, των δε αρμάτων ο επίλαρχος Κορκόντζελος (βλ. κατάθεση τελευταίου).

Το πραξικόπημα τελικά επικράτησε με αποτέλεσμα να θρηνησουμε πάρα πολλά θύματα. Κατά το Γεωργίτη υπάρχουν 32 νεκροί από την Εθνοφρουρά και 22 νεκροί από το Επικουρικό Σώμα, κατά δε τον αντ/γο Μπίτο τα θύματα (νεκροί και τραυματίες) υπερβαίνουν τους 300 και κατ' άλλους τα θύματα είναι πολύ περισσότερα μιά και σ' αυτά πρέπει να προστεθούν και τα θύματα της θηριωδίας των «άτακτων» της ΕΟΚΑ β και εκείνων που εξόφλησαν προσωπικούς λογαριασμούς, κάτι συνηθισμένο σε εμφυλιοπολεμική σύρραξη.

Πέρα από τα θύματα πρέπει να σημειωθεί, ότι έγιναν και βανδαλισμοί και λεηλασίες στις οποίες δυστυχώς ηγήθηκαν και πήραν μέρος και Έλληνες αξιωματικοί όπως ο Πλοίαρχος Παπαγιάννης στην περίπτωση της λεηλασίας της οικίας κλπ. του μεγαλοεπιχειρηματία Αζίνα.

Μετά την επικράτηση του πραξικοπήματος, την ανακοίνωση από το Ρ.Ι.Κ. της είδησης ότι ο Μακάριος είναι νεκρός (η ανακοίνωση του θανάτου του Μακαρίου είχε αποφασιστεί στη σύσκεψη της 2 Ιουλίου '74 στο ΑΕΔ με σκοπό να ελαχιστοποιηθεί η αντίδραση των Μακαριακών) και την μετά λίγες ώρες μετάδοση από το ραδιοφωνικό σταθμό της Πάφου του διαγγέλματος του Μακαρίου, με το οποίο γνωστοποιούσε στους Κύπριους ότι είναι ζωντανός και κατάγγελλε τους πραξικοπηματίες ότι με την ενέργειά τους εξυπηρετούν τη διχοτόμηση της Κύπρου, σε συνδυασμό και με την άρνηση ή μη ανεύρεση των «πρόεδρων» που είχαν υποδειχθεί από τη Χούντα των Αθηνών, οι Γεωργίτης και Κομπόκης αντιμετώπισαν τα προβλήματα:

α.- Τι θα γίνει με το Μακάριο που είχε διαφύγει στην Πάφο και μέσα από τον εκεί ραδιοφωνικό σταθμό μετέδιδε μηνύματα για αντίσταση.

β.- Τι θα κάνουν για τον «Πρόεδρο» που έπρεπε να αντικαταστήσει το Μακάριο;

Στα παραπάνω προβλήματα δόθηκαν οι ακόλουθες λύσεις:

α. Ο Κομπόκης πρότεινε, και όλοι αποδέχθηκαν, να σχηματιστεί αυ τοκινούμενη φάλαγγα με τεθωρακισμένα, πυροβολικό κλπ. και να κινηθεί προς Πάφο, πράγμα που έγινε αμέσως. Παράλληλα διατάχθηκε η ακταιωρός «ΛΕΒΕΝΤΗΣ» να πλεύσει προς Πάφο και να βομβαρδίσει τον

εκεί ραδιοφωνικό σταθμό με σκοπό να αποκλειστεί η δυνατότητα του Μακαρίου να μεταδί δει μηνύματα. Καί αυτό το μέτρο εφαρμόστηκε και βομβαρδίστηκε όχι μό νο ο ραδιοφωνικός σταθμός, αλλά και τμήματα της παραλιακής περιοχής της Πάφου.

β. Επίσης ο Κομπόκης (ο οποίος στην ουσία είχε αναλάβει την αρ χηγία του πραξικοπήματος αφού ο Γεωργίτης από τις 1.30 π.μ. της 15.7. 74 είχε εγκατασταθεί στο στρατόπεδο της ΕΛΔΥΚ και μόνο μετά τις 10.30 π.μ. που είχε επικρατήσει το πραξικόπημα εμφανίστηκε στο ΓΕΕΦ, όπως καταθέτουν οι Παπαγιάννης και Κομπόκης) μετά το μεσημέρι είδε σε κά ποιο γραφείο του ΓΕΕΦ να περιφέρεται ο Σαμψών, όπως περιφερόνταν κι άλλοι αντιμακαριακοί.

Πιεζόμενος από την ανάγκη να ορκίσουν ένα «Πρόεδρο» χωρίς προηγου μένως να συνεννοηθεί με την Αθήνα, όπως καταθέτει, του είπε: «Πήγαινε βάλε μιά γραβάτα και έλα να σε ορκίσουμε πρόεδρο».

Αυτό και έγινε. Μετά την ορκομοσία του ο Σαμψών διάβασε το διάγγελμα που είχε ετοιμάσει η Χούντα των Αθηνών και σχημάτισε την «Κυβέρ νηση» του. Τον Σαμψών όρκισε ο Μητροπολίτης Πάφου Γεννάδιος.

Όπως καταθέτει και ο Παλαίνης, ο Ιωαννίδης εξοργίστηκε με την ορκομοσία του Σαμψών και ύστερα από συντονισμένες ενέργειες διαφόρων πα ραγόντων και εξαιτίας του ΑΤΤΙΛΑ Ι, σε 8 ημέρες πρόεδρος της ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ανέλαβε ο Γλ. Κληρίδης.

Στο σημείο αυτό της ορκομοσίας του Σαμψών υπάρχει κάποια σκιά που προκαλείται από την αδράνεια του Γεωργίτη να ενημερώσει τον Ιωαννίδη ή το Μπονάνο σχετικά. Αδράνεια που μόνη λογική εξήγηση μπορεί να έχει την απαγόρευση επικοινωνίας με άλλα μέσα εκτός από αγγελιοφόρο ή το γεγονός πως ο Γεωργίτης τα 'χε τελείως χαμένα και ο Κομπόκης έκανε ό,τι ήθελε.

Μετά την ορκομοσία του Σαμψών, την καταστροφή του ραδιοφωνικού σταθμού Πάφου από την ακταιωρό «ΛΕΒΕΝΤΗΣ», την εξουδετέρωση και διάλυση από την ΕΟΚΑ β και τις δυνάμεις των πραξικοπηματιών μακαριακής δύ ναμης 2.000 αστυνομικών κλπ. - (βλ. Νικ. Κρανιδιώτη στο βιβλίο του «Ανοχύρωτη Πολιτεία -Κύπρος 1960-1974 τόμος Β.) - ο Μακάριος αντιλαμβάνεται, ότι η παραμονή του στην Κύπρο εγκυμονεί κινδύνους για την προσωπική του ασφάλεια και ότι δεν έχει δυνατότητες αντίστασης και έτσι καταφεύγει στο Φιλανδικό απόσπασμα του Ο.Η.Ε. που έδρευε στην Πάφο και από κεί με ελικόπτερο μεταφέρεται στην Αγγλική βάση του Ακρωτηρίου όπου του παραχωρήθηκε αεροπλάνο το οποίο τον μετέφερε στη Μάλτα.

Έτσι ολοκληρώθηκε και τυπικά το πραξικόπημα, αφού μετά την αναχώρηση του Μακαρίου έπαψε κάθε αντίσταση των Μακαριακών.

7. ΠΟΙΟΙ ΓΝΩΡΙΖΑΝ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ ΚΑΙ ΤΙ ΕΚΑΝΑΝ ΓΙΑ ΝΑ ΑΠΟΤΡΑΠΕΙ.

α. Πέρα από όσους αναφέρονται παραπάνω είτε ως αποφασισαντες το πραξικόπημα είτε ως εκτελεστές του, την απόφαση αυτή γνώριζαν και οι παρακάτω όπως προκύπτει από τις αποδείξεις:

Αντισυνταγματάρχης Κων/νος Κοκοράκης
Αρχηγός Στρατού Αντιστράτηγος Γαλατσάνος
Υπαρχηγός Α.Ε.Δ. Αντιστράτηγος Κυριακόπουλος Όθων
Υπουργός Εξωτερικών Τετενές
Υπουργός Προεδρίας Κων. Ράλλης

Δ/της Γ' Σώματος Στρατού Αντιστράτηγος Ιωάννης Ντάβος (κατάθεση Μπονάνου, αλλά και Π. Παπαδάκη σελ. 116-117).

Οι αξιωματικοί Σκλαβενίτης, Ματάσης και άλλοι.

Οι Αρχηγοί Ναυτικού Αραπάκης και Αεροπορίας Παπανικολάου δεν είχαν ενημερωθεί (κατάθεση του Μπονάνου). Ίσως γιατί, όπως κατέθεσε στις 13-11-86 ο ταγματάρχης Παλαίνης, υπήρχαν υποψίες γι' αυτούς πως βρίσκο νται σε συνεργασία με υπηρεσίες των Η.Π.Α. και ότι θα προκαλούσαν διαρροή των όσων θα μάθαιναν.

Όλοι οι παραπάνω και όσοι προαναφέρονται όχι μόνο δεν έκαναν τίποτε για να αποτρέψουν το πραξικόπημα κατά Μακαρίου, αλλά αντίθετα έκαναν ό,τι μπορούσαν για να επιτύχει.

β. Επίσης την απόφαση για πραξικόπημα πληροφορήθηκαν έμμεσα από τον πρεσβευτή των Η.Π.Α. στην Αθήνα Τάσκα και οι Αγγ. Βλάχος και Ευάν γελος Αβέρωφ, όπως αυτό προκύπτει από τις καταθέσεις τους.

Και ο μεν Αγγ. Βλάχος το πληροφορήθηκε στις 23 ή 24 Ιουνίου 1974 όταν ο Τάσκα του επέδειξε δύο τηλεγραφήματα του τότε Υπουργού Εξωτερικών κ. Χ. Κίσσιγκερ, με τα οποία του έδινε εντολή να βρεί τον Ιωαννίδη και να τον αποτρέψει από ενέργεια κατά του Μακαρίου, όπως δε ο (ίδιος καταθέτει, την πληροφορία αυτή τη μεταβίβασε στον τότε πρεσβευτή της Κύπρου στην Αθήνα Νικ. Κρανιδιώτη, όταν συναντήθηκαν σε μιά δεξίωση στο ξενοδοχείο «ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ».

Ο Ευάγγελος Αβέρωφ το πληροφορήθηκε, όπως καταθέτει, στο διάστημα μεταξύ της επίδοσης της από 2.7.74 επιστολής του Μακαρίου και της εκ δήλωσης του πραξικοπήματος και συγκεκριμένα στις 10 ή 12 Ιουλίου 1974 από τον Τάσκα, ο οποίος του επέδειξε τρία τηλεγραφήματα

του Κίσιγκερ εκ των οποίων το ένα έλεγε «βρέστε οποιονδήποτε άλλον». Και αυτό γιατί ο Τάσκα ισχυριζόταν, ότι δεν μπορούσε να βρεί τον Ιωαννίδη.

Την πληροφορία αυτή ο Ευάγ. Αβέρωφ δεν τη μεταβίβασε στον Νικ. Κρανιδιώτη (ενώ μια άλλη που είχε από ένα φίλο του γεωπόνου, όπως κατά θεσε, τη μεταβίβασε, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τον Νικ. Κρανιδιώτη στο παραπάνω βιβλίο του) με την αιτιολογία, όπως κατέθεσε ο (ιδιος -ο κ. Αβέρωφ- ότι επρόκειτο για απόρρητα έγγραφα των Η.Π.Α..

Η αποσιώπηση της πληροφορίας αυτής δημιουργεί σοβαρές ευθύνες για τον κ. Ευάγγ. Αβέρωφ, γιατί αν τη μετέφερε στον Νικ. Κρανιδιώτη, ο Μακάριος θα την εκτιμούσε κατάλληλα μια και θα προερχόταν από τον Ευάγγ. Αβέρωφ και επρόκειτο για τηλεγραφήματα του Κίσιγκερ, ο οποίος «φαίνονταν» να επαναλαμβάνει την εντολή που είχε δώσει το 1972 ο Νίξον. Και πιθανόν να επιβεβαιωθεί ότι θα γινόταν πραξικόπημα (ο Νικ. Κρανιδιώτης στο προαναφερόμενο βιβλίο του αναφέρει, ότι ο Μακάριος είχε μια δυσεξήγητη σιγουριά ότι δεν επρόκειτο να εκδηλωθεί πραξικόπημα εναντίον του) και θα έπαιρνε τα μέτρα του.

Βέβαια ο Ε. Αβέρωφ το Σεπτέμβριο του '87 (δηλαδή τρείς μήνες μετά την κατάθεσή του) επιχείρησε με ιδιόγραφη παραπομπή να διορθώσει την αρχική του κατάθεση και να εμφανιστεί έτσι, ότι ο Τάσκα του επέδειξε τα τηλεγραφήματα Κίσιγκερ μετά την εκδήλωση του πραξικοπήματος. Πλην όμως η άποψη αυτή δεν έγινε δεκτή από την πλειοψηφία της Επιτροπής, η οποία κρίνει ότι το αληθινό είναι ότι ο Τάσκα έδειξε στον κ. Αβέρωφ τα τηλεγραφήματα πριν από την εκδήλωση του πραξικοπήματος και όχι μετά, γιατί αυτό δεν θα είχε πια καμία σημασία. Άλλωστε είναι τόσο σαφής και λεπτομερής η κατάθεση Αβέρωφ, ώστε δεν μένει αμφιβολία, ότι οι ημερομηνίες που αναφέρονται σ' αυτή δεν είναι προϊόν κοπώσεως ή χάσματος μνήμης.

Η σκέψη των μελών της μειοψηφίας στην Επιτροπή (που παρατίθεται αμέσως παρακάτω) - ότι οι ημερομηνίες 10 ή 12 Ιουλίου αφορούν ημερομηνίες των τηλεγραφημάτων και όχι της επίδειξής τους από τον Τάσκα στον κ. Αβέρωφ είναι έξω από την πραγματικότητα, αφού τα τηλεγραφήματα αυτά είχαν επιδειχθεί από τον Τάσκα και στον Αγγ. Βλάχο στις 25-26 Ιουνίου '74 (δείτε κατάθεση κ. Βλάχου) και κατά συνέπεια δεν μπορούσαν να έχουν ημερομηνία αποστολής τους και λήψης τους μεταγενέστερη της 25ης ή 26ης/6/74.

Κατά τη γνώμη όμως της μειοψηφίας των μελών της Επιτροπής που εκφράστηκε κατά τις αλληπάλληλες συζητήσεις του συγκεκριμένου θέματος, ως και στην τελική συζήτηση προς ψήφιση, τα τηλεγραφήματα Κίσιγκερ, ο Τάσκα τα επέδειξε στον Αβέρωφ μετά την εκδήλωση του πραξικοπήματος, τα δε αντίθετα που αναφέρονται στην κατάθεσή του οφείλονται στο μεγάλο χρονικό διάστημα που έχει περάσει από τότε. Οι ημερομηνίες 10 ή 12 Ιουλίου που αναφέρονται στην αρχική κατάθεσή του αφορούν ημερομηνίες των τηλεγραφημάτων και όχι της επίδειξής σ' αυτόν από τον Τάσκα.

Το γεγονός δε ότι ο κ. Αβέρωφ έλαβε γνώση των τηλεγραφημάτων μετά το πραξικόπημα, κατά την κρίση των παραπάνω συναδέλφων, προκύπτει και από το γεγονός ότι δεν μετέδωσε την πληροφορία στον Κρανιδιώτη, την οποία θα την μεταβίβαζε, αν την είχε πληροφορηθεί πριν από το πραξικόπημα, όπως είχε κάνει και με την πληροφορία που είχε από το γεωπόνου.

8) ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΞΕΝΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ.

Όπως προκύπτει από την κατάθεση που δώσε στις 29.6.75 ο κατά το '74 πρεσβευτής των Η.Π.Α. στην Αθήνα, κ. Τάσκα στην Υποεπιτροπή του Κογκρέσου, ο Ιωαννίδης διατηρούσε άμεση επαφή με το σταθμάρχη της Σ.Ι.Α. στην Αθήνα (βλ. σελ. 22 της μετάφρασης, από την κατάθεση Τάσκα).

Επίσης από την κατάθεση Γκιζίκη στις 24.2.87 προκύπτει ότι ο Ιωαννίδης προκειμένου να κάμψει τους διαταγμούς των Γκιζίκη, Μπονάνου και Ανδρουτσόπουλου, τους διαβεβαίωσε ότι είχε:

«...συνεχείς και έντονες υποσχέσεις και εγγυήσεις από όλους τους ενδιαφερόμενους και δη από τας Η.Π.Α....» ότι σε περίπτωση πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου η Τουρκία δεν θα επενέβαινε».

Τη διαβεβαίωση αυτή ο Ιωαννίδης την επανέλαβε επανειλημμένα, μιλώντας για «εγγυήσεις», «πράσινο φως» και παρόμοια, όπως αυτό προκύπτει από τις καταθέσεις των Γεωργίτση, Κομπόκη, Παλαΐνη, Πηλιχού κλπ.

Επίσης από την 17.4.75 έκθεση του Αρχηγού του Ναυτικού Αντιναυάρχου Αραπάκη προς τον τότε Πρωθυπουργό Κων. Καραμανλή, προκύπτει ότι ο Ιωαννίδης, όταν ανεχώρησε για να εκτίσει την εξάμηνη αρχία, που του επιβλήθηκε από την Κυβέρνηση Καραμανλή, είπε στον Αραπάκη: «...Κύριε Αρχηγέ, όταν κάποτε πληροφορηθείτε τα εις χείρας μου στοιχεία και τας ενθαρρύνσεις ας είχαν θα με δικαιολογήσετε...».

Και ο Αραπάκης προσθέτει ότι η φράση αυτή αφορούσε το πραξικόπημα στην Κύπρο.

Την άποψη για ανάμειξη των Η.Π.Α. και μάλιστα του ίδιου του Κίσιγκερ -που την εποχή αυτή λόγω και της κρίσης του Γουατεργκέιτ, η οποία συντάραζε την Προεδρία του Νίξον, εμφανιζόταν με αυξημένες δυνατότητες - στη σχεδίαση και στην οργάνωση του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου, όπως και γενικότερα στην πρόκληση και στην πορεία της όλης Κυπριακής τραγωδίας του καλοκαιριού του 1974, υποστηρίζει και ο τέως (κατά την τετραετία 1969-1973) Υφυπουργός Οικονομικών της Κυβέρνησης Νίξον, κ. Ευγένιος Ρωσσίδης σε συνέντευξή του προς τον ανταποκριτή στην Ουάσιγκτον της Εφημερίδας των Αθηνών «Καθημερινή» κ. Αλ. Παπαχελά, η οποία, συνέντευξη, δημοσιεύτηκε στην έγκριτη αυτή εφημερίδα (Φ. της 26.7.87).

Στη συνέντευξη αυτή αποκαλύπτεται ότι:

α. την επομένη του πραξικοπήματος (16.7.74) ο πρέσβυς των Η.Π.Α. στη Λευκωσία ήρθε, ύστερα από εντολή του Κίσιγκερ, σε επαφή με εκπρόσωπο της «Κυβέρνησης Σαμψών» κ α ι ,

β. ο εκπρόσωπος του STATE DEPARTMENT δήλωσε -και η δήλωσή του δη μοσιεύτηκε στην πρώτη σελίδα των NEW YORK TIMES- ότι οι Η.Π.Α. δεν έχουν ακόμα αποφασίσει ποιά από τις δύο Κυβερνήσεις (Μακαρίου και «Σαμψών») αναγνωρίζουν, αλλά κλίνουν υπέρ της Κυβέρνησης «Σαμψών»...κλπ.

Και όλα αυτά τη στιγμή που όλες οι Κυβερνήσεις των Μεγάλων χωρών αναγνώριζαν και υποδέχονταν θερμά στον Ο.Η.Ε. τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο.

Επίσης από την κατάθεση Τάσκα στην υποεπιτροπή του Κογκρέσου προκύπτει ότι αυτός, όταν ο υπεύθυνος του Γραφείου Κυπριακών υποθέσεων του STATE DEPARTMENT των Η.Π.Α. TOM BOYATT του έστειλε τα μηνύματα-τηλεγραφήματα για να βρεί τον Ιωαννίδη και να τον αποτρέψει να προβεί σε οποιαδήποτε ενέργεια κατά του Μακαρίου, αρνήθηκε να επικοινωνήσει με τον Ιωαννίδη και μάλιστα, μετά την επιμονή του BOYATT επικοινωνήσει με τον τότε Υπουργό Εξωτερικών των Η.Π.Α., JOE SISCO και τον έπεισε να μην επιμένουν γιατί δεν υπήρχε λόγος.

Εδώ πρέπει να σημειωθεί και επισημανθεί ότι από τις καταθέσεις των Αγγ. Βλάχου, τότε Γενικού Γραμματέα του ΥΠ. ΕΕ. και Ευάγγ. Αβέρωφ, προκύπτει ότι ο Τάσκα, τότε πρεσβευτής των Η.Π.Α. στην Αθήνα έδειχνε τα παραπάνω τηλεγραφήματα-μηνύματα του STATE DEPARTMENT από τις 23 ή 24 Ιουνίου 1974 (βλ. κατάθεση Αγγ. Βλάχου) και διαμαρτυρόταν ότι δεν μπορούσε να βρεί τον Ιωαννίδη να του μεταβιβάσει το μήνυμα, γεγονός που έρχεται σε άμεση αντίθεση με τα όσα αυτός καταθέτει στην υποεπιτροπή του Κογκρέσου.

Από όλα τα παραπάνω στοιχεία κατά τη γνώμη της πλειοψηφίας της Επιτροπής σαφώς τεκμαίρεται, ότι οι Η.Π.Α. συμμετείχαν ενεργά στη λήψη της απόφασης για ανατροπή του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, διαβεβαιώνοντας τον Ιωαννίδη ότι δεν θα επενέβαινε η Τουρκία και ότι γι' αυτές θα ήταν επιθυμητή η απομάκρυνση του Μακαρίου από την Προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας, γιατί ήταν επικίνδυνος για την ασφάλεια της Δύσης, αφού ο ίδιος ο Κίσιγκερ τον είχε αποκαλέσει «Κάστρο της Μεσογείου».

Πέρα όμως από την ενεργό συμμετοχή τους, συμμετείχαν και με την επίμονη άρνησή τους να αποτρέψουν την εκδήλωση του πραξικοπήματος όπως αντίστοιχα είχαν κάνει άλλη φορά όταν απέτρεψαν το πραξικόπημα του Φε βρουαρίου του 1972. Άρνηση η οποία εδραίωνε στον Ιωαννίδη την πεποίθηση ότι έχει το πράσινο φως των Η.Π.Α. για την ανατροπή του Μακαρίου.

Γι' αυτό άλλωστε και όταν εκδηλώθηκε η Τουρκική εισβολή ο Ιωαννίδης, απευθυνόμενος προς το SISCO του είπε: «...μας εξαπατήσατε...», φράση που δεν ήταν προσχηματική (όπως κακώς την εκλαμβάνουν στην κατάθεσή τους ο Αρχηγός της Αεροπορίας Παπανικολάου και στην από 17.4.75 έκθεσή του προς τον τότε Πρωθυπουργό Κωνίνο Καραμανλή ο Αρχηγός Ναυτικού Αραπάκης), αλλά αληθινή έκφρασή του.

Εδώ επίσης πρέπει να σημειωθεί, ότι κατά τη γνώμη της πλειοψηφίας της Επιτροπής η επίδειξη από τον Τάσκα των τηλεγραφημάτων Κίσιγκερ ή μάλλον του BOYATT στους Βλάχο και Αβέρωφ και η παράλληλη διαμαρτυρία του ότι δεν τον δέχεται ο Ιωαννίδης (γεγονός που έρχεται σε άμεση αντίθεση με την ίδια την κατάθεσή του στην υποεπιτροπή του Κογκρέσου) μόνο ως προσχηματική ενέργεια μπορεί να χαρακτηριστεί και ως προσπάθεια δημιουργίας «άλλοθι» για να αποφύγουν την κατηγορία ότι συνέβαλαν, οι Η.Π.Α., θετικά στη λήψη της απόφασης για την ανατροπή του Μακαρίου με παραπέρα σκοπό την επέμβαση της Τουρκίας για την πραγματοποίηση του σχεδίου συγκυριαρχίας στην Κύπρο, σχεδίου που ανέπτυξε ε μπεριστατωμένα ο Αρχηγός ΓΕΕΘΑ Νικ. Κουρής στην από 5-11-87 κατάθεσή του.

Αντίθετα με όσα παραπάνω εκτίθενται η μειοψηφία των μελών της Επιτροπής, που τοποθετήθηκαν κατά την προφορική συζήτηση στην Ολομέλεια της Επιτροπής, υποστήριξαν ότι οι Η.Π.Α. δεν είναι δυνατόν

με τα υπάρχοντα στοιχεία να γίνει δεκτό ότι συμμετείχαν θετικά στη διαμόρφωση της απόφασης για την ανατροπή του Μακαρίου. Το μόνο που είναι δυνατόν να υποστηριχθεί βάσιμα είναι ότι συνέβαλαν με κάποια αδράνειά τους στο να μην αποθαρρύνουν τους πραξικοπηματίες από το να προβούν στην υλοποίηση της απόφασής τους.

Η Αγγλία παρέλειψε να επέμβει προ και μετά το πραξικόπημα, παρότι είχε και το νόμιμο δικαίωμα και την ηθική υποχρέωση ως εγγυήτρια δύναμη, αλλά και τη στρατιωτική ικανότητα.

9) ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑΤΟΣ

Η ηγεσία της Χούντας των Αθηνών και επί Γ. Παπαδόπουλου και επί Ιωαννίδη, θεωρούσαν ότι ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ήταν επικίνδυνος και εθνικά απαράδεκτος. Κι αυτό γιατί δεν έπαιρνε μέτρα κατά των Κυπρίων κομμουνιστών, ανεχόταν τη συμπεριφορά τους και προμηθεύονταν όπλα από την ανατολική Ευρώπη (βλ. κατάθεση Τάσκα, σελ. 28 της μετέφρασης).

Του καταλόγιζαν επίσης ότι ανεχόταν και υπέθαλπε κινήσεις και προσπάθειες αντίδρασης κατά της Χούντας των Αθηνών που γίνονταν από Έλληνες αντιχουντικούς οι οποίοι δρούσαν στην Κύπρο (βλ. κατάθεση αντιστρατήγου Καρούσου), ακόμα δε και ότι δεχόταν και συζητούσε με Έλληνες πολιτικούς, πράγμα που είχε ως αποτέλεσμα να κυκλοφορούν φήμες στην Κύπρο ότι ο τέως βασιλιάς ετοιμάζε Κυβέρνηση εξορίας που θα την εγκαθιστούσε στην Κύπρο (βλ. κατάθεση αντι/ρχη Γρ. Λαμπρινού). Επιπλέον του απέδιδαν ότι προσπαθούσε να αντισταθεί σθεναρά και θετικά στα σχέδια της Χούντας για πλήρη έλεγχο της Εθνοφρουράς (βλ. καταθέσεις Καρούσου, Μπονάνου, Παλαΐνη, και ειδικότερα αντιπαραθέσεις για τον τρόπο επιλογής των εφέδρων αξιωματικών κλπ) και ακόμα ότι είχε προοπτική να ουδετεροποιήσει το νησί, γεγονός που εξώθησε τον τότε Υπουργό Εξωτερικών των Η.Π.Α. να δηλώσει δημόσια ότι ο Μακάριος είναι ο Κίστρο της Μεσογείου και ως εκ τούτου επικίνδυνος για την ασφάλεια της Δύσης.

Τις απόψεις αυτές υποστήριζε και ο δικτάτορας Γ. Παπαδόπουλος, (γι' αυτό το Φεβρουάριο του 1972 αποφάσισε και αποπειράθηκε να ανατρέψει το Μακάριο) και ο εν συνεχεία δικτάτορας Δ. Ιωαννίδης, ο οποίος επανέλαβε την απόπειρα του Παπαδόπουλου με επιτυχία, αφού τη φορά αυτή οι Η.Π.Α., συνειδητά, δεν επενέβησαν για να τον σταματήσουν, όπως είχαν κάνει στην απόπειρα του Παπαδόπουλου, γεγονός που έδωσε πρόσθετη αιτία στον Ιωαννίδη να πιστεύει ότι οι Η.Π.Α. ευνοούσαν την ανατροπή του Μακαρίου.

Και όπως προαναφέρεται δεν ήταν το μοναδικό στοιχείο για την αποδοχή από τις Η.Π.Α. του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου.

Βέβαια οι «πάτρωνες» του Ιωαννίδη, όπως αυτό τελικά αποδείχθηκε από τα γεγονότα που επακολούθησαν, δεν στόχευαν μόνο στην αντικατάσταση του Μακαρίου στην Προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας, αλλά παράλληλα επεδίωκαν και την παραχώρηση είτε με συμφωνία της Χούντας των Αθηνών (βλ. πρόταση SISCO για παραχώρηση κάποιων διεξόδου στη θάλασσα, στην Τουρκία) είτε με στρατιωτική επέμβαση της Τουρκίας κάποιου τμήματος του νησιού, ώστε να εξασφαλιστούν από μία πιθανή ουδετεροποίηση της Κύπρου και να μπορούν να διατηρούν τον έλεγχο σ' όλη την περιοχή της μέσης Ανατολής (βλ. σχετική εμπειριστατωμένη ανάλυση του Α/ΓΕΕΘΑ πτέ ραρχού Νικ. Κουρή στην κατάθεσή του της 5.11.87).

Τον απώτερο αυτό σκοπό αυτοί, που έρχονταν σε επικοινωνία με τον Ιωαννίδη (σταθμάρχης της CIA στην Αθήνα κλπ) δεν πρέπει να τον ανακοίνωσαν σ' αυτόν, άποψη που ενισχύεται και από την έκρηξη του Ιωαννίδη στη σύσκεψη με το Σίσκο. Έκρηξη που δεν είναι δυνατόν να δικαιολογηθεί παρά μόνον αν προηγουμένως ο Σίσκο ή αντιπρόσωποί του είχαν διαβεβαιώσει τον Ιωαννίδη ότι η Τουρκία δεν πρόκειται να επέμβει στρατιωτικά στην Κύπρο με αφορμή το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου.

Η πιο πάνω άποψη για τα απώτερα σχέδια των Η.Π.Α. για συγκυριαρχία ή διχοτόμηση της Κύπρου, ενισχύεται και από το διάγγελμα της 15.7.74 του Μακαρίου με το οποίο κατάγγειλε ρητά τη Χούντα των Αθηνών, ότι με την ενέργειά της εναντίον του διευκόλυνε τα σχέδια διχοτόμησης του νησιού.

Σύμφωνα λοιπόν μ' όλα τα παραπάνω καταλήγουμε στο συμπέρασμα, ότι ο ισχυρισμός που προβλήθηκε από αρκετούς μάρτυρες, ότι δηλαδή η αιτία του πραξικοπήματος της 15.7.74 ήταν η αντίδραση του Μακαρίου στα δήθεν σχέδια της Χούντας για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, δεν ευσταθεί.

Δεν είναι δυνατόν να γίνει από πολιτικό όργανο δεκτό ότι οι πρωταγωνιστές της τραγωδίας της Κύπρου, Ιωαννίδης κλπ., πίστευαν στο εφικτό της ένωσης αφού, όπως κατέθεσαν και ο Γκιζίκης και ο Μπονάνος, φοβόταν να συμφωνήσουν με την πρόταση του Ιωαννίδη, γιατί υπήρχε κίνδυνος να επέμβει η Τουρκία, η οποία βέβαια δεν θα παρέμενε αδρανής σε περίπτωση ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα.

Πιθανόν η Χούντα των Αθηνών να είχε σαν απώτερη βλέψη-όνειρο την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, αλλά γνώριζε πολύ καλά ότι αυτό ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθεί, αν οι Η.Π.Α. δεν έδιναν το πράσινο φως, γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι το σύνθημα «ένωση» το συνηρούσαν οι επικεφαλής της Χούντας απλά και μόνο για να ζυμώνουν τους κατώτερους αξιωματικούς, ώστε να στηρίζουν τις οποιεσδήποτε επιλογές τους, τις οποίες μόνο εκείνοι που ήταν πολύ κοντά τους εγνώριζαν.

Επίσης το επιχείρημα που προβλήθηκε από τους πρωταγωνιστές της Κυπριακής τραγωδίας ότι δηλαδή το πραξικόπημα προκλήθηκε από την επιστολή του Μακαρίου της 2.7.1974 είναι, όπως αποδείχθηκε από τα παραπάνω, αβάσιμο και τέλεια προσχηματικό.

Επίσης αβάσιμο και προσχηματικό είναι και το επιχείρημα ότι οι Τούρκοι εισέβαλαν στην Κύπρο γιατί τους κάλεσε ο Μακάριος κατά την ομιλία του στον Ο.Η.Ε. και ο Γ. Μαύρος στο Β.Β.Ε. λέγοντας ότι η Τουρκία έχει ευθύνες ως εγγυήτρια δύναμη κλπ.

Η Τουρκία ήταν στρατιωτικά έτοιμη να επέμβει στην Κύπρο (βλ. κατάθεση Σημαιοφορίδη) και καραδοκούσε περιμένοντας μόνο την αφορμή που της την έδωσε η Χούντα των Αθηνών με την ανατροπή του Μακαρίου, η οποία έγινε με την προτροπή και τις ευλογίες των Η.Π.Α., καθώς και με την ανοχή της Αγγλίας, αλλά και της Σοβιετικής Ένωσης.

Κατά τη μειοψηφία δεν στοιχειοθετείται από το αποδεικτικό υλικό ό τι η Κυβέρνηση των Η.Π.Α. επεδίωκε τη διχοτόμηση της Κύπρου και ότι απεδεχόταν τον προφανώς επαπειλούμενο κίνδυνο έκρηξης πολέμου μεταξύ δύο μελών της Ατλαντικής Συμμαχίας (Ελλάδας-Τουρκίας).

Άλλωστε η ίδια η Κυβέρνηση των Η.Π.Α. απέτρεψε το από τον Παπαδόπουλο σχεδιαζόμενο πραξικόπημα κατά του Μακαρίου το 1972.

10) ΔΙΑΦΥΓΗ ΜΑΚΑΡΙΟΥ

Κατά τις συνεδριάσεις της Επιτροπής μας, κατά τις οποίες εξετάσαμε το γενικότερο κεφάλαιο για το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου αναπτύχθηκαν γύρω από το θέμα της διαφυγής του Μακαρίου δύο αντίθετες απόψεις.

Σύμφωνα με τη μία από αυτές η διαφυγή του Μακαρίου διευκολύνθηκε από τον Κομπόκη, που, εκτελώντας, όπως ο ίδιος είπε στην κατάθεσή του, εντολή του Ιωαννίδη για διάσωση του Μακαρίου, άφησε αφύλακτη τη μία πλευρά του Προεδρικού Μεγάρου, πράγμα που επέτρεψε στο Μακάριο να διαφύγει από την πλευρά αυτή. Ως επιχείρημα τα υπέρ της άποψης αυτής (την οποία επικαλείται ο Κομπόκης στην κατάθεσή του -βλέπε κατάθεσή του, της 8-7-86 σελ. 47, 56-58, 63 και 140) αναφέρονται:

-α) Οι ικανότητες που διέθετε ο Κομπόκης ως άριστος αξιωματικός καταδρομών δεν επιτρέπει τη σκέψη ότι έκανε ένα τόσο μεγάλο λάθος στο σχεδιασμό της επιχείρησης,

-β) Ότι αν επιδιώκονταν και η βιολογική εξόντωση του Μακαρίου δεν είχαν παρά να τον σκοτώσουν στο δρόμο που ακολουθούσε για να πάει από το νυχτερινό του ενδιαίτημα (Τρώοδος) στο Προεδρικό Μέγαρο ή κατά τη διαφυγή του από το Μέγαρο και τη διαδρομή του προς Τρώοδο και Πάφο.

-γ) Ότι ο Κομπόκης έδωσε εντολή στα τεθωρακισμένα, που είχαν ως προορισμό την επίθεση κατά του Προεδρικού Μεγάρου να βάλουν στον αέρα πολύ πριν φθάσουν στο Προεδρικό Μέγαρο, έτσι, ώστε να αντιληφθεί ο Μακάριος ότι είχε ήδη αρχίσει το πραξικόπημα και να προφτάσει να διαφύγει, το πράγμα δε αυτό αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι πρόφθασαν και διέφυγαν όλα τα Ελληνόπουλα (από την Αίγυπτο) που βρίσκονταν στο Προεδρικό Μέγαρο για να υποβάλουν τα σέβη τους στο Μακαριώτατο Αρχιεπίσκοπο και Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Η άλλη άποψη την οποία αποδέχθηκε η πλειοψηφία της Επιτροπής μας, δεν δέχεται τις παραπάνω σκέψεις και πιστεύει ότι στη διαφυγή του ο Μακάριος δεν βοηθήθηκε ούτε από τον Κομπόκη, ούτε από άλλον κανέναν πραξικοπηματία.

Ο Γεωργίτης στην κατάθεσή του αναφέρει ότι έμεινε αφύλακτη η μία πλευρά του Μεγάρου, διότι δεν διέθεταν τις απαιτούμενες δυνάμεις, ενώ παράλληλα τονίζει ότι η εντολή του Ιωαννίδη-Μπονάνου ήταν να τους παραπεθεί ο Μακάριος ζωντανός ή νεκρός.

Η βιαιότητα άλλωστε με την οποία ενεργήθηκε η επίθεση κατά του Προεδρικού Μεγάρου μαρτυρεί, ότι μέσα στην άμεση πρόθεση των πραξικοπηματιών ήταν και η βιολογική εξόντωση του Μακαρίου, αυτό δε επιβεβαιώνεται και από το γεγονός, ότι οι άνθρωποι του Κομπόκη που μετείχαν στην επίθεση κατά του Προεδρικού Μεγάρου προκάλεσαν σε άμεση συνέχεια και τον εμπρησμό του Μεγάρου αυτού, σε τρόπο ώστε αν είχε κατορθώσει να σωθεί από τα πυρά τους, να θανατωθεί από τις φωτιές των εμπρηστών.

Στον ίδιο σκοπό της βιολογικής εξόντωσης του Μακαρίου απέβλεπε και ο καθορισμός της έναρξης της πραξικοπηματικής εκδήλωσης σε ώρα

(8.30') που ήταν βέβαιοι οι πραξικοπηματίες, ότι ο Μακάριος θα ήταν μέσα στο Προεδρικό Μέγαρο.

Η σκέψη με την οποία επιχειρεί να στηρίξει την άποψή του αυτή ο Κομπόκης, ότι δηλαδή οι αξιωματικοί, αν είχαν την εντολή και να σκοτώσουν τον Μακάριο δεν θα μετείχαν στο πραξικόπημα, είναι απόλυτα αστήρικτη, θα λέγαμε κωμική, αφού και στην προκειμένη περίπτωση (που κατά την κατάθεση Κομπόκη ο μόνος που ήξερε τα περί εντολής του Ιωαννίδη για διάσωση του Μακαρίου ήταν αυτός) μετείχαν στο πραξικόπημα, με πολλή μάλιστα μαχητικότητα και ορμή, και τόσοι άλλοι αξιωματικοί, που βέβαια, μην ξέροντας «τις κρυφές εντολές του Ιωαννίδη», ήταν φυσικό να πιστεύουν ότι το πιθανότερο αποτέλεσμα των τρομακτικών επιθέσεων κατά του Προεδρικού Μεγάρου και σε συνέχεια του εμπρησμού αυτού του Μεγάρου θα ήταν η θανάτωση του Μακαρίου.

Εξάλλου ο μόνος μάρτυρας που επικαλέστηκε ο Κομπόκης για ενίσχυση των απόψεών του, ο τότε υπό τις διαταγές του υπολοχαγός Γλεντζές, δεν επιβεβαίωσε τους ισχυρισμούς του Κομπόκη, ο οποίος, παρά τις στρατιωτικές του ικανότητες και παρά την αρκετά ικανοποιητική δράση του στην εξέλιξη των μαχών του ΑΤΤΙΛΑ Ι, ήταν ένας σκληρός, σκληρότατος και α διστακτός άνθρωπος.

11) Ειδικότερος προσδιορισμός (χαρακτηρισμός) του πραξικοπήματος ως αδικοπραγίας, καθώς και των μερικότερων αδικοπραγιών που διαπράχθηκαν στα πλαίσια του πραξικοπήματος από 15 μέχρι 19.7.74.

Είναι κοινή η αντίληψη πολλών μαρτύρων, που -εκθέτοντας και το λόγο της γνώσης τους πάνω στα θέματα του πραξικοπήματος- καταθέτουν ότι το πραξικόπημα αποφασίστηκε και εκτελέστηκε σε εποχή που ήταν γνωστό στη στρατιωτική και «πολιτική» ηγεσία της Χούντας ότι η Τουρκία κρατώ ντας στις δυτικές περιοχές της (Μερσίνα, Αλεξανδρέτα κλπ.) αναπτυγμένες πολλές από τις στρατιωτικές, ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις της, καθώς και αποβατικά πλοία κλπ. και αυξάνοντας συνεχώς τις δυνάμεις της αυτές, ήταν έτοιμη με την πρώτη ευκαιρία που θα της δινόταν να επιτεθεί ενάντια στην Κύπρο, πιθανότατα δε και στην Ελλάδα.

Πιο συγκεκριμένα:

Ενδείξεις γι' αυτή την τάση της Τουρκίας υπήρχαν αρκετές κατά τα τελευταία πριν το 1974 χρόνια.

Οι ενδείξεις όμως αυτές πληθύνονταν συνεχώς και είχαν αποκορυφωθεί την άνοιξη του '74.

Ο μάρτυρας τότε υπολοχαγός και ήδη αντισυνταγματάρχης ε.α. Α. Λέξαν δρος Σημαιοφορίας (ο οποίος υπηρετούσε αυτή την εποχή ως επικεφαλής του κλιμακίου της Ελληνικής ΚΥΠ στην Κυρηνεία) καταθέτει ανάμεσα σε πολλά άλλα:

« Η 39η Μεραρχία της Τουρκίας - που ήταν αποδεσμευμένη από το ΝΑΤΟ και αποτελούσε τμήμα του Εθνικού Στρατού της Τουρκίας - ήταν από την εποχή της συγκρότησής της «προσανατολισμένη για την Κύπρο».

« Η Μεραρχία αυτή που διέθετε τρία συντάγματα (στο Ισλαμγιέ, στο Οσμανγιέ και στο Μαράς) έκανε στη Μερσίνα κάθε καλοκαίρι με δύναμη ενός συντάγματος (που εναλλάσσονταν κάθε χρονιά) αποβατικές ασκήσεις από τη Μερσίνα στο πλευρό της Αντιόχειας. »

« Η Μεραρχία αυτή είχε σαν στόχο την Κύπρο ».

« Παρακολουθούσαμε επί 5 χρόνια τις κινήσεις της Μεραρχίας και ξέρουμε πολλές λεπτομέρειες ».

Και προσθέτει ο ίδιος μάρτυρας (σελ. 17 της κατάθεσής του):

« Στους μήνες Απρίλιο έως Ιούνιο (προφανώς του 1974) άρχισαν να πετάνε αεροπλάνα με πιλότους «ανώτερους αξιωματικούς», ενώ συνήθως οι πιτήσεις αυτές γίνονται με μικρούς αξιωματικούς για εκπαίδευση. »

« Το ραντάρ του Ντεμορίου », που ήταν πρώτα στη Σελεύκεια, έγινε μετά μόνιμο και ήταν κινητό ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ ».

« Όταν ολοκληρώθηκαν οι ασκήσεις της 39ης Μεραρχίας -15 Ιουνίου 1974- νομίζω πως ήταν - απαγορεύθηκαν - σε όλους από στρατιώτη μέχρι το στρατηγό « οι άδειες, « καθώς και οι απομακρύνσεις από τη Φρουρά που ο καθένας ανήκε, στους δε αξιωματικούς και « οι μετακινήσεις τους από Φρουρά σε Φρουρά ».

« Και όταν (σελ. 19 της κατάθεσής του) ένας Τούρκος Ταγματάρχης βρέθηκε στην Αλεξανδρέτα (70 χλμ. από την μονάδα του), ο Μέραρχος ζητούσε αυστηρές τιμωρίες και για τον Ταγματάρχη και για το Διοικητή του συντάγματος στο οποίο ανήκε ».

« Τον Ιούλιο (σελ. 20 της ίδιας κατάθεσής του) όχι μόνο η 39η Μεραρχία, αλλά όλη η στρατιά είχε τεθεί σ' επιφυλακή. »

Για όλα αυτά συντάσσονταν δελτία που μεταβιβάζονταν τηλετυπικά και αυθημερόν στην προϊσταμένη (του κ. Σημαιοφορίδη) υπηρεσία, που είχε την έδρα της στη Λευκωσία, η οποία έστελνε αυτά τα δελτία στο ΓΕΕΦ, στην ΕΛΔΥΚ, στην πρεσβεία μας στη Λευκωσία και στον Αρχηγό της ΚΥΠ (στην Αθήνα).

Τα σήματα αυτά μεταβιβάζονταν -ορισμένα από αυτά και αυθημερόν- και στην ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων.

Την αποστολή τέτοιων σημάτων από την ΚΥΠ Κυρηνείας, τη λήψη τους στη Λευκωσία και στη συνέχεια τη διανομή τους στις αρμόδιες μονάδες της Λευκωσίας (ΓΕΕΦ - ΕΛΔΥΚ) και τη μεταβίβασή τους στην Ελληνική ΚΥΠ στην Αθήνα, βεβαιώνει στην κατάθεσή του και ο ήδη Αντιστράτηγος ε.α. Τσουμής, που τότε υπηρετούσε σε υψηλή θέση της Ελληνικής ΚΥΠ στην Κύ προ, που είχε έδρα τη Λευκωσία.

Αλλά και ο τότε Αρχηγός της Ελληνικής ΚΥΠ αντιστράτηγος Σταθόπουλος Λάμπρος καταθέτει ότι από το μήνα Μάη '74 υπήρχε συνεχώς ροή πληροφωριών για κινήσεις Τουρκικών μονάδων της κρίσιμης περιοχής, οι οποίες μαρτυρούσαν, ότι ετοιμάζονταν οι Τούρκοι για την επίθεσή τους (δείτε και κατάθεσή του της 4.12.86 σελ. 17).

Είναι πληθώρα τα γεγονότα που αποδεικνύουν ότι τότε (Μάιος - Ιούνιος '74) οι Τούρκοι έκαναν έντονες - τις τελευταίες - προετοιμασίες για να πραγματοποιήσουν, αυτό που επεδίωκαν τουλάχιστον μία δεκαετία, δηλαδή να εισβάλουν στην Κύπρο και πιθανότατα να προκαλέσουν και Ελληνοτουρκική σύρραξη.

Όλα αυτά ήταν στους στρατιωτικούς κύκλους - και στην ηγεσία - γνωστά.

Γι' αυτό άλλωστε το λόγο:

Αντιδρούσε ο αντιστράτηγος Ντενίσης σε κάθε σκέψη πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου (δείτε καταθέσεις του ίδιου, αλλά και του Γεωργίτη).

Αποπειράθηκε - ανεπιτυχώς βέβαια - να αρθρώσει κάποια αντίρρηση ο Γεωργίτης στη σύσκεψη της 2.7.74 στο ΑΕΔ (δείτε καταθέσεις του ίδιου και του Κομπόκη).

Εκφράζαν τους φόβους τους προς τον Ιωαννίδη οι επιτελείς του, όταν ένας-ένας από αυτούς πληροφορούνταν από τον ίδιο την απόφαση για το πραξικόπημα. (δείτε καταθέσεις Παλαΐνη, Πηλιχού).

Διατύπωναν τους φόβους τους όλοι όσοι μετείχαν στη σύσκεψη της 9.7.74, στη Λευκωσία, οι οποίοι και γνωστοποίησαν αυτούς τους φόβους τους με τον «αγγελιοφόρο» Ταγματάρχη Κοντώση, στους Ιωαννίδη - Μπανάνο.

Αλλά οι Ιωαννίδης, Μπανάνος, Γαλατσάνος, καθώς και οι Γκιζίκης και Ανδρουτσόπουλος παρέμειναν αμετάπειστοι.

Για όλους αυτούς πρώτος εχθρός ήταν ο Μακάριος και έπρεπε με κάθε τρόπο να εξοντωθεί ή έστω να ανατραπεί.

Έτσι όμως, αποφασίζοντας και διατάσσοντας, ενεργούσαν σε πλήρη και σαφή γνώση, ότι έδιναν στους Τούρκους την ευκαιρία να πραγματοποιήσουν τις απειλές τους και να δημιουργήσουν πολεμική σύρραξη με τη σύμμαχη χώρα, καθώς και κατάσταση επικείμενου πολέμου με τη δική μας χώρα.

Και ήξεραν ακόμα όλοι αυτοί, αλλά και όσοι ανέλαβαν να εκτελέσουν και εξετέλεσαν το πραξικόπημα, ότι με την εκτέλεση αυτού του εγκληματικού ενχειρήματος θα προκαλούσαν αποδυνάμωση των αμυντικών δυνατοτήτων της σύμμαχης χώρας και μεγάλη βλάβη στις πολεμικές δυνάμεις αυτής της χώρας, όπως και της δικής μας χώρας.

Είναι κατά συνέπεια υπεύθυνοι όλοι, γενικά όλοι όσοι αναμίχθηκαν στο πραξικόπημα είτε ως «διατάκτες» του (Ιωαννίδης, Μπανάνος, Γκιζίκης, Ανδρουτσόπουλος, Γαλατσάνος κλπ), είτε ως «εκτελεστές» του, (Γεωργίτης, Κομπόκης, Κορκόντζελος, Παπαγιάννης, Υποδ/τής ΕΛΔΥΚ, Πλοίαρχος Παπαγιάννης, Υποπλοίαρχος Ταβλαρίδης, Γιαννακόδημος), Κοκοράκης κλπ), είτε ως «συνεργοί» του (Κοντώσης, Σκλαβενίτης, Πηλιχός, Παλαΐνης, Ματάτσης κλπ) και πρέπει να λογοδοτήσουν για την εγκληματική τους αυτή πράξη.

Στα πλαίσια όμως της εγκληματικής αυτής πράξης και κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων που έλαβαν χώρα για την επικράτηση του πραξικοπήματος, διαπράχθηκαν και σωρεία άλλων ποινικών αδικημάτων, για τα οποία πρώτοι υπεύθυνοι είναι οι ίδιοι που αναφέρονται στην αμέσως προηγούμενη παράγραφο (όπως π.χ. ανθρωποκτονίες, εμπρησμοί κλπ). Πρέπει και εδώ να σημειώσουμε, ότι είχαμε σημειώσει και στην περίπτωση του αδικήματος που συγκροτούσε, κατά την άποψή μας, η ανάκληση της Μεραρχίας. Ότι δηλαδή ο τελικός και υπεύθυνος χαρακτηρισμός των αδικημάτων που διαπράχθηκαν, καθώς και η κρίση για τη συνδρομή ή όχι των προϋποθέσεων άσκησης ποινικής δίωξης και περισσότερο από όλα για την κρίση περί εννοχής κλπ. των όποιων υπεύθυνων, ανήκει αποκλειστικά στη δικαιοδοσία της Δικαστικής Εξουσίας.

Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι κατά τη γνώμη μας για τη δίωξη και την εκδίκαση των πιο πάνω ποινικών αδικημάτων η Ελληνική Δικαστική Εξουσία είναι αρμόδια, διότι ναι μέν τα αδικήματα αυτά δεν διαπράχθηκαν - τουλάχιστον ως προς εκείνους που διέμεναν τότε στην Κύπρο - σε έδαφος της Ελληνικής Δημοκρατίας, αυτοί όμως που τα διέπραξαν ήταν Έλληνες αξιωματικοί. Παράλληλα όμως πρέπει να συντρέχει και η αρμοδιότητα της Κυπριακής δικαστικής εξουσίας, εφόσον οι πράξεις αυτές αποτελούν αδικήματα και κατά το Κυπριακό ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο.

Γι' αυτό και ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ να διαβιβαστεί το παρόν πόρισμά μας στη Δικαιοσύνη, εφόσον βέβαια προηγουμένως η Κυβέρνηση με πράξη του Υπουργικού της Συμβουλίου άρει την αναστολή της ποινικής δίωξης, πούχε διαταχθεί με τις γνωστές αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου του έτους 1975.

12) ΙΣΧΥΡΙΣΜΟΙ ΕΚΤΕΛΕΣΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑΤΟΣ

Προβάλλεται από αυτούς, ή μερικούς από αυτούς (Γεωργίτης κ.λπ.) ότι είχαν προσταχθεί από τον ΑΕΔ και δεν μπορούσαν να αρνηθούν εκτέλεση στη διαταγών προϊσταμένου τους.

Και είναι γεγονός ότι ο ΑΕΔ διέταξε ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΣ - αρνήθηκε να δώσει έγγραφη διαταγή- τους Γεωργίτη και Κομπόκη να ηγηθούν του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου. Η διαταγή αυτή όμως δεν δημιουργούσε για τους διαταχθέντες νόμιμη υποχρέωση εκτέλεσής της, γιατί για να 'χε αυτή η διαταγή τέτοιο αποτέλεσμα έπρεπε: Το περιεχόμενό της να βρίσκεται «ε ντός του κύκλου της «καθ' ύλην» - και κατά τόπον- αρμοδιότητας της Αρχής που την εξέδωσε» και, «η διατασσόμενη ενέργεια να κείται εντός του κύκλου της αρμοδιότητας του διατασσομένου».

Αλλά στην περίπτωση που εξετάζουμε, το αντικείμενο της προσταγής -σχεδιασμός και εκτέλεση πραξικοπήματος κατά Αρχηγού Ξένου Κράτους- δεν κινείται βέβαια ούτε στον κύκλο της «καθ' ύλην» αρμοδιότητας αυτών που έδωσαν τη διαταγή ούτε στα πλαίσια των καθηκόντων αυτών στους οποίους δόθηκε η διαταγή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'

ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ - ΑΤΤΙΛΑΣ Ι

Α. ΕΚΤΙΜΗΣΗ και αξιολόγηση των ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ως προς τη στάση της Τουρκίας κατά το προ του πραξικοπήματος της 15.7.74 εξάμηνο.

Οι πληροφορίες που συγκεντρώνονταν στην Ελλάδα για την Τουρκική στάση προέρχονταν από διάφορες πηγές.

Θεωρούμε ότι κυριότερη πηγή ήταν το κλιμάκιο της Ελληνικής ΚΥΠ που δρούσε στην Κυρήνεια με επικεφαλής τον υπολοχαγό -τότε- Αλέξανδρο Σημαιοφόριδη, ο οποίος είχε το πλεονέκτημα να 'ναι και κάτοχος της Τουρκικής γλώσσας, πράγμα που βέβαια τον βοηθούσε στη δράση του.

Ο μάρτυρας λοιπόν αυτός, μιλώντας για το διάστημα από το μήνα Απρίλη του '74 μέχρι τις 15.7.74 - και πολύ πέραν αυτού - καταθέτει σοβαρότατες πληροφορίες, που 'χε συλλέξει και που μαρτυρούσαν ότι οι Τούρκοι ετοίμαζαν εισβολή κατά της Κύπρου.

Ειδικότερα:

Καταθέτει ο μάρτυρας αυτός στις 22.10.86:

« Ένα - δύο χρόνια πριν (νομίζω μεταξύ των ετών 1970-1973) » είχαν κάνει χαρτογράφηση της περιοχής στα βόρεια της Κυρήνειας (σελ. 121).
«...Είπαμε οι προετοιμασίες (για την εισβολή) άρχισαν από τον Απρίλιο» (σελ. 125).

«...Η ηγεσία δεν έπρεπε να έχει αμφιβολίες ως προς την επικείμενη Τουρκική ενέργεια» (σελ. 141).

«...Το ραντάρ του Ανεμορίου έγινε μόνιμο και ήταν κινητό εκστρατείας». (σελ. 19).

«...Στις 15.6.74 απαγορεύτηκαν οι άδειες και οι μετακινήσεις κλπ» (σελ. 19).

«...Οι αποβατικές δυνάμεις που έδρευαν στη Μερσίνα (ναυτικό, αεροπορία, στρατός) ήταν προσανατολισμένες για την Κύπρο. Πέντε χρόνια εγώ που τα παρακολουθούσα αυτά ήξερα όλες τις λεπτομέρειες των μονάδων». (σελ. 17)

«...Τον Απρίλιο, αν θυμάμαι καλά, του 1974 κατεβάζει ένα Σύνταγμα το 14, κάνει μια βδομάδα ασκήσεις και το ανεβάζει επάνω. Παράξενο. Μετά την άλλη εβδομάδα το άλλο Σύνταγμα το 49, και τελευταίο το 50». (σελ. 17)

«...Στη συνέχεια άρχισαν να πετάνε αεροπλάνα με ανώτερους αξιωματικούς (σμήναρχο, αντισμήναρχο, επισμηναγό), ενώ οι εκπαιδευτικές ασκήσεις γίνονται με μικρούς αξιωματικούς για εκπαίδευση». (σελ. 17).

«.....Όλες αυτές τις πληροφορίες τις μετέδιναν και σε όποιο από αυτά τα στοιχεία χρειάζονταν, είχε μία παράγραφο για σχόλιο... που το έκανα». (σελ. 23).

Ερώτηση Προέδρου: «Συνεπώς η ΚΥΠ και της Κύπρου και της Ελλάδος, γνώριζε όλα αυτά που λέτε εσείς;

Απάντηση: «Βεβαίως. Και πολύ πιο πριν από τις 15.7.74 (σελ. 23 & 24).

Β.- Αξιολόγηση πληροφοριών περί κινδύνου από βορρά κ.τ.λ.

I.

Στο διάστημα που μεσολάβησε από τη μέρα του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου (15.7.74) μέχρι της εισβολής των Τούρκων στη Μεγαλόνησο (20. 7.74), άρχισαν να κυκλοφορούν πληροφορίες, σύμφωνα με τις οποίες παρα τηρούνται μετακινήσεις στρατευμάτων με αεροσκάφη, που κατευθύνονται προς τη Βουλγαρία μέσω πολλών χωρών του Συμφώνου της Βαρσοβίας.

Πληροφορίες ανάλογου περιεχομένου συνεχίστηκαν και μέχρι τις 13.8.74 (παραμονής της ενάρξεως επιχειρήσεων του Αττίλα II).

Όλες οι πληροφορίες αυτές αποδείχτησαν ψεύτικες.

II.

Ο εμπνευστής (άτομο ή υπηρεσία) του φαινομένου της «κατασκευής και κυκλοφορίας» τέτοιου είδους φημών δεν εντοπίστηκε.

Ως πρώτος, πάντως, πληροφοριοδότης φέρεται ο τότε στρατιωτικός ακόλουθος των ΗΠΑ στη Σόφια, ο οποίος την επομένη του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου (16.7.74) μεταδίδει (εμπιστευτικά) στον Έλληνα συνάδελφό του στην ίδια πρωτεύουσα Ασημάκη Παπανικολάου, αντιστράτηγου περιεχομένου πληροφορίες (για κινήσεις μεγάλων μεταγωγικών αεροσκαφών της Σοβιετικής Ένωσης προς τη Βουλγαρία κ.τ.λ.). Ο αποδέκτης των πληροφοριών αυτών με σήμα που αποστέλλει στη Αθήνα στις 18.7.74, μεταδίδει αυτές τις πληροφορίες, τις οποίες πήρε και ομιλεί «... για κίνηση κατά το διάστημα από 3-6 Ιουλίου, 25 σοβιετικών αεροσκαφών και από 11 έως 13 του ίδιου μήνα 150 ομοίων αερο-

σκαφών...».

Ακολουθούν και άλλα σήματα από διάφορες υπηρεσίες μας του εξωτερικού, που μεταδίδουν ανάλογες πληροφορίες.

Μερικές από αυτές είναι εξόφθαλμα ψεύτικες, όπως π.χ. μία πληροφορία που με «πηγή» ένα εντελώς ασήμαντο πράκτορα της ΚΥΠ, κάποιον Νικόλο πουλο - που δρούσε με το ψευδώνυμο «Πέτρος» - στέλνεται στην Αθήνα, στις 22.7.74, και αναφέρει ότι όπως πληροφορήθηκε η «πηγή» - δηλαδή ο Πέτρος - από μία γυναίκα κ.τ.λ. μία στρατιά Ρώσων με πολιτικά κρύβεται στη Βουλγαρία.

Αυτή η τόσο «τερατώδης» πληροφορία (ο χαρακτηρισμός της ως τερατώδους οφείλεται στον Αρχηγό της ΚΥΠ Αντιστράτηγο Σταθόπουλο - βλ. κατάθεσή του της 4.12.86 σελ. 34) προστέθηκε και αυτή στην αλυσίδα των πληροφοριών, όσο και αν ως προς αυτή ειδικώς την πληροφορία στάλθηκε τηλε γραφικό σήμα από τον Αρχηγό της ΚΥΠ προς το στρατιωτικό μας ακόλουθο στη Σόφια με την παράκληση (εντολή) «ελέγξτε τις πηγές σας» κατάθεση Σταθόπουλου στις 4.12.86 σελ. 35). Φυσικά αυτή η πληροφορία διαψεύσθηκε (Σταθόπουλος ο.π.).

Αποδέκτης άλλων «ανησυχαστικών» πληροφοριών για κινήσεις μεγάλων με ταγωγικών αεροσκαφών της Σοβιετικής Ένωσης προς τη Βουλγαρία κ.τ.λ. ήταν και ο αεροπορικός μας ακόλουθος στο Βουκουρέστι, η σοβαρότητα δε των πληροφοριών αυτών αλλά και του αποδέκτη τους φαίνεται από το μέτρο που διάλεξε για να ελέγξει το βάσιμο τους: Ανέβηκε, λέει σε μία ταράτσα μία νύχτα για να παρακολουθήσει αν γίνεται πτήσεις Σοβιετικών αεροσκαφών!!

III.

Αλλά αυτή η ενορχηστρωμένη «επίθεση» του τομέα των πληροφοριών φθάνει και στα υψηλά κλιμάκια της στρατιωτικής μας ηγεσίας αν δεν είχε ξεκινηθεί από αυτή - καθώς και μερικών πρεσβειών χωρών του ΝΑΤΟ (όπως π.χ. της Δυτικής Γερμανίας).

Ο «Αρχηγός του Ναυτικού» Αντιναύαρχος Αραπάκης πληροφορείται στις 17.7.74 από τον πρεσβευτή της Δυτικής Γερμανίας, σε μία δεξίωση που διέγε ο τελευταίος στην Πρεσβεία του, ότι δεν ξέρει «αν τα πράγματα θάιναι καλά και αύριο», γιατί σημειώνονται στη Βουλγαρία εκτεταμένες κινήσεις στρατευμάτων.

Την πληροφορία αυτή την μεταβιβάζει στον Αρχηγό του ΑΕΔ, πράγμα που βεβαιώνουν στις καταθέσεις τους, τόσο ο ίδιος ο Αραπάκης, όσο και ο Μπονάνος (βλ. κατάθεση Αραπάκη και Μπονάνου).

Ο Μπονάνος προσθέτει ότι ίδιες κι ανάλογες πληροφορίες είχε τόσο από τον «Αρχηγό» της ΚΥΠ Σταθόπουλο - ο Σταθόπουλος αρνείται ότι έδωσε τέτοιες πληροφορίες στο Μπονάνο (βλ. κατάθεση Σταθόπουλου στις 4.12.86 σελ. 34) - όσο και από τον «Αρχηγό της Αεροπορίας» Αντιπύραρχο Παπανικολάου.

Ως προς τον Παπανικολάου δεν είναι μόνον ο Μπονάνος που τον αναγγίζει στο κύκλωμα αυτό της μετάδοσης τέτοιων πληροφοριών. Τον αναφέρουν και αρκετοί άλλοι... μεταξύ των οποίων και ο Πηλιχός, ο οποίος ειδικότερα καταθέτει (βλ. κατάθεσή του της 27.11.86, σελ. 51 επ.): «Στις 22.7.74 άκουσα προσωπικά, από τον Παπανικολάου» να μιλάει για μετακινήσεις τμημάτων στη Βουλγαρία κ.τ.λ. «πράγμα που με ανάγκασε» να ρωτήσω τηλεφωνικά προσωπικό μου φίλο, που υπηρετούσε στην προκάλυψη, τον Συνταγματάρχη Ράδο, ο οποίος μου απάντησε: «...δεν είναι από λύτως τίποτε ΚΑΙ ΔΕΝ ΞΕΡΩ ΓΙΑ ΠΟΙΟ ΛΟΓΟ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΟΛΑ ΑΥΤΑ».

Την απάντηση αυτή του Ράδου ο Συνταγματάρχης Πηλιχός δεν τη μετέδωσε στον Παπανικολάου, την είπε όμως στο δικό του Προϊστάμενο, το Δημήτριο Ιωαννίδη (κατάθεση Πηλιχού ο.π.).

IV.

Είναι αναμφισβήτητο, ότι όλες αυτές οι πληροφορίες ήταν ψεύτικες και στόχευαν στον εκφοβισμό του Ελληνικού Στρατού και στη μείωση του ηθικού του, ακόμα δε και στην πρόκληση σύγχυσης στη στρατιωτική και πολιτική ηγεσία της χώρας, φυσικά δε και στον επηρεασμό των αποφάσεών της πράγμα που έως ένα σημείο το επέτυχαν. Αυτό τουλάχιστον προκύπτει από την κατάθεση Μπονάνου.

Γ. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΑΚΡΙΒΟΥΣ ΩΡΑΣ:

α. Εκκίνησης των πλοίων του τουρκικού στόλου από τα Τουρκικά λιμένα ή ακτές. Η διαταγή για την εκκίνηση των πλοίων του Τουρκικού στόλου από τις τουρκικές ακτές δόθηκε από τον Αρχηγό του τουρκικού Στρατού (που ήταν στα Άδανα) στις 5 η ώρα το απογευμα της 19.7.74. (κατάθεση της 22/10/86 του κ. Αλέξανδρου Σημαιοφορίδη). Η βρετανική τηλεόραση στην εκπομπή της στις 5.30' το απογευμα της 19ης.7.74 παύει την αναχώρηση από τη Μερσίνα του Τουρκικού στόλου.

β. Αναγνωριστικών πτήσεων Τουρκικών ή άλλων φιλικών προς τους

Τούρκους, αεροπλάνων. Κατοπτεύσεις Κυπριακών εδαφών, στόχων κλπ. γίνονταν αρκετές μέρες πριν από την 20.7.74, αναγνωριστικές πτήσεις των Τουρκικών αεροπλάνων γίνονταν τις πρώτες πρωινές ώρες της 20.7.74, με το πρώτο φως κατά χαρακτηριστική έκφραση (δείτε και κατάθεση Αλ. Σημαιοφορίδη της 22.10.86 σελ. 35). Σαφής χρονικός διαχωρισμός μεταξύ αναγνωριστικών πτήσεων και λοιπών δραστηριοτήτων της Τουρκικής αεροπορίας (ρίψη αλεξιπτωτιστών, βομβαρδισμοί) κατά τις πρωινές ώρες της 20. 7.74 δεν είναι με βάση τα δεδομένα της έρευνάς μας δυνατός.

γ. Έναρξης της απόβασης (αποβίβασης) των Τούρκων στο Πέντε Μίλι της περιοχής Κυρήνειας. Στις 4.30' έως 4.45 π.μ. της 20.7.74 τοποθετεί ο αυτόπτης μάρτυς Αλ. Σημαιοφορίδης (σελ. 35 της ίδιας κατάθεσής του) την εμφάνιση του Τουρκικού στόλου σε απόσταση 1 ενός χιλιομέτρου από τη θέση της περιοχής Κυρήνειας, που αυτός βρισκόταν. Εξ άλλου ο αρχηγός του ΓΕΕΦ ταξίαρχος Γεωργίτσος (σελ. 85 της κατάθεσής του -Φ1), χαρακτηρίζοντας την ενέργεια των Τούρκων όχι ως απόβαση, ΑΛΛΑ ΩΣ ΑΠΟΒΙΒΑΣΗ, καταθέτει ότι οι Τούρκοι άρχισαν να βγαίνουν στο νησί στις 5.20 π.μ. της 20.7.74. Σ' αυτή την ώρα φαίνεται να συμφωνεί και ο Κομπόκης, λέγοντας ότι «στις 5.30 το πρωί είχε αρχίσει και η αποβίβαση».

δ. Ρίψης αλεξιπτωτιστών

Η δραστηριότητα των τουρκικών αεροπλάνων με BOMBΑΡΔΙΣΜΟΥΣ και στη συνέχεια με ΡΙΨΗ ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΙΣΤΩΝ άρχισε, σύμφωνα με κατάθεση του αρμοδιότερου για την περίπτωση Έλληνα αξιωματικού (Σημναρχου - Διοικητή της αεροπορικής δύναμης Κύπρου) Καραστατήρα στις 5.15 το πρωί της 20. 7.74 (βλέπε κατάθεσή του, σελ. 41). Ο Διοικητής του ΓΕΕΦ Μιχ. Γεωργίτσος τοποθετεί την έναρξη ρίψης αλεξιπτωτιστών στις 5.20 πρωινή ώρα, της 20.7.74 (κατάθεσή του της 21.7.74, σελ. 84), ενώ ο Κων. Κομπόκης στη δική του κατάθεση (σελ. 81 επόμενα και σελ. 129) θεωρεί ότι η ρίψη των αλεξιπτωτιστών άρχισε στις 5.00 έως 5.20 πρωινή ώρα της 20.7.74.

Δ. ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ (στρατιωτικές, ναυτικές, χερσαίες κ.λ.π.)

Η δύναμη του Τουρκοκυπριακού στρατού κυμαίνονταν κατά τον Ιούλιο του 1974, σύμφωνα πάντοτε με εκτίμηση του ΓΕΕΦ, μεταξύ 11.000 έως 13. 500 ανδρών, ήταν δε οργανωμένη σε οκτώ συντάγματα, που αποτελούνταν από 27 συνολικά Τάγματα. Πρέπει στη δύναμη αυτή για την ίδια πάντα περίοδο (Ιούνιο 1974), να προστεθεί και η δύναμη της ΤΟΥΡΔΥΚ που αριθμούσε 1000 περίπου άνδρες, οργανωμένους σε δύο τάγματα Πεζικού, που συγκροτούσαν το μοναδικό της (της ΤΟΥΡΔΥΚ) Σύνταγμα.

Βέβαια στις 20.7.74 με την «αποβίβαση» των ανδρών του 50ου τακτικού συγκροτήματος του Τουρκικού Στρατού -όταν επιβιβάζονταν στο σκάφος ταγωγό σκάφος για να ξεκινήσει πρέπει να 'χε δύναμη 2500 περίπου ανδρών - (Σημαιοφορίδης, κατάθεσή του της 22.10.86, σελ. 31). Η Τουρκική αυτή δύναμη αυξήθηκε αισθητά και εξακολούθησε να αυξάνεται αφού τα αποβατικά τους πλοία συνέχιζαν να μεταφέρουν και να αποβιβάζουν άνδρες του Τουρκικού Στρατού.

Ως προς τις θαλάσσιες και τις αεροπορικές δυνάμεις που διατέθηκαν από την Τουρκία για τη στήριξη της εισβολής της δεν μπορούσαμε να έχουμε ακριβείς αριθμούς, πάντως όμως παραμένει γεγονός, ότι ήταν ικανός ο αριθμός των πολεμικών (αντιτορπιλικών κλπ), καθώς και των αποβατικών σκαφών που χρησιμοποιήθηκαν.

Αλλά και οι αεροπορικές δυνάμεις που κάλυπταν την επιχείρηση της εισβολής, ήταν πάρα πολλές, τόσο περισσότερο που, λόγω της μικρής απόστασης του Τουρκικού αεροδρομίου από την Κύπρο, ήταν ευχερής η επαναχρησιμοποίηση μέσα στην αυτή μέρα των ιδίων αεροσκαφών.

Ε. ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΕΣ Δυνάμεις στην Κύπρο τον Ιούλιο του 1974.

Οι Έλληνικές και Ελληνοκυπριακές Δυνάμεις στην Κύπρο τον Ιούλιο του 1974, ήταν συνολικά, 11.500 άνδρες, περίπου, δηλαδή: 9.500 Ελληνοκύπριοι, που συγκροτούσαν τις Μονάδες της Εθνικής Φρουράς 2.500 Έλληνες, εκ των οποίων 1.000 περίπου ανήκαν στην ΕΛΔΥΚ και οι υπόλοιποι σε Μονάδες της Εθνικής Φρουράς.

ΣΤ.- ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟ ΠΡΩΙ ΤΗΣ 20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1974

Με την έναρξη των από θάλασσα και αέρα Τουρκικών επιθετικών ενεργειών, δεν ήταν η προβλεπόμενη από το σχέδιο. (Οι περισσότερες από τις μονάδες είχαν εμπλακεί στο πραξικόπημα κατά του Μακαρίου, σύμφωνα και με την έκθεση του ΓΕΕΦ).

Συγκεκριμένα:

(α) Στην περιοχή της Κυρήνειας.

- Από τα 5 ΤΠ, που προβλέπονται στην περιοχή με βάση το σχέδιο, βρέθηκαν στη θέση τους μόνο τα 3.
- Οι 3 Μοίρες Καταδρομών που έπρεπε να είναι στο Πενταδάκτυλο και Νότια της Κυρήνειας, βρέθηκαν στην περιοχή Λευκωσίας, εκτός από ένα Λόχο που βρέθηκε στη θέση του.
- Πλέον των προβλεπομένων 2 Μοιρών Πυροβολικού βρέθηκαν στην περιοχή και 2 Πυροβολαρχίες Ορειβατικού Πυρ/κού από την περιοχή της Λευκωσίας.

(β) Στην περιοχή της Λευκωσίας

- Γενικά οι Μονάδες που προβλέπονταν βρέθηκαν στην περιοχή και επί πλέον 2 Τάγματα Πεζικού και οι 3 Μοίρες ΚΔ (μείον ένας Λόχος).
- Εκτός περιοχής βρέθηκαν μόνο οι 2 πυροβολαρχίες, που είχαν κληθεί προς Κυρήνεια.

2. ΑΜΥΝΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΙΣΒΟΛΗΣ

1) Το Σχέδιο Κ. Εφαρμόστηκε;

Το σχέδιο Κ που αποτελούσε τον αμυντικό σχεδιασμό της Κυπριακής Δημοκρατίας, προέβλεπε και στήριζε την άμυνα της Κύπρου στις δυνάμεις της Εθνοφρουράς και σε διατιθέμενα τμήματα των Ελληνικών ενόπλων δυνάμεων, που εμπλέκονταν όμως μόνο με εντολή του ΑΕΔ.

Τα τμήματα αυτά των Ελληνικών ενόπλων δυνάμεων ήταν:

- α. Δυνάμεις Στρατού Ξηράς: Η δύναμη της ΕΛΔΥΚ (900 ανδρών)
- β. Δυνάμεις Ναυτικού: Ένα υποβρύχιο και μία τορπιλάκατος
- γ. Δυνάμεις Αεροπορίας: Μία μοίρα αεροσκαφών Δ/Β με αεροσκάφη F-84 F για επίθεση στο χώρο ανάπτυξης της Ναυτικής Δύναμης ή του προγεφυρώματος.

Οι Δυνάμεις της Κυπριακής Εθνοφρουράς ενεργοποιούνταν σύμφωνα με το σχέδιο Κ αυτομάτως και με διαταγή του ΓΕΕΦ (παρ. στ - 4 - του σχεδίου) από τη στιγμή που η εχθρική ναυτική δύναμη έμπαινε μέσα στα χωρικά ύδατα της Κυπριακής Δημοκρατίας (12 ναυτικά μίλια).

Τα διατιθέμενα τμήματα των Ελληνικών ενόπλων δυνάμεων χρησιμοποιούνταν σύμφωνα με το σχέδιο Κ μόνον κατόπιν διαταγής του Α.Ε.Δ.

Η επίθεση των Τούρκων εισβολέων κατά της Κύπρου άρχισε στις 5.20' το πρωί της 20ης Ιουλίου 1974 (από την κατάθεση Γεωργίτση, σελ. 84) με ταυτόχρονη ρίψη αλεξιπτωτιστών και απόβαση (αποβίβαση) εχθρικών δυνάμεων ανατολικά της Κυρήνειας.

Και ενώ, σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν, έπρεπε από τη στιγμή που η εχθρική νηοπομπή έμπαινε στα χωρικά ύδατα της Κυπριακής Δημοκρατίας, δηλαδή πολύ πριν από την 5:20 πρωινή ώρα της 20ης Ιουλίου, να διαταχθεί από το Διοικητή του ΓΕΕΦ ταξίαρχο Γεωργίτση η εφαρμογή του σχεδίου Κ ως προς τις δυνάμεις της Κυπριακής Εθνοφρουράς, το ΓΕΕΦ δεν είχε εκδώσει τέτοια διαταγή.

Μόλις στις 8.40 π.μ. της 20.7.74 διατάχθηκε η εφαρμογή των σχεδίων και μάλιστα όχι από το Διοικητή ΓΕΕΦ αλλά τηλεφωνικώς από τον Υποστράτηγο Χανιώτη που υπηρετούσε ως αρχηγός του Α' κλάδου στο ΑΕΔ.

2. Προσδιορισμός ακριβούς χρόνου κατά τον οποίο το ΑΕΔ ή το ΓΕΕΦ διέταξαν πυρ κατά των εισβολέων, καθώς και του χρόνου που άρχισαν να εκτελούνται οι διαταγές αυτές.

Σε καμία κατάθεση δεν αναφέρεται ότι το ΓΕΕΦ διέταξε πυρ κατά των εισβολέων.

Αντίθετα από πολλές καταθέσεις προκύπτει ότι το ΓΕΕΦ συνιστούσε αυτοσυγκράτηση σύμφωνα με τις τηλεφωνικές οδηγίες που έπαιρνε από το ΑΕΔ μέχρι τις 8.40' της 20.7.74, οπότε λήφθηκε, όπως προαναφέρθηκε, τηλεφωνική διαταγή από το ΑΕΔ (υποστράτηγο Χανιώτη) για την εφαρμογή των σχεδίων.

Είναι από το αποδεικτικό υλικό που συγκέντρωσε η Επιτροπή μας σαφές, ότι οι διαταγές αυτές για εφαρμογή του σχεδίου και δόθηκαν αργά, αλλά και δεν άρχισαν να υλοποιούνται, στις περιπτώσεις δε που έγινε κάτι τέτοιο (ένταξη υλοποίησης), έγινε με πρωτοβουλία κάποιου διοικητή.

Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση του Συνταγματάρχη Κομπόκη, ο οποίος, αναπτύσσοντας δική του απόλυτη πρωτοβουλία, διέταξε επιστράτευση κάποιων κρίσιμων ειδικοτήτων για τη συμπλήρωση και την αύξηση της πολεμικής ετοιμότητας των τριών Μοιρών καταδρομών, που τελούσαν υπό τις διαταγές του από τις 19.7.74.

Οι δυνάμεις της Εθνοφρουράς δεν βρίσκονταν στους χώρους στάθμευσης τους γιατί στα πλαίσια των αναγκών του πραξικοπήματος είχε προηγηθεί μετακίνηση των κυριότερων και πιο αξιόμαχων από αυτές με διαταγή των ηγετών του πραξικοπήματος και με έγκριση του ΑΕΔ (δείτε και σελ. 58 του παρόντος).

Η μόνη αξία λόγου στρατιωτική ενέργεια που έλαβε χώρα στην κρί-

σημ αυτή χρονική περίοδο ήταν η κίνηση των τριών Μοιρών καταδρομών προς την κατεύθυνση των στενών της Αγύρτας, που είχε κύριο αποστολή να αποκόψει τη μόνη κατεύθυνση συνένωσης των δυνάμεων οι οποίες αποβιβάζονταν με τις δυνάμεις των Τουρκοκυπρίων της περιοχής Πενταδάκτυλο - Λευκωσίας. Η κίνηση αυτή που στέφθηκε επιτυχία, είχε αποφασισθεί και εκτελεστεί πρωτοβουλιακά από το Διοικητή του Βόρειου συγκροτήματος, συνταγματάρχη Κομπόκη.

Η λήψη κατάλληλων θέσεων ανάμεσα στα αποβατικά στρατεύματα και στις δυνάμεις των Τουρκοκυπριακών θυλάκων ήταν αναμφισβήτητη μία ενέργεια που στρατιωτικώς επεβάλλετο να γίνει, γιατί απέκλυε την ταχεία διεύρυνση του προγεφυρώματος και συγχρόνως δημιουργούσε ευνοϊκές προϋποθέσεις για επίθεση σε συνδυασμό με άλλες δυνάμεις κατά του προγεφυρώματος.

Ύστερα από αυτά αποφασίστηκε να γίνει τη νύχτα της 20ης ή 21ης Ιουλίου 1974 αντεπίθεση για την εξάλειψη του προγεφυρώματος από 2 Τάγματα (το ένα μηχανοκίνητο) που θα 'χαν κατεύθυνση από την Κυρήνεια προς ανατολάς και από τις δυνάμεις καταδρομών που 'θ'αχ κατεύθυνση από νότο προς βορρά. Η επιχείρηση αυτή ήταν η μόνη που διατάχθηκε από το ΓΕΕΦ σε όλη τη διάρκεια των επιχειρήσεων ΑΤ ΛΑ Ι.

Όμως η επιχείρηση αυτή δεν εκτελέστηκε, διότι τα δύο τάγματα που είχαν αποστολή αντεπίθεσης από την πλευρά της Κυρήνειας δεν έφθασαν στους χώρους εξορμήσεως. Διαλύθηκαν κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων τους από τους χώρους συγκέντρωσής τους προς το χώρο εξορμήσεως είτε από επιθέσεις της εχθρικής αεροπορίας είτε από έλλειψη ηθικού και ικανότητας των ηγητόρων τους (κατάθεση Κομπόκη σελ. 86).

Στο σημείο αυτό ο κ. Ι. Βαρβιτσιώτης, που μετείχε τότε των εργασιών της Επιτροπής διατύπωσε και την ακόλουθη προσθήκη που έγινε ομόφωνα δεκτή από τα μέλη της Επιτροπής:

«Πρέπει επίσης να σημειωθεί, ότι τις απογευματινές ώρες της 19ης και ενώ υπήρχαν πληροφορίες για επικείμενη στρατιωτική ενέργεια των Τούρκων, το αρματαγωνό «ΛΕΣΒΟΣ» παρέλαβε ύστερα από διαταγή του ΑΕΔ τη δύναμη της ΕΛΔΥΚ που υπηρετούσε τότε στην Κύπρο με σκοπό τον επαναπαρτισμό της στην Ελλάδα. Κατά την εκδήλωση της τουρκικής απόβασης (την 20.7.74) το πλοίο αυτό έπλεε ακόμα νότια της Κύπρου και σε απόσταση 50 ν.μ. από αυτή. Το ΑΕΔ διέταξε τότε την αποβίβαση στη Πάφο των ανδρών, που επέβαιναν στο πλοίο, ενώ αυτό έβαλε με τα πυροβόλα του κατά των τουρκικών δυνάμεων. Το γεγονός αυτό μαρτυρεί την πλήρη ανικανότητα του ΑΕΔ και του Αρχηγού του».

3. Καθορισμός των αιτίων της καθυστέρησης στην έκδοση ή στην εκτέλεση των διαταγών αυτών.

Η πλήρης ανικανότητα της Διοικήσεως του ΓΕΕΦ να ανταποκριθεί στις στοιχειώδεις ανάγκες της στιγμής, αλλά και στην εκτέλεση του καλωπεννοούμενου στρατιωτικού καθήκοντος αποτέλεσαν την κύρια αιτία της καθυστέρησης.

Η ύπαρξη των σχεδίων αλλά και η περιγραφή των υποχρεώσεων της ηγεσίας δεν άφηναν κανένα περιθώριο παρερμηνείας.

Η μη ανάληψη ευθύνης εφαρμογής των σχεδίων καλύπτεται μεταγενέστερα από τη μετατόπιση της ευθύνης προς ΑΕΔ. Με την επίκληση των εντολών του για αυτοσυγκράτηση.

Όμως σε καμία περίπτωση δεν υπήρχε ανάγκη αίτησης εντολών από το ΑΕΔ για το πρακτικό, εφ' όσον και η εχθρική δραστηριότητα και οι διαταγές ήταν αρκετά σαφείς.

Η εκτέλεση των διαταγών που τελικά δόθηκαν ολοκληρώνονταν ουσιαστικά στην εφαρμογή του σχεδίου Κ και μόνον, χωρίς καμία διεύθυνση ή συντονισμό των παραπέρα επιχειρήσεων σύμφωνα με την τακτική κατάσταση που 'χε διαμορφωθεί. Σε όλη τη διάρκεια των επιχειρήσεων, καμία ενέργεια ή κίνηση δεν διατάσσεται, πλην από την αποτυχημένη αντεπίθεση της νύχτας της 20ης προς την 21η Ιουλίου που να δικαιολογεί ή να πείθει ότι υπήρχε κεντρικός έλεγχος και διεύθυνση των επιχειρήσεων.

Ουσιαστικά υπήρξε πλήρης απουσία της ανώτατης διοίκησης με αποτέλεσμα οι Δυνάμεις της Εθνοφρουράς να μη λάβουν μέρος σε καμία ουσιαστική σύγκρουση με τον εχθρό.

Η πλήρης αδυναμία της ηγεσίας του ΓΕΕΦ αποδεικνύεται και από το ό τι δεν κατόρθωσε να εφαρμόσει ούτε κατ'ελάχιστον ακόμα και τα σχέδια επιστράτευσης (κατ. Κομπόκη σελ. 55).

Γενικά η μη εκτέλεση καμιάς συγκεκριμένης επιθετικής ή αντεπιθετικής ενέργειας από το ΓΕΕΦ οφείλεται στους παρακάτω λόγους:

- α. Μη έκδοση συγκεκριμένων διαταγών.
- β. Αδυναμία άσκησης αποτελεσματικού επιχειρησιακού ελέγχου από το ΓΕΕΦ.

γ. Πλήρης σύγχυση για το τι έπρεπε να γίνει.

δ. Έλλειψη ηθικού σε όλα τα κλιμάκια Διοίκησης και λόγω του προ-

ξικοπήματος που 'χε προηγηθεί.

ε. Μηδενική επαγγελματική ικανότητα των στελεχών, πλήν ορισμένων εξαιρέσεων.

στ. Πλήρης αποδιοργάνωση διατάξεων μάχης και στο σύνολο των μονάδων εθνοφρουράς και σε κάθε μία απ' αυτές που οφειλόνταν στο πραξικόπημα που προηγήθηκε.

Η αποδιοργάνωση αυτή προκάλεσε ανατροπή των σχεδίων της άμυνας της νήσου.

4. Ανάμιξη των Στόλων ή άλλων Υπηρεσιών Ξένων Δυνάμεων

Γενικά, δεν αναφέρθηκε ξένη ανάμιξη κατά τη διάρκεια της απόβασης - αποβίβασης. Με την έννοια της μη ανάμιξης αναφερόμαστε στην άμεση ανάμιξη ή συμμετοχή στις ναυτικές, χερσαίες και εναέριας επιχειρήσεις που έγιναν.

Έχει όμως αναφερθεί από πολλαπλές πηγές (βλ. Εκθέσεις Αρχηγείων και μαρτυρίες αρκετών μαρτύρων) ότι κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων μια ισχυρή αεροναυτική δύναμη του θύο Αμερικάνικου Στόλου που περιλάμβανε και ένα (1) αεροπλανοφόρο κρούσης, βρισκόταν σε περιοχή η οποία κυμαίνονταν μεταξύ 100 και 150 Ν.Μ. νότια έως νοτιοδυτικά της νήσου Κύπρου.

Η δύναμη αυτή σε όλη σχεδόν τη διάρκεια των επιχειρήσεων διατηρούσε σε πτήση αεροσκάφη της σε ασυνήθη μεγάλο αριθμό προφανώς για λόγους αναγνώρισης και επιτήρησης του ευρύτερου θαλάσσιου χώρου.

Εκείνο που θα μπορούσε να λεχθεί στην περίπτωση που εξετάζουμε, είναι ότι κάθε επέμβαση ήτο δυνατή για την δύναμη αυτή, αφού η οποία επέμβαση της βρισκόταν μέσα στις δυνατότητές της.

Η Αεροναυτική δύναμη του θύο Στόλου και λόγω της μικρής απόστασης (7-8 πηπτά πτήσης των αεροσκαφών της) αλλά και λόγω του αριθμού των μέσων της, θα μπορούσε, εάν παρέμβαινε αποφασιστικά, να ενεργήσει υπέρ ή κατά του ενός από τους δύο αντιπάλους, εκτελώντας κάθε φύσεως επιχειρήσεις παρέμβασης (από επιχειρήσεις αποτροπής συγκρούσεων μέχρι επιχειρήσεις υποστήριξης ενός από τους δύο αντιμαχόμενους).

Λόγω της μη εφαρμογής του σχεδίου Κ ή άλλης αξιόλογης ενίσχυσης της Κύπρου από την Ελλάδα δε χρειάστηκε να ενεργήσει η παραπάνω αεροναυτική δύναμη και έτσι δεν έγινε δυνατόν να διαπιστωθούν οι προθέσεις της.

Σε κάθε όμως περίπτωση, αβίαστα θα μπορούσε να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η παρουσία της δύναμης αυτής και η μη αποχώρησή της από την περιοχή υποδηλούσε το ζωηρό ενδιαφέρον των Η.Π.Α. για όσα γινόνταν στην Κύπρο και οπωσδήποτε δεν άφηνε να εννοηθεί πρόθεση ουδετερότητας σε σχέση με τις εξελίξεις. Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να καταστεί σαφές ότι εάν οι Η.Π.Α ήθελαν να μην αναμειχθούν, θα έπρεπε να αποσύρουν την αεροναυτική τους δύναμη εκτός εμβέλειας των μέσων της.

Ο εκ των εισηγητών Ι. Βαρβιτσιώτης σημειώνει ότι το συμπέρασμα αυτό είναι αυθαίρετο και εξηγεί ότι:

«Αναμφισβήτως οι ΗΠΑ είχαν ζωηρό ενδιαφέρον για τα συμβαίνοντα στην περιοχή (όπως άλλωστε και η Σοβιετική Ένωση, μοίρα του στόλου της οποίας ευρίσκειτο εγγύς της περιοχής), τούτο όμως σε καμμία περίπτωση δεν μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι δεν υπήρχε πρόθεση ουδετερότητας, που μάλιστα τεκμαίρεται από το γεγονός ότι δεν απέσυραν την αεροναυτική τους δύναμη εκτός εμβέλειας των μέσων της».

Η ύπαρξη και παραμονή του βρετανικού ελικοπτεροφόρου στην περιοχή των επιχειρήσεων εξάλλου, παρ' όλον ότι δεν βεβαιώνεται η άμεση συμμετοχή του στις επιχειρήσεις, εν τούτοις καθιστά πιθανό το ενδεχόμενο παροχής ηλεκτρονικής υποστήριξης στην τουρκική αποβατική δύναμη (επι σήμανση κάθε πλωτού ή εναερίου μέσου στην ευρύτερη περιοχή και η παροχή με το τρόπο αυτό δυνατότητας αποτελεσματικότερης άμυνας της αποβατικής δύναμης κλπ.).

Ο Ι. Βαρβιτσιώτης παρατηρεί: «ότι από κανένα στοιχείο - την ανυπαρξία στοιχείων συγκεκριμένων δεχεται και ο Ι. Παπαδονικολάκης - δεν προκύπτει ούτε σαν ενδεχόμενο η παροχή ηλεκτρονικής υποστήριξης από το βρετανικό ελικοπτεροφόρο στις τουρκικές αποβατικές δυνάμεις».

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να παρατηρηθεί ότι η παρουσία του βρετανικού ελικοπτεροφόρου ενίσχυε και ηύξανε τις δυνάμεις τις οποίες η βρετανική Κυβέρνηση διέθετε επί τόπου και ότι η Αγγλική Κυβέρνηση όφειλε ως εγγυήτρια δύναμη - και μπορούσε με τις δυνάμεις που διέθετε επί τόπου - να αποθαρρύνει τόσο το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου, όσο και την τουρκική εισβολή.

Το καθήκον της αυτό η Αγγλική Κυβέρνηση παρέλειψε να το επιτελέσει και αρκέστηκε μόνο στην ανάληψη διπλωματικών πρωτοβουλιών. (Δείτε και επιστολή Κ. Καραμανλή, σελ. 4).

Τελικά, η βεβαιωμένη παρουσία στη περιοχή τόσο της αεροναυτικής

δύναμης του θύο Στόλου όσο και του βρετανικού ελικοπτεροφόρου συνιστούν έμμεση ανάμιξη στις επιχειρήσεις υπέρ των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων, καθ' όσον ουδεμία και για κανένα λόγον τοιούτου είδους βοήθεια παρεσχέθη στις Ελληνικές Δυνάμεις ή στις Δυνάμεις της Κυπριακής Εθνοφρουράς.

(Ο Ι. Βαρβιτσιώτης δεν συμφωνεί με το συμπέρασμα της εμμέσου αναμίξεως εις τας επιχειρήσεις, πράγμα άλλωστε που δεν προκύπτει από κα νένα στοιχείο του φακέλου).

5. Κατάρριψη μεταγωγικών αεροπλάνων μας. Συνθήκες κατάρριψής τους, ευθύνες γι' αυτήν και για τα επακόλουθα της (ανθρώπινες απώλειες, καταστροφές, καύση αεροπλάνων κλπ.)

Τις πρώτες απογευματινές ώρες της 20ης Ιουλίου αποφασίστηκε η αεροπορική μεταφορά στην Κύπρο για ενίσχυση των εκεί μαχομένων δυνάμεων, μιάς μοίρας καταδρομών και συγκεκριμένα της ΙΙας, η οποία ευρίσκειτο στην περιοχή της PENTINA.

Εκδόθηκαν οι σχετικές διαταγές ενώ ταυτόχρονα διατάχθηκαν και τέσσερα 4 αεροσκάφη της Ο.Α. τύπου BOEING 707 να προσγειωθούν στο αεροδρόμιο της Μίκρας από όπου θα παρελάμβαναν την ΙΙα Μοίρα καταδρομών και μέσω Σούδας (για ανεφοδιασμό) θα τη μετέφεραν στη Κύπρο.

Η όλη επιχείρηση διεξήχθη με απaráδεκτη βραδύτητα, που αποδόθηκε από τους υπεύθυνους εκτελεστές της στη δυσκολία κινήσεων της Μοίρας, στην κύρια οδό από τη PENTINA στο αεροδρόμιο ΜΙΚΡΑΣ.

Τελικά, σύμφωνα με την έκθεση της Διεύθυνσης καταδρομών, προσγείωθηκαν στη Σούδα κατά τις ακόλουθες ώρες :

1ον αεροσκάφος την	21/01.20
2ον αεροσκάφος την	21/01.40
3ον αεροσκάφος την	21/02.00
4ον αεροσκάφος την	21/02.20

Στην αντίστοιχη έκθεση του Αρχηγείου της Τακτικής Αεροπορίας οι παραπάνω χρόνοι αναφέρονταν με ουσιαστική διαφορά και προφανώς θα ελήφθησαν από το βιβλίο προσγείωσης απογειώσεων του Πύργου Ελέγχου Πτήσεων του Αεροδρομίου της Σούδας :

1ον αεροσκάφος την	20/23.40
2ον αεροσκάφος την	20/23.40
3ον αεροσκάφος την	21/00.30
4ον αεροσκάφος την	21/00.30

Από τη σύγκριση και μόνο των δύο αυτών εκθέσεων διαπιστώνεται, ότι υπάρχει αναμεσά τους μία διαφορά ως προς τους χρόνους προσγείωσης των αεροσκαφών που κυμαίνεται μεταξύ 1.40 - 2.00 ωρών, κάτι που είναι αρκετά ουσιαστικό για την εκτίμηση των παραπέρα εξελίξεων της επιχείρησης μεταφοράς.

Μετά την προσγείωση άρχισε ο ανεφοδιασμός σε καύσιμα των αεροσκαφών προκειμένου να απογειωθούν αυτά εκ νέου με προορισμό το αεροδρόμιο της ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ. Στην έκθεση της Διοικήσεως καταδρομών, πέρασ ανεφοδιασμού δια το 1ον αεροσκάφος δίδεται η 21/02.30 και κατά το ήμισυ του δεύτερου. Εκτιμόταν δε ως προβλεπόμενος χρόνος ανεφοδιασμού και των τεσσάρων αεροσκαφών η 21/03.00 ώρα.

Σε αντίθεση με τους παραπάνω χρόνους η έκθεση του Αρχηγείου Τακτικής Αεροπορίας αναφέρει ως χρόνο πέρατος ανεφοδιασμού του 1ου αεροσκάφους την 21/00.25 με αποτέλεσμα να εκδοθεί και Δ/γή απογειώσεως των αεροσκαφών του μεν 1ου την 21/00.50, του δε 2ου την 21/01.00, με εντολή επίσπευσης για τα υπόλοιπα. Την 21/00.40 αναφέρεται βλάβη στο τρίτο αεροσκάφος (θραύση τεσσάρων ελαστικών του δεξιού κυρίου συστήματος προσγείωσης).

Από το σημείο αυτό λαμβάνουν χώρα ενέργειες που δεν μπορούν να ερμηνευθούν σε σχέση με τους κανονισμούς και με τη γενικά κρατούσα αντίληψη για το καλώς εννοούμενο καθήκον.

Ο Διοικητής της ΙΙας Μ.Κ., ταγματάρχης Σβώλης σε επαφή με το ΑΕΔ και ειδικά με τον Υποστράτηγο ΧΑΝΙΩΤΗ κατορθώνει να επιτύχει ματαίωση της αποστολής λόγω μη επάρκειας του χρόνου για την εκτέλεσή της.

Εδώ θα πρέπει να γίνει γνωστό, ότι ως χρονικό όριο για προσγείωση στη ΛΕΥΚΩΣΙΑ είχε οριστεί η 04.00, η δε διάρκεια της πτήσης από ΣΟΥΔΑ στη ΛΕΥΚΩΣΙΑ είχε υπολογισθεί εις 02.10.

Οι λόγοι που επικαλέσθηκε ήταν:

1. Αδυναμία μεταφόρτωσης του βαρειού οπλισμού από το τρίτο αεροσκάφος (που είχε βλάβη) στα υπόλοιπα.
2. Προσγείωση τελικά στη Λευκωσία μετά τις 04.00 ώρα που είχε οριστεί ως ο τελικός χρόνος προσγείωσης.

Σε σχέση με τα παραπάνω η έκθεση του Αρχηγείου Τακτικής Αεροπορίας ρητώς αναφέρει ότι κάθε αεροσκάφος είχε φόρτωσιν αυτοτελούς μονάδος.

Η δήλωση του Διοικητού της ΙΙας Μ.Κ., ότι εις το τρίτο αεροσκάφος ήταν φορτωμένος ο βαρύς οπλισμός ήταν αντίθετη με αυτά που βεβαιώ-

θηκαν από το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων προς το Αρχηγείο Τακτικής Αεροπορίας.

Τα παραπάνω εκτεθέντα καθώς και η θραύση των τροχών του 3ου αερίφου 10 ολόκληρα λεπτά μετά την προσγείωση, δημιουργούν βάσιμες υπόνοιες, ότι κάτι το τελείως ανορθόδοξο έλαβε χώρα εκείνη τη νύχτα στο αεροδρόμιο της ΣΟΥΔΑΣ που χρήζει ασφαλώς ειδικότερης εξέτασης.

Υστερά από τα παραπάνω η ΙΙα Μ.Κ. μεταφέρθηκε στο αεροδρόμιο της Μίκρας το δε ΑΕΔ απεφάσισε να εκτελεσθεί η αποστολή της Ιης Μοίρας Καταδρομών στη ΚΥΠΡΟ την νύχτα της 21ης προς 22αν, με αεροσκάφη ΝΟΡΑΤΛΑΣ της Πολεμικής Αεροπορίας.

Πράγματι η επιχείρηση αυτή εκτελέσθηκε με χρόνο άφιξης στο αεροδρόμιο ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ την 22/02.00. Από τα 15 συνολικά αεροσκάφη μόνο τα 13 έφθασαν στη ΚΥΠΡΟ. Τα υπόλοιπα 2 δεν μπόρεσαν να φθάσουν, διότι έχασαν τον προσανατολισμό τους όπως λέχθηκε από τους κυβερνήτες τους, και με τη βοήθεια του σταθμού RADAR της Ζήρου προσγειώθηκαν τελικά στη ΡΟΔΟ.

Αξίζει να μνημονευθεί ότι κυβερνήτης του ενός αεροσκάφους που δεν μπόρεσε να φθάσει στην Κύπρο και προσγειώθηκε στη ΡΟΔΟ ήταν ο Διοικητής της Μοίρας αντισμήναρχος Βασ. Νικολάου και συγκυβερνήτης του ο σμήναρχος Γεώργιος Χατζηδάκης.

Τα υπόλοιπα αεροσκάφη κατόρθωσαν τελικά να φθάσουν στο αεροδρόμιο της ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ, εβάλλοντο όμως από πυρά εγγύς επιφανείας και κατά την τελική φάση προσγείωσης, με αποτέλεσμα την κατάρριψη ενός (1) από αυτά και την πρόκληση ζημιών σε άλλα τρία (3) τα οποία και καταστράφηκαν (με πυρά) πάνω στο έδαφος.

Τελικά στο αεροσκάφος που κατάρριφθηκε (το πρώτο της αποστολής) σκοτώθηκαν όλοι όσοι επέβαιναν (28 άνδρες από το Στρατό Ξηράς) και το πλήρωμα πλήν ενός (1).

Ως κύρια αιτία της παραπάνω καταστροφής θεωρείται, ότι το σήμα με το οποίο δεσμεύονταν τα Α/Α πυροβόλα εκδόθηκε μόλις την 22/01.30 από το ΑΕΔ προς τις αντίστοιχες δυνάμεις Α/Α πυροβολικού στη ΚΥΠΡΟ, δηλαδή μόλις μισή ώρα πριν από το χρόνο άφιξης του πρώτου αερίφου στο αεροδρόμιο προορισμού του. Και όλα αυτά όταν η αποστολή είχε σχεδιαστεί και αποφασιστεί τις απογευματινές ώρες της 21ης Ιουλίου.

Εδώ προκύπτουν σαφείς ευθύνες για αυτούς που είχαν την ευθύνη του συντονισμού και ελέγχου της παραπάνω επιχείρησης αερομεταφοράς, η δε καθυστερημένη αποστολή του σήματος για τη δέσμευση του Α/Α πυρός συνι στά βαρύτατο αδίκημα περί την εκτέλεση του καθήκοντος.

Ο Ι. Βαρβιτσιώτης παρατηρεί στο σημείο αυτό: «ότι το σχετικό σήμα για τη δέσμευση των Α/Α πυροβόλων εκδόθηκε από το Αρχηγείο Αεροπορίας και διαβιβάστηκε υπό ΑΤΑ στην Κύπρο αρκετές ώρες πριν τη προσγείωση των ΝΟΡΑΤΛΑΣ, και πάντως προ ικανού χρόνου για την έγκαιρη ειδοποίηση των αρμοδίων οργάνων. Κατά συνέπεια οι ευθύνες που υπάρχουν πρέπει να αναζητηθούν σε άλλους εκτός του Αρχηγείου της Αεροπορίας χώρους.

6. Υπόθεση «αποστολής» και ανάκλησης υποβρυχίων μας (δυνατότητα των υποβρυχίων μας, χρόνος απόπλου των, διαταγές, σήματα ανάκλησης τους κλπ.).

Σύμφωνα με το σχέδιο Κ προβλέπονταν η αποστολή ενός υποβρυχίου και μίας τορπιλακάτου για ενίσχυση της Κύπρου.

Κατά την περίοδο της προπαρασκευής από τους Τούρκους της αποβατικής τους ενέργειας ουδεμία προετοιμασία έγινε, ώστε η Ελλάς να ανταποκριθεί έστω και στη παραπάνω μικρή υποχρέωσή της.

Μόνο στις 19 Ιουλίου, όταν οι πληροφορίες άρχισαν να μην αφήνουν καμμία αμφιβολία για το ενδεχόμενο μιας επιθετικής ενέργειας, ο Αρχηγός του Ναυτικού, με δική του πρωτοβουλία και εν «αγνοία του ΑΕΔ» διατάσσει τρία (3) υποβρύχια να πλεύσουν στον μεταξύ Κρήτης και Ρόδου θαλάσσιο χώρο με σήμα που εξέδωσε στις 19/13.15 (κατάθεση Α-ραπάκη, σελ. 33).

Έπειτα (την 20/15.00) με νεώτερο σήμα του ο αρχηγός Ναυτικού διατάσσει τα δύο από τα τρία υποβρύχια (Γλαύκος και Νηρέυς) να πλεύσουν προς την Κύπρο για προσβολή των Τουρκικών Δυνάμεων.

Την 21/13.00 όταν εκδόθηκε Δ/γή ανάκλησης των δύο αυτών υποβρυχίων ύστερα από εντολή του Αρχηγού ΑΕΔ στρατηγού Μπανάου λόγω των ανησυχιών του, όπως έλεγε, για την άμυνα του Αιγαίου από τυχόν επίθεση από βορρά ή ανατολή ή ταυτόχρονα και από τις δύο κατευθύνσεις. Επίσης, δεν ήθελε με την τυχόν επίθεση των υποβρυχίων να δώσει την αφορμή για μία πολεμική σύρραξη μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας. (Αραπάκης σελ. 51).

Το μεσημέρι της 22ας, πάλι με πρωτοβουλία του αρχηγού του Ναυτικού και χωρίς ενημέρωση του ΑΕΔ δίδεται νέα εντολή να πλεύσουν προς την Κύπρο (Αραπάκης σελ. 108) και το μεσημέρι της 23ης δίδεται

εντολή ανά κλήσης των υποβρυχίων λόγω της συμφωνίας για διαπραγματεύσεων στη Γενεύη, την 22/16.00 της ίδιας μέρας (Α-ραπάκη σελ. 109).

Ο αρχικός απόπλους των υποβρυχίων έλαβε χώρα την 19/15.00 λαδη 1.45' μετά την αποστολή του αρχικού σήματος.

Η μη έγκαιρη αποστολή των υποβρυχίων και η εξ αυτής της μη επίθεσης κατά της Τουρκικής αποβατικής δύναμης εστέρησε (με τη μη επέμβαση των αεροσκαφών) από τις Ελληνικές Ενόπλους Δυνάμεις τη μοναδική ευκαιρία να καταγάγουν μία μοναδική νίκη επί της Τουρκικής αποβατικής δύναμης που κατά πάσα πιθανότητα θα ανάγκαζε το τουρκικό Γενικό Επιτελείο να ματαιώσει όλες τις Επιχειρήσεις, για την Κύπρο. Η ποιότητα και το αξιόμαχο των υποβρυχίων που είχαν αποκτηθεί, καθώς και οι νέες τεχνολογικές εφαρμογές τις οποίες έφεραν, καθιστούσαν τα παραπάνω υποβρύχια αποφασιστικό παράγοντα για την έκβαση της αποβατικής εχθρικής ενέργειας.

Έτσι, λόγω διστακτικότητας, μη σωστής εκτίμησης της κατάστασης και μωροπιστίας σε υποσχέσεις που 'χαν δοθεί, χάθηκε μία μοναδική ευκαιρία, την δε ευθύνη θα πρέπει να φέρουν όλοι αυτοί που διοίκουν κατά την περίοδο εκείνη τη χώρα και τις Ένοπλες Δυνάμεις.

Ο Ι. Βαρβιτσιώτης παρατηρεί: «ότι είναι πολύ παρακινδυνευμένο παραπάνω συμπέρασμα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι τουρκικές αποβατικές δυνάμεις θα είχαν μεγάλες απώλειες, εάν τα ελληνικά υποβρύχια κατόρθωσαν να φθάσουν στην περιοχή της απόβασης, δοθέντος ότι στην περιοχή εκείνη περιέπλεε μεγάλος αριθμός τουρκικών υποβρυχίων τα δε τουρκικά αεροσκάφη λόγω και της μικρής απόστασης που χωρίζει την Κύπρο από την Τουρκία και της εντεύθεν δυνατότητας παραμονής στον αέρα επί μακρόν χρόνον είχαν τον πλήρη έλεγχο του εναέριου χώρου και την ευχέρεια ενοπλισμού των ελληνικών υποβρυχίων». Ο Ι. Βαρβιτσιώτης δεν πιστεύει όμως «ότι το Τουρκικό Επιτελείο θα αναγκάζονταν να ματαιώσει όλες τις επιχειρήσεις, πράγμα άλλωστε που δεν έπραξε παρά τη βύθιση ενός τουρκικού αντιτορπιλικού και τη τωρινή χρήση 2 άλλων, τα οποία επλήγησαν σοβαρώς (και τα τρία αντιτορπιλικά εβλήθησαν από τουρκικά πυρά).

7. Υπόθεση απόπλου και ανάκλησης πλοίου που μετέφερε εθελοντές κλπ.

Την 21ην Ιουλίου αποφασίστηκε η ενίσχυση της Κύπρου με χερσαίες δυνάμεις που θα μεταφέρονταν διά θαλάσσης. Προς το σκοπό τούτο είχε ήδη επιταχθεί το Ο/Γ ΡΕΘΥΜΝΟΝ με μεγάλη μεταφορική ικανότητα και ταχύτητα.

Τις εσπερινές ώρες της 21ης Ιουλίου άρχισε η επιβίβαση στο πλοίο του 573 Τ.Π και 550 Κυπρίων εθελοντών (κυρίως Κυπρίων φοιτητών) υπό τον Συνταγματάρχη ΠΑΠΑΠΟΣΤΟΛΟΥ. Ως αρχηγός της αποστολής ορίστηκε ο άλλοτε αξιωματικός του Π.Ν. έφεδρος πλοίαρχος ΣΤ. ΖΟΥΛΙΑΣ (Στο σημείο αυτό ο Ι. Βαρβιτσιώτης πρόσθεσε: «Η όλη επιχείρηση οργανώθηκε και εκτελέστηκε υπό του ΑΕΔ, χωρίς να ενημερωθεί καθόλου ο αρχηγός του Ναυτικού»).

Τα μεσάνυχτα της 21ης και λόγω της μεγάλης ταχυτήτάς του, το πλοίο αυτό έπλεε στη θαλάσσια περιοχή μεταξύ ΚΡΗΤΗΣ και ΡΟΔΟΥ. Τα μεσάνυχτα της 22ας προς 23η Ιουλίου και όταν το πλοίο βρισκόταν κοντά στην Κύπρο, λήφθηκε από τον πλοίαρχο ΖΟΥΛΙΑ σήμα του ΑΕΔ, που έλεγε επί λέξει: «Σπεύσατε και αποβιβάσατε τα τμήματα εις ΡΟΔΟΝ απειλούμενην υπό Τούρκων».

(Μετά μίαν μικρή σύσκεψη αποφασίστηκε άμεση εκτέλεση της εντολής του ΑΕΔ). (Προσθήκη Ι. Βαρβιτσιώτη τα ως άνω, εντός παρενθέσεως).

Όταν το πλοίο έφθασε στη ΡΟΔΟ και απεβίβασε τις δυνάμεις του, διαπιστώθηκε ότι στη ΡΟΔΟ ουδείς απειλούνταν, οι δε εκεί ευρισκόμενοι στρατιώτες έκαναν βόλτες στη παραλία. Η γενική εικόνα ήταν εικόνα ειρηνικής περιόδου.

Προφανώς το σήμα ήταν κατ'αυτόν τον τρόπο διατυπωμένο, διότι εκτιμήθηκε, ότι τουλάχιστον οι Κύπριοι εθελοντές σε καμμία περίπτωση δεν θα συμφωνούσαν να γυρίσουν πίσω, εάν κάποιο άλλο γεγονός μεγαλύτερο του υπάρχοντος δεν επέβαλε την ματαίωση της αποστολής. (Παπαποστόλου, σελ. 34-40).

8. Υπόθεση διαταγών ετοιμότητας - απογείωσης αεροπλάνων μας και αντίθετες ακινησίες των (σε συνδυασμό). α. με τις δυνατότητες των αεροπλάνων μας Φ-84Φ και Φάντομ (Φ-4) και β. με αποστολές που προβλέπονταν για τα αεροπλάνα μας από τα αμυντικά σχέδια της Κύπρου (σχέδιο Κ κλπ.)

Κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων στην Κύπρο οι Ελληνικές Αεροπορικές Δυνάμεις έλαβαν μέρος με τις παρακάτω διατεθείσες ή εμπλακείσες μονάδες:

α. Μία Μοίρα F-84 F, η οποία από της 18 Ιουλίου βρισκόταν σε ετοιμότητα στο αεροδρόμιο Καστελίου Κρήτης. Η παραπάνω Μοίρα είχε 20 αεροσκάφη F-84 F, το δε σήμα με το οποίο η Μοίρα αυτή, όπως και οι υπόλοιπες Μονάδες της Πολεμικής Αεροπορίας ελάμβαναν τη διάταξη μάχης που προέβλεπαν τα σχέδια εκδόθηκε την 18/13.15 και ολοκληρώθηκε μέσα στο ίδιο απόγευμα (Παπανικολάου σελ. 28).

β. 14 αεροσκάφη F-4 Φάντομ που μόλις είχαν παραληφθεί και τα οποία είχαν κατανεμηθεί ως εξής :

1. 9 αεροσκάφη στο αεροδρόμιο της Ανδραβίδας.

2. 5 αεροσκάφη στο αεροδρόμιο της Τανάγρας σε ρόλο αεράμυνας. (Παπανικολάου, σελ. 34)

γ. 10 αεροσκάφη F-5 εις Ηράκλειον σε ρόλο αεράμυνας.

δ. 20 αεροσκάφη NORATLAS για την εκτέλεση αερομεταφοράς μίας Μοίρας Καταδρομών στη Κύπρο τη νύχτα της 21ης προς 22αν Ιουλίου.

Σε ότι αφορά την αποστολή της Μοίρας των F-84 F, που προβλεπόταν άλλωστε και από το σχέδιο Κ, διαπιστώθηκε, ότι, καίτοι η Μοίρα αυτή βρισκόταν σε πλήρη ετοιμότητα από τις 19 Ιουλίου και διαδραματιζόνταν στη Κύπρο τα γνωστά δραματικά γεγονότα, δεν απεστάλη για βοήθεια των Κυπριακών Δυνάμεων και προσβολή της αποβατικής δύναμης κατά την πρώτη φάση της διεξαγωγής της. Μόλις την 22αν του μηνός, ύστερα από εισήγηση του Αρχηγού της Αεροπορίας ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ και μάλιστα την 11.07 ώρα, δόθηκε διαταγή για απογείωση.

Η Δ/γη αυτή ακυρώθηκε μετά 2 λεπτά από το Στρατηγό Μπονάνο, ο οποίος κατά τον ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, έλαβε απαγορευτική διαταγή από τον Στρατηγό ΓΚΙΖΙΚΗ, τότε «Πρόεδρο της Δημοκρατίας». (Παπανικολάου σελ. 79 και 83). Η διαταγή προέβλεπε την απογείωση 12 αεροσκαφών, ενώ είχαν ετοιμασθεί 20 και υπήρχε υποχρέωση για 18 από το Σχέδιο Κ. (Παπανικολάου σελ. 80).

Στις 12.24 της ίδιας μέρας και κατόπιν εισήγησης και πάλιν του Παπανικολάου, διατάσσεται εκ νέου απογείωση των αερίων από τον Στρατηγό Μπονάνο, αλλά και αυτή η διαταγή ανακαλείται μετά δλίεπτο ύστερα από την ίδια διαδικασία, όπως και την προηγούμενη φορά. (Παπανικολάου, σελ. 85).

Στην κατ'αντιπαράσταση εξέταση των ανωτέρω εμπλεκόμενων ο ΜΠΟΝΑΝΟΣ είπε, ότι εκείνος έδωσε την διαταγή μεταίωσης της πρώτης μόνον αποστολής κατόπιν εκτιμήσεως και του ενδεχομένου της από βορράν απειλής (σελ. 129). Ο Στρατηγός ΓΚΙΖΙΚΗΣ δεν δέχεται ότι εδόχθη τηλεφώνημα από το Μπονάνο και σε κάθε περίπτωση κανένας δεν του ανέφερε ποτέ για την εντολή απογείωσης των αεροσκαφών F-84F. Ο Μπονάνος ισχυρίζεται ότι το περιστατικό της απογείωσης των αεροσκαφών έλαβε χώραν την 21ην Ιουλίου και όχι την 22αν, όπως απεδείχθη και ισχυρίζεται ο Παπανικολάου (σελ. 124).

Η εκτίμηση που απορρέει από την κατ'αντιπαράστασιν εξέταση είναι ότι πράγματι ο Μπονάνος πραγματοποίησε τα δύο τηλεφωνήματα, τα οποία επικαλείται ο Παπανικολάου, και ότι αποδέκτης των τηλεφωνημάτων δεν υπήρξε ο Γκιζίκης. Σε ποιόν τηλεφώνησε δύο φορές ο Μπονάνος και με ποιόν συννενοήθηκε για την ακύρωση των διαταγών που πριν 2 (δύο) λεπτά είχαν εκδοθεί, παραμένει μεγάλο ερωτηματικό.

Διά την απειλή από βορρά είναι γεγονός ότι αυτή καλλιεργείται από τον Παπανικολάου προς κάθε κατεύθυνση, κυρίως δε προς τον Μπονάνο, και ήδη η απειλή αυτή τέθηκε επίσημα και ενώπιον των υπολοίπων Αρχηγών κατ'αρχήν της 21/09.00, στο γραφείο του Μπονάνου. Ενδεχομένως, ο υπερτονισμός ενός τέτοιου αντικειμένου να στόχευε στην αποδυνάμωση κάθε έφεσης για την ενεργοποίηση του σχεδίου Κ σε ότι αφορά την Αεροπορία, για σκοπούς που δεν μπορούν να αποκαλυφθούν.

Στο σημείον αυτό, ο Ι. Βαρβιτσιώτης παρατηρεί «ότι, όπως προκύπτει από την έκθεση Σεμερτζάκη, πράγματι απεστάλη την 18.7.74 από ΑΚΕΔ/ΣΟΦΙΑΣ προς ΑΕΔ/2α ΜΕΟ με κοινοποίηση στα Αρχηγεία και ΚΥΠ σήμα που ανέφερε κινήσεις πολλών μεγάλων μεταφορικών σοβιετικών αεροπλάνων από περιοχή Βουδαπέστης με νοτιοανατολική κατεύθυνση. Αν, κατά συνέπειαν, ο Παπανικολάου ηρέσθη μόνο στη μνημόνευση της υπάρξεως του σήματος αυτού, το γεγονός αυτό και μόνο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά υπερτονισμό του από βορρά κινδύνου».

Η εν συνέχεια εισήγηση του Παπανικολάου για την αποστολή των αεροσκαφών την 22αν του μηνός πέραν του γεγονότος ότι ήτο έξω από τον καιρίο και αποτελεσματικό χρόνο (έξω δηλαδή από τις πρώτες ώρες της αμφίβιας ενέργειας) ενδεχόμενα να έγινε για τη δημιουργία εντυπώσεων και πάντοτε αφού ήταν πλέον γνωστό ότι επέκειτο κατάπαυση του πυρός, την 16.00 ώραν της ίδιας μέρας.

Σε κάθε περίπτωση η όλη υπόθεση της μη αποστολής της Μοίρας των αεροσκαφών F-84F χρήζει παραπέρα έρευνας για τον καταλογισμό σοβαρών ευθυνών για τους εμπλεκόμενους και κυρίως για τον Παπανικολάου, ο οποίος εάν είχε εκτελέσει τις προβλεπόμενες από τα σχέδια ενέργειες, ίσως η κατάσταση στην Κύπρο σήμερα να ήταν διαφορετική.

Ο Ι. Βαρβιτσιώτης παρατηρεί ότι: «η 22α του μηνός ήτο εντός του

καιρίου και αποτελεσματικού χρόνου, αφού κατ'εξέκλειψη τη μέρα αποβιβάσθηκε ο μεγάλος όγκος των αρμάτων μάχης». Και περαιτέρω ότι, κατά το τότε ισχύον Σύνταγμα «ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας άρχει των Ενόπλων Δυνάμεων την διοίκειν των οποίων ασκεί δια του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων». Κατά συνέπειαν οι αρχηγοί των κλάδων δεν ήταν δυνατόν να αναλάβουν πρωτοβουλίες χωρίς προηγούμενη διαταγή του ΑΕΔ».

Σε σχέση με την αποστολή αεροσκαφών F-4 (Φάντομ) διαπιστώνεται, ότι το πρωί της 22ας του μηνός διατάχθηκε η μεταστάθμευση 4 αεροσκαφών Δ/Β από το αεροδρόμιο της Ανδραβίδας και 2 αναχαίτισης από την Τανάγρα στο αεροδρόμιο Ηρακλείου, προκειμένου να επιτεθούν κατά του προγεφυρώματος.

Το ετοιμοπόλεμον των αεροσκαφών και των πληρωμάτων ήταν μηδαμινό, η δε τεχνική εξυπηρέτηση τούτων, ήταν σχεδόν αδύνατη και κυρίως λόγω της έλλειψης του μηχανισμού ελέγχου συστήματος πυρός. Για τον λόγο τούτο, προβλεπόνταν ως χρόνος ετοιμασίας των αεροσκαφών για εκτέλεση αποστολής η 01.30 - 02.00 της 22ας Ιουλίου.

Επί πλέον, την ίδια μέρα (22 Ιουλίου) διατάχθηκαν άλλα τέσσερα αεροσκάφη Δ/Β F-4 (Φάντομ) για μεταστάθμευση στο Ηράκλειο, από το αεροδρόμιο της Ανδραβίδας. Η μεταφορά αυτή, τελικά, είχε ως αποτέλεσμα το ένα αεροσκάφος να καταστραφεί κατά την προσγείωσή του στο Ηράκλειο, το δε άλλο να τεθεί για πολύ χρόνο «εκτός ενεργείας» λόγω ασαφών πληροφοριών του Πύργου Ελέγχου προς το πλήρωμά του σε σχέση πάντοτε και με το αεροσκάφος πουχε καταστραφεί προηγουμένως. Έτσι, σε μία απλή μεταφορά 4 αεροσκαφών, τα δύο ετέθησαν εκτός, ήτοι το 50% της όλης δύναμης. Αυτό αποδεικνύει το βαθμό πτητικής και επιχειρησιακής ικανότητας των παλαιών αεροσκαφών και το εγκληματικό λάθος της ηγεσίας να σκεφθεί έστω και μόνο τη χρησιμοποίηση αυτών των σκαφών σε αντίθεση με την μη χρησιμοποίηση των ετοιμοπόλεμων F-84 F (Παπανικολάου, σελ. 85-86).

Τελικά την 14.00 και ενώ είχε πέσει η Κηρύγεια και είχε γίνει δε κτή η κατάπαυση του πυρός δια την 16.00 ώραν της ίδιας μέρας, η αποστολή των F-4 (Φάντομ) μεταίωθηκε οριστικά.

Σε σχέση με την αερομεταφορά της Μίας Μοίρας Καταδρομών και την μεταίωσή της όλα τα περιστατικά περιγράφονται λεπτομερώς στο σχετικό κεφάλαιο. Κρίνεται όμως σκόπιμο να γίνει στο σημείο αυτό μνεία της εκτίμησης του Παπανικολάου ο οποίος απερίφραστα κατέθεσε ότι υπήρχε πλήρης απροθυμία των Δυνάμεων Καταδρομών να εκτελέσουν την αποστολή αερομεταφοράς στην Κύπρο. (Παπανικολάου, σελ. 50).

Γενικά θα μπορούσαμε να πούμε, ότι η συμβολή της Αεροπορίας κατά την κρίσιμη περίοδο κυμάνθηκε μεταξύ μηδενικής έως μηδαμινής συμβολής στις διεξαχθείσες επιχειρήσεις. Εάν είχε εκτελέσει τις προβλεπόμενες αποστολές της, ίσως να είχε μεταβληθεί η εικόνα και το αποτέλεσμα, να εδίδετο δε στον Ελληνισμό το δικαίωμα να πανηγυρίσει μια επί πλέον νίκη εις βάρος των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων.

Κύριος υπεύθυνος για την παραπάνω αδρανοποίηση της Αεροπορίας θεωρείται ο Αρχηγός της, Παπανικολάου ο οποίος στις κρίσιμες στιγμές δεν στάθηκε στο ύψος του βαθμού του και του αξιώματός του αλλά και των ευθυνών του. Πέραν του ότι μπορεί να θεωρηθεί ακόμη και ως ύποπτος η συνεχής παρουσίαση της δήθεν εκ βορρά απειλής σε βαθμό ώστε να εκμηδενίσει και τις ελάχιστες ίσως διαθέσεις για ανταπόκριση προ του καθήκοντος.

Η ατομία, η σύγχυση και η πλήρης αδυναμία ανταπόκρισης προς τις στιγμές αποτελούν τον κύριο χαρακτηρισμό της ηγεσίας των Ενόπλων Δυνάμεων κατά την παραπάνω χρονική περίοδο με αποτέλεσμα την κατάρκτηση από τους Τούρκους, κυπριακού εδάφους αφ' ενός, και τη χρέωση των Ενόπλων Δυνάμεων με μία ήττα, που ήταν δυνατό να είχε αποφευχθεί κάτω από μίαν άλλη ηγεσία.

Ο Ι. Βαρβιτσιώτης «δεν συμμερίζεται απολύτως τις κρίσεις όπως αυτές διατυπώνονται στις δύο τελευταίες παραγράφους. Θεωρεί ότι η αποστολή των NORATLAS -παρά το γεγονός ότι τα δύο αεροσκάφη, μεταξύ των οποίων και εκείνο του οποίου κυβερνήτης ήτο ο Αρχηγός της Μοίρας, ισχυρίζοντο ότι απώλεσαν τον προσανατολισμό τους, πράγμα αδιανόητο και ύποπτο- υπήρξε μια ηρωική ενέργεια, αφού κατάφεραν να προσγειωθούν βαλόμενα και ενώ το ένα εξ αυτών εφλέγετο στο διάδρομο προσγειώσεως. Βεβαίως, υπήρξε εγκληματική η αδρανοποίηση τόσο της Αεροπορίας όσο και του Ναυτικού και βαρύνει την ευθύνη γι' αυτό φέρει η τότε «πολιτική» ηγεσία και ο τότε Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων, οι οποίοι κατά την ισχύουσα νομοθεσία είχαν την ευθύνη λήψεως των σχετικών αποφάσεων και εκδόσεως των αναλόγων διαταγών».

Η' ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Μετά την 15.7.74 στην Κύπρο όλοι θεωρούσαν πιθανή την επέμβαση του Τούρκου.

Η πιθανότητα κάθε μέρα, κάθε ώρα, μεγάλωνε και ενώ η επέμβαση

γι νόταν πραγματικότητα οι εντολές από το Α.Ε.Δ. μέχρι τα μεσάνυχτα της 19ης Ιουλίου ήταν στερεότυπες: «Μην προβαίνετε σε επιστράτευση, μην κάνετε κινήσεις που μπορούν να αποτελέσουν αφορμή επέμβασης από μέρους των Τούρκων, Αυτοσυγκράτηση».

Από τις 18.7. διάφοροι αξιωματικοί της Εθνοφρουράς εισηγούνται - πιέζουν τον Α/ΓΕΕΦ Γεωργίτση, για να κάνει επιστράτευση, αλλά η εισήγηση που κάνει αυτός στο Α.Ε.Δ. δεν γίνεται δεκτή από αυτό.

Ο Γεώργιος Πούλος στην έκθεσή του γράφει:

«Ο Α/ΓΕΕΦ κατόπιν εντολής του Α/ΑΕΔ εγνώρισεν εις παρισταμένους τα κάτωθι:

α) Οι Τούρκοι εκτελούν Ναυτική άσκηση κατόπιν αδείας του Ν.Α.Τ.Ο, β) Ο Υφ.Η.Π.Α. Σίσκο διαβεβαίωσεν ΕΛΛΑΔΑ περί μη επίθεσης Τουρκίας και ως εκ τούτου

γ) Να επιδείξωμεν ΑΥΤΟΣΥΓΚΡΑΤΗΣΗ

Πέρα από όλα αυτά ούτε ανασυγκρότηση των μονάδων που μετείχαν στο πραξικόπημα έγινε, ούτε τις προβλεπόμενες θέσεις πήραν, γενικά δε δεν είχαν ετοιμότητα. Και όταν η επιστράτευση κηρύχθηκε απέτυχε πλήρως.

Οι οδικοί άξονες βομβαρδίζονταν αεροπορικά και οι επιστρατευόμενοι οπλίτες και αξιωματικοί αντί να πάνε στις προβλεπόμενες μονάδες πήγαιναν στις πλησιέστερες όπου γίνονταν κυριολεκτικά κομφούζιο. Έτσι οι μονάδες συγκροτήθηκαν από ποικίλα στοιχεία και ως εκ τούτου έγιναν α ναξιόμαχες.

Ενα άλλο αρνητικό στοιχείο ήταν ότι ένα τμήμα του δυναμικού της Εθνοφρουράς απασχολείτο με την επιστράτευση.

Τέλος όλες οι μαρτυρικές καταθέσεις συμφωνούν στο ότι αν γίνονταν έγκαιρα η επιστράτευση τα πράγματα θα ήταν τελείως διαφορετικά. Αν γι νόταν η επιστράτευση θα αποτύγχανε η απόβαση. (Γεωργίτσης Φ. Ι, σελ. 83, τα ίδια δε ισχυρίζονται και οι Κοντώσης και Μιχόπουλος).

Ίσως να 'ναι υπερβολική η άποψη αυτή, πάντως η μη έγκαιρη πραγματοποίηση επιστράτευσης στην Κύπρο επιβάρυνε αναμφισβήτητα την κατάσταση για τις Ελληνοκυπριακές μονάδες.

Θ. ΕΥΘΥΝΕΣ για ΑΤΤΙΛΑ Ι

-α. Έχουμε ήδη σημειώσει σ' αυτό το κεφάλαιο του πορίσματός μας ότι σύμφωνα με το σχέδιο Κ η απόκρουση της εισβολής θα 'πρεπε με πρωτο βουλία και ευθύνη του ΓΕΕΦ ν' αρχίσει από τη στιγμή, που ο Τουρκικός στόλος έμπαινε στα χωρικά ύδατα της Κυπριακής Δημοκρατίας, δηλαδή πριν από τις 5.20 π.μ. ώρα της 20.7.74.

Αυτό βέβαια σημαίνει και ότι από τη στιγμή αυτή είχε επιβληθεί α νάμεσα στην Τουρκία (που επιχειρούσε την εισβολή) και στην Κύπρο (που την υφίστατο) κατάσταση («καιρός») πολέμου.

-β/ Όπως προκύπτει από το αποδεικτικό υλικό που συγκεντρώσαμε (καταθέσεις Γεωργίτση, Κομπόκη και σχεδόν όλες τις άλλες καταθέσεις) το ΓΕΕΦ δεν εξεπλήρωσε την υποχρέωσή του αυτή, ούτε εκείνη τη στιγμή της έναρξης της κατάστασης πολέμου, ούτε όταν εμφανίστηκαν στον ορίζοντα της Κυπριακής Δημοκρατίας τα Τουρκικά αεροπλάνα, ούτε όταν σημειώονταν ρίψεις Τούρκων αλεξιπτωτιστών και βομβαρδισμοί διαφόρων στόχων στην Κύπρο, ούτε όταν κτυπιόταν και βυθιζόταν η μία Τορπιλάκατος, ούτε ακόμα όταν με την κάλυψη πολεμικών πλοίων και αεροπλάνων στις 5.20 π.μ. της 20.7.74 άρχιζε η πραγματοποίηση της απόβασης των Τουρκικών δυνάμεων στο Πέντε Μίλι της περιοχής της Κυρήνειας, που και αυτός ο Γεωργίτσης τη χαρακτηρίζει «αποβίβαση». γ. Συνάκολουθα με αυτά δεν υπάρχει κατά τη γνώμη μας αμφιβολία για την ευθύνη ολόκληρης της στρατιωτικής ηγεσίας του ΓΕΕΦ, της Ναυτικής και της Αεροπορικής Διοίκησης της Κύπρου (Γεωργίτσης, Γιαννακόδημος, Πλοίαρχος Παπαγιάννης, Καραστατήρας κ.λ.π.), αλλά και των λοιπών ηγητόρων επιμέρους στρατιωτικών κλπ. σχηματισμών και τμημάτων για αυτή την απαράδεκτη στάση που τήρησαν και η οποία συγκροτεί κατά τη γνώμη μας σοβαρότατες αξιόποινες πράξεις, τόσο περισσότερο που έλαβαν χώραν «εν καιρώ πολέμου», και που οι υπεύθυνοι είναι όλοι Έλληνες στρατιωτικοί, οι οποίοι είχαν πλήρη και σαφή γνώση, ότι ο τρόπος αυτός, δηλαδή η μη προβολή αντίδρασης στη Τουρκική εισβολή στο νησί που 'χε αρχίσει, μπορούσε να ωφελήσει τις στρατιωτικές επιχειρήσεις του εχθρού (όπως και τις ωφέλησε) και να βλάψει τις πολεμικές δυνάμεις της σύμμαχης χώρας της Κυπριακής Δημοκρατίας (όπως και τις έβλαψε).

-δ. Τα ίδια αδικήματα διέπραξαν κατά τη γνώμη μας και όσοι αποτελούσαν την ηγεσία των Ενόπλων δυνάμεων στην Ελλάδα (Μπονάνος κλπ.) αλλά και διάφοροι άλλοι ανώτατοι ή ανώτεροι αξιωματικοί (Αρχηγοί κλάδων, Διοικητές Επιτελικών γραφείων, όπως ο Χανιώτης, Πολίτης κλπ.), που σε επίμονες αιτήσεις-παρακλήσεις του αρχηγού του ΓΕΕΦ και άλλων στελεχών του για το πως έπρεπε να ενεργήσει, απαντούσαν καθησυχαστικά (ότι πρόκειται για άσκηση των Τουρκικών ενό-

πλων δυνάμεων κλπ) και συνιστούσαν μέχρι τις 8.20 π.μ. της 20. «αυτοσυγκράτηση», χρησιμοποιώντας έτσι έναν όρο άγνωστο μέχρι στη στρατιωτική ορολογία.

-ε. Στα πλαίσια όμως του ΑΤΤΙΛΑ Ι η «ηγεσία» του συνόλου των Ενόπλων δυνάμεων δεν διέπραξε το προαναφερόμενο αδίκημα μόνο για τους λόγους που εκθέσαμε παραπάνω. Αλλά και γιατί κατά πενήντημερο 15/7 έως 19/7 που όλα έδειχναν ότι θα γίνονταν Τουρκική εισβολή στην Κύπρο, εφυσούχαζε στα θέρετρά της και δεν λάβαινε μέτρο για την αντιμετώπιση επικείμενου κινδύνου. Και ακόμα τί παρέλειψε να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της χώρας μας απέναντι στη Κύπρο, έστω αυτές τις λίγες (υποχρεώσεις) που προέβλεπε το σχέδιο Κ.

Η ηγεσία των Ενόπλων δυνάμεων περιορίζονταν:

1) Να ανακυκλώνει συνεχώς τη ψεύτικη πληροφορία για ύποπτην ή σεξ μεγαλών αεροπορικών κλπ. δυνάμεων της Σοβιετικής Ένωσης ή άλλων χωρών και να δικαιολογεί έτσι την απόλυτη αδρανεία τη σχέση με το θερμό πόλεμο που 'χε πιά αρχίσει στην Κύπρο κ α ι

2) Να προβαίνει σε ενέργειες που μετείχαν πρέπει να πούμε, καθαίρεται του χαρακτήρα, όπως:

α. ο απόπλους των δύο υποβρυχίων μας στις 15.15 της 19.7.74, (δηλαδή είχε γίνει φανερό ότι η Τουρκική εισβολή ήταν θέμα ολίγων ωρών) για μια διαδρομή διάρκειας 50 περίπου ωρών,

β. ο απόπλους των ιδίων υποβρυχίων μας το μεσημέρι της 22.7.74 στιγμή που ήταν γνωστό στο «διαπραγματευτή» Ναύαρχο Αραπάκη στη 16η ώρα της ίδιας μέρας ανακοινώνονταν επίσημα η «κατάπαυση του πυρός»,

γ. η κήρυξη με πρωτοβουλία των Αρχηγών του Γ.Ε.Α. από τις 18.7.74 σε κατάσταση ετοιμότητας των αεροπορικών μας δυνάμεων, οι οποίες όμως βρίσκονταν σε τέτοια κατάσταση ετοιμότητας ώστε να μην μπόρεσαν να ανταποκριθούν σε καμιά αποστολή, πλήν βέβαια εκείνης της αερομεταφοράς, της 1ης μοίρας καταδρομών την οποία πλήρως η Χώρα με πολύ αίμα (30 ηρωικά παιδιά της ήταν οι νεκροί αυτής της αερομεταφοράς).

Προσθέτουμε και εδώ ότι όσα αναφέρονται για την αρμοδιότητα Ελληνικής και Κυπριακής Δικαιοσύνης ως προς την άσκηση ποινικής εξουσίας κ.τ.λ. κατά των υπευθύνων των ποινικών αδικημάτων του πραξικοπήματος και εκείνων που διαπράχθηκαν στα πλαίσια του πραξικοπήματος, ισχύουν και προκειμένου για τα αδικήματα που αναφέρονται στο παρόν κεφάλαιο του πορίσματός μας.

Σε συνέχεια με όλα αυτά προτείνουμε να διαβιβαστεί το πορίσμα της Δικαιοσύνης, αφ' όσον βέβαια η Κυβέρνηση άρει με πράξη του Υπουργείου της Συμβουλίου την αναστολή της ποινικής δίωξης κ.λ.π. που 'χε διαταχθεί με τις γνωστές αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου του έτους 1975.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ - ΕΚΧΕΙΡΙΑ

1. ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΗ

Η γενική επιστράτευση αποφασίστηκε στις 20.7.74 από το Α.Σ.Ε.Α ύστερα από πρόταση του Δημ.Ιωαννίδη, που μετείχε σ' αυτό. Στην πρόταση αυτή συμφώνησαν όλοι όσοι μετείχαν στο Α.Σ.Ε.Α, δηλαδή ο «Πρόεδρος της Δημοκρατίας» Γκιζίκης, «ο Πρωθυπουργός» Ανδρουτσόπουλος, ο «Αρχηγός του ΑΕΔ» Μπονάνος (βλ. καταθέσεις Πολίτη Φ28, σελ.58, Χανιώτη Φ37, σελ. 86, Κατσαδήμα κ.λ.π.). Στη συνέχεια η απόφαση αυτή πήρε και τον τύπο απόφασης του «Υπουργικού Συμβουλίου» δημοσιεύτηκε δε στα πρακτικά του Συμβουλίου αυτού με τον αριθμό 129 και χρονολογία 20.7.74.

Κατά τη συζήτηση στο Α.Σ.Ε.Α ρίχτηκε και η ιδέα μαζί με την εξαγγελία της, να ανακοινωθεί και ανακήρυξη της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα χωρίς να πρόκειται να πραγματοποιηθεί!! Σ' αυτή τη συνεδρίαση του Α.Σ.Ε.Α ακούστηκαν και διάφορες άλλες εξαγγελίες φωνές, όπως π.χ. πό λεμος (βλ. Κατάθεση Κατσαδήμα Φ8, σελ.68) κ.λ.π.

Η κήρυξη ΓΕΝΙΚΗΣ επιστράτευσης φαίνεται να μην ήταν επιτυχής από στρατιωτική άποψη μέτρο, γιατί δεν είχαν προηγηθεί οι αναγκαίες, δια δοχικές ενέργειες, που προϋποθέτει ένα τόσο μεγάλης σημασίας μέτρο.

Δεν έγινε δηλαδή κλιμάκωση ενεργειών και μέτρων, όπως προβλέπουν οι κανονισμοί, σύμφωνα με τους οποίους θα 'πρεπε να προηγηθούν ορισμένες ενέργειες, όπως σύγκληση πυρήνων, άνοιγμα αποθηκών από τους πυρήνες, διασπορά όλων των ειδικοτήτων κ.λ.π.

Χαρακτηριστικές είναι οι εκφράσεις που ακούγονταν από τους στρατιώτες: «Δεν έχουμε ψωμί, δεν έχουμε γαλέτα, δεν έχουμε όπλα» και ουσιαστικά, όπως λέει ο στρατηγός Σιαπαράς, «οι επιστρατοί μπουκάρανε στις αποθήκες της επιστράτευσης». Επίσης ο Πολίτης καταθέτει ότι «γέμισαν οι μονάδες επιστράτευσης από αυτοκίνητα και από ανθρώπους που ήθελαν να πάνε να πολεμήσουν και δεν μπορούσαν ούτε να τους ντύσουν».

Τη γενική επιστράτευση δεν την είχε εισηγηθεί το ΓΕΣ (Στρατηγός Καραγιάννης) ενώ στην έκθεση του Δ. Κλάδου ο αντισυνταγματάρχης Λούκος του Δημήτριος αναφέρει: «Εκπρόσωπη γενική επιστράτευσις άνευ οιασδήποτε εισηγήσεως εκ μέρους του Δ. κλάδου, μετά ταύτα παρά το ότι ο κλάδος εισηγήθη όπως μη κηρυχθή απευθείας γενική επιστράτευσις και επεσήμανε τας δυσμενείς εξ αυτής επιπτώσεις, δεν εισηκούσθη».

Τέλος δε εκτίμηση της ΚΥΠ για την επιστράτευση είναι: «Επιεικώς μπορεί να χαρακτηριστεί ως «μωρία» (Τσουμής).

Σε κάθε περίπτωση η γενική επιστράτευση, που κηρύχθηκε υπό αυτές τις συνθήκες, σημείωσε κλασική αποτυχία.

2. ΣΙΣΚΟ - ΕΚΧΕΙΡΙΑ

Αργά το βράδυ της 20ης Ιουλίου το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ενέκρινε ομόφωνα ψήφισμα με το οποίο ζητούσε την άμεση κατάπαυση του πυρός και την απομάκρυνση όλων των ξένων στρατευμάτων από την Κύπρο, που βρίσκονταν εκεί παρά τα διεθνή σύμφωνα (αρ. 353).

Το πρωί της ίδιας ημέρας έγινε προσύσκεψη στο γραφείο του ΑΕΔ, στρατηγού Μπονάνου, όπου στις 7.30 π.μ. χωρίς προειδοποίηση ή αναγγελία μπήκαν οι Αμερικανοί Σίσκο υφυπουργός Εξωτερικών, Έλσγουορ υφυπουργός Εθνική Άμυνας, Τάσκα πρόεδρος και Μάρντερ στρατιωτικός ακόλουθος (DEFENSE ATTACHE). Εκεί ο Σίσκο συνέστησε σύνεση και αυτοσυγκράτηση για να αποφευχθεί ο πόλεμος. Τότε ο ταξίαρχος Ιωαννίδης είπε εν οργή: «Μας εξαπατήσατε» και κινούμενος προς την έξοδο είπε «εμείς θα κηρύξουμε πόλεμο» αφού, όπως ισχυρίζεται ο ναύαρχος Αραπάκης, έκανε κάποια καθυσχεραστικά νοήματα στο στρατηγό Μπονάνο. Αμέσως μετά άρχισε το Πολεμικό Συμβούλιο. (βλ. κατάθεση Αραπάκη σελ. 41-91).

Στο Πολεμικό Συμβούλιο όπου μετείχε και μεγάλος αριθμός αξιωματικών (είχε καταργηθεί κάθε έννοια ιεραρχίας) ακούστηκαν συνθήματα για πόλεμο, Ένωση κ.λ.π. Ενώ ο Ιωαννίδης είπε: «Να αναγγελλούμε ότι θα κάνομε την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, αλλά δεν θα την κάνουμε, θα το πούμε αυτό για να εκφοβίσουμε τους Τούρκους, για να τους δείξουμε την αποφασιστικότητά μας». «Ας διακόψουμε τώρα. Πηγαίνετε πέστε εμείς κάνουμε επιστράτευση μήκαμε στον πόλεμο τώρα ότι βγάλεи ο τόπος». (Κατσαδήμας σελ.58).

Στις 21 Ιουλίου, 9 π.μ. ώρα, ο στρατηγός Μπονάνος, μετά από συνάντηση που είχε με τους Γκιζίκη, Ανδρουτσόπουλο και Ιωαννίδη, κάλεσε σε σύσκεψη τους αρχηγούς και υπαρχηγούς των όπλων για να εξετάσει πάλι το ενδεχόμενο του πολέμου με την Τουρκία. Η σύσκεψη τελείωσε την 1 μμ. χωρίς συγκεκριμένη απόφαση. (Αραπάκης 49).

Ο Σίσκο, που πηγαίνει στην Αθήνα και στην Άγκυρα, είχε άμεσες πληροφορίες για διχογνωμίες στο στράτευμα ενώ ο στρατηγός Ντάβος είχε αρχίσει να μεταφέρει προς τα σύνορα τα στελέχη και τις μονάδες που στήριζαν τον Ιωαννίδη. Όλα ήταν γνωστά στους Αμερικανούς που με ισχυρή αεροναυτική δύναμη του θού Αμερικανικού στόλου και ένα αεροπλανοφόρο κρούσης επέβλεπαν και επιτηρούσαν το θαλάσσιο και εναέριο χώρο και τόνιζαν την έμμεση ανάμειξη των ΗΠΑ υπέρ των Τούρκων. (εκθέσεις αρχηγείων, έκθεση Σεμερτζάκη, καταθέσεις μαρτύρων).

Τη φιλοτουρκική στάση του Κίσιγκερ που ήταν τότε απόλυτος κυρίαρχος της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ τονίζει και ο Γεώργιος Μαύρος στο υπόμνημά του προς την Επιτροπή: «Θυμάμαι σχετικά ότι ο Κάλλαχαν, την παραμονή του ΑΤΤΙΛΑ II μου είπε ότι ο Κίσιγκερ ήτο απρόθυμος να ασκήσει πίεση επί της Τουρκίας προκειμένου να παρεμποδίσει την προέλαση των στρατευμάτων της στην Κύπρο. Η στάση αυτή του Κίσιγκερ έδινε στον Κάλλαχαν, ο οποίος ισχυριζότο ότι η χώρα του αδυνατούσε να ενεργήσει μονομερώς, χωρίς την υποστήριξη των ΗΠΑ ή των Ηνωμένων Εθνών, το αναγκαίο πρόσχημα για να αποφύγει να αναλάβει τις ευθύνες που απέρρεαν από το γεγονός ότι η Μεγάλη Βρετανία ήταν και είναι Εγγυήτρια Δύναμη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Όλες αυτές λοιπόν τις κινήσεις και εξελίξεις παρακολουθούσε από κοντά και προσωπικά ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών Κίσιγκερ και με το βοήθό του το Σίσκο προσπαθούσαν να αποφύγουν τον Ελληνοτουρκικό πόλεμο, παρακολουθούσαν και μεθόδευσαν τις εξελίξεις στον Ελληνικό στρατό και φρόντιζαν για τα συμφέροντα της Νοτιοανατολικής Πτέρυγας του ΝΑΤΟ, ενώ παράλληλα απέφευγαν να παρεμβούν και να σταματήσουν τους Τούρκους που είχαν αποβιβασθεί στην Κύπρο.

Έτσι ο Σίσκο, το πρωί της Κυριακής 21 Ιουλίου επισκέφθηκε τον Ετσεβίτ στον οποίο έδωσε μήνυμα του Κίσιγκερ, ενώ τα μεσάνυχτα της Κυριακής προς Δευτέρα (21-22 Ιουλίου) ήταν στην Αθήνα. Ο Ναύαρχος Αραπάκης περιγράφει στην Έκθεσή του προς τον κ. Καραμανλή, τα γεγονότα της νύκτας εκείνης ως εξής:

Κατά τη νύκτα της 21 προς 22 Ιουλίου και περί ώρα 01.20 πρωινή, ενώ ευρισκόμενη εις την παρά το γραφείον μου κλίνην εκστρατείας εξητήθη εις το τηλέφωνον υπό του κ. Σίσκο οστις μου είπεν: Επιδότως επεζήτησα να επικοινωνήσω τηλεφωνικώς με όλους τους αρμόδιους, δυστυχώς δεν ηδυνήθηνα να εύρω κανέναν. Είμαι ευτυχής που ευρίσκω εσάς και παρακαλώ να με βοηθήσετε εις την προσπάθειάν μου προς κατάπαυσιν του πυρός εις την Κύπρον.

Του είπα ότι θα προσπαθούσα να συνεννοηθώ μετά των αρμοδίων και θα τον έπαιρνα εις το τηλέφωνον.

Πράγματι τηλεφώνησα διαδοχικώς εις τους Μπονάνον, Ανδρουτσόπουλον και Κυπραίον, εκ των οποίων ο μεν πρώτος εις τον οποίον ανέφερα το συμβάν μοι εδήλωσεν ότι δεν επεθύμει να έλθω εις επαφήν μετ' αυτών, διότι εθεώρη εαυτόν αναρμόδιον.

Εν συνεχεία ήλθον εις επαφήν μετά του Πρωθυπουργού Ανδρουτσόπουλου, τον οποίο ενημέρωσα σχετικώς. Η προς εμέ απάντησίς του ήτο: Αφήσατε τους κ. Αρχηγέ. Αυτοί μας κοροιδεύουν. Δεν είναι ειλι κρίνεις. Και χθες εξήτησαν να κάνουμε κατάπαυση του πυρός, την οποίαν και δεν επραγματοποίησαν. Αφήστε τους αύριο βλέπουμε.

Κύριε Πρωθυπουργέ, του είπα, νομίζω ότι θα πρέπει να συζητήσουμε μαζί τους. Αι συνθήκαι της Κύπρου το επιβάλλουν.

Συζητήστε εάν νομίζετε.

Πιστεύω ότι έπρεπε να ενημερωθώ και ο υπουργός των Εξωτερικών επικοινωνήσα μαζί του και του ανέφερα το περιεχόμενον της μετά του Σίσκο συζητήσεώς μας.

Εκείνος μου είπε: Γνωρίζω την προσπάθεια των Αμερικανών. Υπάρχουν αμφιβολiai δια την ειλικρίνειάν των. Εσείς πάντως κάνετε την προσπάθειά σας.

Εγώ του είπα ότι θα δώσω πράγματι συνέχεια και ότι θα τον τηρήσω ενήμερον.

Ακολουθως κατέβαλα προσπάθεια να έλθω εις επαφήν μετά του ταξιάρχου Ιωαννίδη, πράγμα που κατέστη αδύνατον.

Κατόπιν τούτου, εν όψει της κρισιμότητος της καταστάσεως, (δια μετά τας εκ Κύπρου αναφοράς, περί του ότι εσπερούντο πυρομαχικών και τας αιτήσεις αποστολής τοιούτων, προσέτι των μετά το πραξικόπημα συνθηκών αίντες ήσαν παν άλλο ή εγγυώμεναι επιτυχεις στρατιωτικές εξελίξεις, εθεώρησα επιβαλλομένην την ανακωχήν ως υπαγορευομένην υπό του υψίστου Εθνικού συμφέροντος πριν ή οι Τούρκοι αντιληφθούν την α μείωσιν ανωτέρω αναφερομένην κατάστασιν και πριν εξατμισθί η εντύπωσις εκ της μέχρι τότε σθεναράς αντιστάσεως.

Υπό ταιαύτας σκέψεις διακατεχόμενος ετόλμησα να αναλάβω την πρωτοβουλίαν με πλήρη συναίσθηση των ευθυνών μου, καθ' όσον αφορά τας τύχας του Εθνους και της Νήσου.

Εκάλεσα εις το τηλέφωνον τον κ. Σίσκο με πρόθεσιν να πραγματοποιήσω οπωσδήποτε την κατάπαυσιν του πυρός. Ο Σίσκο με ηρώτησε εάν

εκπροσωπώ την Κυβέρνησιν (ARE YOU AUTHORIZED TO SPEAK FOR YOUR GOVERNMENT?) (Μετάφραση: Είστε εξουσιοδοτημένος να μιλήσετε σαν εκ πρόσωπος της Κυβερνήσεώς σας;) Ηναγκάσθη να το επιβεβαιώσω. Το ίδιο έπραξα και όταν με ηρώτησεν ειδικώς εάν είναι σύμφωνος και ο Ταξίαρχος Ιωαννίδης. Απαντών ως άνω καταφατικώς επίστευα ότι ούτω προέβαλε το Εθνικόν Συμφέρον και ότι ήτο ο μόνος τρόπος δια να φθάσω εις θετι κόν αποτέλεσμα.

Αμέσως με ηρώτησε εάν θα μπορούσε να με πάρη εις το τηλέφωνον ο κ. Κίσιγκερ τον οποίον είχαν εις ετέραν γραμμήν, προκειμένου να μιλήσω απευθείας μαζί του. Του είπον ότι εφ' όσον ευρίσκετο εις τηλεφωνικήν επαφήν μετά του Κίσιγκερ θα ηδύνατο άμεσα να του μεταβιβάζη την συ νομιλίαν μας και να έχη τας απόψεις του.

Από της στιγμής εκείνης η συζήτησις διεξήγετο κατ' αυτόν τον τρόπον, δηλαδή παν ότι μεταξύ μας συνεζητείτο μετεβιβάζετο εις τον Κίσιγκερ όστις εξέφερε άμέσως γνώμην.

Ούτω μου επροτάθη όπως η Ελλάς ανακοινώση την κατάπαυσιν του πυρός την 08.00 της ιδίας ημέρας, ενώ κατά την στιγμήν εκείνην η ώρα ή το 02.10 περίπου. Επειδή τούτο εκ των πραγμάτων δεν ήτο εφικτόν ως εκ της ώρας, τον ηρώτησα εάν ήτο βέβαιος ότι και η Τουρκική πλευρά είχαν συμφωνήσει.

Μου απήντησεν ότι ο Ετζεβίτ είχαν βολιδοσκοπηθή και είχαν ήδη αποδεχθή.

Αποβλέπων εις δέσμευσιν της Τουρκίας, αλλά και της Αμερικής επί της συμφωνίας αυτής εξήγησα όπως η αναγγελία περί καταπαύσεως του πυρός εξαγγελθεί το πρώτον υπό της Αμερικανικής Κυβερνήσεως.

Προς τούτο και ευρέθημεν μετά του Σίσκο σύμφωνοι και επί του κειμένου της Αμερικανικής ανακοινώσεως όπερ έχει ως ακολούθως:

THE GOVERNMENTS OF GREECE AND TURKEY AGREE TO CEASE ALL FIRING, AS PROVIDED IN THE SECURITY COUNCIL RESOLUTION OF JULY 20TH, 1974. THE CEASE FIRE TO COME INTO EFFECT AT 14.00 GMT JULY 22ND. THIS ANNOUNCEMENT WILL BE CONFIRMED BY THE GREEK AND TURKISH GOVERNMENTS AT 9 A.M. ATHENS. (Μετάφραση: Οι Κυβερνήσεις Ελλάδας και Τουρκίας συμφωνούν για την κατάπαυση του πυρός όπως ορίζεται στην απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 20ης Ιουλίου 1974. Η κατάπαυση του πυρός να ισχύσει στις 14.00 ώρα Γκρήνουιτς της 22ας Ιουλίου. Αυτή η ανακοίνωση θα επιβεβαιωθεί από την ελληνική και την τουρκική κυβέρνηση στις 9 π.μ. ώρα Αθήνας).

Ο Κίσιγκερ όμως ενεφανίζετο διστακτικός καθ' όσον αφορά την υπό της Αμερικανικής Κυβερνήσεως ανακοίνωσιν. Προ της πίσεώς μου απεδέχθη αλλ' υπηγόρευσεν εις τον Σίσκο έτερον κείμενον έχον ούτω:

THE US GOVERNMENT HAS BEEN INFORMED BY THE GREEK AND TURKISH GOVERNMENTS THAT THEY ACCEPT THE CEASE FIRE AS PROVIDED IN THIS SECURITY COUNCIL RESOLUTION OF JULY 20TH AT 14.00 GMT. THIS ANNOUNCEMENT WILL BE CONFIRMED BY THE GREEK AND TURKISH GOVERNMENTS AT 9 AM ATHENS. (Μετάφραση: Η Κυβέρνηση των ΗΠΑ πληροφορήθηκε από τις Κυβερνήσεις Ελλάδας και Τουρκίας ότι δέχονται την κατάπαυση του πυρός όπως ορίζεται από το Συμβούλιο Ασφαλείας στην απόφασή του της 20ης Ιουλίου, στις 14.00 ώρα Γκρήνουιτς. Αυτή η ανακοίνωση θα επιβεβαιωθεί από την ελληνική και τουρκική κυβέρνηση στις 9 π.μ. ώρα Αθήνας).

Επειδή δεν συνεφώνησα υπέβαλον έτερον σχέδιον κειμένου με ασήμαντον τροποποίησιν το προηγθέντος έχον και τούτο ούτω:

THE US GOVERNMENT HAS BEEN INFORMED THAT THE GREEK AND TURKISH GOVERNMENTS AGREE TO CEASE ALL FIRING AS PROVIDED IN THIS SECURITY COUNCIL RESOLUTION OF JULY 20TH AT 14.00 GMT. THIS ANNOUNCEMENT WILL BE CONFIRMED BY THE GREEK AND TURKISH GOVERNMENTS AT 9 AM ATHENS.

(Μετάφραση: Η Κυβέρνηση των ΗΠΑ πληροφορήθηκε ότι οι Κυβερνήσεις Ελλάδας και Τουρκίας συμφωνούν για την κατάπαυση του πυρός όπως ορίζεται στην απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 20ης Ιουλίου, στις 14.00 ώρα Γκρήνουιτς. Αυτή η ανακοίνωση θα επιβεβαιωθεί από την ελληνική και τουρκική κυβέρνηση στις 9 π.μ. ώρα Αθήνας).

Εις το σημείον τούτο υπήρξα ανένδοτος και εξήγησα την ανακοίνωσιν του πρώτου κειμένου.

Εν συνεχεία η μεν Τουρκία ανήγγειλεν την κατάπαυσιν του πυρός την εξαγγελθείσαν ώραν, η δε Ελλάς με σχετικήν καθυστέρησιν.

Όπως προκύπτει από τις μαρτυρικές καταθέσεις (Αραπάκης), και από την κατ' αντιπαράστασιν εξέταση των Γκιζίκη, Μπονάνου, Κυπραίου, Αραπάκη και Παπανικολάου (12-5-87), χωρίς να αποσαφηνίζεται πλήρως, οι διαπραγματεύσεις για την κατάπαυση του πυρός έγιναν από το Ναύαρχο Αραπάκη. Αλλά και συμπερασματικά σ' αυτή την κατεύθυνση οδηγούμεθα, α φού όλα έγιναν όπως τα καταθέτει και τα περιγράφει στην έκθεσή του προς τον κ. Καραμανλή και όπως είχαν συμφωνηθεί μεταξύ Αραπάκη - Σίσκο. Ούτε δόξα είναι, ούτε ζητώ τίποτα, τίποτα. Την αλήθεια ζητώ, αυτό το οποίο πραγματικά έγινε. Εγώ έκανα τις διαπραγματεύσεις όλη τη νύχτα. Και όταν τελείωσε, όπως σας έχω αναφέρει, ο κύριος Κυπραίος (αυτό του το αναγνωρίζω) - τα πήρε αυτά, που εγώ

είχα συμφωνήσει και στις 8 η ώρα τα πέρασε από το Υπουργικό Συμβούλιο, πήρε την έγκρισή και έκανε την ανακοίνωση». (Αραπάκης σ. 181). Όμως πρακτικά τέτοιου Υπουργικού Συμβουλίου δεν υπάρχει.

Όπως προαναφέρεται στο Ναύαρχο Πέτρο Αραπάκη ο Σίσκο τηλεήνησε στο Αρχηγείο Ναυτικού τις πρώτες πρωινές ώρες (1.30 πρω της 22 Ιουλίου και του εξήγησε ότι παρά τις προσπάθειες να επικοινωνήσει με κάποιον υπεύθυνο για να συζητήσει την κατάπαυση του πυρός δεν κατόρθωσε να βρει κανέναν.

Το γεγονός αυτό της εξαφάνισης της «Κυβερνήσεως» της χούντας επιβεβαιώνει και ο Α.Ε.Δ. Μπονάνος, ο οποίος καταθέτει (σελίς 173) εί πε στον Σίσκο: «Δεν είναι δυνατόν να σας δώσω απάντηση. Πάν' έχω τη γνώμή ότι εάν τους βρείτε, που πρέπει να τους βρείτε, του βερνητικούς, να γραφεί μέσα ότι όλη αυτή η ενέργεια γίνεται με πρωβουσία της Αμερικανικής Κυβερνήσεως».

Την μη ύπαρξη της Κυβερνήσεως περιγράφουν στο βιβλίο του ο Στ. Ι. χα ρης «Τα παρασκήνια της Αλλαγής» σελίς 87 και εφημερίδες εκεί των η μερών. Έτσι οι Ταίμς της Νέας Υόρκης στις 1 και 7 Αυγούστου 1974 γράφουν ότι ο Σίσκο τρεις φορές δοκίμασε στην Αθήνα, όπου σκοτόν να τηλεφωνήσει στον τότε Πρωθυπουργό Αδαμάντιο Ανδρτσόπουλο. Και τις 3 απέτυχε. Έπειτα δοκίμασε να επικοινωνήσει με Υπουργό Εξωτερικών, κύριο Κυπραίο, αλλά και εκείνος δεν απάντη. Οπότε εκεί ο κυριος Σίσκο εξεράγη και φώναξε: «Με τόσο ελεεινή βέρνηση δεν έχω κάνει άλλη φορά».

Στη συνέχεια ο Αραπάκης απευθύνθηκε στους Μπονάνο, Ανδρουτσόπουλο και Κυπραίο, τους οποίους και βρήκε, για να τους ενημερώσει να λά βει σχετικές οδηγίες, ενώ προσπάθησε χωρίς επιτυχία να επικοινωνήσει και με τον Ιωαννίδη. Και ο μεν Μπονάνος τον εξουσιοδοτεί συνομιλή σει με τον κ. Σίσκο, ο δε Ανδρουτσόπουλος είπε: «Οι Αμεκάνοι μας κοροϊδεύουν, και πρόσθεσε: «εσείς όμως να συνομιλήσι μαζί τους και να ενημερώσετε τον κ. Κυπραίο». (Αυτό κατά Αραπάκη).

Τέλος ο Κυπραίος συμφώνησε να συζητήσει ο Αραπάκης με το Σίσκο και την αντιπροσωπεία του για την κατάπαυση του πυρός. Πίστευε μως και αυτός ότι δεν ήταν δυνατόν να καταλήξουν σε συμφωνία ο Αραπάκης με το Σίσκο.

Στη συνέχεια ο Αραπάκης προχώρησε σε συνομιλίες με το Σίσκο σε ερώτησή του εάν είναι εξουσιοδοτημένος από την Κυβέρνηση ι τον Ιωαννίδη να συζητήσει απάντησε καταφατικά γιατί, όπως αναφέρε στη πιο πάνω έκθεσή του, ήταν μία πάρα πολλή κρίσιμη κατάσταση ι έπρεπε να προχωρήσει, «λαμβάνομένου υπ' όψιν ότι κάτω στην Κύπ άρχισαν να εξαπλώνονται και τα πυρομαχικά». (Αραπάκης κατ' αντιπράστασιν, 12.5.1987, σελίς 145).

Αντίθετα ο Κυπραίος ισχυρίζεται ότι η κατάπαυση του πυρός αποίστηκε στο πολεμικό συμβούλιο της 20ης Ιουλίου 1974, πράγμα π όμως οι Γκιζίκης και Μπονάνος ρητά και κατηγορηματικά αρνούνται. «Σπολεμικό συμβούλιο ελέγχθη ότι πρέπει να λάβουμε τέτοια μέτρα να πούμε με τη διπλωματική οδό προς τους Τούρκους ότι πρέπει να σμαμάτσουν. Δεν είπαμε για εκχειρίδα». (Μπονάνος σελ. 149-150 κατάσής του).

Πράγματι στο Πολεμικό Συμβούλιο αποφασίστηκαν διπλωματικές κισεις και ο Κυπραίος κάλεσε τον Τούρκο Πρέσβη στο Υπουργείο Εξωρικών και ζήτησε από αυτόν την κατάπαυση του πυρός, όπως και ανακοίνωσε στο Σίσκο που αναχωρούσε για την Άγκυρα τις αποφάσεις τ Πολεμικού Συμβουλίου.

Οι διπλωματικές όμως πρωτοβουλίες είναι εντελώς διαφορετικό πρμα από τις διαπραγματεύσεις για την κατάπαυση του πυρός, που έαν να τα μεσάνυχτα στις 21 προς 22 Ιουλίου. Ούτε ευσταθεί ο ισχυρισμ του Κυπραίου (σελ. 168) ότι η Ελληνική Κυβέρνηση είναι εκείνη που ζήτησε τη μεσολάβηση του Σίσκο προς την Τουρκία, ώστε να επιτευχέ η κατάπαυση του πυρός όπως επίσης και ο ισχυρισμός του ότι ο Σίσκο έλεγε τα περί εξαφάνισης της «Κυβερνήσεως» κατά τις διαπραγματεύσεις για την κατάπαυση του πυρός επειδή δεν δεχόταν τάχα η «Κυβέρνηση» την κατάπαυση 16 ώρες μετά, αλλά άμέσως για να μήν πέσει έτ στα χέρια των Τούρκων η Κυρήνεια (Κυπραίος σελίς 182). Αντίθετα σ το ανακριτικό υλικό προκύπτει ότι ο κ.Κυπραίος αυτά που συμφώνησε ο Αραπάκης με το Σίσκο, στις 8 η ώρα το πρωί στις 22 Ιουλίου, τα πέρσε από το Υπουργικό Συμβούλιο, πήρε έγκρισή και έκανε την ανακοίνωση. Επαναλαμβάνουμε εδώ ότι δεν υπάρχουν πρακτικά Υπ.Συμβουλίς της ημέρας 22-7-74.

Πράγματι στις 6 η ώρα το πρωί, 22 Ιουλίου, το Στέπ Ντηπάρτμεντα νακοίνωσε την είδηση για τη συμφωνία κατάπαυσης του πυρός σ αναγγελία της Κυβερνήσεως των Η.Π.Α. Επακολούθησαν ανακοινώσε από την Ελληνική και Τουρκική Κυβέρνηση.

Εδώ όμως θα πρέπει να αναφερθούμε και στην επιλογή του Αραπκη για συνομιλητή από το Σίσκο (διαπραγματευτή). Το γεγονός που πικαλείται ο ναύαρχος Αραπάκης, ότι αυτόν μόνο βρήκε ο Σίσκο, επειδ κοιμόταν τις ώρες κείνες στο Αρχηγείο Ναυτικού δεν είναι ισχυρός λγος. Αλλωστε και ο πτέραρχος Παπανικολάου ισχυρίστηκε στην κατ' α

τιπαράσταση εξέταση ότι κοιμόταν κι' αυτός στο γραφείο του.

Ασφαλώς η επιλογή δεν έγινε στην τύχη. Ο Παλαΐνης στη σελίδα 137 καταθέτει: «Αρχηγός Ναυτικού και Αρχηγός Αεροπορίας συνηργάζοντο με την Αμερικανική Κυβέρνηση», που θα το κάνει πιά κάτω είχαν κάποιες σχέσεις με Αμερικανούς. Ποιά είναι όμως η πραγματικότητα επιλογής του Αραπάκη από τους Αμερικανούς ως διαπραγματευτή δεν κατατέθηκε από κα νέναν. Μόνο όσα κατέθεσε ο Αραπάκης έχουμε.

Η Τουρκία όμως σκόπιμα ήθελε να επιβραδύνει την κατάπαυση του πυρός. Ο Ετσεβίτ ήθελε να κερδίσει χρόνο για να μπορέσει να φτάσει από τη Μερσίνα στην Κύπρο το δεύτερο αποβατικό κύμα και ακόμη οι τουρκικές δυνάμεις να καταλάβουν την Κυρήνεια, πράγμα που πέτυχαν λίγο πριν από την καθορισμένη ώρα κατάπαυσης του πυρός.

Έτσι στην Κύπρο αποβιβάστηκαν ισχυρές δυνάμεις και με την κατάληψη της Κυρήνειας επιτεύχθηκε η συνένωση του προγεφυρώματος με τον τουρκικό θύλακα της Λευκωσίας. Το πρώτο στάδιο του τουρκικού σχεδίου πέτυχε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

Στις 23 Ιουλίου το πρωί ο Αρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων Μπονάνος και οι Αρχηγοί Στρατού Γαλατσάνος, Ναυτικού Αραπάκης και Αεροπορίας Παπανικό λάου σε κοινή σύσκεψη, αφού εκτίμησαν και την έντονη ανησυχία των αξιωματικών που είχε αρχίσει να εκδηλώνεται φανερά πιά μετά την ανακοίνωση της κατάπαυσης του πυρός στη Κύπρο, αποφάσισαν να προτείνουν στον «Πρόεδρο της Δημοκρατίας» Γκιζίκη να καλέσουν τους πολιτικούς και να τους παραδώσουν την εξουσία.

Με το σκοπό αυτό ο Μπονάνος, ύστερα από τηλεφωνική επικοινωνία, αναχώρησε για το γραφείο του στρατηγού Γκιζίκη, ο οποίος εκείνη την ώρα συσκέπτονταν με τον ταξίαρχο Ιωαννίδη για τη κατάσταση που είχε διαμορφωθεί στη Κύπρο και στην Ελλάδα και συζητούσαν για την αναγκαιότητα αντικατάστασης του τότε «υπουργού Εξωτερικών» Κυπραίου τον οποίο ο Γκιζίκης θεωρούσε ακατάλληλο να εκπροσωπήσει την Ελλάδα στη διάσκεψη της Γενεύης. (βλ. κατάθεση Γκιζίκη 24-2-1987 σελ. 30 επ.).

Πριν προλάβει να φθάσει ο Μπονάνος, τον «πρόεδρο» Γκιζίκη, παρόντος και του Ιωαννίδη, επισκέφθηκαν ο υπασπιστής του Μπραβάκος και οι έμπιστοι του Ιωαννίδη Χαρ. Παλαΐνης και Μ. Πηλιχός οι οποίοι τους εξέφρασαν τις έντονες ανησυχίες τους για τη κατάσταση που επικρατούσε και τους είπαν ότι κάτι πρέπει να γίνει. Μετά το τέλος της αναφοράς των παραπάνω ο Ιωαννίδης, έχοντας στο μεταξύ πληροφορηθεί από τον Γκιζίκη ότι επρόκειτο να έρθει στο γραφείο του ο Μπονάνος, έφυγε ενημερώνοντας τον Γκιζίκη που θα ήταν, ώστε να τον καλέσουν αν χρειαζόνταν. (βλ. καταθέσεις Γκιζίκη ο.π., Παλαΐνη 20-11-1986 και Πηλιχού 27-1-1986 σελ. 6 και επ.).

Μετά την αναχώρηση του Ιωαννίδη, έφθασε ο Μπονάνος ο οποίος εξέθεσε σε στον «πρόεδρο» Γκιζίκη το σκοπό για τον οποίο ήθελε τη συνάντηση και του ζήτησε να κληθούν και οι άλλοι Αρχηγοί για να συζητήσουν το θέμα. Ο Γκιζίκης συμφώνησε και καλέστηκαν και οι πιο πάνω τρεις Αρχηγοί και ο Ιωαννίδης με τους οποίους έγινε μακρά σύσκεψη που διήρκεσε μέχρι το μεσημέρι. Κατά τη σύσκεψη αυτή αποφασίστηκε τελικά να κληθούν οι πολιτικοί να τους παραδοθεί η εξουσία. Στην απόφαση αυτή δεν συμφώνησε ο Ιωαννίδης, πλην όμως τη δέχθηκε και αφού έδωσε τον λόγο του ότι δεν θα αντιδράσει έφυγε για το σπίτι του παίρνοντας από τον Αρχηγό Στρατού Γαλατσάνο ολιγοήμερη άδεια. (βλ. καταθέσεις Γκιζίκη ο.π. και 12-3-87 σελ. 84 και Πηλιχού ο.π.).

Μετά την αποχώρηση του Ιωαννίδη και συγκεκριμένα στις 2 μετά το μεσημέρι άρχισε η κοινή σύσκεψη των Γκιζίκη, Αρχηγών και των πολιτικών Π. Κανελλόπουλου, Γ. Μαύρου, Ε. Αβέρωφ, Γ. Αθανασιάδη - Νόβα, Σπ. Μαρκεζίνη και Ξ. Ζολώτα, η οποία διήρκεσε μέχρι τις 17.40' μ.μ. οπότε και διακόπηκε μετά από πρόταση των πολιτικών (αφού προηγούμενα είχαν καταλήξει να ορκισθεί ως Πρωθυπουργός ο Π. Κανελλόπουλος και αντιπρόεδρος ο Γ. Μαύρος) - προκειμένου να συσχεφθούν και να καθορίσουν τους υπουργούς και τις λεπτομέρειες με σκοπό να επανέλθουν στις 8 μ.μ. να ορκισθούν. Στη πρόταση για διακοπή αντέδρασε ο «πρόεδρος» Γκιζίκης γιατί ήθελε να ορκίσει αμέσως πολιτική κυβέρνηση - (είχε καλέσει από το μεσημέρι τον Αρχιεπίσκοπο Σεραφείμ για αυτό το σκοπό) - για αυτό άλλωστε και απέκρουσε τη λύση Καραμανλή που είχε προταθεί επειδή ήταν μακριά και θα αργούσε να ορκισθεί. (βλ. κατάθεση Γκιζίκη ο.π.).

Μετά λίγη ώρα από την αναχώρηση των πολιτικών εμφανίστηκε στο γραφείο του Γκιζίκη, όπου βρίσκονταν ακόμα οι 4 Αρχηγοί, ο Ε. Αβέρωφ - (είχε και αυτός αποχωρήσει μαζί με τους άλλους πολιτικούς πλην όμως δεν βγήκε από το Μέγαρο της Βουλής αλλά, προφασισζόμενος αδιαθεσία, παρέμεινε σε ένα παρακείμενο γραφείο για να «συνέλθει», όπως καταθέτει ο Χ. Παλαΐνης ο.π.) - ο οποίος ζήτησε από τον «πρόεδρο» Γκιζίκη να επανεξετασθεί η απόφαση που μόλις είχε παρθεί και να ανατεθεί η εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στον κ. Καραμανλή.

Την πρόταση του Ε. Αβέρωφ υποστήριξαν αμέσως και πριν ακόμη γίνει οποιαδήποτε συζήτηση οι Αραπάκης και Παπανικολάου και στη συνέχεια, ύστερα από ολιγόλεπτη συζήτηση κατά την οποία αντέδρασε ουσιαστικά μόνο ο Γαλατσάνος, τη δέχτηκαν και οι υπόλοιποι, μηδέ του Γκιζίκη εξαιρουμένου ο οποίος, παρά το γεγονός που ο ίδιος υπερτονίζει ότι ήθελε να ορκίσει αμέσως πολιτική κυβέρνηση, άλλαξε γνώμη - (δεν εξηγεί γιατί) - και ενώ είχε δυνατότητα να ορκίσει σε μία ώρα κυβέρνηση υπό τον Π. Κανελλόπουλο, δέχθηκε να περιμένει να έρθει ο κ. Καραμανλής από το Παρίσι χωρίς να γνωρίζει πόσο χρόνο θα χρειαζόνταν να έρθει. (Πάντως πολύ μετά τις 8 μ.μ. της 23 Ιουλίου οπότε μπορούσε να ορκίσει τον Π. Κανελλόπουλο).-

Στη συνέχεια ο Ε. Αβέρωφ επικοινωνήσε με Παρίσι. Κάποια στιγμή βρήκε τον κ. Καραμανλή ο οποίος έβαλε το πρόβλημα της μεταφοράς του το οποίο ανέλαβε να λύσει ο Αρχηγός της Αεροπορίας Παπανικολάου. Πλην όμως τον πρόλαβε ο Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας

Ζισκάρ Ντ'σταίν που του διάθεσε το προσωπικό του αεροπλάνο. Κι έτσι κάτω από τις παραπάνω «περίεργες» μεθοδεύσεις του Ε. Αβέρωφ και την ανεξήγητη υπαναχώρηση του τότε «προέδρου της Δημοκρατίας» Γκιζίκη, ο κ. Καραμανλής ορκίσθηκε στις 4 π.μ. της 24 Ιουλίου 1974 ως Πρωθυπουργός και ανέλαβε τη διακυβέρνηση της χώρας και τους χειρισμούς του Κυπριακού με συνεργάτες του τον Γ. Μαύρο αντιπρόεδρο και Υπουργό Εξωτερικών και τον Ε. Αβέρωφ Υπουργό Εθνικής Άμυνας, οι οποίοι ορκίσθηκαν το μεσημέρι της ίδιας μέρας μαζί με άλλους Υπουργούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ'

ΑΤΤΙΛΑΣ ΙΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ασφαλώς αποκορύφωση του Κυπριακού δράματος και των γεγονότων στην Κύπρο του 1974 είναι η περίοδος που επεκράτησε να ορίζεται ως ΑΤΤΙΛΑΣ ΙΙ από την αντίστοιχη κωδική ονομασία χρησιμοποίησαν οι Τούρκοι για τις στρατιωτικές τους επιχειρήσεις στην αυγή (ώρα 5,15') της 14ης Αυγούστου 1974 μέχρι τις 16 Αυγούστου 1974.

Παρά το περιορισμένο χρονικά διάστημα των στρατιωτικών επιχειρήσεων (2 ημέρες) τα αποτελέσματα των πολεμικών γεγονότων ημερών αυτών σημάδεψαν ανεξίτηλα την Κυπριακή υπόθεση και δόγησαν:

Στη δημιουργία της πραγματικότητας που ζούμε επί 14 χρόνια με την κατοχή του 38% του Κυπριακού εδάφους από τις τουρκικές δυνάμεις της εισβολής. Στο διαμελισμό της ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας.

Στο δράμα των προσφύγων και των αγνοουμένων. Στη μεταβολή του σχετισμού των δυνάμεων στην ευρύτερη περιοχή. Στην επιδείνωση των από πριν τεταμένων σχέσεων Ελλάδας - Τουρκίας.

I.-

1. Οι επιχειρήσεις του ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ δεν αποτελούν μεμονωμένο (αρχικά) γεγονός, αλλά συνέχεια του ΑΤΤΙΛΑ Ι και των γεγονότων που μεσολάβησαν από την πρώτη εισβολή μέχρι την ολοκλήρωση των στρατιωτικών επιχειρήσεων του ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ. Είναι βεβαιωμένο απόλυτα, ότι κατά τη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων του ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ δεν έχουμ ΠΟΒΑΤΙΚΗ ενέργεια κλίμακος από μέρους της Τουρκίας.

Όλες οι στρατιωτικές δυνάμεις της Τουρκίας που διεξήγαγαν στρατιωτικές επιχειρήσεις του ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ είχαν εγκατασταθεί στην ΠΡΟ πριν την έναρξη των εχθροπραξιών αυτής της περιόδου. Ήτοι, κατά την εισβολή (ΑΤΤΙΛΑ Ι) και το διάστημα της εκεχειρίας.

1.1. Η εισβολή των τουρκικών στρατευμάτων στην Κύπρο (ΑΤΤΙΛΑ Ι) έγινε την 20η Ιουλίου 1974 και οι στρατιωτικές επιχειρήσεις της αυτής τερατώθηκαν στις 22 Ιουλίου.

Στις 22 Ιουλίου με μεσολάβηση των ΗΠΑ η Ελλάδα και η Τουρκία αδεχθήκαν κατάπαυση του πυρός και έναρξη διαπραγματεύσεων στην Γενεύη που ορίσθηκαν για τις 24 Ιουλίου.

Είχε προηγηθεί η υπ' αριθμόν 353 απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. (στη συνεδρίαση παρέστη και ο Μακάριος) με την οποία καταδικάζονταν η τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Η απόφαση αυτή συνιστούσε την κατάπαυση του πυρός, την έναρξη διαπραγματεύσεων και την αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων από την Κύπρο.

Ο χειρισμός των θεμάτων αυτών (αποδοχή της εκεχειρίας και της συμμετοχής της Ελλάδας στη διάσκεψη της 24/7 στη Γενεύη) έγινε από τη αρχηγό ΓΕΝ Αραπάκη, επειδή η χουντική κυβέρνηση είχε χάσει τον έλεγχο της κατάστασης και κυριολεκτικά είχαν εξαφανισθεί οι αρμόδιοι «υπουργοί» και ο ίδιος ο «πρωθυπουργός» Ανδρουτσόπουλος.

1.2. Στις 24 Ιουλίου 1974 η δικτατορική Κυβέρνηση κατέρρευσε και παρέδωσε την εξουσία στην υπό τον κ. Καραμανλή Κυβέρνηση αποτελούμενη από πολιτικά πρόσωπα, την αποκαλούμενη «Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας».

Επομένως από το χρονικό αυτό σημείο (24-7-74) μέχρι και τον τερματισμό των στρατιωτικών επιχειρήσεων του ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ την ευθύνη για τους χειρισμούς (διπλωματικούς και στρατιωτικούς) έχει η Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας υπό τον κ. Κ. Καραμανλή.

Οι εκτιμήσεις της ήδη διαμορφωμένης κατάστασης (τετελεσμένα γεγονότα), αλλά και οι σκέψεις για τους περαιτέρω χειρισμούς από τη Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας διατυπώνονται σαφώς στην από 30.5.8 επιστολή του Πρωθυπουργού κ. Κ. Καραμανλή προς την Επιτροπή μα (σελ. 6, 7 και 8).

Αναφέρει ο κ. Κ. Καραμανλής επί λέξει:

«Όταν η Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας ανέλαβε την εξουσία στις 24 Ιουλίου βρέθηκε προ των εξής δεσμευτικών τετελεσμένων γεγονότων: Της εισβολής των Τούρκων στην Κύπρο, της αποφάσεως του Συμβουλίου Ασφαλείας, της συμφωνίας περί καταπαύσεως του πυρός και της συμμετοχής της Ελλάδας στη Διάσκεψη της Γενεύης.

Κάτω από τις συνθήκες αυτές η Κυβέρνηση δεν είχε παρά να ακολουθήσει το δρόμο του διπλωματικού αγώνα, για να περισώσει, ό,τι θα ήτο δυνατόν να περισωθεί.

Προς τούτο την επομένη της ορκωμοσίας του ο αντιπρόεδρος της Κυβερνήσεως και υπουργός των Εξωτερικών κ. Μαύρος ανεχώρησε για τη Γενεύη, προκειμένου να μετάσχει στη Διάσκεψη στην οποία, εκτός

της Ελλάδος και της Τουρκίας, μετείχε και η Αγγλία δια του υπουργού της επί των Εξωτερικών κ. Κάλλαχαν.

Στην πρώτη φάση της Διασκέψεως, που διήρκεσε από τις 25 έως τις 30 Ιουλίου, σημειώθηκε κάποια πρόοδος, που επιβεβαιώθηκε και με το επίσημο κοινό ανακοινωθέν των τριών υπουργών της 30ης Ιουλίου.

Η Διάσκεψη, αφού διέκοψε για λίγες μέρες τις εργασίες της, τις επανέλαβε στις 8 Αυγούστου με τη συμμετοχή πλέον και των εκπροσώπων των δύο Κοινοτήτων κ.κ. Κληρίδη και Ντενκτάς.

Εν τω μεταξύ όμως και κατά τη διάρκεια της διακοπής των εργασιών της Διασκέψεως οι Τούρκοι, επωφελοόμενοι από τη σύγχυση που προκάλεσε η αποδιοργάνωση της Εθνοφρουράς και η μετακίνηση των πληθυσμών, παρεβίαζαν τα συμφωνηθέντα κατά την πρώτη φάση της Διασκέψεως και ενίσχυαν αυθαίρετα τις θέσεις τους και τις δυνάμεις της εισβολής.

Τις ενέργειες αυτές των Τούρκων τις κατήγγειλα με το από 28 Ιουλίου συνημμένο μήνυμά μου προς τον κ. Ετσεβίτ, δια του οποίου απέκρουα και την πρότασή του περί συναντήσεώς μας, θέτων ορισμένους όρους για την πραγματοποίησή της.

Η κακόπιστη αυτή συμπεριφορά των Τούρκων ήταν φυσικό να προκαλέσει τη δυσπιστία και τις ανησυχίες της ελληνικής κυβερνήσεως, η οποία έκρινε ότι όφειλε να εξετάσει το ενδεχόμενο νέων εχθροπραξιών στην Κύπρο, που θα οδηγούσαν πιθανώς και σε πόλεμο με την Τουρκία. Με τα δεδομένα αυτά εγένοντο αλληλέγγυες συσκέψεις με τη στρατιωτική ηγεσία για να εκτιμηθούν αφενός η εν γένει στρατιωτική κατάσταση της χώρας και αφετέρου οι δυνατότητες αναμετρήσεως με την Τουρκία τόσο στην Κύπρο όσο και στο Αιγαίο και τη Θράκη.

Στις 3, 13 και 14 Αυγούστου συνεκάλεσα συσκέψεις, των οποίων επισυνάπτω τα πρακτικά, με τη στρατιωτική ηγεσία και τους αρμόδιους υπουργούς. Κατά τις συσκέψεις αυτές διεπιστώθη η πλήρης αδυναμία στρατιωτικής επεμβάσεως στην Κύπρο, καθώς και ευρύτερης πολεμικής αναμετρήσεως με την Τουρκία. Και τούτο όχι μόνο διότι η τελευταία αυτή διέθετε μεγάλη αριθμητική υπεροχή απέναντί μας εις όλα τα μέτωπα - ένα σχεδόν πρὸς τρία - όχι μόνο διέθετε αποφασιστικά γεωγραφικά πλεονεκτήματα, αλλά κυρίως διότι εις μεν την Κύπρο η Εθνοφρουρά είχε πλήρως αποσυντεθεί, εις δε την Ελλάδα οι Ένοπλες Δυνάμεις ήσαν αποδιοργανωμένες και άοπλες, όπως απέδειξε η κωμικοτραγική επιστράτευση της 21ης Ιουλίου.

1.3. Θεωρούμε αναγκαίο να παραθέσουμε «επι λέξει» το κείμενο του σημείου αυτού της επιστολής Καραμανλή. Διότι:

Οι αποφάσεις που πάρθηκαν την εποχή εκείνη, κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες στην Ελλάδα και στην Κύπρο και η ταχύτητα με την οποία εξελίχθηκαν τα γεγονότα και ανεξάρτητα από τις τυχόν προθέσεις, δεν ή ταν δυνατόν να αποτελέσουν αντικείμενο συζήτησης και λήψης απόφασης σε επίπεδο Υπουργικού Συμβουλίου, το οποίο στην καλύτερη περίπτωση απλώς ενημερωνόταν. (Δεν υπάρχουν πρακτικά του Υπουργικού Συμβουλίου που να έχουν καταχωρηθεί συζητήσεις για το Κυπριακό στο διάστημα αυτό).

Έτσι, από τα πράγματα, τις αποφάσεις και τους χειρισμούς της περιόδου αυτής επηρέασαν με τις απόψεις που διατύπωσαν συγκεκριμένα φυσικά πρόσωπα που κατείχαν συγκεκριμένες θέσεις «κλειδιά» στο μηχανισμό άσκησης εξουσίας. Και αυτοί είναι:

α. Σε πολιτικό επίπεδο: Ο πρωθυπουργός κ. Κ. Καραμανλής. Ο υπουργός Εθνικής Άμυνας κ. Ευαγγ. Αβέρωφ και ο υπουργός Εξωτερικών κ. Γεώργιος Μαύρος.

β. Σε στρατιωτικό επίπεδο: Βασικά οι αρχηγοί των Ένόπλων Δυνάμεων (Μπονάνος-Γαλατσάνος-Αραπάκης-Παπανικολάου) που κατείχαν τις θέσεις αυτές και στην προηγούμενη δικτατορική κυβέρνηση μαζί με τους επιτελείς τους.

Επίσης ο στρατηγός Καραγιάννης που ανέλαβε αρχηγός ΓΕΕΦ από τις 6 Αυγούστου 1974.

2. ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΗΠΑ - ΑΓΓΛΙΑΣ - ΝΑΤΟ στον ΑΤΤΙΛΑ II

Το σημαντικότερο ίσως ρόλο στην εξέλιξη της φάσης αυτής της Κυπριακής Τραγωδίας διαδραμάτισαν οι ενέργειες (πράξεις - παραλείψεις) των Κυβερνήσεων Η.Π.Α. - Αγγλίας και επίσης της συμμαχίας του ΝΑΤΟ.

Η στάση των τριών αυτών σημαντικών παραγόντων όχι μόνο δεν ήταν α ποτρεπτική των παράνομων τουρκικών ενεργειών, αλλά αντιθέτως με τις πράξεις και παραλείψεις τους ανέχθηκαν και τους ενθάρρυναν. Είναι χαρακτηριστική η αναφορά του Αρχηγού ΓΕΕΦ Καραγιάννη στην έκθεση προς ΑΕΔ του Σεπτεμβρίου 1974 που συνέταξε το 2ο ΕπΓ του ΓΕΕΦ Τμήμα Ι, όπου στη σελ. 8 παρ. ζ αρ. 4, γράφει ότι ο ναυτικός αποκλεισμός του νησιού από τους Τούρκους έγινε τη συγκαταθέσει ή τη ανοχή τουλάχιστον των εγγύς περιπλέοντων Βρετανικών και Αμερικανικών Στόλων. Και έτσι υποβοήθησαν την τουρκική αδιαλλαξία και επιθετικότητα. Περιορίστηκαν δε σε συστάσεις. (πάντοτε και προς τις δύο πλευρές ισομερώς) παραγνωρίζοντας επιδεικτικά το γεγονός ότι επιτι-

θεμένη ήταν η Τουρκία.

Ειδικότερα:

2.1. Η.Π.Α.

Είναι βεβαιωμένο ότι ο πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής είχε επαφές με την αμερικανική Κυβέρνηση στις 13, 14 και 16 Αυγούστου (σελ. 14 επι στολής Καραμανλή προς Επιτροπή).

Είναι χαρακτηριστική η θέση των ΗΠΑ, όπως διατυπώνεται στην επιστολή ΚΙΣΣΙΓΚΕΡ προς Καραμανλή της 13.8.74 (σελ. 2 και 3).

Γράφει επι λέξει ο ΚΙΣΣΙΓΚΕΡ:

«Είμαι πεπεισμένος ότι η λύση του Κυπριακού προβλήματος πρέπει να βρεθεί μέσα στα πλαίσια της διαπραγματεύσεως στη Γενεύη και κατηύθυνα τελευταία τις προσπάθειές μου στην αποθάρρυνση μονομερών κινήσεων οποιασδήποτε φύσεως, που θα μπορούσαν να παραβιάσουν αυτές τις διαπραγματεύσεις. Υπήρξε από την αρχή άποψή μου ότι μόνο μέσω της συναινέσεως (consensus) των μερών θα ανακύψει μια ρύθμιση που όλοι οι ενδιαφερόμενοι να τη θεωρούν ότι προστατεύει τα νόμιμα συμφέροντά τους. Υπάρχουν, βέβαια, νέες πραγματικότητες στην Κύπρο που προκλήθηκαν εν μέρει από την προηγούμενη Ελληνική Κυβέρνηση.

Επιθυμώ να γνωρίζετε ότι μίλησα στον Πρωθυπουργό Ετσεβίτ για να υπογραμμίσω - όπως υπογραμμίζω και σε σας - ότι είναι σημαντικό να αντιμετωπίσουν με εύκαμπο τρόπο και τα δύο μέρη τις διαπραγματεύσεις πάνω σε κρίσιμα θέματα, όπως είναι οι συνταγματικές ρυθμίσεις.

Είμαι πλήρως ενήμερος των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η Κυβέρνησή σας και επιθυμώ να σας επαναλάβω τον θαυμασμό μου για τον ικανώτατο τρόπο με τον οποίο τα χειρίζεσθε. Αναγνωρίζω επίσης ότι όσο γρηγορώτερα αφήσουμε πίσω μας το Κυπριακό πρόβλημα τόσο καλύτερα θα μπορέσει να προχωρήσει η Κυβέρνησή σας σχετικά με άλλα σημαντικά ζητήματα. Από πλευράς μας, θα προτιμούσαμε κι εμείς μια σύντομη λύση και προς αυτόν τον σκοπό είμαστε πρόθυμοι να φανούμε όσο πιο χρήσιμοι μπορούμε στην Ελλάδα και τα άλλα μέρη, καθώς αναζητούν μια λύση μέσω διαπραγματεύσεων.»

Και η απάντηση του κ. Καραμανλή με προσωπική του σημείωση στο τέλος της έχει ως εξής:

«Να βεβαιώσετε τον κ. Κίσιγκερ ότι η Ελληνική Αντιπροσωπεία θα προσέλθι και σήμερα εις την Διάσκεψιν, ίνα αποδείξη την καλή της πίστην και σας πιστώση με τον αναγκαίον χρόνον, ίνα καταβάλητε προσπάθειαν προς λογίκευσιν της Τουρκίας.

Χθές το απόγευμα οι Τούρκοι εξήτησαν τηλεγραφικώς από την ελληνικήν αντιπροσωπείαν να προσέλθι, την 10ην νυκτερινήν ώραν, εις Συνεδρίασιν προκεμένου να τεθή υπόψιν της το σχέδιον που είχαν ετοιμάσει ο Υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας. Η Ελληνική Αντιπροσωπεία απήντησεν ότι θα ήτο προτιμώτερον να πραγματοποιηθή η Συνεδρίασις σήμερον (13-8-74), εις τρόπον ώστε να έχη χρόνον, όπως αφ' ενός μελετήσῃ το τουρκικόν σχέδιον, αφ' ετέρου δε να παρουσιάσῃ η ελληνοκυπριακή πλευρά αντισχέδιον. Οι Τούρκοι εδῆλωσαν, κατά τρόπον εκβιαστικόν, ότι αν δεν προσήρχετο η Ελληνική Αντιπροσωπεία την ζητηθείσαν ώραν, θα διέκοπτον τας συνομιλίας και η Τουρκία θα ανελάμβανε ελευθερία δράσεως.

Όπως αντιλαμβάνεσθε, υπό τας συνθήκας αυτάς είναι σχεδόν αδύνατον να αναμένῃ κανείς αποτελέσματα από την Διάσκεψιν της Γενεύης, διότι η κακοπιστία των Τούρκων είναι δεδομένη. Αρκεί να σημειωθῇ ότι χθές την μεσημβρίαν η Ελληνική Κυβέρνησις, ίνα διευκολύνῃ την δημιουργίαν κλίματος, που θα επέτρεπε μία λογικὴν συζήτησιν, πρόεβῃ εις τας γνωστάς παραχωρήσεις επί του θέματος των αιχμαλώτων και των τουρκοκυπριακῶν θυλάκων. Οι Τούρκοι ἀντίως ἡλπίζετο να γίνουν διαλλακτικώτεροι, το εσπέρας εσκήληνυν περισσότερον την θέσιν των. Όπως είχα την ευκαιρίαν να πῶ και εις τον κ. Hartman, το πρόβλημα δεν ευρίσκετο πλέον εις τας Αθήνας ἢ εις την Κύπρον. Ευρίσκεται εις τὴν Ἄγκυραν. Καί συνίσταται εις το γεγονός ότι η Τουρκία κατέχεται ἀπὸ τον πειρασμόν να εκμεταλλευθῇ την βλακειάν της Ελληνικῆς Χούντας, κατὰ τρόπον ἀπαράδεκτον δια την σημερινήν Κυβέρνησιν. Αν η Τουρκία δεν ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ του πειρασμοῦ, είναι ἀδύνατον να εξευρεθῇ εἰρηνικὴ λύσις του προβλήματος. Θα πρέπει, επίσης, να πῆτε εις τον κ. Κίσιγκερ ότι η Ελλάς δεν προκαλεῖ, ἀλλὰ ἀν ευρεθῇ πρό του διλήμματος: Πόλεμος ἢ ταπείνωσις, κατ' ἀνάγκην θα προτιμήσωμεν τον πόλεμον, όπως θα ἔκαμε οιαδήποτε χώρα, μικρὰ ἢ μεγάλῃ. Όσον ἀφορὰ ἐμέ προσωπικῶς θα ἀντιμετωπίσω το διλήμμα ἢ να ἀποδεχθῶ τον πόλεμον ἢ να παραιτηθῶ. (Εἰς το σημείον αὐτό ο κ. Τάσκα μου εἶπεν ότι και το ένα και το άλλο θα αποτελούσαν καταστροφὴν). Ἐν τέλει, εἶπα ότι είναι καιρός να τερματίζεται ἡ τακτικὴ των συμβουλῶν και τῶν ευχῶν.

Ότι πρέπει αι ΗΠΑ να ασκήσουν ἔμπρακτον πίεσιν ἐπὶ της Τουρκίας ώστε να λογιευθῇ. Καί προσέθεσα ότι όχι μόνο γνωρίζει η Αμερικανική Κυβέρνησις ποία πλευρὰ ἔχει το ἀδίκον, ἀλλὰ ἔχει και τα μέσα να ἐπιβάλῃ το δίκαιον. Αν δεν το πράξῃ εγκαίρως θα είναι υπεύθυνῃ δια

την καταστροφήν η οποία ήδη διαγράφεται.^α

Προσωπικό Σημείωμα του κ. Καραμανλή

«Ένα σχεδόν εικοσιτετράωρο αργότερα - λίγο πριν από τα χαράματα της 14ης Αυγούστου - ο κ. Κίσιγκερ μου τηλεφώνησε και με παρακάλεσε να συστήσω στην Αντιπροσωπεία μας στη Γενεύη να μην διακόψει τις συνομιλίες, για να έχει τη δυνατότητα να παρέμβει. Προτού όμως επικοινωνήσω με τον κ. Μαύρο η Τουρκία εξαπέλυσε την επίθεσή της. Επίσης στην ευθύνη των ΗΠΑ αναφέρεται και ο υπουργός Εξωτερικών κ. Γ. Μαύρος στο από 2-7-87 σημείωμά του προς την Επιτροπή μας. Αναφέρει συγκεκριμένα ο κ. Μαύρος (σελ. 4 παρ. 2):

«Οι σημαντικότεροι, κατά τη γνώμη μου, λόγοι που οδήγησαν τη Διάσκεψη της Γενεύης σε αποτυχία και άνοιξαν το δρόμο για τον Αττίλα II υπήρξαν:

Η στρατιωτική ανισορροπία στην Κύπρο, η ουδέτερη και απαθής στάση της Μεγάλης Βρετανίας και η φιλοτουρκική στάση του Κίσιγκερ, ο οποίος υπήρξε -την περίοδο εκείνη της κατάρρευσης της Προεδρίας του Νίξον - ο απόλυτος κυρίαρχος της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ. Θυμάμαι σχετικά ότι ο Κάλλαχαν, την παραμονή του Αττίλα II, μου είπε ότι ο Κίσιγκερ ήτο απρόθυμος να ασκήσει πίεση επί της Τουρκίας προκειμένου να παρεμποδίσει την προέλαση των στρατευμάτων της στην Κύπρο. Η στάση αυτή του Κίσιγκερ έδινε στον Κάλλαχαν, ο οποίος ισχυριζότο ότι η χώρα του αδυνατούσε να ενεργήσει μονομερώς χωρίς την υποστήριξη των ΗΠΑ ή των Ηνωμένων Εθνών, το αναγκαίο πρόσχημα, για να αποφύγει να αναλάβει τις ευθύνες που απέρρεαν από το γεγονός ότι η Μεγάλη Βρετανία ήταν - και είναι - Εγγυήτρια δύναμη της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Είναι αξιοσημείωτο ότι η Ειδική Επιτροπή του Βρετανικού Κοινοβουλίου που εξήτασε το Κυπριακό, στο πόρισμά της, το 1976, αναφέρει ότι η Μ. Βρετανία είχε το νομικό δικαίωμα, την ηθική υποχρέωση και τη στρατιωτική δυνατότητα να επέμβει στην Κύπρο τον Ιούλιο και Αύγουστο του 1974 και δεν επενέβη για λόγους που η Βρετανική Κυβέρνηση αρνήθηκε να εξηγήσει.»

2.2. ΑΓΓΛΙΑ

Για τον αρνητικό ρόλο της Αγγλίας που με τις συγκεκριμένες της ενέργειες υποβοήθησε την εξέλιξη των στρατιωτικών επιχειρήσεων της Τουρκίας στην Κύπρο αναφέρεται στην επιστολή του προς την Επιτροπή ο κ. Καραμανλής (σελ. 12). Λέγει επί λέξει:

«Την επομένη, το πρωί δηλαδή της 15ης Αυγούστου, συνεκάλεσα και νέα σύσκεψη κατά την οποία, αφού διαπιστώσαμε και πάλι την αδυναμία στρατιωτικής επεμβάσεως στην Κύπρο, ανέθεσα στον κ. Μαύρο να ζητήσει από την αγγλική κυβέρνηση όπως, υπό την ιδιότητά της ως Εγγυητριάς Δυνάμεως, προσφέρει αεροπορική κάλυψη στην αποστολή αυτή. Η αγγλική κυβέρνηση, όχι μόνο ηρνήθη τη συνδρομή της, αλλά και χαρακτήρισε τη σχεδιαζόμενη επιχείρηση αναποτελεσματική και πολυάπλως επικίνδυνη.»

Φυσικά δεν είναι το μόνο γεγονός που αποδεικνύει τον αρνητικό ρόλο της Αγγλίας στην εξέλιξη των τουρκικών επιχειρήσεων κατά της Κύπρου.

2.3. NATO

Ο κ. Καραμανλής στην επιστολή του (επίσης σελ. 12) βάλει ευθέως κατά της στάσης που τήρησε η Συμμαχία του NATO και την κατηγορεί για αδράνεια από οφειλομένη ενέργεια προς αποτροπή της εγκληματικής ενέργειας των Τούρκων. Γράφει επί λέξει:

«Την ίδια ημέρα κατήγγειλα στη Διεθνή Κοινή Γνώμη το έγκλημα αυτό της Τουρκίας με τη συνημμένη δήλωσή μου. Συγχρόνως η Κυβέρνησή μου, διαμαρτυρόμενη για την αδράνεια της Συμμαχίας στην Κυπριακή κρίση, ανακοίνωσε την αποχώρησή της Ελλάδος από το στρατιωτικό σκέλος του NATO, με σκοπό αφενός μεν να προβάλει εντονότερα στη Διεθνή Κοινή Γνώμη το δράμα της Κύπρου, αφετέρου δε να ασκήσει πίεση των Συμμάχων μας να επέμβουν ενεργά στο Κυπριακό. Η ενέργεια αυτή της Κυβερνήσεως προκάλεσε ως ήτο φυσικό, ζωηρή εντύπωση με αποτέλεσμα τα μεν Ηνωμένα Έθνη, στα οποία προσέφυγε η Ελλάς, να καταδικάσουν με τις υπ' αριθμ. 357, 358, 359, 360 και 361 αποφάσεις τους την Τουρκία, οι δε ΗΠΑ να επιβάλουν εις αυτήν το γνωστό ΕΜΠΑΡΓΚΟ, το οποίο όμως ήρθε τον Ιούλιο του 1978 κάτω από τις εκβιάσεις, αλλά και τις δόλιες διαβεβαιώσεις της Τουρκίας ότι η άρση του ΕΜΠΑΡΓΚΟ θα διευκόλυνε τη λύση του Κυπριακού.»

Η πιο πάνω αναφορά στο ρόλο των ΗΠΑ-Αγγλίας-NATO αφορά μόνο το χρονικό σημείο της έναρξης των στρατιωτικών επιχειρήσεων του ΑΤΤΙΛΑ II και τις ενέργειές τους μία ή δύο μέρες προηγουμένως.

3. Ο ΡΟΛΟΣ ΗΠΑ-Αγγλίας στην εξέλιξη των γεγονότων ΙΟΥΛΙΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1974

3.1. Η ευθύνη της Μ. Βρετανίας σε σχέση με τον Αττίλα II είναι τεράστια. Και τούτο γιατί, ενώ είχε υποχρέωση να επέμβει στην Κύπρο ως εγγυήτρια δύναμη, σύμφωνα με τις συνθήκες της Ζυρίχης και του Λονδίνου, από τις 15-7-74 (Πραξικόπημα - ΑΤΤΙΛΑΣ I) δεν το έπραξε. Αλλά δεν το έπραξε ούτε κατά τα γεγονότα του ΑΤΤΙΛΑ II, οπότε φάνηκε περίτρανα οι πραγματικές προθέσεις των Τούρκων. Αντίθετα, όπως αποδεικνύεται από τις επιστολές Κων/νου Καραμανλή και Γεωργίου Μαύρου προς την Επιτροπή μας, την έκθεση Σεμερτζάκη, καθώς και τις καταθέσεις των μαρτύρων ενώπιον της Επιτροπής, η Μ. Βρετανία τήρησε καθόλη τη διάρκεια των γεγονότων των Αττίλα I και II στάση φλοσυρολογική.

Η άποψη αυτή ενισχύεται επίσης και από το πόρισμα της Ειδικής Επιτροπής του Βρετανικού Κοινοβουλίου που εξέτασε το Κυπριακό το 1976 και που έχει ως εξής:

«... Η Μ. Βρετανία είχε το νομικό δικαίωμα, την ηθική υποχρέωση και τη στρατιωτική δυνατότητα να επέμβει στην Κύπρο τον Ιούλιο και Αύγουστο του 1974 και δεν επενέβη για λόγους που η Βρετανική Κυβέρνηση αρνήθηκε να εξηγήσει...»

3.2. Σημαντικά στοιχεία για το ρόλο που διαδραμάτισαν κυρίως οι διάφορες υπηρεσίες των ΗΠΑ και της Αγγλίας την περίοδο της κρίσης του Κυπριακού (Ιούλιος-Αύγουστος 1974) περιλαμβάνονται στην κατατεθείσα στην Επιτροπή μας έκθεση του ταξιαρχού της Αεροπορίας ΠΑΥΛΟΥ ΣΕΜΕΡΤΖΑ ΚΗ που έχει συνταχθεί τον Ιούλιο του 1976 κατόπιν εντολής του ΓΕΑ από 5-11-74. Αναφέρονται στην έκθεση:

«(Σελ. 15 παρ. 6) ...Επίσης την 18-7-74 εστάλη από ΑΚΕΔ Σόφιας προς ΑΕΔ/2α ΜΕΟ, με κοινοποίηση εις αρχηγεία και ΚΥΠ, το ακόλουθον μήμα:

Αναφέρεται ότι Στρατιωτικός ακόλουθος ΗΠΑ, την 16-7-74 ενημερώθη υπό Αρχών του, ότι την 3ην και 4ην Ιουλίου εκατόν πενήντηκοντα (150) αεροσκάφη TURBOPROP μεγάλα μεταφορικά ιπτάθησαν από Ρωσσίαν προς Ουγγαρίαν και αφού υπερπτήθησαν περιοχής ΒΟΥΔΑΠΕΣΤΗΣ κατηυθύνθησαν προς Νοτιοανατολικά με άγνωστον προορισμόν. Ίχνη πτήσεως αεροσκαφών από 5 έως 8 χιλιάδες πόδες. Κατεβλήθη προσπάθεια δια τυχόν εντοπισμόν ανωτέρω εν ΟΥΓΓΑΡΙΑ.

Η ανωτέρω πληροφορία δεν επιβεβαιώθη από εθνικάς πηγάς, τουναντίον από αλληλογραφίαν, ήτις διεξήχθη μεταξύ ΑΕΔ και ΑΚΕΔ/ΒΟΥΔΑΠΕΣΤΗΣ, ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ και ΛΟΝΔΙΝΟΥ, μέχρι της 10-8-74 διαφαίνεται ότι αμερικανικά και βρετανικά υπηρεσία έχάλκευσαν πληροφορίας περί δήθεν Σοβιετικών κινήσεων, προς εκφοβισμόν Ελλάδος, δι' απειλήν εκ Βορρά, ίνα μη επέμβη στρατιωτικώς εις Κύπρον. Η προσπάθεια αυτή και το πνεύμα αποτροπής επεκράτησεν και μεταξύ των διπλωματικών κύκλων ετέρων συμμαχικών χωρών εις Αθήνας.»

Διαπιστώσεις - Συμπεράσματα από 18/7 μέχρι πρωϊνών ωρών 20-7-74. «... β) Οσάκις διεπιστώθη προσπάθεια των αμερικανικών και βρετανικών υπηρεσιών δια την χάλκευσιν πληροφοριών, περί δήθεν Σοβιετικών κινήσεων εις χώρας του ΣΥ-ΒΑΡ, με σκοπόν την πρόκλησιν ανησυχιών δια την αύξησιν της απειλής εκ ΒΟΡΡΑ, προς εκφοβισμόν της Ελλάδος ίνα μη επιχειρήση στρατιωτικήν επέμβασιν εις ΚΥΠΡΟΝ.»

«(Σελ. 30 παρ. 9) Περί την 20.08.00' διεπιστώθησαν αι πρώται αμερικανικά αντιδράσεις των ενταύθα κλιμακίων. Ούτω, αναφέρθη, εις ΚΕ/ΑΑ, ότι οι Αμερικανοί καταβιβάζουν τα πυρηνικά όπλα εκ των ημετέρων αεροσκαφών κρούσεως.»

(Σελ. 34) «...Αργότερον και περί ώραν 20 19 15' ανεφέρθη υπό της 28 ΤΑΔ ότι από της πρωίας διεπιστώθησαν συνεχείς περιπολίες αμερικανικών αεροσκαφών του 8ου στόλου μεταξύ Καστελδρίζου και Σητείας πιθανώς προς παρεμπόδισιν τυχόν ημετέρας αεροπορικής επιθετικής ενέργειας προς ΚΥΠΡΟΝ.»

Διαπιστώσεις - Συμπεράσματα εκ της Συμμαχικής Δραστηριότητας (ΗΠΑ-ΗΒ) α) Κατά τας 18, 19 και 20 Ιουλίου 1974, παρατηρήθη ηυξημένη αεροπορική δραστηριότης της Βρετανικής Αεροπορίας, επί άξονος κειμένου μεταξύ Κρήτης-Ρόδου-Κύπρου (πορεία 040 - 220).

β) Κατά την 19-7-74 διεκόπη η επικοινωνία μεταξύ ΕΛΛΗΝΟΥ και Αγγλικού ΑΚΕ Κύπρου (CAPE GATA), την πρωτοβουλία του τελευταίου, προφανώς δια τον περιορισμόν των ημετέρων δυνατοτήτων προς λήψιν πληροφοριών, δεδομένου ότι η εν λόγω γραμμή διήρχετο δια των Φ/Σ ΤΟΥΡΚΙΑΣ.

γ) Κατά την 20-7-74 απεκρούσθησαν υπό ημετέρων αεροσκαφών Αεροαμύνης αεροσκάφη της ΡΑΦ ιπτάμενα εντός του ελληνικού FIR (20 ν.μ. Βορείως Αγίου Νικολάου ΚΡΗΤΗΣ) ταύτα κατά την αναγνώρισιν έλαβον θέσιν επιθετικήν.

δ) Την 20-7-74 και μεταξύ των ωρών 15.04' - 22.20', απεκαλύφθησαν 14 ίχνη αεροσκαφών του 8ου στόλου, εκτελούντα ασυνήθεις πτήσεις εντός του ελληνικού FIR και εις απόστασιν 60 ν.μ. Νοτίως και Ανατολικώς Κρήτης μέχρι Ρόδου, δημιουργούντα ένα είδος φράγματος μεταξύ

του ημετέρου εναερίου χώρου και του τοιούτου της ΚΥΠΡΟΥ, (προφανώς προς παρεμπόδιση τυχόν ημετέρας αεροπορικής ενέργειας προς Κύπρον).

ε) Την αυτήν ημέραν 20-7-74 ημέτερον ζεύγος αεροσκαφών F-5 ενεπλάκη μετά ζεύγους F-4 του βου στόλου ιπτάμενα εις περιοχήν ΜΗΛΟΥ.

Ο ημέτερος σχηματισμός ευρεθείς εις πλεονεκτικήν θέσιν, ητήσατο άδειαν εκτελέσεως βολής κατά του Αμερικανικού Σχηματισμού, πλην όμως τούτο δεν ενεκρίθη.

στ) Την 21.07'.00 επτά Αμερικανικά πολεμικά πλοία ευρίσκοντο περίπου 70 ν.μ. Ν.Δ. Κύπρου κατευθυνόμενα προς την νήσον. Την 21.15.30' ενετοπίσθη υπό ημετέρου αεροσκάφους ναυτικής Συνεργασίας εις περιοχήν Καφηρέως, Αμερικανικών φορτηγών πλοίων μεταφέρον πιδανώς κινητήρας αεροσκαφών και κατευθυνόμενον προς τα Δαρδανέλια.

η) Περί την 22.10.00' το Βρεταννικόν ελικοπτεροφόρον ΕΡΜΗΣ ευρίσκετο εγγύς των ακτών ΚΥΡΗΝΕΙΑΣ. Κατά την ημέραν ταύτην έλαβεν χώραν η κύρια αποβατική προσπάθεια των Τούρκων εις Κύπρον. Εκ τηλεπικοινωνιακής υποκλοπής εξήχθη ότι τούτο συνεργάζετο μετά των Τούρκων.

θ) Την 22.14.24' η Τ/Κ Διοίκησης Λευκωσίας ανέφερεν προς » Τουρκίαν ότι το Αγγλικόν πολεμικόν πλοίον «AGRATUR» (Τουρκική » ονομασία) ευρίσκετο εις τον κόλπον (προφανώς ΚΥΡΗΝΕΙΑΝ) και δεν θα απέπλεε προς ΒΟΡΡΑΝ μέχρι νεωτέρας διαταγής.

II

Κρίσιμη χρονική περίοδος μεταξύ ΑΤΤΙΛΑ I και II

Το χρονικό διάστημα από 22 Ιουλίου 74 μέχρι 14 Αυγούστου 74 (κατά παυση πυρός - 2 φάσεις διάσκεψη Γενεύης - έναρξη στρατιωτικών επιχειρήσεων ΑΤΤΙΛΑ II) πρέπει να θεωρηθεί το πιο κρίσιμο για την εξέλιξη των γεγονότων.

1. ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ (ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ)

1.1. - Η Τουρκία εξακολουθούσε συστηματικά να διευρύνει το προγεφύρωμα της Κυρήνειας και να αποβιβάζει συνεχώς στρατεύματα και βαρύ οπλισμό, κατά παράβαση των όρων της συμφωνηθείσης εκεχειρίας.

Για τις ενέργειες της Τουρκίας και τη μεταφορά σημαντικών στρατιωτικών δυνάμεων γράφει «επί λέξει» το κείμενο του ΓΕΕΘΑ (ενημέρωση της Επιτροπής μας στο ΥΕΘΑ την 3-11-87) σελ. 20:

«ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΑΠΟ ΚΑΤΑΠΑΥΣΗ ΠΥΡΟΣ (22 ΙΟΥΛ.) ΜΕΧΡΙ 13 ΑΥΓ. 74 20. Εχθρικές Ενέργειες

Η Τουρκία παραβίασε κατάφωρα τη συμφωνηθείσα κατάπαυση του πυρός στην προσπάθειά της να διευρύνει το κατεχόμενο έδαφος και από την επομένη, 23 Ιουλίου, διευρύνει το Π/Γ προς Ανατολάς και Δυσμάς.

Παράλληλα, στο διάστημα αυτό εκμεταλλευόμενη την κατάπαυση του πυρός, συμπληρώνει την αποβίβαση της 39ης Μεραρχίας, αποβιβάζει μέρος της 5ης Ταξιαρχίας Αρμάτων. Επίσης αποβιβάζει ολόκληρη την 28η Μεραρχία και τμήματα της 23ης Ταξιαρχίας Χωρ/κής.

Συνολικά 40.000 περίπου άνδρες και 160 - 200 άρματα.

Μετά τις ενέργειες αυτές την 30 Ιουλίου κατείχε την περιοχή που φαίνεται στην διαφάνεια.

Παρόλο που στις 2 Αυγούστου συγκροτήθηκε η επιτροπή για τις επισημάνσεις επί του εδάφους της γραμμής καταπαύσεως του πυρός, οι Τούρκοι συνέχισαν τις ενέργειες διευρύνσεως του προγεφυρώματος και τελικά δέχθηκαν σαν γραμμή καταπαύσεως του πυρός αυτήν που βρίσκονταν τα αντιμαχόμενα μέρη στις 8 Αυγούστου. //

1.2. Η Ελλάδα στο ίδιο χρονικό διάστημα καμιά απολύτως αποστολή στρατιωτικών δυνάμεων δεν έκανε στην Κύπρο.

Γράφει το ίδιο κείμενο (σελ. 21):

«Ελληνικές ενέργειες

Από την κατάπαυση του πυρός της 22ας Ιουλίου μέχρι και 13 Αυγούστου, το ΓΕΕΦ ασχολήθηκε με την ανασυγκρότηση και αναδιοργάνωση των Μονάδων του.

Παράλληλα προσπάθησε να διατηρήσει τις κατεχόμενες θέσεις και να απαγορεύσει όσον ήταν δυνατό την επέκταση της κατεχόμενης από τον εχθρό περιοχής Κυρήνειας - Λευκωσίας. Στο ίδιο χρονικό διάστημα προωθήθηκαν από την Ελλάδα στην Κύπρο διάφορα εφόδια, υλικά και πυρομαχικά, με εμπορικά πλοία και σκάφη της Ολυμπιακής Αεροπορίας. //

1.3. Επομένως στις 14 Αυγούστου 74, που άρχισαν οι επιχειρήσεις του ΑΤΤΙΛΑ II, ο συσχετισμός δυνάμεων στο νησί ήταν ο ακόλουθος:

Η ΤΟΥΡΚΙΑ είχε στην Κύπρο

α. - Τις δυνάμεις που προϋπήρχαν του ΑΤΤΙΛΑ I.

Αναφέρει η ενημέρωση του ΓΕΕΘΑ (σελ. 5) :

« Η συνολική δύναμη του Τ/Κ στρατού, σύμφωνα με εκτίμηση του ΓΕΕΦ, τον Ιούνιο του 1974, κυμαινόταν από 11.000 μέχρι 13.500 άνδρες. Η δύναμη αυτή ήταν οργανωμένη σε 8 Συντάγματα, που διέθεταν συνολικά 27 τάγματα πεζικού. //

Πλέον αυτών υπήρχε και η ΤΟΥΡΔΥΚ, με δύναμη 1000 περίπου ανδρών σε σύνταγμα των 2 ταγμάτων πεζικού. //

Από τις δυνάμεις αυτές ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΦΑΙΡΕΘΟΥΝ οι απώλειες που υπέστησαν στις επιχειρήσεις του ΑΤΤΙΛΑ I.

β. - Τις δυνάμεις που αποβίβασε την αυγή της 20ης Ιουλίου (μέρος της 39ης Μεραρχίας).

γ. - Τις δυνάμεις που αποβίβασε στο διάστημα της εκεχειρίας. Και που σύμφωνα με την αναφορά του ΓΕΕΘΑ (σελ. 20) ήταν:

Συμπλήρωση της 39ης Μεραρχίας και μέρος της 5ης Μεραρχίας αρμάτων.

Επίσης ολόκληρη η 28η Μεραρχία και τμήματα της 23ης Ταξιαρχίας Χωρ/κής.

Συνολικά 40.000 περίπου άνδρες και 160 - 200 άρματα.

ΕΛΛΑΔΑ

Οι Ελληνοκυπριακές δυνάμεις την 14 Αυγούστου 74 (αφού καμιά νέα μονάδα δεν προστέθηκε στη δύναμή τους - (πλην των ελαχίστων ανδρών που απέμειναν από την αποστολή των NORATLAS) ήταν μόνο οι δυνάμεις που προϋπήρχαν του ΑΤΤΙΛΑ I μείον τις απώλειες που υπέστησαν στη διάρκεια των εχθροπραξιών.

Όπως αναφέρει η ενημέρωση ΓΕΕΘΑ (σελ. 24 και 25).

« Συνολικά οι Ελληνικές και Ελληνοκυπριακές δυνάμεις τον Ιούλιο του 1974 στην Κύπρο ήταν 11.500 άνδρες περίπου. //

Στις 6 Αυγούστου φθάνει στην Κύπρο και αναλαμβάνει αρχηγός ΓΕΕΦ ο αντιστράτηγος ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ.

2. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (Μεταπολίτευση - Διάσκεψη ΓΕ ΝΕΥΗΣ - Διπλωματική δραστηριότητα - Στρατιωτικές Συσκέψεις - Αποφάσεις).

2.1. Τις πρώτες πρωινές ώρες της 24-7-74 έχουμε την έλευση του Κ. Καραμανλή από το Παρίσι και το σχηματισμό της ονομαζόμενης Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας, η οποία και ορκίστηκε αμέσως ενώπιον του «προέδρου» Φαίδωνα Γκιζίκη.

Τα γεγονότα της μεταπολίτευσης και της ορκομωσίας της νέας κυβέρνησης, διακόλouthσε η πρώτη φάση της διάσκεψης της Γενεύης, στην οποία συμμετείχε η Ελλάδα με τον Αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης και Υπουργό Εξωτερικών Γεώργιο Μαύρο, η Τουρκία με τον Υπουργό της των Εξωτερικών Γκιουνές, καθώς και η Αγγλία με τον Υπουργό Εξωτερικών Κάλλαχαν. Πρέπει να σημειωθεί ότι η πρώτη φάση της Διάσκεψης της Γενεύης διήρκεσε από τις 25 έως τις 30 Ιουλίου 1974. Εν συνεχεία διέκοψε τις εργασίες της, για να τις επαναλάβει στις 8 Αυγούστου του ίδιου έτους με τη συμμετοχή πλέον και των εκπροσώπων των δύο κοινοτήτων Κληρίδη και Ντεν κτάς.

Η διάσκεψη της Γενεύης αποφασίστηκε ύστερα από πρόταση της Βρετανικής κυβέρνησης με βάση την υπ' αριθμ. 353/74 απόφαση του Σ.Α., του Ο. Η.Ε., στις 22.7.74, και σ' αυτή από ελληνικής πλευράς ανταποκρίθηκε ο Α.Ν. Πέτρος Αραπάκης.

Η πρώτη Διάσκεψη της Γενεύης, στην οποία μετείχαν αντιπροσωπείες των τριών Εγγυητριών Δυνάμεων της Κυπριακής Δημοκρατίας, συγκαλέστηκε σύμφωνα με την παράγραφο 5 του εκτελεστικού μέρους της απόφασης 353 του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., που ψηφίστηκε στις 20 Ιουλίου 1974.

Η απόφαση αυτή, ως γνωστό, καλούσε τις τρεις Εγγυήτριες Δυνάμεις να προβούν άμεσα σε διαπραγματεύσεις για την ειρήνευση της περιοχής και την αποκατάσταση της συνταγματικής τάξης στην Κύπρο.

Για το σκοπό αυτό: Καλούσε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να σεβαστούν την κυριαρχία, ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου, καλούσε τα αντιμαχόμενα μέρη όπως προβούν σε κατάπαυση του πυρός, αξίωνε τον άμεσο τερματισμό κάθε ξένης στρατιωτικής επέμβασης στην Κυπριακή Δημοκρατία και την άμεση αποχώρηση από το έδαφός της όλων των ξένων στρατευμάτων που βρίσκονταν παράνομα στην Κύπρο.

Το κυρίαρχο πάντως σ' αυτή τη Διάσκεψη ήταν η κατοχύρωση της εκεχειρίας της 22ας Ιουλίου σαν πρώτο μέτρο και η προστασία της Κύπρου από τουρκικές στρατιωτικές ενέργειες που παραβίαζαν την εκεχειρία αυτή. Βέβαια, μέσα στους στόχους της Διάσκεψης ήταν να προλάβει την επέκταση της τουρκικής στρατιωτικής κατοχής και να πεισθούν τα ενδιαφερόμενα μέρη να συνεννοηθούν μέσα από τη διπλωματική οδό για την αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων από την Κύπρο και

τη λύση του συνταγματικού και γενικά του πολιτικού προβλήματος της Κύπρου.

Έτσι η πρώτη φάση της Διάσκεψης της Γενεύης είχε ως αποτέλεσμα να συμφωνήσουν οι Υπουργοί των Εξωτερικών των τριών Εγγυητριών Δυνάμεων:

α) όπως απόσχουν από κάθε επιθετική ενέργεια, σεβόμενοι τη γραμμή αντιπαράθεσης ως είχε στις 10 μ.μ. της 30ης Ιουλίου (και η οποία σημερινά μετράει ότι ήταν διαφορετική από τη γραμμή που υπήρχε όταν συμφωνήθηκε η κατάπαυση του πυρός στις 22 Ιουλίου, διευρυμένη, λόγω παραβιάσεων από τα τουρκικά στρατεύματα).

β) σε μια σειρά μέτρων που απέβλεπαν στην εκτόνωση της έντασης, όπως: τη δημιουργία «ζώνης ασφαλείας» στην περίμετρο του υπό τουρκική κατοχή θύλακα, ο ακριβής καθορισμός του εύρους της οποίας ανατέθηκε στη δεύτερη διάσκεψη,

γ) στην εκκένωση των τουρκοκυπριακών θυλάκων από τις ελληνικές και ελληνοκυπριακές δυνάμεις που τους είχαν καταλάβει και την ανάθεση της προστασίας τους στην Ειρηνευτική Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών.

δ) στην ανάθεση στην τελευταία της ασφάλειας και αστυνόμευσης των λεγόμενων «μικτών χωριών» της Νήσου, και

ε) στην ανταλλαγή και απελευθέρωση όσων στρατιωτικών ή πολιτών κρατούνταν λόγω των εχθροπραξιών των ημερών εκείνων, κάτω από την επί βλεψη του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού.

Ορίστηκε εξάλλου να αρχίσει νέος γύρος συνομιλιών στις 8 Αυγούστου με σκοπό την εξασφάλιση της ειρήνευσης στην περιοχή και την αποκατάσταση της συνταγματικής τάξης στην Κύπρο.

Στη διάρκεια της δεύτερης φάσης της Διάσκεψης της Γενεύης υποβλήθηκαν οι γνωστές τηλεγραφικές προτάσεις Ντενκτάς και Γκιουνές, που σήμαιναν στην ουσία διαμελισμό της Κύπρου. Το σχέδιο Ντενκτάς έκανε λόγο για διζωνική μοσοπονδία δύο κρατών, ενώ το σχέδιο Γκιουνές πρόβλεπε σύστημα δύο ελληνοκυπριακών και έξι τουρκοκυπριακών «καντονιών».

Εκτός από την περιοχή που κατείχαν τότε τα τουρκικά στρατεύματα, με το σχέδιο Γκιουνές η Τουρκία θα επεξέτεινε τη στρατιωτική και διοικητική της παρουσία στην Καρπασία, τη Λάρνακα, την Πάφο, την Πόλη και τη Λεύκα. Και στα δύο σχέδια η γεωγραφική περιοχή που θα συγκροτούσε την τουρκοκυπριακή «αυτόνομη ζώνη» ανέρχονταν στο 34% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Αποδείχθηκε με λίγα λόγια ότι οι Τούρκοι προσήλθαν στη Διάσκεψη της Γενεύης έχοντας υπόψη τους τελεσίδικο σχέδιο, με αντικειμενικό σκοπό να αποπροσανατολίσουν την Ελληνική Αντιπροσωπεία και την Ελληνική Κυβέρνηση, ότι τάχα μπορεί να βρεθεί λύση που ν' αρέσει στην Ελληνική και Ελληνοκυπριακή πλευρά. Οι πραγματικοί όμως λόγοι, όπως φαίνονταν εκείνες τις μέρες, αλλά όπως αποδείχθηκε και από τα μετέπειτα γεγονότα, ήταν να τους δοθεί ο χρόνος να αποβιβάσουν στην Κύπρο νέες δυνάμεις και να πετύχουν τα σχέδιά τους με τον Αττίλα II από 14 έως 16 Αυγούστου.

2.2.- Διπλωματική Δραστηριότητα της Ελληνικής Κυβέρνησης

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της επιστολής του κ. Κ. Καραμανλή προς την Επιτροπή μας και τα αναφερόμενα λεπτομερώς σ' αυτή (όπως παρατίθενται στο Τμήμα Ι του παρόντος), οι εκτιμήσεις της Κυβέρνησης ήταν ότι εφόσον (κατά την κρίση της) ήταν ανόχι αδύνατος, τουλάχιστον λίαν επικίνδυνος η αποστολή στρατιωτικών ενισχύσεων στην Κύπρο, το βάρος των προσπαθειών της έπρεπε να κατευθυνθεί σε διπλωματικούς χειρισμούς του θέματος.

Η εκτίμηση αυτή περί της δυνατότητας χειρισμών μόνο στο διπλωματικό πεδίο προκύπτει από το σύνολο του περιεχομένου της επιστολής του Πρωθυπουργού κ. Κωνίνου Καραμανλή, αλλά κύρια διαφαίνεται από τη διατύπωση της παραγρ. 2 της σελ. 6. Λόγω της σπουδαιότητας την επαναλαμβάνουμε και πάλι στο παρόν σημείο επί λέξει:

«Όταν η Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας ανέλαβε την εξουσία στις 24 Ιουλίου, βρέθηκε προ των εξής δεσμευτικών τετελεσμένων γεγονότων:

Της εισβολής των Τούρκων στην Κύπρο, της αποφάσεως του Συμβουλίου Ασφαλείας της συμφωνίας περί καταπαύσεως του πυρός και της συμμετοχής της Ελλάδος στη Διάσκεψη της Γενεύης.»

Και συνεχίζει ο Κωνίνος Καραμανλής στην παρ.5:

«Κάτω από τις συνθήκες αυτές η Κυβέρνηση δεν είχε παρά να ακολουθήσει το δρόμο του διπλωματικού αγώνα, για να περισώσει, ό,τι θα ήταν δυνατόν να περισώσει.

Με βάση την εκτίμηση αυτή η Κυβέρνηση προέβη στους διπλωματικούς χειρισμούς (Διάσκεψη Γενεύης - Επαφή με ΗΠΑ - Αγγλία - ΕΣΣΔ - ΝΑΤΟ).»

2.3.- Ενέργειες της Κυβέρνησης στο Εσωτερικό της Χώρας (χειρισμός σε στρατιωτικό επίπεδο).

Όπως αναφέρει ο κ.Κ.Καραμανλής στη σελ.7 της επιστολής του, σ' αυτή κάλεσε συσκέψεις σε στρατιωτικό επίπεδο στις 3,13 και 14 Αυγούστου. Λόγω της απουσιότητας των συζητηθέντων θεμάτων και των απόψεων που αναπτύχθηκαν στις συσκέψεις αυτές, οι οποίες και επηρέασαν ασφαλώς τη λήψη των τελικών αποφάσεων, παρατίθενται αυτοσχέδια τα πρακτικά αυτών των συσκέψεων που έχουν ως εξής:

Συνοπτικόν Πρακτικόν.

Την 3ην Αυγούστου 1974 έλαβε χώραν σύσκεψις του Αντιπροέδρου της Κυβερνήσεως, των Ανωτάτων Στρατιωτικών και των βοηθών του, αμφοτέρων διπλωματικών, και εμού, εις την αίθουσαν του Υπουργικού Συμβουλίου - Παλαιά Ανάκτορα - και συνεζητήθησαν μερικά βασικά πλευρά του κυπριακού προβλήματος.

Μετά μία περίπου ώρα - περίπου το μεσημέρι - κατόπιν προαναγγελίας, προσήλθε ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως, και συνεχίσθη η σύσκεψις παρισταμένων μόνον του Αντιπροέδρου της Κυβερνήσεως, των Αρχηγών και εμού.

Ο Πρόεδρος είπεν ότι παραλαβών την εξουσίαν δύο ημέρας μετά την απόφασιν του Συμβουλίου Ασφαλείας περί καταπαύσεως του πυρός, εις Κύπρον, επεθύμει να ενημερωθεί επί μερικών γενικών γραμμών των προηγηθέντων.

Ρώτησε πρώτον ο Πρόεδρος τους Αρχηγούς διατί προ της αποδοχής της καταπαύσεως του πυρός, (ή και έπειτα από αυτήν) δεν απεστάλη βοήθεια εις Κύπρον προς απόκρουσιν της εισβολής, τόσον μάλλον καθ' όσον την πρώτην ημέραν η άμυνα εφάνετο να εξελίσσεται καλώς.

Οι κύριοι Αρχηγοί απήντησαν ότι είχε από μακρού προγραμματισθεί και σχεδιασθεί η αποστολή βοήθειας, ήτις ήτο και έτοιμος. Έν όψει των κινδύνων που θα διέτρεχαν αι ενισχύσεις κατά την μεταφοράν των, έν όψει της υπό της Τουρκικής αεροπορίας καταβυθίσεως ενός τουρκικού αντιτορπιλικού και σοβαράς βλάβης δύο (εκληφθέντων ως Ελληνικών), έν όψει του ότι μόρα 18 αεροπλάνων, ευρισκομένων ήδη προς τούτο εν Κρήτη, θα έδει μετά σύντομον δρόμιν εις τον χώρον της Κύπρου να καταφύγει εις Λίβανον και ούτω ν' αξιοχρηστευθεί, έν όψει τέλους του ότι τούτο ενδέχεται να προκαλέσει γενικωτέραν σύρραξιν μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας η εφαρμογή του σχεδίου εγκατελείφθη. Απεστάλη μόνον αεροπορικώς νύκτα, μία μόρα καταδρομέων, ήτις είχε και απωλείας κατά την προσγείωσιν.

Εόηλωσα ότι την προηγουμένην ημέραν είχα απευθύνει σχετικώς έγγραφον ερώτημα και θα υπήρχε απάντησις των 4 Αρχηγών.

Ηρώτησε δεύτερον ο Πρόεδρος πώς έγινε η αποδοχή της αποφάσεως του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. περί καταπαύσεως του πυρός. Η απάντησις υπήρξε αμήχανος και τελικώς διεπιστώθη ότι με εξευρισκομένων των αρμοδίων της Κυβερνήσεως, τας συνεννοήσεις διεξήγαγε τηλεφωνικώς με την έγκρισιν του Προέδρου της Δημοκρατίας και των άλλων Αρχηγών ο Ναύαρχος Αραπάκης, όστις μέσω ξένων Πρεσβειών και του Αμερικανού Υφυπουργού Εξωτερικών κ.Σίσκο εδήλωσεν ότι η Ελλάς αποδέχεται την απόφασιν του Συμβουλίου Ασφαλείας και την σύγκλησιν, δια την 24ην Ιουλίου, της Συνδιασκεψέως της Γενεύης.

Ηρώτησε τρίτον ο Πρόεδρος αν το προκαλέσαν την κρίσιν εγχείρημα κατά Μακαρίου είχαν αποφασισθεί υπό ανευθύνων ή υπό αρμοδίων παραγόντων της εξουσίας. Μετά καταφανή διασάγγμόν εδόθη η απάντησις ότι δεν είχαν ενεργήσει ανευθύνου παράγοντες. Ο Πρόεδρος επέμενε να μάθει άν είχε διατάξει την ενεργείαν η προηγουμένη Κυβέρνησις. Η απάντησις υπήρξε καταφατική.

Ηρώτησε τέταρτον ο Πρόεδρος, ποία ήτο η προοπτική εις περίπτωσιν Ελληνο-Τουρκικού πολέμου.

Μία σχετικώς πλήρης σύνοψις-τονίζω σύνοψις-των απαντήσεων είναι η εξής: Τα μέσα της Τουρκίας εις όλα τα όπλα είναι σαφώς μεγαλύτερα. Εις την Θράκην η αναλογία των δυνάμεων είναι περίπου Ελλάς 1-Τουρκία 3. Λόγω όμως του πλάτους του μετώπου η προοπτική της αμύνης είναι καλή, με πιθανότητας, κατόπιν αρκετών απωλειών να καταληφθεί το εντεύθεν του Έβρου μικρόν τρίγωνον του Καραγάτς. Σημασίς του εγχειρήματος κυρίως ψυχολογική. Τα περί περιπάτου μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, είπεν ο Α.Σ., είναι για τους ελαφρόμυαλους. Καλλιεργούνται όμως, διέκοψεν ο Πρόεδρος και τα πιστεύει το κοινόν.

Αι νήσοι του Αρχιπελάγους και η Ρόδος έχουν ισχυράν άμυναν αλλά είναι χαρακτηριστικόν των τουρκικών σχεδίων ότι ενώ η Τουρκία διεξήγε επιχείρησιν αποβάσεως εις Κύπρον, όλος ο αποβατικός της στόλος και σημαντικά δυνάμεις είναι συγκεντρωμένοι εις την Περιοχήν Σμύρνης. Εν περιπτώσει πολέμου θα είναι απαραίτητον να επιχειρηθεί εκ προοιμίου καταστροφή του αποβατικού Τουρκικού στόλου δι' αεροπορικών επιδρομών. Η επιτυχία του εγχειρήματος είναι απλώς πιθανή. Σημειωτέον ότι κατά ιδικήν μου λεπτομερή ενημέρωσιν ελέχθη ότι

διαθέτουν και οι Τούρκοι ραντάρ, όπερ θα τους πληροφορήσει περί της αρχής του εγχειρήματος τόσοσν εγκαίρως ώστε αν ευρίσκωνται εις προηγμένον βαθμόν ετοιμότητος «να το αντιμετωπίσουν όχι μόνον δι' αντιαεροπορικής από ξηράς αμύνης, «αλλά και δια μαχητικών» αεροσκαφών των.

Ο βαθμός ετοιμότητος και εκπαιδεύσεως της αεροπορίας μας άριστος αλλά τα μέσα της τουρκικής αεροπορίας, περίπου διπλάσια. Ναυτικώς η Τουρκία έχει υπεροπλίαν. 'Αν αντιμετωπισθεί Ελληνο-Τουρκικός πόλεμος, θα είναι αδύνατον να διεξαγάγομεν επιχειρήσεις προς Κύπρον, η οποία και θα καταληφθεί ευχερώς υπό των Τούρκων.

Παρεμβαίνων παρετήρησα ότι κατά την λεπτομερή ιδικήν μου ενημέρωσιν έθεσα εις τους Αρχηγούς το ερώτημα αν θα ηδύνατο να προστατέουσιν αποτελεσματικώς τας βιομηχανικάς μας ζώνας Ελευσίνος και Θεσ σαλονίκης, εις την περίπτωσην κατά την οποίαν η Τουρκία θ' απεφάσιζε, αντιμετωπίζουσα θυσίας αρκετών αεροσκαφών, να πλήξη κυρίως τας ζώνας αυτές.

Η απάντησις η οποία μου είχε δοθεί ήτο ότι αν η Τουρκία διέθετε προς τούτο 40-50 αεροπλάνα, ως είχα αναφέρει ενδεικτικώς, ήτο απίθανον ν' αποφευχθεί το πλήγμα τούτο, μολονότι αι δύο αυται περιοχαί είχαν την καλυτέραν εν τη χώρα αντιαεροπορικήν άμυναν.

Ο Πρόεδρος παρετήρησε ότι υπό τας συνθήκας αυτές, ο πόλεμος με Τουρκίαν εμφανίζεται υπό λίαν δυσμενείς συνθήκας, τόσοσν μάλλον καθ' όσον αφ' ενός η Τουρκία έχει «γεωγραφικά πλεονεκτήματα, αφ' ετέρου δεν δυνάμεθα ν' αγνοήσωμεν το ενδεχόμενον της εκμεταλλεύσεως των δη μιουργηθησομένων συνθηκών ώστε ευχερώς να εισβάλει εις την Χώραν άλλος γείτων. Εάν βεβαίως πρόκειται να ταπεινωθεί η Ελλάς θα αντιμετωπίσωμεν τον πόλεμον, αλλά θα είναι εγκληματική η παρ' ημών πρόκλησις του.

Συνεφώνησε πλήρως ο Αντιπρόεδρος της Κυβερνήσεως και παρέτηρησε ότι η ζημιά του Τόπου δύναται να είναι τεραστία.

Τέλος ο Πρόεδρος είπεν ότι αν εν Κύπρω δέν επιτευχθεί κάποια λογική ισορροπία θα πρέπει να στείλωμεν και ημείς εκεί μίαν ισχυράν μεραρχία.

Διεξήχθη συζήτησις περί των μεγάλων κινδύνων που θα διατρέξει η αποστολή εν περιπτώσει προσβολής της από την Τουρκικήν αεροπορίαν και τον Τουρκικόν στόλον, περί του αν θα πρέπει να σταλεί κρυφά ή φα νερά κατόπιν συνεννοήσεων με τους Συμμάχους και τελικώς ο Πρόεδρος, επιφυλασσόμενος ν' αποφασίσει επ' αυτού, διέταξε όπως ετοιμασθεί το ταχύτερον μία ισχυρά μεραρχία ώστε αν αποφασισθεί η αποστολή της να είναι έτοιμη προς απόπλουν. Οι Αρχηγοί Ε.Δ και Στρατού εδήλωσαν ότι χρειάζεται 6-10 ημέρας δια την προετοιμασίαν της και τας μετακινήσεις των τμημάτων εις τους λιμένας επιβίβάσεως.

Πριν τελειώσει ο Πρόεδρος προέβη εις συστάσεις ως προς την πειθαρχίαν των Ενόπλων Δυνάμεων. //

Όπως προκύπτει συντάκτης του πρακτικού αυτού είναι ο ΥΕΘΑ κ. Ευάγ. Αβέρωφ, ο οποίος στο τέλος ιδιόχειρα έχει την εξής σημείωση: 'Το πρακτικόν τούτο συνέταξα ο ίδιος αυθημερόν κρατήσας εν αντίγραφον. //

Κλείνει δε με την υπογραφή (Ε. ΑΒΕΡΩΦ - ΤΟΣΙΤΣΑΣ).

Το από 13 Αυγούστου 1974 πρακτικό σύσκεψης μεταξύ Υπουργού Εθνικής Άμυνας κ. Ε. Αβέρωφ και αρχηγών Ε.Δ. έχει ως εξής:

"ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΝ ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ

ΣΥΣΚΕΨΕΩΣ ΥΕΘΑ ΚΑΙ ΑΡΧΗΓΩΝ Ε. ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Εν αρχή ενημέρωσα τους Αρχηγούς επί της καθόλου καταστάσεως και προσφάτων, εν Γενεύη, εξελίξεων Κυπριακής κρίσεως, καθ' ας η Τουρκία διετύπωνεν όρους πολιτικής λύσεως απαράδέκτους δια την Ελλάδα (ή τοι καντόνια, ανεξαρτοποίηση Κοινοτήτων, ομοσπονδία και τα συναφή), υπό την απειλήν αναλήψεως εκ νέου στρατιωτικών επιχειρήσεων, εις περίπτωσιν μη αποδοχής των.

Εδήλωσα κατόπιν τούτων ότι, εάν, παρά τας καταβαλλομένας επί διπλωματικού επιπέδου προσπάθειάς, δέν επιτευχθή συμβιβασμός, θα πρέπει να εξετασθή από τούδε, ποίας οδηγίας προς τυχόν ανάληψιν δράσεως δέον να εκδώσωμεν προς τας εν Κύπρω στρατιωτικάς μας δυνάμεις.

Έθεσα όθεν το ερώτημα επί του πρακτέου, συναρτήσκει ημετέρων δυνατοτήτων από καθαρώς στρατιωτικής απόψεως. Αι απόψεις των Αρχηγών έχουν ως κάτωθι:

Ο ΑΕΔ εδήλωσεν ότι η υπό τον Στρατηγόν ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΝ εν Κύπρω δύναμις δέν έχει δυνατότητα επιτυχούς αμύνης λόγω υπερτέρων εν παντί Τουρκικών δυνάμεων. Άμυνα μέχρι εσχάτων ουδέν ουσιαστικόν όφελος θα απέφερε αλλά αντιθέτως θα προεκάλει άσκοπον θυσίαν προσωπικού, δεδομένου ότι οι εν Κύπρω Τουρκικά στρατιωτικά δυνάμεις έχουν δυ νατότητα επιτεύξεως του αντικειμενικού σκοπού των, παρά την οιανδήποτε αντίστασιν των εκεί νυν ευρισκομένων Ελληνικών δυ-

νάμεων.

Εκ παραλλήλου αποστολή ενισχύσεων τεχνικώς είναι αδύνατος πλην προσωπικού εφοδιασμένου με ελαφρά όπλα, βοήθεια όμως η οποία δέν μεταβάλλει την κατάστασιν από πλευράς συγκρίσεως δυνάμεων. Αποστολή ενισχύσεων μόνον το ηθικόν των δυνάμεών μας θα εβελτίωνεν.

Ο ΑΣ συνεφώνησεν προς τα ανωτέρω και επεσήμανεν ωσαύτως ότι η μόνη δυνατότης των ημετέρων δυνάμεων είναι υποχωρητική κίνησις με παράλληλον τήρησιν της επαφής. Επιπλέον εδήλωσεν ότι μέχρις εσχάτων άμυνα πιθανόν να εξωθούσε τους Τούρκους εις προχώρησιν και πέραν των αντικειμενικών σκοπών των, συναρτήσκει των υφισταμένων δυνατοτήτων των και του βαναύσου της νοοτροπίας των. Όσον αφορά εις αποστολήν ενισχύσεων επεσήμανεν ότι αύται θα αφιχθούν εις ΚΥ-ΠΡΟΝ πολύ αργά, ουδέν ουσιαστικόν δε θα δυνθούν να προσφέρουν.

Ο ΑΝ εδήλωσεν ότι το Ναυτικόν έχει την δυνατότητα εκτελέσεως επιχειρήσεων εν Κύπρω δια των Υ/Β, ωσαύτως δε μεταφοράς ε νισχύσεων μετά ελαφρού οπλισμού, πλην όμως αμφότεραι αι δυνατότητες αύται ουδέν ουσιαστικόν θα προσφέρουν δια τους προαναφερθέντας λόγους. Ωσαύτως επεσήμανεν ότι άμυνα ημετέρων δυνάμεων ούσα παραβάσις της εκχειρίας και από πλευράς μας, θα δυσχεράνη πιθανώς διεθνή θέσιν μας διπλωματικώς.

Τέλος, ο ΑΑ εδήλωσεν ότι ουδέν διάφορον των ανωτέρω έχει να προτείνει, δεδομένου ότι η σύγκριση δυνάμεων και δυνατοτήτων δέν πα ρέχει ουδεμίαν πιθανότητα ουσιαστικού οφέλους εις περίπτωσιν «εμπλοκής ημετέρων δυνάμεων εν Κύπρω.

Συμπερασματικώς διεπιστώθη, ότι, λαμβανομένων υπ' όψιν των εκατέρωθεν δυνατοτήτων και διατεθεμένων δυνάμεων η μόνη τεχνικώς (στρατιωτικώς) εφικτή ενέργεια ημετέρων εν Κύπρω δυνάμεων είναι υποχωρητική κίνησις μετά τηρήσεως επαφής, επιβραδύνουσα τον ρυθμόν προχωρήσεως των αντιπάλων δυνάμεων.

Άμυνα, έστω και δι' αποστολής ενισχύσεων, θα ωδήγει εις άσκοπον θυσίαν ημετέρων μονάδων, πιθανήν εξώθησιν των Τούρκων εις α νάληψιν ευρυτέρων επιχειρήσεων καταλήψεως ακομή και ολοκληρώου της νήσου και αμφίβολα δια την τιμήν των όπλων αποτελέσματα, δεδομένου ότι εξόντωσις των δυνάμεών μας δέον θεωρείται βεβαία.

Εν κατακλείδι, ενημέρωσα τους Αρχηγούς Ε.Δ., ότι ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως επεθύμει να γνωρίζη εάν και κατά πόσον είναι δυνατή άμυνα των εν Κύπρω ημετέρων δυνάμεων διαρκείας έστω και 48 ωρών. Ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως εθεώρει ότι εάν ουδέν έτερον δέν ηδύνατο να γίνη, μία έστω 48ωρος ισχυρά άμυνα, με διατήρησιν περίπου επί των θέ σεών μας, θα ήτο χρήσιμος δια διαφόρους λόγους και δια την τιμήν των όπλων.

Οι κύριοι ΑΕΔ και ΑΣ απήντησαν ότι άμυνα 48 ωρών δέν ήτο δυ νατή δια λόγους οτινέας επεξηγήθησαν ανωτέρω.

Ο ΑΣ ανέφερεν ότι άμυνα επί αρκετάς ώρας θα ήτο δυνατή εις μερικά ορεινάς θέσεις, πλην όμως ουδεμία άμυνα θα ήτο δυνατή προς άλλας κατεύθυνσεις, όπως π.χ. προς την κατεύθυνσιν της Αμμοχώστου, όπου επί πεδινού εδάφους οι αμυνόμενοι άνευ αεροπορικής καλύψεως θα πρέπει με ελαφρά όπλα να αμυνθούν κατα 100 έως 200 αρμάτων μάχης και ισχυρών δυνάμεων πεζικού.

Ο ΑΣ εδήλωσεν ότι υπό τας συνθήκας ταύτας θα επρόκειτο περί ανθρωποθυσίας άνευ ανταλλάγματος. Οι ΑΕΔ και ΑΣ συνεφώνησαν ότι η μόνη δυνατή λύση εν περιπτώσει μαζικής Τουρκικής επιθέσεως ήτο η υποχωρητική κίνησις με διατήρησιν επαφής.

Προς την άποψιν ταύτην δέν διετυπώθη διαφωνία και η σύσκεψις έληξεν.

Συνετάγη παρ' εμού του Αντιπλοιάρχου Ι.ΦΩΚΑ, κληθέντος και τηρήσαντος λεπτομερή πρακτικά.»

«Συμφωνώ με την διατύπωσιν, που χαρακτηρίζει όμως «μάλλον»

«συνοπτική»

Υπογραφή : Ευαγ. Αβέρωφ

14-8.»

Το πρακτικό της 14 Αυγούστου 1974 (ώρα 5.15' πρωινή) της σύσκεψης μεταξύ Πρωθυπουργού κ. Κ. Καραμανλή, Υπουργού Εθνικής Άμυνας κ. Ευαγ. Αβέρωφ, Υπουργού Προεδρίας κ. Γ. Ράλλη και των αρχηγών των ΕΔ έχει ως εξής:

"Μνημόνιον

Της κρίσεως αυγής 14ης Αυγούστου 1974

Περί τας 5 και 15' π.μ. της 14ης Αυγούστου ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως και εγώ ειδοποιήθημεν τηλεφωνικώς από τον Αρχηγόν Ε.Δ. ό-τι ήρχισε νέα μαζική τουρκική επίθεσις εν Κύπρω.

Έσπευσα πρώτος εις το καλούμενον «Πεντάγωνον», εις το γρα φείον του Α.Ε.Δ., έτυχα μιας συντόμου ενημερώσεως ενώπιον των 4 Αρχηγών

και έκρινα την κατάσταση απελπιστική. Μετ' ολίγον, περί ώρα 6 ην π.μ., αψίχθη ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως συνοδευόμενος από τον Υπουργό κ. Γ. Ράλλη.

Αφού ενημερώθη επί του χάρτου περί της μορφής και της εκτάσεως της τουρκικής επιθέσεως, διέταξεν όπως τα τρία υποβρύχια (άτινα ήδη από της παραμονής είχαν λάβει εντολήν να προχωρούν εν καταδύσει προς Κύπρον) επισπεύσουν με την μεγίστην ταχύτητά των τον πλούν των και να επιδοθούν εις τορπιλισμούς των τουρκικών πλοίων-πολεμικών ή εμπορικών τα οποία συμμετείχαν εις την εισβολήν. Διέταξε επίσης όπως το εις Ηράκλειον Κρήτης σμήνος αερωθουμένων απογειωθεί εντός της πρωΐας προς Κύπρον, και βομβαρδίση τους σημαντικώτερους στόχους που θα αινεύρη, κατά προτίμησιν πλοία.

Οι κύριοι Αρχηγοί εφάνησαν αμήχανοι και διετύπωσαν κατά τρόπον γενικόν αμφιβολίας ως προς την σκοπιμότητα και την δυνατότητα της επιχειρήσεως.

Ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως επέμεινε, διετύπωσε σαφώς αντίθετον γνώμην, ο Υπουργός παρά τω Πρωθυπουργώ διεφώνησε κατηγορηματικώς μαζί μου.

Επέμεινα να διεξαχθή συζήτησις επί του θέματος. Η συζήτησις έλαβε χώραν, εμού ως πλέον ενημέρου επί των πραγματικών δεδομένων, θέτοντος διάφορα ερωτήματα.

Εκ της συζητήσεως προέκυψεν ότι:

1. Το σμήνος θα εγίνετο αντιληπτόν από τους Τούρκους είτε δια των συστημάτων ραντάρ, είτε δια των αναφορών που θα έστέλναν δι' ασυρμάτου τα τουρκικά αεροπλάνα.

Τούτο θα προκαλούσε κινητοποιήσιν πολλαπλασίων τουρκικών μαχητικών αεροπλάνων απογειουμένων από αεροδρόμια των νοτίων ακτών της Μικράς Ασίας.

Ήτο συνεπώς πιθανή η κατάρριψις μέρους των ιδικών μας αεροπλάνων.

Ηρώτησα αν ήτο ενδεχομένη η κατάρριψις όλων των αεροπλάνων μας. Ελέχθη ότι δεν ήτο πιθανή αλλά τούτο εξητάτο από τον αριθμόν των εχθρικών αεροπλάνων που θα αντιμετώπιζαν.

2. Τα αεροσκάφη μας δια να δύνανται να φθάσουν εκεί και να έχουν μικρόν απόθεμα καυσίμων θα έπρεπε να έχουν φορτώσει δύο βόμβας αντί των τεσσάρων.

Συνεπώς τα πλήγματα που θα ηδύναντο να καταφέρουν όσα αεροσκάφη θα έφθαναν επί τόπου, εμειούντο εις το ήμισυ.

3. Ο χρόνος παραμονής των εις τον εναέριον χώρον της Κύπρου θα εποίκυε μεταξύ 5 και 10 λεπτών της ώρας και λόγω ανεπαρκείας καυσίμων και λόγω αντιμετώπισεως εχθρικών μαχητικών αεροσκαφών ως και αντιαεροπορικών πυρών. Ούτω περιοριζέτο και η ευχέρεια επιτυχίας σκοπεύσεως.

4. Μετά την ρίψιν των βομβών των, τ' αεροσκάφη μας έπρεπε ή α) να εγκαταλειφθούν υπό των χειριστών, σωζωμένων δι' αλεξιπτώτων,

β) να προσγειωθούν εις τας βρετανικάς βάσεις της Κύπρου,

γ) να προσγειωθούν εις Λίβανον, όπερ και έχει σχεδιασθή ως ορθότερον. Τούτο εσήμαινε απώλειαν όλων αεροσκαφών δεν θα κατερρίπτοντο, τούτο δε δι' άδελον χρόνο.

5. Δεδομένου ότι η ενέργεια ήτο πιθανόν να οδηγήση άμέσως εις γενικωτέραν Ελληνο-τουρκικήν σύρραξιν, η προστασία από αέρος του ηπειρωτικού και νησιωτικού εδάφους της Χώρας, θα εμειούτο καθ' ό μέτρον θα εχάνοντο τα αεροσκάφη και οι χειριστάι του εις Κρήτην σμήνους.

6. Ετέθη μετά ταύτα το θέμα του εγχειρήματος των υποβρυχίων.

Το εγχείρημα τούτο ενεφανίζετο υπό ολιγώτερον μελανά χρώματα, καθ' όσον επρόκειτο περί των κατωτέρων και πλέον συγχρόνων υποβρυχίων μας, άτινα καταδυόμενα εις μεγάλα βάθη δεν θα εγίνοντο αντιληπτά από αεροσκάφη παρατηρήσεων, πάντως μέχρις ότου πλησιάσουν και λάβουν θέσιν κατά του στόχου των.

Παρατηρήθη όμως ότι:

α) Κατά υπάρχουσας πληροφορίας οι Τούρκοι είχαν δυτικώς της Κύπρου εν καταδύσει, τρία υποβρύχια, τα οποία, εφοδιασμένα με μηχανήματα ηχοηλεκτρικά, εφ' όσον ήσαν εν ακινησία, ηδύναντο ν' αντιληφθούν τα προσεγγίζοντα υποβρύχια.

β) Τα πλείστα των πλοίων του τουρκικού στόλου είχαν εφοδιασθή με εντελώς σύγχρονα μηχανήματα ανθυποβρυχιακής επιθέσεως.

Εις το σημείον τούτο εξήτησα να συζητήσωμεν μόνοι με τον Πρόεδρον της Κυβ/σεως οι δύο Υπουργοί.

Εμείναμεν μόνοι και ετόνισα επιμόνως ότι τα δύο εγχειρήματα.

Α. Ουδόλως θα βοηθούσαν την άμυναν εν Κύπρω.

Β. Ότι ούτε την τιμήν των όπλων θα έσωζαν εφ' όσον το πιθα νώτερον ήτο ότι παρά το πιθανώτερον φρόνημα και ικανότητα των πληρωμάτων μας, θα προσφέραμεν μίαν ευκαιρίαν δωρεάν θριαμβολογίας εις τους Τούρκους.

Γ. Ότι δεν εδικαιούμεθα υπ' ατάς τα συθήκη να θυσιάσωμε μαχη-

τάς και να στερήσωμε την Χώραν ενός μέρους των μέσων άμύνης της.

Δυσφορών ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως συνεφώνησεν και διετύπωσεν αυστηράς επικρίσεις διότι όλα αυτά τα ανυπέρβλητα εμπόδια, τα ο ποία «ημείς οι πολιτικοί έχομεν άλλοτε λάβει υπ' όψιν, δεν τα είχαν προσφάτως λάβει υπ' όψιν στρατιωτικοί οίτινες τα εγνώριζον καλύτερα από ημάς.

Σύμφωνος έμεινε και ο Υπουργός παρά τω Πρωθυπουργώ.

Εκλήθησαν μετά ταύτα και πάλιν οι 4 Αρχηγοί. Ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως τους εδήλωσεν ότι κατόπιν όλων είχαν αναπτυχθεί «εγκαταλείπει τα δύο εγχειρήματα. Διέταξεν όμως όπως ετοιμάσουν το ταχύτερον δυνατόν μίαν πλήρη μεραρχίαν, εφοδιασμένην και με άρματα μάχης, όπως την μεταφέρουν εις Ρόδον και Ανατολικήν Κρήτην, ή όπου έκριναν σκοπιμώτερον, ώστε να είναι έτοιμη προς ταχεία μεταφοράν εις Κύπρον. Ηρώτησε πόσας κατ' ελάχιστον ημέρας εχρειάζοντο δι' αυτήν την ετοιμασίαν.

Οι κύριοι Αρχηγοί εδήλωσαν ότι θα χρειασθούν τουλάχιστον 6-7 ημέραι (ως περισσότεραι, διότι η Μεραρχία θα εσχηματίζετο από διάφορα τμήματα, (και από την 'Ηπειρον ακμή), η δε συγκέντρωσις των τμημάτων πλησίον λιμένων, η επιβίβασις και η μεταφορά των, απήτει χρόνον.

Δεδομένης όμως της καταβύθσεως των τουρκικών αντιτορπιλικών υπό της τουρκικής αεροπορίας, εθεώρουν βέβαιον ότι μία τόσο μεγάλη νηοπομπή, μη δυναμένη να περάση απαρατήρητος, θα εκινδύνευε να μη φθάση εις Κύπρον.

Ο Πρόεδρος εδήλωσεν ότι θα εξήταζεν ο ίδιος το πρόβλημα της ασφαλείας της νηοπομπής, και διέταξε όπως οι κύριοι Αρχηγοί επισπεύσουν την ετοιμασίαν και την μεταφοράν της μεραρχίας, ήτις άλλωστε και άν τυχόν δεν μετεφέρετο εις Κύπρον θα παρέμενε εκεί ως εφεδρεία δια την ασφάλειαν των νήσων.

Την επομένην, εις άλλην σύσκεψιν, το θέμα συνεζητήθη και με τον Αντιπρόεδρο της Κυβ/σεως και Υπουργόν Εξωτερικών κ. Μαύρον. Συνεφωνήθη όπως ζητηθή από τους Βρεττανούς η εξασφάλισις της νηοπομπής. Συνεφωνήθη όπως λεχθή, εις τον Βρεττανόν Πρόεδρον, ότι αφού η Αγγλία ως εγγυήτρια δύναμις, και παρά τας επί τόπου βάσεις της, δεν ηδύνατο να αποκαταστήση την συνταγματικήν τάξιν, η Ελλάς, ετέρα εγγυήτρια δύναμις, επικαλούμένη το ίδιον δικαίωμα που επικαλείται η Τουρκία δια να καταλάβη την νήσον, εξήτη από την Μεγ. Βρετανίαν να της εξασφαλίση την μεταφοράν και αποβίβασιν πλήρους μεραρχίας προς προστασίαν των Ελληνοκυπρίων και της Συνταγματικής τάξεως.

Ο κ. Αντίδρος της Κυβ/σεως προέβη άνευ αργοπορίας εις το σχετικόν διάβημα. Την 17ην Αυγούστου ο Βρεττανός Πρεσβευτής εκόμισε έγγραφον επιστολήν του 'Αγγλου Πρωθυπουργού προς τον Πρόεδρον της Ελληνικής Κυβερνήσεως.

Ενώ η επιστολή ήτο ιδιαίτέρως θερμή ως προς την προσωπικότητα του 'Ελληνος Προέδρου και ως προς το περιεχόμενον του τηλεοπτικού διαγγέλματός του της 15ης Αυγούστου '74 ήτο σαφώς αρνητική ως προς την κάλυψιν της προαναφερθείσης νηοπομπής. Η αποστολή της εξ άλλου εχαρακτηρίζετο ως μέγα σφάλμα. (Σημειώνω εντός παρενθέσεως ότι: Από συνομιλίαν την οποίαν είχα με τον Βρεττανόν Πρόεδρον, οποίος με επεσκέφθη τη αιτήσιν του «επείγοντως» προέκυψε ότι η αρνητική απάντησις είχε δοθεί κατόπιν προηγουμένης συννενοήσεως με την Αμερικανικήν Κυβέρνησιν. Ο σκοπός της επισκέψεώς του, όστις εδηλώθη ότι είναι μία απλή γενική αλληλοενημέρωσις, ήτο ασφαλώς και αποκλειστικώς η διερεύνηση των προθέσεών μας ως προς την δια Κύπρον Μεραρχίαν, την μεταφοράν της οποίας είχαν πληροφορηθεί ιδίως λόγω της επιτάξεως εμπορικών πλοίων και αρκετών μεγάλων οχηματαγωγών.

Σημειωτέον ότι η μεταφορά ολοκλήρου της μεραρχίας και του πολεμικού της υλικού είχε ολοκληρωθεί την εσπέραν της Δευτέρας 19ης Αυγούστου.

Είχα απαντήσει εις τον Πρόεδρον ότι η προώθησις της μεραρχίας εις Κύπρον δεν είχε ματαιωθεί και θα εξηράτο από την εξέλιξιν των γεγονότων. Ετόνισα, επιμόνως ο κ. Πρόεδρος τους κινδύνους της μεταφοράς, και είχα αορίστως αλλά θετικά δηλώσει ότι περί αυτής θα μεριμνούσαμε κατ' άλλους τρόπους που ανέφερα. Εφαίνετο ανήσυχος, δεν γνωρίζω τί υπέθεσε ως προς τους τρόπους και θέλησε να διερευνήση τι θα εγένετο αν η Μεραρχία υφίστατο εν Κύπρω επίθεσιν από τας εκεί πολύ υπερτέρας δυνάμεις, αι οποίαι διέθεταν και αεροπορικήν κάλυψιν. Απήντησα ότι θα πολεμούσε ηρωικά και θα εφονεύετο επί τόπου και ο τελευταίος άνδρας της δια ν' αντιληφθή ο κόσμος ολόκληρος και ιδίως η Δύσις το μέγεθος της αδικού τραγωδίας.

Επανερχομαι ήδη εις όσα συνέβησαν μετά το μήνυμα Ουίλσον. Αργά την εσπέραν της 17ης με εκάλεσε ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως και εμείναμε μόνοι. Η σκέψις του ήτο ότι παρά την θερμήν υποστήριξιν της Διεθνούς Κοινής Γνώμης, τα ποικίλα δεδομένα του προβλήματος (γεωγραφικά, άφρον εγχείρημα κατά Μακαρίου, απροθυμία των Μεγάλων να παρέμβουν δυναμικά κατά της Τουρκίας κ.α.) καθίστων τον χειρισμόν του Κυπριακού πολύ δύσκολον και εξέθεταν την χώραν. Δηρωτάτο μή-

πως υπό τας συνθήκας αυτές έπρεπε να στείλωμε την Μεραρχία άνευ συνοδείας. Δια την ασφάλειάν της θα επιβαίναμε των πλοίων, εκείνος και εγώ, και μόλις η νηοπομπή απέπλεε θα ανακοινώναμε τούτο διεθνώς, πράγμα που θα ημπούσε τους Τούρκους να τον βομβαρδίσουν. Με ηρώτησε ο Πρόεδρος αν δέχωμαι και του απήντησα αδιατάκτως και.

Μου εξήγησε να σκεφθώ το θέμα και να του ειπώ την γνώμη μου όταν θα έχει ολοκληρωθεί η μεταφορά της Μεραρχίας εις Κρήτην.

Συνεζητήσαμε και πάλιν το θέμα, αργά την εσπέραν της 19ης. Ουδείς έτερος ήτο παρών.

Αι παρατηρήσεις μου ήσαν αι εξής:

Α. Η ασφάλεια της νηοπομπής θα ήτο κατά την γνώμην μου πλήρης.

Β. Η διεθνής απήχησις θα ήτο ευμενεστάτη.

Γ. Ημείς όμως οι δύο - και ιδίως εκείνος - θα έπρεπε να ε πιστρέψωμε ενώ η μεραρχία θα έμενε. Αεροπορική κάλυψις της θα ήτο αδύνατος, ο δε ανεφοδιασμός της θα εξηρτάτο από την καλήν διάθεσιν της τουρκικής αεροπορίας.

Δ. Υπό τας συνθήκας αυτές αν αι σαφώς υπέρτεροι εν Κύπρω Τουρκαίκες δυνάμεις επιτίθεντο κατά της Μεραρχίας, θα έπρεπε να θεωρηταί βέβαιον, ότι μετά μίαν ηρωϊκήν αντίστασιν αρκετών ημερών θα την συνέτριβαν. Η ήττα όμως και συντριβή μιας οργανωμένης Ελληνικής Μεραρχίας θα είχαν εντελώς άλλην σημασίαν από την υποχώρησιν της Κυπριακής Εθνοφρουράς.

Ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως μου είπεν ότι ακριβώς την ιδίαν ανάλυσιν είχε κάμει και ο ίδιος. Παρά ταύτα, είπε, δεν έπρεπε να αποκλεισθή το ενδεχόμενον και δι' αυτό η Μεραρχία έπρεπε να παραμείνη εν Κρήτη, τόσον μάλλον καθ' όσον ήτο έτσι αρκετά καλά τοποθετημένη δια να ενισχύση την άμυναν των νήσων του νοτίου και μέσου Αιγαίου.

Στο τέλος υπάρχει ιδιόγραφη σημείωσις του κ. Ε. Αβέρωφ, που επί λέξει έχει ως εξής:

«Το ανωτέρω μνημόνιον έγραψε ο υπογράφων και εδακτυλογραφήθη από συγγενή του της απολύτου προσωπικής εμπιστοσύνης.

Υπογραφή: Ε.Αβέρωφ - Τσιότσας»

2.4. Πρέπει πιστεύουμε να επισημανθεί η σπουδαιότητα των «ντοκουμέντων» αυτών που παραθέτουμε πίο πάνω, γιατί απεικονίζουν τις απόψεις που εξέθεσαν τα φυσικά εκείνα πρόσωπα που αναμφισβήτητα (λόγω θέσεων και αρμοδιοτήτων) θα εξέδιδαν τις απαραίτητες διαταγές για συγκεκριμένες ενέργειες στο στρατιωτικό τομέα προς αντιμετώπιση της κυπριακής κρίσεως.

Οι θέσεις που ανέπτυξαν όσο συμμετείχαν στις συσκέψεις αυτές αποκτούν ιδιαίτερη βαρύτητα εάν λάβουμε υπόψη μας, ότι μετά την αποτυχία για αποτέλεσμα των χειρισμών στο διπλωματικό τομέα (κυρίως λόγω της στάσης των ΗΠΑ, Αγγλίας, ΝΑΤΟ), οι μόνοι απομείνοντες χειρισμοί για την Ελληνική Κυβέρνηση περιορίζονται, στο στρατιωτικό και μόνο τομέα.

3. Από τη μελέτη του περιεχομένου των πρακτικών αυτών (η Επιτροπή μας δεν είναι σε θέση να βεβαιώσει εάν υπάρχουν και άλλα πρακτικά ή έγγραφα που διατυπώνουν διαφορετικές απόψεις) προκύπτουν τα εξής:

3.1. Απόψεις της ηγεσίας των Ε.Δ.

Και οι 4 αρχηγοί (Μπονάνος - Γαλατσάνος - Αραπάκης - Παπανικολάου) υπερθεματίζουν στη διατύπωση της άποψης ότι η όποια αποστολή ουσιαστικής (αριθμητικά ικανής) στρατιωτικής βοήθειας στην Κύπρο είναι ανέφικτη και πέραν τούτου «χαμένη υπόθεση» και στην ουσία δεν θα μπορούσε να επηρεάσει την ήδη διαμορφωθείσα κατάσταση στο νησί (Βλέπε πρακτικά 13-8-74). Η διαφοροποίησή τους συνίσταται στα εξής σημεία (Βλέπε άνω πρακτικό):

Ο ΑΕΔ (Μπονάνος). Αδύνατος η άμυνα με τις δυνάμεις που διαθέτει ο στρατηγός Καραγιάννης στην Κύπρο. Τεχνικός αδύνατος η αποστολή βοήθειας. Δυνατή η αποστολή ενισχύσεως στρατιωτών εφοδιασμένων με ελαφρά όπλα. Η βοήθεια όμως αυτή δεν είναι δυνατόν να επηρεάσει την κατάσταση.

Ο Α.Σ (Γαλατσάνος) Συμφωνεί. Προτείνει όμως και συγκεκριμένο σχέδιο ενέργειας των δυνάμεων που υπάρχουν στην Κύπρο. Λέγει «επί λέξει»: «Η μόνη δυνατότης των ημετέρων δυνάμεων είναι η υποχωρητική κίνησις με παράλληλον τήρησιν της επαφής». Η θέση του Γαλατσάνου παρτίθεται όπως ακριβώς διατυπώθηκε, γιατί από την εξέλιξη των γεγονότων, ήταν εκείνη που εφαρμόστηκε τελικά σε όλη τη διάρκεια των επιχειρήσεων στην Κύπρο. Είναι όμως χαρακτηριστικό ότι προχωρεί και σε περαιτέρω εκτίμησις και δηλώνει «μέχρις εσχάτων άμυνα πιθανόν να εξωθούσε τους Τούρκους να προχωρήσουν και πέραν των αντικειμενικών σκοπών των» !!!

Ο Α.Ν. (Αραπάκης) δηλώνει: «Το Ναυτικόν έχει τη δυνατότητα εκτελέσεως επιχειρήσεων εν Κύπρω δια των Υ/Β, ωσαύτως δε μεταφορά ενισχύσεων μετά ελαφρού οπλισμού». Συνεχίζει όμως και εκφράζει την άποψη ότι και η βοήθεια αυτή κανένα ουσιαστικό αποτέλεσμα δεν θα έχει.

Το περιεργό όμως στην τοποθέτησις του Αραπάκη (όπως ακριβώς είναι γραμμένο το πιο πάνω πρακτικό) είναι η επόμενη παράγραφος που

έχει ως εξής:

«Ωσαύτως επεσήμανε ότι ΑΜΥΝΑ ημετέρων δυνάμεων ούσα παραβίαση της εκχευρίας και από πλευράς μας θα δυσχεράνει πιθανώς διεθνή θέση μας διπλωματικώς» !!!

Εάν η λέξη ΑΜΥΝΑ είναι ακριβώς αυτή που χρησιμοποίησε ο Αραπάκης, τότε είναι πολύ περιέργη από κάθε άποψη η θέση του ότι η άμυνα που προϋποθέτει επίθεση των Τούρκων, αποτελεί κατά οποιονδήποτε τρόπο παραβίαση της εκχευρίας. Εάν η λέξη άμυνα είναι λάθος, στη γραπτή διατύπωση και αντί αυτής χρησιμοποίησε τη λέξη «βοήθεια», «ενίσχυσις» ή παρόμοια έκφραση, τότε και πάλι είναι περιέργη η θέση του αυτή. Γιατί η αποστολή δυνάμεων δεν σημαίνει κατ' ανάγκην παραβίαση της εκχευρίας και μάλιστα όταν οι Τούρκοι έχουν αποβιβάσει στο νησί 40.000 στρατό και 150-200 άρματα. Επιμένουμε στο σημείο αυτό γιατί ο Αραπάκης είναι ο ΜΟΝΟΣ στρατιωτικός που εκφέρει πολιτική κρίση (διπλωματικές δυσχερείς χειρισμών).

Και νομίζουμε ότι εάν συνδυασθεί με το γεγονός ότι στην κρίσιμη φάση των διαπραγματεύσεων για την εκχευρία, κατά περιεργό τρόπο οι Αμερικανοί τον Αραπάκη βρήκαν μόνο από όλη την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της χούντας και διαπραγματεύθηκαν και συμφώνησαν τους όρους της κατάπαυσις του πυρός, δημιουργεί ερωτήματα για τη στάση του. Κατά την εκτίμησή μας ο ρόλος του Αραπάκη γενικότερα στην Κυπριακή τραγωδία δεν έχει διευκρινισθεί πλήρως από τα στοιχεία που έχουμε στους φακέλους της Επιτροπής.

Ο Α.Α (Παπανικολάου) Συμφωνεί με τους άλλους αρχηγούς περί της πλήρους αδυναμίας παροχής βοήθειας, αλλά και της αδυναμίας επηρεασμού της κατάστασης και σε περίπτωση αποστολής βοήθειας.

3.1. - Οι ίδιοι όμως αρχηγοί των Ε.Δ. στη σύσκεψη υπό τον κ. Κ. Καραμανλή στις 3 Αυγούστου 1974 (βλ. Πρακτικό 3-8-74 παρ. 4 & 5) σε ερώτησις του Πρωθυπουργού: Γιατί δεν έστειλαν βοήθεια κατά την εισβολή (ΑΤΤΙΛΑ Ι) ή και την πρώτη ημέρα, όταν η άμυνα πήγαινε καλά, απάντησαν ότι:

Παρ. 5 πρακτικού «Είχε από μακρού προγραμματιστεί και σχεδιαστεί η αποστολή βοήθειας, ήτις ήτο και έτοιμος. Εν όψει των κινδύνων που θα διέτρεχαν οι ενισχύσεις κατά την μεταφοράν των ...κ.λ.π.»

3.2. Το σημείο όμως αυτό του πρακτικού αποδεικνύει την παραπλάνηση, αλλά και το ψεύδος της τότε ηγεσίας των Ε.Δ. (που ενεργούσε σαν θεομοθετημένος σύμβουλος της Κυβερνήσεως) και του αποπροσανατολισμού της πολιτικής ηγεσίας.

Διότι: Ενώ στις 3 Αυγούστου ισχυρίζονται ότι ήταν σχεδιασμένη η αποστολή ενισχύσεων και «ήτο έτοιμος» (ασφαλώς η δύναμη των στρατευμάτων που θα αποστέλλονταν), στις 14 Αυγούστου 1974 (μετά την έναρξη των εχθροπραξιών του ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ) κατά την σύσκεψη στο Υπουργείο Άμυνας με συμμετοχή Καραμανλή - Αβέρωφ - Ράλλη, μετά την εντολή Καραμανλή για τη συγκρότησις μεραρχίας στην Κρήτη για αποστολή στην Κύπρο, οι ίδιοι αρχηγοί εξέητησαν 6-7 ημέρες (ως και περισσότερο) για να σχηματισθεί η μεραρχία, διότι η μεραρχία θα ε σχηματιζέτο από διάφορα τμήματα από όλη τη χώρα και από την Ήπειρο ακόμη!!!, όπως έλεγαν. (Βλέπε Μνημόνιο 14 Αυγούστου 1974 σελ. 3 παρ. 4).

Η διαβεβαίωση επομένως στις 3 Αυγούστου των αρχηγών περί «ετοιμού» και μάλιστα από πριν στρατιωτικής δύναμης για βοήθεια στην Κύπρο ήταν «ασύστολο ψεύδος». Αλλωστε από κανένα στοιχείο του φακέλου ή από καταθέσεις δεν προκύπτει ότι είχε εκπονηθεί συγκεκριμένο στρατιωτικό σχέδιο ενίσχυσης της Κύπρου (Το σχέδιο «Κ» δεν εφαρμόστηκε ποτέ).

4. - Χειρισμοί και αποφάσεις της πολιτικής ηγεσίας για αποστολή βοήθειας στην Κύπρο.

4.1. - Στο κρίσιμο χρονικό διάστημα από τις 24/7/74 (μεταπολίτευση) μέχρι την εισβολή του ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ (14/8/74), δύο βασικά πολιτικοί χειρίσθηκαν το θέμα της αποστολής στρατιωτικής βοήθειας στην Κύπρο:

α) Ο Πρωθυπουργός κ. Κ. Καραμανλής

β) Ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας κ. Ευάγγελος Αβέρωφ.

Ο κ. Γεώργιος Μαύρος (Υπουργός Εξωτερικών) είχε αποδεχθεί την άποψη (Βλέπε επιστολή του) περί του ανέφικτου της αποστολής βοήθειας (όπως τον διαβεβαίωναν οι στρατιωτικοί και ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας). Για το λόγο αυτό αναφέρει στην επιστολή του προς την Επιτροπή μας, ότι ακριβώς επειδή δεν υπήρχε η δυνατότητα στρατιωτικής βοήθειας, όλη η προσπάθεια έγινε στο διπλωματικό επίπεδο.

Οι χειρισμοί του Γ. Μαύρου έγιναν με τις οδηγίες και τη σύμφωνη γνώμη του Πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή.

Ο κ. Γεώργιος Ράλλης, είχε συμμετοχή και δυνατότητα επηρεασμού για διαμόρφωση αποφάσεων ΜΟΝΟ στη σύσκεψη της 14 Αυγούστου 1974 (ημέρα έναρξης του ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ). Στη σύσκεψη αυτή ο κ. Γ. Ράλλης διεφώνησε πλήρως με τις απόψεις Αβέρωφ και αποδέχθηκε τις προτάσεις Καραμανλή.

Και όταν ο κ. Καραμανλής πείσθηκε από τα επιχειρήματα του κ. Αβέρωφ, συμφώνησε και αυτός (βλ. το πιο πάνω από 14/8 μνημόνιο).

4.2. - Κρίνεται σκόπιμο να διευκρινισθεί προς αποφυγή σύγχυσης ότι τα καταχωρούμενα εδώ αυτούσια τρία (3) έγγραφα «ντοκουμέντα» έχουν τις εξής ιδιαιτερότητες:

α) Το «Συνοπτικό Πρακτικό» της 3ης Αυγούστου 1974 έχει συνταγεί (όπως αναφέρει ιδιόγραφα στο τέλος του κειμένου) ΑΥΘΗΜΕΡΟΝ από τον κ. Αβέρωφ που το υπογράφει.

β) Το «Συνοπτικό Πρακτικό» Συσκέψεως ΥΕΘΑ και Αρχηγών ΕΔ της 13ης Αυγούστου, έχει συνταγεί από τον Αντιπλοίαρχο Ι. Φωκά, το οποίο και υπογράφει (χωρίς ημερομηνία). Πλην όμως από την ιδιόχειρη σημείωση του κ. Αβέρωφ στο τέλος που φέρει την υπογραφή του και ημερομηνία 14/8 προκύπτει ασφαλώς ότι αυτό έχει συνταγεί στις 13/8 ή 14/8 γ) Το «Μνημόνιον της κρίσεως αυγής 14 Αυγούστου 1974», παρουσιάζει τα εξής προβλήματα:

- Ενώ στο τέλος υπάρχει ιδιόχειρη σημείωση και υπογραφή του κ. Αβέρωφ ότι συνετάγη από τον ίδιο και δακτυλογραφήθηκε «από συγγενή του της απολύτου προσωπικής εμπιστοσύνης», δεν φέρει ημερομηνία σύνταξης

- Δεν περιλαμβάνει μόνο περιστατικά της 14ης /8/1974 (κρίσιμης ημέρας - ΑΤΤΙΛΑ II), αλλά και μεταγενέστερα. (Αναφέρεται σε συνάντησή του με τον κ. Κ. Καραμανλή την εσπέραν της 19ης Αυγούστου).

- Δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί η ημερομηνία σύνταξης του εγγράφου που είναι όμως ΒΑΣΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΟΥΣΙΑΣ διότι παρουσιάζει οσιώδη αντίφαση με το συνοπτικό πρακτικό της 3/8.

4.3. - ΟΥΣΙΩΔΗΣ ΑΝΤΙΦΑΣΗ μεταξύ του «Συν. οπτικού Πρακτικού της 3ης Αυγούστου 1974» και του «Μνημονίου της Κρίσεως αυγής 14 Αυγούστου 1974».

α) Στο Πρακτικό της 3ης Αυγούστου 1974 (σελίδα 3, τελευταία παράγραφος) αναφέρεται επί λέξει: «...ο Πρόεδρος, επιφυλασσόμενος να αποφασίσει επί αυτού, διέταξε όπως ετοιμασθεί το ταχύτερον μία ισχυρά Μεραρχία, ώστε εάν αποφασισθεί η αποστολή της να είναι έτοιμη προς απόπλου. Οι Αρχηγοί Ε.Δ. και Στρατού εδήλωσαν ότι χρειάζονται 6-10 η μέρες για την προετοιμασία της...»

β) Στο Μνημόνιο της κρίσεως αυγής 14 Αυγούστου 1974 (σελ. 3) αναγράφεται επί λέξει:

«Εκλήθησαν μετά ταύτα και πάλιν οι 4 αρχηγοί. Ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως τους εδήλωσε...» Διέταξε όμως όπως ετοιμάσουν το ταχύτερον δυνατόν μίαν πλήρη Μεραρχίαν, εφοδιασμένην και με άρματα μάχης, όπως την μεταφέρουν εις Ρόδον και Ανατολικήν Κρήτην...»

Οι κύριοι Αρχηγοί εδήλωσαν ότι θα χρειαστούν τουλάχιστον 6-7 ημέρας... Ο Πρόεδρος εδήλωσε ότι θα εξήταζε ο ίδιος το πρόβλημα της ασφαλείας... και διέταξε όπως οι κύριοι Αρχηγοί επισπεύσουν την ετοιμασίαν και μεταφέρουν την Μεραρχία...»

γ) Στην επιστολή του ο κ. Κ. Καραμανλής (σελ. 11) αναφέρεται στην εντολή για το σχηματισμό Μεραρχίας που έδωσε κατά τη σύσκεψη όμως της 14ης Αυγούστου 1974 και όχι στην εντολή της 3ης Αυγούστου, την οποία αποσιωπά παρά το γεγονός ότι επισυνάπτει αντίγραφο του συνοπτικού πρακτικού της 3/8.

5.- ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Αναμφισβήτητα υπάρχει σοβαρό θέμα για την αξιοπιστία των εγγράφων (εάν αποτυπώνουν πράγματι τα γεγονότα ακριβώς όπως έγιναν). Διότι:

5.1. - Είναι βεβαιωμένο ότι ο κ. Κ. Καραμανλής έδωσε διαταγή στις 3 Αυγούστου για την ΕΤΟΙΜΑΣΙΑ το ταχύτερο μιας ισχυράς Μεραρχίας.

Τούτο δεν προκύπτει μόνο από το έγγραφο πρακτικό της 3ης Αυγούστου, αλλά και συγκεκριμένων ενεργειών που ακολούθησαν (αμέσως κατωτέρω). Και επομένως λανθασμένα ο κ. Κ. Καραμανλής επανέρχεται στις 14 Αυγούστου και επαναλαμβάνει την αυτή εντολή. Δεν προκύπτει από το Μνημόνιο ή άλλο έγγραφο ότι ο κ. Καραμανλής ζήτησε ενημέρωση για την μη εκτέλεση της εντολής του της 3ης Αυγούστου. Υπάρχει κενό (ερωτηματικό) στην Επιτροπή γιατί δεν επανήλθε στη σημαντική αυτή διαταγή του, όπως και γιατί δεν την αναφέρει στην προς την Επιτροπή επιστολή του.

5.2. - Απόδειξη του πιο πάνω ισχυρισμού είναι, ότι το ΑΕΔ εξέδωσε την Φ 212/121 Δ/γ/ του ΤΗΝ ΙΔΙΑ ΗΜΕΡΑ (3-8-74). (Βλέπε πρακτικά Επιτροπής μας της 5-11-87, Κατάθεση Α/ΓΕΕΘΑ κ. Κουρή σελ. 56 και επόμενα, όπου περιλαμβάνεται ΟΛΟΚΛΗΡΟ το πρακτικό της υπό τον Α' Υπαρχηγό ΓΕΣ Αντ/γο Επιτήδευσης συσταθείσης επιτροπής σε εκτέλεση της εντολής του Πρωθυπουργού).

5.3. - Στο εύλογο ερώτημά μας: Γιατί δεν ανέφεραν στο Υπουργείο Άμυνας το γεγονός αυτό κατά τη σύσκεψη της 14 Αυγούστου στον Πρωθυπουργό, την απάντηση δίνει το ίδιο το κείμενο του πρακτικού της Επιτροπής που ενσωματώθηκε στα πρακτικά. Λόγω της σπουδαιότητας παρατίθεται επί λέξει:

ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ

«Εν Αθήναις τη 6η Αυγούστου 1974, η συγκροτηθείσα κατόπιν της υπ' αριθμ. Φ. 212/121/3 Αυγ. 74 Δ/γής ΑΕΔ/3ης ΜΕΟ/ΣΕ Επιτροπή Συνελεύσεως, ομοίως βάσει της αυτής δ/γής, προέβη εις την μελέτην της δυνατότητος οργανώσεως Μεραρχίας Ειδικής Συνθέσεως προς αποστολήν εκτός Χώρας, εξ ης προέκυψαν τα κάτωθι...»

5.4. - Είναι προφανής ο λόγος απόκρουσης της πραγματικότητας από τον Πρωθυπουργό στη σύσκεψη της 14-8-74. Και τούτο διότι:

- Ο μεν Καραμανλής ΣΑΦΩΣ διέταξε στις 3-8-74 τη ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ Μεραρχίας.

- Το ΑΕΔ όμως (μόνο του ;;) μετέτρεψε τη διαταγή και συγκρότησε επιτροπή η οποία «ΠΡΟΕΒΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΟΣ» οργανώσεως Μεραρχίας Ειδικής Συνθέσεως προς αποστολήν εκτός Χώρας» όπως ακριβώς αναφέρει το πρακτικό.

- Έτσι μετέβαλε την εντολή από ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ, σε «ΜΕΛΕΤΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ»!!!!

Δηλαδή παρέπεμψε το θέμα στις «Ελληνικές Καλένδες» και αλλοίωσε βάνουσα την Πρωθυπουργική εντολή.

ΕΡΩΤΗΜΑ. Ποιός πήρε αυτή την απόφαση; Ποιός παραπλάνησε τον Πρωθυπουργό; Ποιές δυνάμεις τον εκάλυψαν ή του επέβαλαν τη μεταβολή της εντολής; Από τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας δεν μπορούμε να δώσουμε συγκεκριμένη απάντηση.

6. Χειρισμοί και αποφάσεις του Πρωθυπουργού κ. Κ. Καραμανλή στην κρίσιμη περίοδο

Όπως προκύπτει από την επιστολή του κ. Κ. Καραμανλή και τα αναφερόμενα σ' αυτήν που δεν αμφισβητούνται και επιβεβαιώνονται επί πλέον από τα προσκομιζόμενα έγγραφα, αλλά και από τις μαρτυρικές καταθέσεις ο Πρωθυπουργός προέβη στις ακόλουθες ενέργειες και χειρισμούς:

6.1. - Στο διπλωματικό τομέα με την αξιολόγηση των συγκεκριμένων (όπως τα θεωρεί ο ίδιος στην 6η σελίδα της επιστολής του) τεσσάρων (4) «δεσμευτικών τετελεσμένων γεγονότων» προέβη στους διπλωματικούς χειρισμούς που λεπτομερώς αναφέρει στην επιστολή του.

Η Επιτροπή μας δεν έχει άλλα στοιχεία από τα οποία να προκύπτουν άλλες εισηγήσεις ή απόψεις αρμοδίων ή και ειδικών περί τα θέματα αυτά που να τέθηκαν υπόψη της Κυβέρνησης τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

6.2. - Στο στρατιωτικό τομέα

Ενήργησε όπως λεπτομερώς αναφέρει στην επιστολή και στα προσκομιζόμενα τρία (3) έγγραφα (Πρακτικά - Μνημόνιο).

- Σημειώνεται εδώ ότι όπως προκύπτει από τα έγγραφα των συσκέψεων, αλλά και την επιστολή του, υποχώρησε από την αρχική του θέση για άμεση αποστολή στρατιωτικής βοήθειας στην Κύπρο και την άμεση πολεμική δράση της αεροπορίας και του ναυτικού που έδωσε το πρωί της 14ης Αυγούστου (βλέπε Μνημόνιο).

Όπως προκύπτει στην αλλαγή της απόφασής του αυτής (την οποία υποστήριξε και ο κ. Γ. Ράλλης που μετείχε στη σύσκεψη) συνετέλεσαν:

- Η θέση που υποστήριξε ο Υπουργός Άμυνας κ. Αβέρωφ

- Οι εισηγήσεις που έκαναν και η αντίθεση που διατύπωσαν οι Αρχηγοί των Ε.Δ.

7. Εισηγήσεις-Ενέργειες και αποφάσεις του Υπουργού Άμυνας κ. Ε. Αβέρωφ.

Ο κ. Ευάγγ. Αβέρωφ ως Υπουργός Άμυνας από τη θέση που κατείχε τη συγκεκριμένη περίοδο ασφαλώς με τις απόψεις και τις θέσεις που υποστήριξε ΕΠΗΡΕΑΣΕ σημαντικά την πορεία των γεγονότων και τις αποφάσεις που πάρθηκαν και υλοποιήθηκαν.

Όπως σαφώς προκύπτει τόσο από έγγραφα στοιχεία (ανωτέρω 3 πρακτικά και μνημόνιο) αλλά και την κατάθεση του ίδιου ενώπιον της Επιτροπής μας: Ο κ. Αβέρωφ έχει διαμορφωμένη σαφή και συνολική άποψη του Κυπριακού προβλήματος.

Τούτο, όπως ο ίδιος δηλώνει, οφείλεται στη μακρόχρονη πολιτική του πείρα και κυρίως στη θητεία του ως υπουργού των Εξωτερικών κατά την οποία χειρίστηκε σε κρίσιμες περιόδους το Κυπριακό θέμα.

Οι συγκεκριμένες απόψεις του έχουν καταχωρηθεί κατά καιρούς σε διάφορα κείμενα, εκτός βέβαια της διαδικασίας της Επιτροπής μας.

Ειδικότερα οι απόψεις - θέσεις του στη διαδικασία που ακολουθείται στην Επιτροπή μας και προκύπτουν από τα έγγραφα και την κατάθεσή του έχουν ως εξής:

7.1. - Από τα παρατιθέμενα έγγραφα (Συνοπτικό πρακτικό της 3ης Αυγούστου - Μνημόνιο 14ης Ιουλίου) προκύπτουν τα εξής:

α) Απέτρεψε την εφαρμογή του σχεδίου δράσης που πρότεινε ο κ. Κ. Καραμανλής (μετέπεισε τον Πρωθυπουργό, ο οποίος δέχθηκε τις απόψεις του). Έτσι, - Δεν ανέλαβαν άμεση δράση το Ναυτικό και η Αεροπορία την αυγή της 14ης Αυγούστου (ΑΤΤΙΛΑ II).

β) Απέτρεψε την αποστολή της Μεραρχίας που πρότεινε ο κ. Κ. Καραμανλής.

γ) Αποδέχθηκε την τακτική που ακολουθήθηκε από το ΓΕΕΦ στην αντι-

μετώπιση της προέλασης των Τουρκικών στρατευμάτων του ΑΤΤΙΛΑ II (υποχωρητική κίνηση με διατήρηση επαφής προς αποφυγή εγκλωβισμένων δυνάμεων). Την τακτική αυτή είχαν προτείνει ο Μπονάνος και ο Γαλατσάνος στις συσκέψεις στο ΥΕΘΑ και εφάρμοσε ο Καραγιάννης στην Κύπρο.

7.2.- Τις θέσεις του αυτές ο κ. Αβέρωφ υποστήριξε και ενώπιον της Επιτροπής μας, κατά την κατάθεσή του (Βλ. ειδικότερα σελ.133 και επόμενες) ως εξής :

Σε συγκεκριμένη ειδικά ερώτηση μέλους της Επιτροπής ο κ. Αβέρωφ (σελ.183 πρακτικών) λέγει επί λέξει:

«ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε συνάδελφε, πήρα τη γνώμη των 4 αρχηγών, η οποία ήταν ανεπιφύλακτη, αλλά δεν στηρίχθηκα σ' αυτήν. Στηρίχθηκα στη μελέτη του προβλήματος την οποία είχα κάνει ως υπουργός των εξωτερικών. Διότι τα γεωπολιτικά και στρατιωτικά δεδομένα δεν άλλαζαν και τα περιγράψω και στο βιβλίο μου το οποίο τελειώνει το '63. Και τότε είχα πολλές συνεργασίες με τα γενικά επιτελεία, για να δούμε ποιά μπορούσε να είναι η άμυνα της Κύπρου. Και είχα πεισθεί απολύτως και μου αρκούσε μία ματιά στο χάρτη για να μου επανέλθουν εκείνα τα οποία πίστευα και τα οποία εξακολουθώ να πιστεύω».

7.3.- Η παράθεση και μόνο αυτής της περικοπής από την κατάθεσή του, πιστεύουμε ότι αρκεί για να διαπιστωθεί ότι ο κ. Αβέρωφ έχει συγκεκριμένη, συγκροτημένη άποψη (πολιτική) που επηρεάζει βέβαια και τους χειρισμούς σε στρατιωτικό επίπεδο για το Κυπριακό θέμα.

Υποστήριξε και υποστηρίζει τις εκτιμήσεις, απόψεις και θέσεις του στο πρόβλημα της Κύπρου και ιδιαίτερα στους χειρισμούς που έγιναν στην κρίσιμη περίοδο του ΑΤΤΙΛΑ II.

III

Ειδικότερα Σημαντικά Θέματα

1.- Μεραρχία Κρήτης

Από τα στοιχεία που υπάρχουν (ενημέρωση ΓΕΕΘΑ - Πρακτικά - Μνημόνιο) διαπιστώνουμε ότι η Μεραρχία αυτή τελικά συγκροτήθηκε στην Κρήτη το βράδυ της 19ης Αυγούστου.

1.2.- Προκύπτει επίσης από τις θέσεις που υποστήριξαν τόσο οι αρχηγοί των Ε.Δ., όσο και ο κ. Ευάγγ. Αβέρωφ ότι δεν πίστευαν στη χρησιμότητα και την αποτελεσματικότητα της.

1.3.- Από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι υπήρξε συγκεκριμένο σχέδιο μεταφοράς της στην Κύπρο, εκτός από τις έγγραφες απόψεις (τρεις εναλλακτικές) που έχει διατυπώσει το ΓΕΝ στην Επιτροπή υπό τον αντι στρατήγγο Επιτήδειο.

1.4.- Αλλά και τα πλωτά μέσα που προβλεπόταν από την πρόταση του ΓΕΝ, δεν προκύπτει ότι είχαν συγκεντρωθεί και ήταν έτοιμα στο χώρο συγκέντρωσης της Μεραρχίας (Κρήτη).

1.5.- Στο χώρο των επιχειρήσεων (Κύπρο), όπου θα δρούσε η Μεραρχία, δεν έχουμε κανένα στοιχείο που να αποδεικνύει ότι είχαν προπαρασκευαστεί χώρους υποδοχής και συγκεκριμένα σχέδια στρατιωτικών επιχειρήσεων που θα αναλάμβανε.

1.6.- Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι όταν έγινε η συγκρότηση της Μεραρχίας (19 Αυγούστου), είχαν ήδη τελειώσει οι πολεμικές επιχειρήσεις του ΑΤΤΙΛΑ II, που είχαν διάρκεια, ως γνωστόν, από 14 - 16 Αυγούστου. Η τυχόν, λοιπόν, αποστολή της (μετά την 19 Αυγούστου) θα έπρεπε να είχε ως στόχο, όχι την ανάπτυξη άμυνας για την αποτροπή της επέκτασης, της κατάληψης κυπριακού εδάφους από τα στρατεύματα του ΑΤΤΙΛΑ II, αλλά την ανάληψη επιθετικών ενεργειών για ανακατάληψη εδαφών. Γεγονός ανέφικτο και μη αποδεικνύσιμο.

1.7.- Από αυτά τα δεδομένα και άσχετα με την ύπαρξη ή μη «αντικειμενικά» δυνατότητας ουσιαστικής προσφοράς της στην άμυνα της Κύπρου, τεκμαίρεται ότι η συγκρότηση της Μεραρχίας αυτής έγινε για να εκτελεσθεί (ικανοποιηθεί) η εντολή που έδωσε ο Πρωθυπουργός κ.Κ.Καραμανλής και μόνο.

1.8.- Εκείνο που επισημαίνεται σαν σημαντικό στοιχείο είναι η διερεύνηση των γεγονότων.

α) Γιατί δεν εκτελέσθηκε ΑΜΕΣΩΣ η εντολή Καραμανλή που δόθηκε στις 3 Αυγούστου για ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ της Μεραρχίας, που σύμφωνα με την προθεσμία που ζήτησαν οι στρατηγοί θα ήταν έτοιμη στις 6-10 Αυγούστου (δηλαδή προ της έναρξης των επιχειρήσεων του ΑΤΤΙΛΑ II).

β) Ποιός ή ποιοί μετέτρεψαν τη διαταγή του Πρωθυπουργού από «ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ Μεραρχίας» σε «ΜΕΛΕΤΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΟΣ Οργανώσεως Μεραρχίας» στο Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων.

1.9.- Η περίπτωση της Μεραρχίας είναι σημαντικό στοιχείο που δεν πρέπει να εξετάζεται από στρατιωτική μόνο άποψη. Αλλά γενικότερα και από πολιτική, διπλωματική. Διότι:

α.- Η σημαντική προσφορά της συγκρότησης και εμφάνισης έτοιμης για ανάληψη στρατιωτικής δράσης της Μεραρχίας αυτής θα υφίστατο, εάν πραγματοποιείτο ΠΡΟ ΤΗΣ ΕΝΑΡΞΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ

ΑΤΤΙΛΑ II.

Από την εξέλιξη των επιχειρήσεων του ΑΤΤΙΛΑ II αναμφισβήτητα προκύπτει ότι η μεταφορά της Μεραρχίας στη διάρκεια των εχθροπραξιών στην Κύπρο θα ήταν μία πολύ παρακινδυνευμένη και αμφιβόλων αποτελεσμάτων επιχείρηση, επειδή στην ουσία οι δυνάμεις της θα ήταν υποχρεωμένες να πραγματοποιήσουν ένα είδος «απόβασης» σε ένα επιτηρούμενο χώρο από τις αεροναυτικές αλλά και τις ευρισκόμενες στην Κύπρο Τουρκικές δυνάμεις αφού ήδη είχαν αρχίσει οι στρατιωτικές επιχειρήσεις του ΑΤΤΙΛΑ II.

β.- Η αποβίβαση της Μεραρχίας στις νότιες ακτές της Κύπρου (που δεν ελεγχόταν από τα Τουρκικά στρατεύματα), έστω και εάν δεν συναντούσε αντίσταση και δεν δεχόταν προσβολή από αεροναυτικές δυνάμεις της Τουρκίας, θα υποχρέωνε όλες τις δυνάμεις της να κινηθούν προς βορρά από οδικούς άξονες ελεγχόμενους ή επιτηρούμενους από τις Τουρκικές δυνάμεις και η προσβολή της θα ήταν εύκολη από τους Τούρκους.

Πέρα από τα ανωτέρω, όπως προαναφέραμε, δεν είχαν εκπονηθεί σχέδια στην Κύπρο για την αποστολή που θα είχε και τους στόχους που θα επεδίωκε μία μονάδα σύνθεσης Μεραρχίας επάνω στο νησί, όταν το μέτωπο που δημιουργήθηκε από την προέλαση των Τουρκικών στρατευμάτων ήταν και ι διόμορφο και μεγάλο σε έκταση.

1.10.- Όπως τεκμαίρεται από το έγγραφο υλικό, που έχει στη διάθεσή της η Επιτροπή και από τις καταχωρημένες απόψεις της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας κυρίως στα τρία (3) μνημονεύμενα ανωτέρω έγγραφα συσκέψεων, ο Πρωθυπουργός Κ.Καραμανλής επεδίωκε να χρησιμοποιήσει τη Μεραρχία αυτή σαν μοχλό πίεσης προς κάθε κατεύθυνση και κύρια προς Αμερική - Αγγλία - ΝΑΤΟ για παρέμβαση ουσιαστική και εξεύρεση με διπλωματικούς κυρίως χειρισμούς, κάποιας συμφωνίας για την αποτροπή επέκτασης της Τουρκικής κατοχής στο νησί.

1.11.- Η άποψη περί του ότι ο Κ.Καραμανλής ήθελε να χρησιμοποιήσει τη Μεραρχία ή την όποια στρατιωτική δύναμη για να «κερδίσει χρόνο» και να επιτύχει κάποιο αποτέλεσμα σε διπλωματικό επίπεδο, ενισχύεται και από το ακόλουθο στοιχείο:

Στο «Συνοπτικό Πρακτικό Συσκέψεως ΥΕΘΑ και ΑΡΧΗΓΩΝ Ε.ΔΥΝΑΜΕΩΝ» της 13 Αυγούστου (σελ.2) ο κ. Αβέρωφ μεταφέρει στους αρχηγούς των Ε.Δ. την επιθυμία του Πρωθυπουργού να γνωρίζει εάν ήταν δυνατή : «μία έστω 48 ωρος ισχυρά άμυνα, με διατήρησιν περίπου επί των θέσεων μας, θα ήτο χρήσιμος δια διαφόρους λόγους και δια την τιμήν των όπλων.»

Και πάλι όμως οι αρχηγοί των Ε.Δ. απάντησαν ότι δεν ήτο δυνατή (Άμυνα 48 ωρών) για τους λόγους που ήδη είχαν εκθέσει.

1.12.- Βέβαια δεν είναι δυνατόν να γίνει ούτε σαν σκέψη δεκτό ότι ζητώντας ο Κ.Καραμανλής 48 ωρών άμυνα προσδοκούσε ανατροπή των στρατιωτικών δεδομένων στην Κύπρο.Εκείνο που ασφαλώς επεδίωκε ήταν να κερδίσει χρόνο για να ασκήσει πίεση σε πολιτικό επίπεδο και μόνο, ώστε να περισωθεί : «ότι ήταν δυνατόν να περισωθεί», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στην επιστολή του προς την Επιτροπή μας.

1.13.- Όπως προκύπτει από όλα τα στοιχεία η σαφής εντολή Καραμανλή για σχηματισμό της Μεραρχίας δόθηκε στις 3 Αυγούστου. Το ΑΕΔ εξέδωσε την ίδια ημέρα Δ/γή. Από το σημείο όμως αυτό παρατηρείται μία απόλυτα ΑΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΗ και ΠΕΡΙΕΡΓΗ κωλυσιεργία στην υλοποίηση της απόφασης.Συγκεκριμένα:

α.- Όπως είναι γνωστό μία από τις πρώτες ενέργειες που εκδηλώνονται σε επίπεδο προετοιμασίας παρομοίων επιχειρήσεων, είναι ο σχεδιασμός της Διοικητικής Μέριμνας των μονάδων που θα κινηθούν - (εφόσον οι προς κίνηση μονάδες είχαν προσδιορισθεί στην έκθεση της Επιτροπής του Αντ/γου Επιτήδειου ήδη από την 6 Αυγούστου). Δηλαδή μία μέρα θα χρησιμοποιηθούν για τη μεταφορά, ποιός έχει την ευθύνη συγκέντρωσή τους, σε ποιά σημεία θα προωθηθούν κ.λ.π.

β.- Η βασική όμως αυτή ενέργεια (Διαταγή) εκδίδεται, όπως αποδεικνύεται από τα έγγραφα που έχει η Επιτροπή μας, στις 14 Αυγούστου 1974!! (Δηλαδή την ημέρα έναρξης των εχθροπραξιών του ΑΤΤΙΛΑ II) από το Αρχηγείο Στρατού 4ο Επιτελικό Γραφείο και επισυνάπτεται σαν (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ) στην Δ/γή Φ 210208/427/444/14-8-74 του 3ου Ε.Γ. του Αρχηγείου Στρατού!!!

γ.- Αποδεικνύεται έτσι αναμφισβήτητα ότι ΜΕΤΑ από 11 ημέρες από την εντολή Καραμανλή το Αρχηγείο Στρατού «εξέδωσε» το απαραίτητο βασικό έγγραφο που έκανε το πρώτο βήμα για την υλοποίηση της πρωθυπουργικής διαταγής.

Είναι χαρακτηριστική η πρώτη παράγραφος αυτού του εγγράφου, την οποία παραθέτουμε επί λέξει και έχει ως εξής:

«ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ

1.ΓΕΝΙΚΑ

Η συγκρότησις των Μονάδων και η διάθεσις των αναγκαιούντων μεταφορικών μέσων-υλικών, βάσει των συνημμένων πινάκων, θ έ λ έ ι (η

υπογράμμιση δική μας) πραγματοποιηθή εις τας έδρας τούτων, μερίμνη των οικείων Σχηματισμών.

Στη δεύτερη παράγραφό του το ίδιο έγγραφο καθορίζει την κίνηση των μονάδων και ορίζει ότι αυτή θα γίνει με οχήματα ΜΟΝΟ του στρατού «α παγορευομένης της χρησιμοποίησης οχημάτων εξ επιτάξεως», όπως χαρα κτηριστικά αναφέρει!!!

δ.- Η ανυπακοή και μη συμμόρφωση της στρατιωτικής ηγεσίας προς τη διαταγή του Πρωθυπουργού είναι πιά αναμφισβήτητη. Η χρονική στιγμή που εκδηλώθηκε αυτή η ανυπακοή είναι κρίσιμη και επηρέασε σοβαρώτατα τις εξελίξεις στους χειρισμούς που επηκολούθησαν, επειδή ακριβώς απο στέρησαν από τον Πρωθυπουργό ένα σοβαρό διαπραγματευτικό «όπλο» όπως ασφαλώς είναι η ΕΜΦΑΝΙΣΗ στον ελληνικό (χερσαίο ή θαλάσσιο) χώρο μιάς Μεραρχίας «ειδικής σύνθεσης» ΕΤΟΙΜΗΣ προς ανάληψη δράσης στην Κύπρο.

2. Η περίπτωση της αποστολής μικρών (ειδικών) μονάδων στην Κύπρο.

2.1.- Η διατυπωθείσα από διαφόρους μάρτυρες άποψη για την αποστολή μικρών μονάδων (κυρίως ειδικών δυνάμεων) στην Κύπρο στο διάστημα μετα ξύ ΑΤΤΙΛΑ I και ΑΤΤΙΛΑ II απασχόλησε σοβαρά την Επιτροπή, κυρίως επειδή η άποψη αυτή είχε επανέλθει αρκετές φορές για συζήτηση, κατά τη διάρκεια που εξετάζονταν οι μάρτυρες.

Πρέπει να επισημανθεί ότι η αποστολή παρομοίων ενισχύσεων δεν στο χεψε ασφαλώς στην ανατροπή του αποτελέσματος που είχε επέλθει ήδη μετά τον ΑΤΤΙΛΑ I, αλλά στην αποτροπή της επέκτασης του χώρου που κατείχαν τα Τουρκικά στρατεύματα, στην ανάπτυξη άμυνας, για τον περιορισμό προ έλασης των Τούρκων και στην παροχή προς την υπό τον Κ.Καραμανλή Κυβέρ νηση ενός «διαπραγματευτικού όπλου» για την εξεύρεση πολιτικής λύσης με περιορισμό κατά το δυνατόν των μη ανατρέψιμων αποτελεσμάτων από «τετελεσμένα» γεγονότα.

2.2.- Η συζήτηση της άποψης αυτής για τη δυνατότητα αποστολής δυ νάμεων αυτής της μορφής δεν είχε μόνο θεωρητική βάση σύμφωνα με τις προσωπικές απόψεις των μαρτύρων, αλλά είχε έρεισμα και σε γραπτές ανα φορές που έγιναν σε υπάρχοντα υπηρεσιακά έγγραφα των αρμοδίων στρατιωτικών της εποχής της κρίσης του Κυπριακού. Συγκεκριμένα:

α.- Στην έκθεση της Επιτροπής του Αντ/γου Επιτήδειου (σελ.9 στοιχείο γ) διατυπώνεται ως εναλλακτική πρόταση (εκτός της περίπτωσης της Μεραρχίας) η μεταφορά «δια ταχυκινήτων σκαφών και εν μυστικό-τητι μι κρά τμήματα ελαφρώς εξοπλισμένα προς ενίσχυση του δυναμικού της Νή σου» ως επί λέξει αναφέρεται. Η λύση μάλιστα αυτή (κατά την κρίση της παραπάνω Επιτροπής) «εκτιμάται ως η πλέον δυνατή». Τη δυνατότητα αυτή δέχονται και οι Μπονάνος, Γαλατσάνος και Αραπάκης όπως αυτό προκύπτει από τα προαναφερόμενα μνημόνια των 3 και 13/8.

β) Στην έκθεση που υπέβαλε ο Καραγιάννης το Δεκέμβριο του 1974 προς το ΑΕΔ και λοιπούς αποδέκτες (συντάκτες ΓΕΕΦ 3ο Ε.Γ. Τμήμα Ι) αναφέρει στη σελ.38, παρ.4, εδαφ.η, ότι δυνάμεις καταδρομών που θα ε νεργούσαν τη νύχτα (κατά το διάστημα της προώθησης των Τουρκικών στρατευμάτων την περίοδο της εκχείρισης) θα επέφεραν σοβαρά πλήγματα και σύγχυση στον εχθρό.

Επίσης στην αυτή έκθεση (σελ.48, παρ.8) αναφερόμενος στην περίοδο των εχθροπραξιών του ΑΤΤΙΛΑ II λέγει επί λέξει: «Οι δυνάμεις καταδρομών, εφ' όσον θα ήσαν διαθέσιμοι ως εφεδρεία, ηδύναντο να προσφέρουν σοβαρόν έργον δια της διεξαγωγής νυκτερινών καταδρομικών ενεργειών. Ο εχθρός παρουσιάζεν κατά τας νύκτας 14/15, 15/16 και 16/17 Αυγ. αξιο λόγους στόχους».

Και ενώ ήταν γνωστή στην ηγεσία του Υπουργείου Άμυνας η πρόταση «της Επιτροπής Επιτήδειου» και πάλι δεν ενημέρωσαν τον Πρωθυπουργό από την 6η Αυγούστου, για να λάβει ίσως απόφαση υλοποίησης της πρότασης αυτής.

3. Άμυνα δυνάμεων ΓΕΕΦ στην Κύπρο

3.1.- Η κατάσταση που επικρατεί στις μονάδες της Κύπρου, μετά τον ΑΤΤΙΛΑ I και με τις ενέργειες των Τούρκων, κατά τη διάρκεια του χρόνου καταπαύσεως του πυρός, είναι τραγική.

Το μόνο πλήρες αξιόλογο κείμενο που έχει η Επιτροπή μας και περιγράφει λιτά (με στρατιωτική ορολογία) τη συνολική υφιστάμενη κατάσταση στο στρατιωτικό τομέα είναι η έκθεση Καραγιάννη με ημερομηνία 31 ΔΕΚ. 1974 σε εκτέλεση της ΑΑΠ (ΕΧ) Φ251/4/2/9 ΟΚΤ.74/ΑΕΔ/ΔΙΚ. Διαταγής (Δεν πρόκειται για την ειδική έκθεση που υπέβαλε ο Καραγιάννης στον Πρωθυπουργό Κ.Καραμανλή). Παραθέτουμε ΜΟΝΟ ένα χαρακτηριστικό σημείο της (σελ. 32):

«... (5) Το ΓΕΕΦ την 28/7 ανέφερε εις ΑΕΔ την, εκ της καταστάσεως διαμορφωθείσαν, μαχητικήν ικανότητα των Μονάδων έχουσα ως κάτωθι: (9) Πεζικόν: Ηθικόν καταπεπτωκός και μαχητική αξία μηδαμινή.

.... ε) Γενική εντύπωση: Άμεσος ανάγκη καταπαύσεως του πυρός, προς αποφυγήν ολοσχερούς διαλύσεως των Μονάδων ΕΦ (ΣΗΜΑ Αριθ. 160/281830-7-74/ΓΕΕΦ/ΑΡΧΗΓΟΣ).

Την επομένην (29/7) ανέφερεν, προς ΑΕΔ, ότι οι Μονάδες έχουν φθάσει εις τα πρόθυρα αποσυνθέσεως, παρουσιάσθηκαν σοβαρά κρούσματα αυτο διαλύσεως Μονάδων προσλαμβάνοντα μορφήν ανταρσίας. Εάν καθυστερήσει η υπογραφή συμφωνίας καταπαύσεως του πυρός η διάλυσις θα είναι πλήρης, το δε στράτευμα και ο πληθυσμός θα στραφούν κατά των Ελλήνων αξιωματικών και της Ελλάδος γενικώς (ΣΗΜΑ Αριθ. 178/29223Δ-71-74 (ΓΕΕΦ/ΑΡΧΗ ΓΟΣ)).

3.2. Άλλη αξιόλογη έγγραφη μαρτυρία δεν έχουμε, πλην των καταθέσεων μαρτύρων ενώπιον της Επιτροπής που στο σύνολό τους περιγράφουν περίπου την ίδια κατάσταση.

3.3. Οι διαταγές που εξέδωσε το ΑΕΔ (όπως σε πολλά σημεία της έκθεσης Καραγιάννη αναφέρονται) κινούνται στη λογική της άποψης, που έγινε αποδεκτή στις συσκέψεις των Αθηνών: Δηλαδή: υποχώρηση των τμημάτων με διατήρηση της επαφής με τον εχθρό. Στην υλοποίηση της άποψης αυτής συμμετείχε και ο Υπουργός Άμυνας με έκδοση σχετικών διαταγών.

Ειδικότερα αναφέρεται στην έκθεση Καραγιάννη (Σελ. 39 παρ. 2 εδαφ. β) που αφορά τη δημιουργηθείσα κατάσταση την κρίσιμη ημέρα της 14 Αυγούστου (Μαζική επίθεση τουρκικών δυνάμεων-έναρηξη ΑΤΤΙΛΑ II).

« Εν συνεχεία το ΑΕΔ και αφ' ης διεφάνη, μετά τας πρωινάς ώρας αδυναμία συγκρατήσεως του εχθρού, διάταξε να αποφευχθή εγκλωβισμός των τμημάτων Βόρεια της γραμμής ΔΕΥΚΩΣΙΑΣ-ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ, ο δε ΥΕΘΑ ενετάλη όπως το ΓΕΕΦ εκδώσει τας αναγκαίας διαταγάς δια την απαγκίστρωσιν των τμημάτων και την αποφυγήν της αιχμαλωσίας των ...».

4. ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ

Η περίπτωση της Αμμοχώστου αντιμετωπίζεται ιδιαίτερα, επειδή δεν διεξήχθησαν μάχες για την υπεράσπιση της πόλης, που καταλήφθηκε από τα τουρκικά στρατεύματα.

Ο αρχηγός ΓΕΕΦ Καραγιάννης δίδει τις εξής εξηγήσεις για το γεγονός αυτό. (Σελ. 47 και 48 άνω Έκθεσης).

«... β. Η πόλις της Αμμοχώστου εν συνδυασμώ με τας εγγύς ταύτης ΑΓΓΛΙΚΑΣ ΒΑΣΕΙΣ ΔΕΚΕΛΕΙΑΣ ηδύνατο ν' αποτελέσει εγκαίρως προπαρασκευασμένη, περικεχαρακωμένον φρούριον, ν' αντιμετωπίσει τυχόν αποτολμωμένας τουρκικές ενεργείας και να μην περιέλθι εις τον εχθρόν, δεδομένου μάλιστα ότι αι εχθρικά ένεργεια δεν θα ήσαν συνεχείς και παρατετα μέναι και θα διεκρίνοντο υπο διστακτικότητος. Θα απητείτο προς τούτο η πρόβλεψις εγκαίρως διαθέσεως δια την άμυναν της πόλεως καταλλήλων Μονάδων αίτινες να παρέμενον ανεπηρέαστοι και να μην υφίσταντο τας συνεπείας της ατάκτου υποχωρήσεως των συμπυκνωμένων Μονάδων της ΔΑΤ. Πλην όμως ούτε τοιαύτη πρόβλεψις εγένετο, αλλά και εάν είχε γίνει ή το αμφίβολος η υλοποίησις της λόγω «της αποδιοργανώσεως των Μονάδων ΠΖ της ΕΦ και της πτώσεως του ηθικού τούτων.

γ. Διεπιστώθη δια μίαν εισέτι φοράν ότι η μαχητική αξία των Μονάδων είναι ευθέως ανάλογος της στελεχώσεως και ποιότητος των στελεχών, της εκπαίδευσως, του εξοπλισμού και της εν γένει υποστηρίξεως τούτων. Απτόν παράδειγμα τούτων η επί 3ήμερον κατά υπερτέρου εχθρού, αγωνισθείσα Διλοχία ΕΛΔΥΚ.

δ. Αι Δυνάμεις Καταδρομών, εφόσον θα ήσαν διαθέσιμοι ως εφεδρεία, ηδύναντο να προσφέρουν σοβαρόν έργον δια της διεξαγωγής νυκτερινών Καταδρομικών ενεργειών. Ο εχθρός παρουσιάζεν κατά τας νύκτας 14/15, 15/16 και 16/17 Αυγ. αξιολόγους στόχους».

5. Αποστολή ενισχύσεων στην Κύπρο στο διάστημα από 22 Ιουλίου (α-εκχείριση) μέχρι 14 Αυγούστου.

5.1. Οι απόψεις που διατυπώθηκαν για το θέμα της αποστολής στρατιωτικών ενισχύσεων στην Κύπρο στο διάστημα από 22 Ιουλίου μέχρι 14 Αυγούστου και τελικά επηρέασαν τη λήψη αποφάσεων περί ΜΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ, έχουν εκτεθεί λεπτομερώς ανωτέρω και έχουν επίσης προσδιορισθεί τα φυσικά πρόσωπα που επηρέασαν τις αποφάσεις αυτές.

5.2. Αντίθετα προς την επικρατήσασα άποψη περί πραγματικής αδυναμίας ενισχύσεων έχουμε δύο (2) πραγματικά περιστατικά για την υπαρκτή δυνατότητα αποστολής ενισχύσεων.

α) Η αποστολή της στρατιωτικής δύναμης με τα Α/Φ ΝΟΡΑΤΙΑΣ

β) Η βεβαιωμένη από έγγραφα και μαρτυρίες αποστολή εφεδρικών και πυρομαχικών στην κρίσιμη αυτή περίοδο με πλοία και Α/Φ της ΔΙΑΤΗΛΙΑΚΗΣ (βλ. και ενημέρωση ΓΕΕΘΑ σελ. 21).

γ) Επίσης την διατυπωθείσα άποψη της Επιτροπής των Αθηνών Επιτήδειου από 6 Αυγούστου.

5.3. Οι εξετασθέντες στην Επιτροπή μάρτυρες (στρατιωτικοί) στη συνηγορία τους πλειοψηφία εξέφρασαν την άποψη ότι (με τις συνθήκες που δημιουργήθηκαν) ήταν αδύνατη η μεταφορά αξιολογής στρατιωτικής δύναμης στο νησί, που θα επηρέαζε το αποτέλεσμα που είχε δημιουργηθεί.

6. Αντικατάσταση της ηγεσίας των Ενόπλων Δυνάμεων.

6.1 Δεν είναι δυνατόν να αμφισβητηθεί ότι η θέση που πήρε και οι εισηγήσεις που υπέβαλε η τότε ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων - (Μπονάνος, Γαλατσάνος, Αραπάκης και Παπανικολάου)- σχετικά με την αποστολή στρατιωτικής βοήθειας στην Κύπρο επηρέασαν, αν όχι απόλυτα, τουλάχιστον σε σημαντικό βαθμό τις αποφάσεις της Πολιτικής Ηγεσίας και κύρια του Πρωθυπουργού κ. Καραμανλή.

6.2 Οι θέσεις και οι εισηγήσεις της τότε ηγεσίας των Ενόπλων Δυνάμεων έπρεπε να αναμένονται ως αναγκαία συνέπεια της προδοτικής στάσης και συμπεριφοράς τους και στο σχεδιασμό και εκτέλεση του πραξικοπήματος κατά του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και κατά την εισβολή των Τουρκικών δυνάμεων στην Κύπρο, κατά την οποία δεν εφάρμοσαν, όπως είχαν υποχρέωση, τα σχέδια άμυνας της Κύπρου, αλλά εγκατέλειψαν τη Μεγαλόνησο στο έλεος του ΑΤΤΙΛΑ Ι.

Με τα δεδομένα αυτά η αντικατάστασή τους από την Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας και συγκεκριμένα από τους κ.κ. Καραμανλή και Αβέρωφ ήταν επιβεβλημένη. Το ερώτημα είναι αν είχαν τη δυνατότητα να προχωρήσουν στην αντικατάστασή της.

6.3 Στο ερώτημα αυτό και ο κ.Καραμανλής και ο κ.Αβέρωφ απαντούν ο μὲν πρώτος με την από 30/5/1987 επιστολή του προς την Επιτροπή μας ο δε δεύτερος με την ένορκη κατάθεσή του ότι η αντικατάσταση της χουντικής στρατιωτικής ηγεσίας ήταν αδύνατη εξαιτίας της ανώμαλης κατάστασης που επικρατούσε κατά τον Ιούλιο-Αύγουστο 1974 στο εσωτερικό της χώρας και του κινδύνου ανατροπής της Κυβέρνησης από τους χουντικούς που ήλεγχαν τους μηχανισμούς. Επίσης, επικαλούνται ως επιχείρημα, κύρια ο κ.Αβέρωφ, ότι εξαιτίας της απειλούμενης νέας σύρραξης στην Κύπρο δεν υπήρχε επαρκής χρόνος για να ενημερωθεί η νέα ηγεσία να την αντιμετωπίσει. Τα επιχειρήματα αυτά χωρίς να απορρίπτονται είναι συζητήσιμα. Και αυτό γιατί :

6.4 Όπως προαναφέρεται στο κεφάλαιο «ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ» οι χουντικοί αξιωματικοί που ήταν πιστοί στο δικτάτορα Ιωαννίδη, μετά την κατάρρευση του μετώπου στην Κύπρο, εξαιτίας της προδοτικής αδράνειας της τότε στρατιωτικής ηγεσίας, είχαν καταρρεύσει και αυτοί και ήταν ώριμοι να αποδεχθούν τη λύση που θα επικροτούσαν κατά πρώτο λόγο ο αρχηγός τους Ιωαννίδης και ο «πρόεδρος» Γκιζίκης και κατά δεύτερο λόγο οι αρχηγοί Μπονάνος, Γαλατσάνος, Αραπάκης και Παπανικολάου.

Μία εικόνα του κλίματος που επικρατούσε τότε ανάμεσα στους χουντικούς αξιωματικούς και την έλλειψη επιθυμίας τους να αντιδράσουν σε πολιτική λύση δίνουν στις καταθέσεις τους και ο Γκιζίκης και οι έμπιστοι του Ιωαννίδη Χαρ.Παλαϊνής και Μ.Πηλιχός, οι οποίοι αποκλείουν την ανατροπή της Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας από τους στρατιωτικούς.Χαρακτηριστική είναι η απάντηση του Χαρ.Παλαϊνή σε σχετική ερώτηση του συ ναδέλφου κ.Ι.Βαρβιτσιώτη :

«ΙΩΑΝ.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ : Άρα η πολιτική ηγεσία που ανέλαβε στις 24 Ιουλίου ήταν κάτω από τη «δαμόκλεια σπάθη» των μονάδων αυτών.»

«ΜΑΡΤΥΣ : Δεν μπορώ να φαντασθώ και το δηλώνω κατηγορηματικά, «ότι εκείνες τις ώρες εσκέφθη κανένας διοικητής ή αξιωματικός να κά νει πραξικόπημα και να ανατρέψει την Κυβέρνηση. Διότι ήταν ώρες κινδύνου στην Κύπρο και το να σκεφτόμαστε να αλλάξουμε την ηγεσία, «όταν ήλθαν οι πολιτικοί».

Αντίστοιχη εικόνα δίνει και ο «πρόεδρος» Γκιζίκης, ο οποίος καταθέτει ότι αφού ο Ιωαννίδης του έδωσε το λόγο του ότι δεν θα προβεί σε καμία ενέργεια αντίθετη προς την απόφαση για παράδοση της εξουσίας στους πολιτικούς, ήταν βέβαιος ότι δεν επρόκειτο να γίνει τίποτα. Αυτό ενισχύεται -(δηλαδή η «συνεργασία» ή η «μη αντίδραση» των Ιωαννιδικών) - και από τα όσα καταθέτει ο Χ.Παλαϊνής. Και συγκεκριμένα ότι με εντολή του Ιωαννίδη και του Γαλατσάνου πήγε στο Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων να ενημερώσει τους αξιωματικούς και όλες τις πιστές μονάδες να μην αντιδράσουν στη μεταπολίτευση.

Οι παραπάνω καταθέσεις των Παλαϊνή, Πηλιχού και Γκιζίκη επιβεβαιώνονται και από το γεγονός ότι παρά την αποστρατεία του Ιωαννίδη στις 2 Αυγούστου και την αποστρατεία των Μπονάνου και Γαλατσάνου στις 17 Αυγούστου, καμμία αντίδραση δεν εκδηλώθηκε από τους έμπιστους σ'αυτούς αξιωματικούς και μονάδες. Με τα δεδομένα λοιπόν αυτά, τα οποία ήταν γνωστά τουλάχιστον στον κ.Αβέρωφ ως Υ.ΕΘ.Α. και έχοντα επαφές με τους χουντικούς ως «γεφυρωτικούς», όπως ο ίδιος αυτοχαρακτηρίζεται στην ένορκη κατάθεσή του, θεωρούμε ότι η αλλαγή της τότε χουντικής ηγεσίας των Ενόπλων Δυνάμεων δεν μπορούσε να θεωρηθεί παράτολμο και επικίνδυνο εγχείρημα που θα είχε ως συνέπεια την ανατροπή της Κυβέρνησης του κ. Κ. Καραμανλή.

6.5 Εδώ τίθεται το ερώτημα αν η νέα ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων θα είχε διαφορετικές θέσεις και απόψεις για την αποστολή στρατιωτικής βοήθειας στην Κύπρο. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν μπορεί να είναι μοιραία. Βεβαίως κανένας σφώρων αξιωματικός δεν θα απαντούσε, με τα δεδομένα της εποχής εκείνης, ότι ήταν δυνατή, με αποστολή στρατιωτικών δυνάμεων από την Ελλάδα η ανατροπή των τετελεσμένων του ΑΤΤΙΛΑ Ι. Αυτό είναι δεδομένο.

Δεδομένο είναι όμως και βέβαιο ότι η νέα ηγεσία της επιλογής του κ.Καραμανλή δεν θα διακατέχονταν από το πλέγμα της ενοχής που διακατέχονταν οι Μπονάνος, Γαλατσάνος, Αραπάκης και Παπανικολάου και σε καμιά περίπτωση δεν θα παραπλανούσαν τον κ.Καραμανλή ούτε θα δυσχέραιναν τους διπλωματικούς χειρισμούς που είχε κατά νου όταν έδινε την εντολή συγκρότησης της Μεραρχίας ή όταν ζητούσε σοβαρή σαρανταοκτάωρη άμυνα. Αντίθετα θα εκτελούσαν την εντολή του της 3ης Αυγούστου για συγκρότηση της Μεραρχίας, θα τον ενημέρωναν ως προς τη δυνατότητα αποστολής στην Κύπρο επιλέκτων μονάδων με ελαφρύ οπλισμό και ασφαλώς δεν θα έδιναν στον Καραγιάννη εντολές τύπου Αβέρωφ και Γαλατσάνου για συνεχή οπισθοχώρηση και μη εγκλωβισμό όταν ο κ.Καραμανλής ζητούσε σαρανταοκτάωρη άμυνα.

IV

1. Στρατιωτικές επιχειρήσεις-Αποτελέσματα-Ευθύνες.

1.1. Οι επιχειρήσεις που άρχισαν με τον ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ, στις 14 Αυγούστου 1974 και περατώθηκαν στις 16 Αυγούστου, χαρακτηρίζονται από τη συνεχή προέλαση των τουρκικών δυνάμεων προς επίτευξη των αντικειμενικών στόχων των Τούρκων.

1.2. Δεν προκύπτει από κανένα στοιχείο ότι η όποια αντίσταση που προβλήθηκε από τις υπάρχουσες δυνάμεις μας στην Κύπρο, είχε σαν αποτέλεσμα τη ματαίωση των τουρκικών σχεδίων.

1.3. Το αποτέλεσμα των στρατιωτικών επιχειρήσεων αυτών είναι γνωστό:

- α) Καταλήφθηκε και βρίσκεται κάτω από την κατοχή των τουρκικών στρατευμάτων το 38% του κυπριακού εδάφους.
- β) Υπήρξαν νεκροί και τραυματίες (όπως οι σχετικοί επίσημοι πίνακες του ΥΕΘΑ αναφέρουν).
- γ) Υπάρχει το πρόβλημα των αγνοουμένων.
- δ) Ο ΑΤΤΙΛΑΙΙ, είναι η τελική στρατιωτική επιχείρηση που σταθεροποίησε τη στρατιωτική κατοχή στην Κύπρο που διατηρείται ήδη 14 χρόνια.

2. Ευθύνες Στρατιωτικής και Πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας.

2.1 Η τεράστια ευθύνη των δικτατορικών «Κυβερνήσεων» και στρατιωτικών ηγεσιών για την Κυπριακή τραγωδία έχει περιγραφεί και τονισθεί στα προηγούμενα κεφάλαια και ως εκ τούτου δεν χρειάζεται να επαναλεί φθει και στο κεφάλαιο αυτό, το οποίο αφορά τους χειρισμούς που έκανε η υπό τον κ.Καραμανλή πολιτική Κυβέρνηση. Σε καμμία περίπτωση δεν είναι δυνατόν να κρίνουμε και να εξετάσουμε με τα ίδια μέτρα και τα ίδια σταθμά, με τα οποία κρίναμε τους χειρισμούς - (πράξεις ή παραλείψεις) - της χουντικής ηγεσίας κατά το διάστημα Απριλίου 1967 - Ιουλίου 1974, και τους χειρισμούς της υπό τον κ.Καραμανλή Κυβέρνησης.

2.2 Η στρατιωτική ηγεσία του ΥΕΘΑ, (Μπονάνος, Γαλατσάνος, Αραπάκης, Παπανικολάου), η οποία είναι η ίδια που είχε την ευθύνη για το εγκληματικό πραξικόπημα κατά Μακαρίου και τα τραγικά αποτελέσματα του ΑΤΤΙΛΑ Ι -(τα οποία ασφαλώς επηρέασαν σημαντικά και τον ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ)-έχουν κάθε συμφέρον να αποδείξουν προς την πολιτική ηγεσία της μεταπολίτευσης ότι οι θέσεις που υποστήριξαν στην περίοδο του ΑΤΤΙΛΑ Ι -(δηλαδή ότι δεν ήταν δυνατή η αποστολή οποιασδήποτε μορφής στρατιωτικής βοήθειας στην Κύπρο)-ήταν οι ορθές.

2.3 Στην προσπάθειά τους αυτήν προέβησαν στις ακόλουθες πράξεις και παραλείψεις, για τις οποίες έχουν ευθύνες. Και συγκεκριμένα :

α. Παρά το γεγονός ότι ήταν αποδέκτες αναφορών και σημάτων από ΓΕ ΕΦ για αποστολή ενισχύσεων, υλικού και αντιαρματικών όπλων, αυτοί στέλνουν μόνο πυρομαχικά και άλλο υλικό. Όχι ενισχύσεις και αντιαρματικά όπλα, έστω και ελαφρά, τα οποία ήταν δυνατόν να μεταφερθούν με τον τρόπο που στάλθηκαν και τα άλλα υλικά.

β. Συνειδητά και «εν ομοφωνία» ενεργούντες υποστηρίζουν μονίμως την αδυναμία αποστολής στρατιωτικών ενισχύσεων στην Κύπρο, επισημαίνοντας παράλληλα τον κίνδυνο Ελληνοτουρκικού πολέμου, τον οποίο μάλιστα υπερτονίζουν. Έτσι, συνειδητά, παραπλανούν τον Πρωθυπουργό κ.Καραμανλή, του οποίου ήταν οι νόμιμοι σύμβουλοι, και τον οδηγούν να συνταχθεί με τις απόψεις τους.

γ. Συνειδητά δεν εκτελούν την εντολή του Πρωθυπουργού κ.Καραμανλή της 3ης Αυγούστου για τη συγκρότηση Μεραρχίας. Δεν αρνούνται άμεσα μεν, πλην όμως, με τη σκόπιμη και αδικαιολόγητη καθυστέρηση έκδοσης της διαταγής διοικητικής μέριμνας «σμποτάρουν» την υλοποίηση της εντολής Καραμανλή, με αποτέλεσμα όταν τελικά συγκροτήθηκε η Μεραρχία να είναι άχρηστη για το σκοπό για τον οποίο προοριζόταν.

δ. Συνειδητά δεν ενημερώνουν τον Πρωθυπουργό κ.Καραμανλή για τη δυνατότητα αποστολής στην Κύπρο «μικρών επιλέκτων δυνάμεων με ελαφρύ οπλισμό» που αναφέρεται στην πιο πάνω έκθεση του αντιστράτηγου Επιτήδειου. Αντίθετα την αποκρύπτουν επιμελώς.

ε. Ενώ γνωρίζουν, ως πεπειραμένοι αξιωματικοί, ότι με την αποστολή κάποιων ενισχύσεων (ειδικές μονάδες, κατάλληλο υλικό για απόκρουση αρμάτων κλπ.) αφενός θα τονώνονταν το ηθικό των στρατιωτικών μονάδων που ήταν στην Κύπρο και αφετέρου υπήρχε η δυνατότητα επιβράδυνσης της επέκτασης του προγεφυρώματος και της προέλασης των Τούρκων, ώστε να δοθεί χρόνος για διπλωματικούς χειρισμούς, με σκοπό να περιοσθεί ένα μέρος του εδάφους που κατέλαβαν και κατέχουν σήμερα οι Τούρκοι, παρά ταύτα όχι μόνο δεν αποστέλουν τις δυνάμεις και το κατάλληλο υλικό αλλά παράλληλα δίνουν εντολή στον αρχηγό του ΓΕΕΦ Καραγιάννη για υποχωρητική κίνηση με παράλληλη τήρηση της επαφής και οπωσδήποτε αποφυγή εγκλωβισμού. Δηλαδή παράδοση του Κυπριακού εδάφους στον Τουρκικό στρατό χωρίς άμυνα.

2.4 Για τις παραπάνω πράξεις και παραλείψεις τους οι προαναφερόμενοι αρχηγοί δεν μπορούν να επικαλεστούν ως δικαιολογία την ενδεχόμενη κάλυψή τους από τον Υ.ΕΘ.Α. κ.Αβέρωφ ο οποίος είτε συμφώνησε μ'αυτές είτε τις ανέχθηκε. Και αυτό γιατί είχαν ίδια ατομική ευθύνη ως εκ του αξιώματος που έφεραν.

2.5 Ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας κ.Αβέρωφ έχει ευθύνες γιατί :
α. Ανεξάρτητα από τις απόψεις και θέσεις του σχετικά με τη δυνατότητα αποστολής στρατιωτικής βοήθειας στην Κύπρο (ενδεικτικά επισημαίνεται η άποψή του ότι η απόσυρση της Μεραρχίας το 1967 ορθά έγινε για τί δεν χρίσμευε σε τίποτα)-ώφειλε, ως Υ.ΕΘ.Α., να παρακολουθήσει την εκτέλεση της εντολής του Πρωθυπουργού της 3ης Αυγούστου και να μην α νεχθεί (αν όχι να προκαλέσει) την κωλυσιεργία της ηγεσίας των Ενόπλων Δυνάμεων ούτε να αποκρύψει από τον Πρωθυπουργό τη μη εκτέλεση της εντολής του.

β. Δεν ενημέρωσε ούτε πρότεινε στον Πρωθυπουργό τη δυνατότητα αποστολής στην Κύπρο μικρών επιλέκτων μονάδων (όπως μνημονεύεται στην έκθεση του Αντιστρατήγου Επιτήδειου)-με ελαφρύ οπλισμό και αντιαρματι κά, οι οποίες, όπως προαναφέρεται, θα ήταν δυνατόν να προσφέρουν τη δυνατότητα προβολής ισχυρής σαρανταοκτώωρης άμυνας που ζήτησε ο Πρωθυπουργός στις 13 Αυγούστου και έτσι να διασωθεί τουλάχιστον η Αμμόχωστος. Τη δυνατότητα αυτή δέχεται και ο Στρατηγός Καραγιάννης στην πιο πάνω μνημονευόμενη έκθεσή του προς το Α.Ε.Δ.

γ. Παρέλειψε, όπως προκύπτει από τις καταθέσεις και άλλα στοιχεία, να εισηγηθεί στον Πρωθυπουργό την αντικατάσταση της χουντικής στρατιωτικής ηγεσίας καίτοι εγνώριζε ότι βαρύνονταν με την επιτυχία της από βασης των τουρκικών δυνάμεων στην Κύπρο και την εδραίωση του προγεφυρώματος και ως εκ τούτου δεν θα ήταν ανεπηρέαστοι στις εισηγήσεις τους για τους αναγκαίους χειρισμούς που θα έπρεπε να γίνουν από την Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας. Σχετικά με τη δυνατότητα αντικατάστασης της στρατιωτικής ηγεσίας παραπέμπουμε στα όσα αναφέρονται παραπάνω.

2.6 Στον αρχηγό του ΓΕΕΦ Στρατηγό Ευθ.Καραγιάννη δεν είναι δυνατό να αποδοθούν ευθύνες, αφενός μεν γιατί οι δυνάμεις που υπήρχαν στην Κύπρο κατά την άφιξή του στις 6 Αυγούστου ήταν σχεδόν αποδιοργανωμένες και με χαμηλό ηθικό και το χρονικό διάστημα από 6/8 μέχρι την τελική επίθεση των Τουρκικών δυνάμεων στις 14/8 ήταν μικρό για την αναδιοργάνωσή τους και αφετέρου γιατί υποχωρώντας συνεχώς εκτελούσε εντολές της στρατιωτικής ηγεσίας και του Υ.ΕΘ.Α. προσωπικά.

3. Ενέργειες και χειρισμοί των κ.κ. Γ.Μαύρου και Κ.Καραμανλή.

3.1 Όπως προαναφέρεται ο κ.Μαύρος, Αντιπρόεδρος και Υπουργός Εξωτερικών της Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας, δεν ασχολήθηκε με το στρατιωτικό σκέλος του Κυπριακού (συμμετείχε μόνο στις συσκέψεις των 3ης και 15ης Αυγούστου) και τους χειρισμούς που έκανε στο διπλωματικό τομέα τους έκανε μετά από εντολή ή οπωσδήποτε από συνεννόηση και συμφωνία με τον Πρωθυπουργό.

3.2 Όπως αναφέρεται και πιο πάνω ο Πρωθυπουργός κ.Καραμανλής αναμείχθηκε και στα δύο σκέλη του Κυπριακού. Στο διπλωματικό τομέα έκανε τους χειρισμούς που περιγράφονται παραπάνω και από τις καταθέσεις των μαρτύρων και τα υπόλοιπα στοιχεία δεν προέκυψε κάποια συγκεκριμένη ενέργεια που θα έπρεπε να γίνει στον τομέα αυτόν

και δεν έγινε.

3.3 Το στρατιωτικό τομέα ο Πρωθυπουργός κ.Καραμανλής τον εμπιστεύθηκε στον κ.Ε.Αβέρωφ, τον οποίο περιέβαλε με απόλυτη εμπιστοσύνη (α ναφερόμαστε μόνο στους χειρισμούς και τις εισηγήσεις του στο Κυπριακό) -παρά το γεγονός ότι εγνώριζε και από την προηγούμενη συνεργασία τους τις θέσεις του κ.Αβέρωφ σχετικά με την αποστολή στρατιωτικής βοήθειας από την Ελλάδα στην Κύπρο.

Αυτός είναι και ο λόγος (η απόλυτη εμπιστοσύνη) για τον οποίο κ.Καραμανλής και στα τρία προαναφερόμενα μνημόνια των 3,13 και 14 Αυγούστου φέρεται τελικά να συμφωνεί με τις εισηγήσεις του κ. Αβέρωφ, οι οποίες είναι ταυτόσημες με τις εισηγήσεις και θέσεις της στρατιωτικής ηγεσίας. Η μοναδική φορά που διαφοροποιήθηκε ήταν στις 13 Αυγούστου όταν έδωσε εντολή να συγκροτηθεί μία Μεραρχία ώστε να αποφασισθεί, να είναι έτοιμη να αναχωρήσει για Κύπρο. Εντολή την οποία επαναλαμβάνει και στις 14 Αυγούστου, χωρίς να μνημονεύεται στο ταυτόχρονο μνημόνιο που αντιγράφεται παραπάνω, αν ζητήσει εισηγήσεις για την μη εκτέλεση της εντολής του της 3/8.

3.4 Με τα δεδομένα αυτά στην Επιτροπή παραμένουν τα ακόλουθα ερωτήματα :

α. Γιατί ο κ. Κ. Καραμανλής, έμπειρος πολιτικός, μιά και δεν προχώρησε στην αντικατάσταση της χουντικής στρατιωτικής ηγεσίας για τους λόγους που, κατά τη γνώμη της Επιτροπής, υπερτονίζει στην απάντησή του 3/5/1987 επιστολή του, δεν επέλεξε στρατιωτικούς της εμπιστοσύνης του ως προσωπικούς του συμβούλους, ώστε να μπορεί να ελέγχει τη ορθότητα των εισηγήσεων της στρατιωτικής ηγεσίας και κατ'επέκταση και τις εισηγήσεις του Υ.ΕΘ.Α. κ.Αβέρωφ. Τέτοια δυνατότητα επιλογής και πρόσληψης είχε γιατί υπήρχαν άριστα επαγγελματίες καταρτισμένοι και δημοκρατικά στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων τα οποία είχε αποστρατεύσει η χούντα, μεταξύ των οποίων ήταν και μερικοί από αυτούς που χρησιμοποίησε στη συνέχεια σε κρίσιμες θέσεις.

β. Γιατί ο κ. Κ. Καραμανλής, έμπειρος πολιτικός, δεν αντελήφθηκε τη μεθοδευμένη και συνεχή υπονόμευσή του από τη χουντική ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων που είχε ως συνέπεια να πάρει τις γνωστές αποφάσεις του σύμφωνα με τις εισηγήσεις τους με τα παραπάνω αποτελέσματα (απώλεια του 38% της Κύπρου κλπ.)-Δεν γνωρίζουμε εάν το κόστος της αντικατάστασης της στρατιωτικής ηγεσίας θα ήταν μεγαλύτερο από το κόστος της διατήρησής της. Από το αποτέλεσμα όμως κρίνουμε ότι η αντικατάσταση θα είχε μικρότερο κόστος. Δεν παραβλέπουμε φυσικά τις δύσκολες συνθήκες της εποχής εκείνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ

ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΗΣ 20ης ΙΟΥΛΙΟΥ 1974

Παρατίθεται πιο κάτω το κείμενο του Ψηφίσματος 353 που υιοθετήθηκε το Συμβούλιο Ασφαλείας κατά την 1179η Σύνοδό του, στις 20 Ιουλίου 1974.

«Το Συμβούλιο Ασφαλείας,

Αφού εξέτασε την έκθεση του Γενικού Γραμματέα πάνω στα πρόσφατα γεγονότα της Κύπρου, κατά τη γενική σύνοδό του,

Αφού άκουσε τις δηλώσεις του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας και τις δηλώσεις των αντιπροσώπων της Κύπρου, της Τουρκίας, της Ελλάδας και άλλων κρατών μελών,

Αφού εξέτασε στη σημερινή συνεδρίασή του τις νέες εξελίξεις στη νήσο,

Αφού επέκρινε το ξέσπασμα της βίας και της συνεχιζόμενης αιματοχυσίας,

Εξαιρετικά ανήσυχο για μια κατάσταση που αποτελεί σοβαρή απειλή κατά της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και που δημιουργεί μία ιδιαίτερα εκρηκτική κατάσταση σε όλη την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου,

Εξαιρετικά ανήσυχο επίσης για το ζήτημα της ανάγκης για αποκατάσταση της συνταγματικής δομής της Κυπριακής Δημοκρατίας, δομής που έχει κατοχυρωθεί από Διεθνείς Συμφωνίες,

Αναφερόμενο στο ψήφισμα 186 του Συμβουλίου Ασφαλείας της 4ης Μαρτίου 1964 και στις επόμενες αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας για το ζήτημα αυτό,

Έχοντας συνείδηση της πρωταρχικής του ευθύνης για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας σύμφωνα με το άρθρο 24 του Καταστατικού Χάρτη,

1. Καλεί όλα τα κράτη να σεβαστούν την κυριαρχία, την ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου.

2. Καλεί όλα τα μέρη που μετέχουν στις μάχες, ως πρώτο μέτρο, την άμεση κατάπαυση του πυρός και παρακαλεί όλα τα κράτη να εκδηλώσουν τη μεγαλύτερη μετριοπάθεια και να αποσχούν από κάθε πράξη που θα ήταν δυνατό να επιδεινώσει περισσότερο την κατάσταση.

3. Απαιτεί να τεθεί αμέσως τέρμα στη ξένη στρατιωτική επέμβαση στο έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας, κατά παράβαση της παραγράφου 1.

4. Ζητεί τη χωρίς καθυστέρηση αποχώρηση από το έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας όλων των ξένων στρατιωτικών δυνάμεων που βρίσκονται εκεί χωρίς να το προβλέπουν οι διεθνείς συμφωνίες, περιλαμβανομένων και των στρατιωτικών εκείνων των οποίων την αποχώρηση ζήτησε ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, στην επιστολή του στις 2 Ιουλίου 1974.

5. Καλεί την Ελλάδα, την Τουρκία και το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας να αρχίσουν συνομιλίες χωρίς καθυστέρηση για την αποκατάσταση της ειρήνης στην περιοχή και της συνταγματικής Κυβέρνησης της Κύπρου και να ενημερώνουν σχετικά το Γενικό Γραμματέα.

6. Ζητεί την πλήρη συνεργασία όλων των ενδιαφερομένων μερών με δύναμη των Ηνωμένων Εθνών για να την διευκολύνουν στην εκπλήρωση της αποστολής της.

7. Αποφασίζει να έχει την κατάσταση κάτω από συνεχή επίβλεψη και ζητά από το Γενικό Γραμματέα να κάνει την κατάλληλη αναφορά με σκοπό τη λήψη περαιτέρω μέτρων για την επάνοδο σε συνθήκες ειρήνης το συντομότερο δυνατό».

ΑΠΟΦΑΣΗ 354 (1974)

ΠΟΥ ΥΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗΝ 1783 ΣΥΝΟΔΟ ΤΟΥ ΣΤΙΣ 23 ΙΟΥΛΙΟΥ 1974.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας, Ανανεώνοντας τους όρους της Απόφασης του 353 (1974) της 20ης Ιουλίου 1974,

Ζητά όπως : όλες οι πλευρές που βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση συμμορφωθούν αμέσως με την παράγραφο 2 της Απόφασης 353 (1974) του Συμβουλίου Ασφαλείας, που ζητά την άμεση κατάπαυση του πυρός στην περιοχή και παρακαλεί όλα τα Κράτη να εξασκήσουν τη μεγαλύτερη δυνατή επιρροή και να αναχαιτίσουν κάθε άλλη πράξη που θα μπορούσε να επιδεινώσει την κατάσταση.

ΑΠΟΦΑΣΗ 355 (1974)

ΠΟΥ ΥΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗΝ 1879 ΣΥΝΟΔΟ ΤΟΥ ΣΤΙΣ 1 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1974

Το Συμβούλιο Ασφαλείας, Αναφερόμενο στις Αποφάσεις του 186 (1964) της 4ης Μαρτίου 1964, 353

(1974) της 20ης Ιουλίου 1974 και 354 (1974) της 23ης Ιουλίου 1974, Σημειώνοντας ότι όλα τα Κράτη έχουν δηλώσει το σεβασμό τους για την κυριαρχία, ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου, Λαμβάνοντας υπ' όψη τη δήλωση του Γενικού Γραμματέα στην 1788η Σύνοδο του Συμβουλίου Ασφαλείας, Ζητά να δράσει κατάλληλα ο Γενικός Γραμματέας ώστε να γίνει γνωστή η δήλωσή του και να κάνει μια πλήρη αναφορά στο Συμβούλιο, λαμβάνοντας υπ' όψη ότι η κατάπαυση του πυρός θα είναι το πρώτο βήμα για την πλήρη εκπλήρωση των όρων της Αποφάσεως 353 (1974) του Συμβουλίου Ασφαλείας.

ΑΠΟΦΑΣΗ 357 (1974)

ΠΟΥ ΥΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗΝ 1792 ΣΥΝΟΔΟ ΤΟΥ ΣΤΙΣ 14 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1974

Το Συμβούλιο Ασφαλείας, Αναφερόμενο στις Αποφάσεις 353 (1974) της 20ης Ιουλίου 1974, 354 (1974) της 23ης Ιουλίου 1974 και 355 (1974) της 1ης Αυγούστου 1974,

Βαθιά συγκλονισμένο από το γεγονός ότι ξανάρχισαν οι εχθροπραξίες στην Κύπρο αντίθετα προς τους όρους της Απόφασής του 353 (1974),

1. Ανανεώνει την Απόφασή του 353 (1974) σε όλους τους όρους της και καλεί όλες τις πλευρές που έχουν εμπλακεί, να τηρήσουν τους όρους χωρίς καθυστέρηση.

2. Απαιτεί απ' όλες τις πλευρές την άμεση κατάπαυση του πυρός και κάθε στρατιωτικής ενέργειας.

3. Ζητά να ξαναρχίσουν οι διαπραγματεύσεις αμέσως για την αποκατάσταση της ειρήνης στην περιοχή και της συνταγματικής κυβέρνησης στην Κύπρο σύμφωνα με την Απόφαση 353 (1974).

4. Αποφασίζει να επωφεληθεί από την ευκαιρία αυτή να καλέσει αμέσως σε συμβούλιο, όπως απαιτείται, και να εξετάσει τα περισσότερα αποτελεσματικά μέτρα που τυχόν χρειασθούν, αν δε γίνει σεβαστή η κατάρπαυση του πυρός.

ΑΠΟΦΑΣΗ 358 (1974)

ΠΟΥ ΥΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗΝ 1793 ΣΥΝΟΔΟ ΤΟΥ ΣΤΙΣ 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1974

Το Συμβούλιο Ασφαλείας,

Βαθιά συγκλονισμένο από το γεγονός ότι συνεχίζονται οι βιαιότητες και η αιματοχυσία στην Κύπρο,

Βαθιά λυπημένο από τη μη συμφωνία του με την Απόφασή του 357 (1974):

1. Αναφέρεται στις Αποφάσεις του 353 (1974), 354 (1974), 355 (1974) και 357 (1974),

2. Επιμένει στην πλήρη υποταγή στις παραπάνω Αποφάσεις όλων των πλευρών με την άμεση και αυστηρή τήρηση της κατάπαυσης του πυρός.

ΑΠΟΦΑΣΗ 359 (1974)

ΠΟΥ ΥΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗΝ 1793 ΣΥΝΟΔΟ ΤΟΥ ΣΤΙΣ 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1974

Το Συμβούλιο Ασφαλείας,

Σημειώνει με ενδιαφέρον, από τις εκθέσεις του Γενικού Γραμματέα σχετικά με τις εξελίξεις στην Κύπρο και ειδικότερα με τις 11353 Αδδ.

24 και 25, ότι αυξάνονται συνεχώς οι στρατιωτικές απώλειες στο προσωπικό της Ειρηνευτικής Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο, σαν άμεσο αποτέλεσμα της στρατιωτικής δραστηριότητας που συνεχίζεται ακόμα στο νησί,

Υπενθυμίζοντας ότι η Ειρηνευτική Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο βρίσκεται εκεί με την πλήρη συναίνεση των Κυβερνήσεων της Κύπρου, της Τουρκίας και της Ελλάδας,

Υπομνησκοντας ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας, με την Απόφαση 355 (1974) της 1ης Αυγούστου 1974, παρακάλεσε το Γενικό Γραμματέα να δρα στηριοποιηθεί κατάλληλα, με βάση την Έκθεση που έκανε κατά την 1788η Σύνοδο του Συμβουλίου, κατά την οποία ασχολήθηκε με το ρόλο, τα έργα και το μέγεθος της Ειρηνευτικής Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο, και συσχέτισε τα αποτελέσματα που προήλθαν από τις τελευταίες πολιτικές εξελίξεις σχετικά με το Κυπριακό,

1. Θρηνεί βαθιά για το ότι μέλη της Ειρηνευτικής Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών στη Κύπρο σκοτώθηκαν και πληγώθηκαν.

2. Ζητά από όλες τις ενδιαφερόμενες πλευρές τον πλήρη σεβασμό της διεθνούς θέσης της Ειρηνευτικής Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών στη Κύπρο και να αναχαιτίσουν κάθε πράξη που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τις ζωές και την ασφάλεια των μελών της.

3. Ενθαρρύνει όλες τις ενδιαφερόμενες πλευρές να διαδηλώσουν κατά τρόπο σταθερό, ξεκάθαρο και σαφή, τη θέλησή τους να εκπληρώσουν τις υποθήκες που ανάλαβαν αναφορικά με το θέμα αυτό.

4. Απαιτεί επιπλέον όπως όλες οι πλευρές συνεργασθούν με την Ει

ρηγνεντική Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο, για να εκπληρώσουν το έργο της, συμπεριλαμβανομένων και των ανθρωπιστικών έργων σε όλο το νησί και σε όλα τα τμήματα του πληθυσμού της Κύπρου,

5. Δίνει έμφαση στη βασική αρχή ότι η θέση και η ασφάλεια των μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο και η οποιαδήποτε Ειρηνευτική Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών πρέπει να γίνει σεβαστή από όλες τις πλευρές, κάτω από όλες τις προϋποθέσεις.

Α Π Ο Φ Α Σ Η 380 (1974)

ΠΟΥ ΥΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗΝ 1794 ΣΥΝΟΔΟ ΤΟΥ ΣΤΙΣ 16 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1974

Το Συμβούλιο Ασφαλείας,

Υπενθυμίζοντας τις Αποφάσεις του 353 (1974), 354 (1974), 357 (1974) και 358 (1974),

Σημειώνοντας ότι όλα τα Κράτη διακήρυξαν το σεβασμό τους στην κυριαρχία, ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου,

Αντιστοιχεί βαθιά για τη χειροτέρευση της κατάστασης στην Κύπρο, που οφείλεται στη συνέχιση των στρατιωτικών επιχειρήσεων, που αποτελούν τον πιο σοβαρό κίνδυνο για την ειρήνη και την ασφάλεια στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου,

1. Σημειώνει την προηγούμενη αποδοκιμασία του για τις μονομερείς στρατιωτικές ενέργειες κατά της Δημοκρατίας της Κύπρου,
2. Ενθαρρύνει τις πλευρές να συμμορφωθούν με όλους τους όρους των προηγούμενων Αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αφορούν την υποχώρηση, από τη Δημοκρατία της Κύπρου, χωρίς καθυστέρηση, του ξένου στρατιωτικού προσωπικού που βρίσκεται χωρίς να προβλέπεται από τις διεθνείς συμφωνίες.

3. Ενθαρρύνει τις πλευρές να ξαναρχίσουν χωρίς καθυστέρηση σε αμοιβαία εποικοδομητικής συνεργασίας τις διαπραγματεύσεις που αναφέρονται στην Απόφαση 353 (1974), των οποίων η έκβαση δεν θα απειλείτο ή θα ήταν προκατειλημμένη από την απόκτηση πλεονεκτημάτων που θα προερχόταν από στρατιωτική επιχείρηση,

4. Παρακαλεί το Γενικό Γραμματέα να του αναφέρει ότι είναι απαραίτητο, για τη δυνατή υιοθέτηση και άλλων σχεδιαζόμενων μέτρων ώστε να προωθηθεί την αποκατάσταση ειρηνευτικών συνθηκών,

5. Αποφασίζει να παρακολουθεί μόνιμα την υπόθεση και να συνέλθει σε οποιαδήποτε στιγμή, για να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για την εξέλιξη της κατάστασης.

Α Π Ο Φ Α Σ Η 381 (1974)

ΠΟΥ ΥΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗΝ 1795 ΣΥΝΟΔΟ ΤΟΥ ΣΤΙΣ 30 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1974

Το Συμβούλιο Ασφαλείας,

Με συναίσθηση των ειδικών ευθυνών του σύμφωνα με το καταστατικό των Ηνωμένων Εθνών,

Υπενθυμίζοντας τις Αποφάσεις του 186 (1964), 353 (1974), 354 (1974), 355 (1974), 357 (1974), 358 (1974), 359 (1974) και 360 (1974), Σημειώνοντας ότι ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού του νησιού έχει μετακινηθεί και βρίσκεται σε τρομερή ανάγκη ανθρωπιστικής βοήθειας,

Δίνοντας προσοχή ότι είναι μία από τις πρωταρχικές προθέσεις των Ηνωμένων Εθνών να παρέχουν ανθρωπιστική βοήθεια σε καταστάσεις όπως αυτή που επικρατεί και εξελίσσεται στην Κύπρο, Σημειώνοντας επίσης ότι ο Υπάτος Αρμοστής των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες έχει ήδη διοριστεί σαν συντονιστής της Ανθρωπιστικής Βοήθειας των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο επιφορτισμένος με το έργο του συντονισμού της βοήθειας ανακούφισης, που προβλέπεται από τα προγράμματα των Ηνωμένων Εθνών, οργάνων και άλλων πηγών,

Έχοντας λάβει υπόψη την Έκθεση του Γενικού Γραμματέα που περιέχεται στο έγγραφο Σ 11473,

1. Εκφράζει την εκτίμησή του στο Γενικό Γραμματέα για το ρόλο που έπαιξε ώστε να αρχίσουν συνομιλίες μεταξύ των αρχηγών των 2 κοινοτήτων στην Κύπρο,

2. Καλοσωρίζει θερμά την εξέλιξη και καλεί όλους που λαμβάνουν μέρος στις συνομιλίες να τις συνεχίσουν ενεργά με τη βοήθεια του Γενικού Γραμματέα και για τα συμφέροντα του Κυπριακού Λαού στο σύνολο,

3. Καλεί όλες τις πλευρές να κάνουν ότι εξαρτάται από την ισχύ τους για να ανακουφίσουν αυτούς που υποφέρουν, να εξασφαλίσουν το σεβασμό των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων για κάθε άτομο και να απέχουν από κάθε πράξη που θα μπορούσε να επιδεινώσει την κατάσταση,

4. Εκφράζει το μεγάλο του ενδιαφέρον για την κατάσταση των προσφύγων και όλων των ατόμων που μετακινήθηκαν σαν επακόλουθο της κατάστασης στην Κύπρο και ενθαρρύνει όλες τις ενδιαφερόμενες πλευ-

ρές, μαζί με το Γενικό Γραμματέα, να ψάξουν να βρουν ειρηνικές λύσεις στα προβλήματα των προσφύγων και να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για την περὶ ρίθαιψη και ευημερία και να επιτρέψουν στα άτομα που επιθυμούν να επιστρέψουν στα σπίτια τους με ασφάλεια,

5. Παρακαλεί το Γενικό Γραμματέα να υποβάλλει, με πρώτη ευκαιρία, μια πλήρη Έκθεση για την κατάσταση των προσφύγων και των άλλων ατόμων που αναφέρονται στην παράγραφο 4 αυτής της Απόφασης και αποφασίζει να παρακολουθεί σταθερά την κατάσταση,

6. Επιπλέον παρακαλεί το Γενικό Γραμματέα να συνεχίσει να εφοδιάζει την Ανθρωπιστική Βοήθεια επείγουσας ανάγκης των Ηνωμένων Εθνών σε όλα τα τμήματα του πληθυσμού του νησιού που έχει ανάγκη αυτής της βοήθειας,

7. Καλεί όλες τις πλευρές, σαν μια επίδειξη καλής πίστης, να αναλάβουν ατομικά και σε συνεργασία μεταξύ τους, όλα τα στάδια που μπορεί να προωθήσουν κατανοητές και επιτυχείς διαπραγματεύσεις,

8. Επαναλαμβάνει το κάλεσμά του σε όλες τις πλευρές να συνεργασθούν πλήρως με το ΘΝΦΙΨΥΠ που επιτελεί αυτό το έργο,

9. Εκφράζει την πεποίθηση ότι η γρήγορη εκπλήρωση των όρων αυτής της Απόφασης θα βοηθήσει την εκτέλεση μιας ικανοποιητικής διευθέτησης στην Κύπρο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ'

ΟΙ ΕΥΘΥΝΕΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Η Τουρκική εισβολή στην Κύπρο και η όλη δράση της Τουρκίας ύστερα από την εισβολή αυτή αποτελούν:

1) Βαρεία παράβαση των αρχών του καταστατικού χάρτη του Ο.Η.Ε..

Το άρθρο 2(3) του χάρτη αυτού ορίζει:

«Όλα τα μέλη θα επιλύουν τις διεθνείς διαφορές τους με ειρηνικά μέσα και με τέτοιο τρόπο που η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια και δικαιοσύνη δεν θα τίθεται σε κίνδυνο».

Και προσθέτει η διάταξη 2(4) του καταστατικού αυτού χάρτη:

«Όλα τα μέλη θα πρέπει να αποφύγουν στις διεθνείς τους σχέσεις την απειλή ή τη χρήση βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητας ή πολιτικής ανεξαρτησίας οποιουδήποτε κράτους ή οποιοδήποτε άλλο τρόπο ασυνεπής προς τους σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών».

Είναι τόσο σαφείς οι διατάξεις του Διεθνούς Οργανισμού που αποτελεί την ελπίδα των Λαών όλου του κόσμου και τόσο πρόδηλη η αντίθεση των συγκεκριμένων πράξεων της Τουρκίας κατά των ανεξάρτητου κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας, ώστε να μην αισθανόμαστε την ανάγκη να επι χειρηματολογήσουμε στο θέμα αυτό.

2) Κατάφωρη περιφρόνηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. το οποίο με το υπ' αριθμ. 353/20.7.74 ψήφισμά του, εκφράζοντας την ανησυχία του για την κατάσταση που δημιούργησε η Τουρκική εισβολή και θεωρώντας ότι η κατάσταση αυτή αποτελεί σοβαρή απειλή κατά της διεθνούς ειρήνης κλπ., καταδίκασε την πράξη της εισβολής και ζήτησε τη χωρίς καθυστέρηση αποχώρηση από το έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας όλων των ξένων στρατιωτικών δυνάμεων, που βρίσκονται εκεί χωρίς να το προβλέπουν οι διεθνείς συμφωνίες, δηλαδή πλύν της Ελληνικής δύναμης (της ΕΛΔΥΚ) και τις αντίστοιχες Τουρκικής (της ΤΟΥΡΔΥΚ) που προβλέπονται από τις διενείς συμφωνίες, όλων των άλλων στρατευμάτων, που βέβαια είναι μόνο Τουρκικά.

3) Τέλεια αγνόηση και καταφρόνηση των υπ' αριθμ. 354/23.7.74, 355/1.8.74, 357/14.8.74, 358 και 359/15.8.74 κλπ. και λοιπών ομοίων ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., με τα οποία, ψηφίσματα επιμένοντας πάντα στο αρχικό του ψήφισμα (353/74) εκφράζει τη λύπη του για την χειροτέρευση των συνθηκών που δημιούργησε η νέα επίθεση (ΑΤΤΙ ΛΑ II) και καλεί επίμονα σε επίδειξη σεβασμού προς το πρώτο (353/74) ψήφισμά του.

II

Και αυτά μεν ως προς την ευθύνη της Τουρκίας για την εισβολή. Υπάρχουν όμως πολλά άλλα, που μαρτυρούν, το απαράδεκτο της Τουρκικής συμπεριφοράς.

1) Ότι αν και συμφώνησε για κατάπαυση του πυρός στις 16.00 ώρα της 22.7.74, συνέχισε να αποβιβάζει στρατεύματά της και οπλικά μέσα (τεθωρακισμένα κλπ.) και να ενισχύει έτσι το εγγύς προγεφύρωμά της, που 'χε κατορθώσει να δημιουργήσει ακριβώς τη μέρα της κατάπαυσης του πυρός. (22.7.74) και,

2) Ότι αν και συμφώνησε να πραγματοποιηθεί τριμερής διάσκεψη στη Γενεύη και να λάβει μέρος σ' αυτή, εν τούτοις συνέχισε σ' όλη τη διάρκεια της διάσκεψης της Γενεύης -και στην πρώτη της φάση μέχρι της 30. 7.74 και στη δεύτερή της φάση 8-14/8/74 και στα μεσοδιαστήματα ανάμεσα στις δύο φάσεις- να αποβιβάζει τα στρατεύματά της, τεθωρακισμένα και όποια άλλα οπλικά συστήματα και μέσα, ώστε να ολοκληρώσει το σχέδιό της για κατάληψη του 38% των εδαφών της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Και όλα αυτά όταν έβλεπε και ήξερε, ότι η Ελλάδα έδειχνε απειρίορι στο σεβασμό σε όλα όσα συμφωνήθηκαν.

III

Δύο λέξεις ακόμα για τις ευθύνες στην Τουρκία, που αναφέρονται στο μεγάλο θέμα των αγνοουμένων.

Αποτελεί βασική υποχρέωση της Τουρκίας να τους αποδώσει στις οικογένειές τους, οι οποίες 14 χρόνια ζούν με την αγωνία για την τύχη των δικών τους που χάθηκαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΔ'

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Επιτροπή μας συγκροτήθηκε με αποκλειστικό σκοπό να διερευνήσει και να φέρει στην επιφάνεια τα αίτια της πιδ πρόσφατης φάσης της κυπριακής τραγωδίας, αυτής της περιόδου 1967-74.

Έχουμε ζωνηρή την ελπίδα ότι όταν, σε λίγο, θα έλθει η ώρα να δουν το φως της δημοσιότητας και το πόρισμά μας και τα πρακτικά των συνεδριάσεων της Επιτροπής μας, θα εκτιμηθούν οι άψογοι τρόποι που ακολούθησαμε σε όλη την πορεία της διαδικασίας και, γενικά, η συνολική μας προσπάθεια.

Το Κυπριακό Πρόβλημα, όπως όλοι ξέρουμε, είναι ιδιαίτερα πολύπλοκο και πολύπλευρο, οι δε ρίζες του ανάγονται σε απώτερα χρόνια, σε σχέση με την περίοδο 1967-1974.

Κι εμείς κληθήκαμε να διερευνήσουμε μόνο την τελευταία τραγική περιπλοκή του, των ετών 1967-1974 και μάλιστα με σημαντική καθυστέρηση.

Γι' αυτούς τους λόγους αντιμετωπίσαμε πρόσθετες δυσχέρειες στην αναζήτηση της αλήθειας.

Παρ' όλες όμως τις δυσκολίες και τις αντιξοότητες, έχουμε την ακλόνητη πεποίθηση ότι παρουσιάζουμε στην Ολομέλεια της Βουλής των Ελλήνων, ένα πόρισμα

- . καλόπιστο,
- . κρυστάλλινα διαυγές,
- . βασισμένο μόνο στις μαρτυρικές καταθέσεις και τα υπόλοιπα αποδεικτικά στοιχεία, που κατορθώσαμε να συγκεντρώσουμε,
- . ένα πόρισμα που γι' αυτές του τις ιδιότητες αποτελεί την περηφάνεια όλων μας.

Σημειώνουμε ότι:

1. Ο επιμερισμός των ευθυνών για τους χειρισμούς που έγιναν αναφέρεται στα επί μέρους ειδικά κεφάλαια (τμήματα) του πορίσματός μας.
2. Η Επιτροπή μας μία επιφύλαξη διατηρεί:

Δεν είναι δυνατόν από τη φύση των ερευνών, να βεβαιώσει ότι δεν υπάρχουν άλλα αποδεικτικά στοιχεία που πιθανόν να φωτίζαν και από άλλη οπτική γωνία την Κυπριακή τραγωδία. Η Επιτροπή μας πάντως εξάντλησε τις δυνατότητες που είχε.

Πέρα απ' όλα αυτά, όμως, η κυπριακή τραγωδία κι η εξέλιξή της διδάσκουν:

- Ότι οι δικτατορίες και τα πραξικοπήματα οδηγούν σε εθνικές καταστροφές,
- Ότι μόνον η Δημοκρατία, ως πολιτειακό σύστημα, εγγυάται την ομαλότητα των εξελίξεων και
- Ότι η ενότητα και η ομοψυχία του Λαού μας αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την πρόοδο και την ευημερία του Έθνους μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΕ'

ΜΕΙΟΨΗΦΙΕΣ

Στο κεφάλαιο αυτό καταχωρίζονται, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 148 παρ. 1 του Κανονισμού της Βουλής, οι μειοψηφίες που διατυπώθηκαν κατά τη ψήφιση των Κεφαλαίων Α' - ΙΔ' και του συνόλου του πορίσματος οι οποίες είναι οι ακόλουθες:

I.

ΠΡΟΤΑΣΗ

Νικολάου Στ. Ψαρουδάκη
Βουλευτού Επικρατείας

Μέλους της Εξεταστικής Επιτροπής του Φακέλλου της Κύπρου σχετικά με το κεφάλαιο ΙΑ' του πορίσματος, που αναφέρεται στον ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ.

Μειοψηφών επί του τμήματος αυτού του Πορίσματος, παρακαλώ όπως παρ. 1 του Κανονισμού της Βουλής, οι μειοψηφίες που διατυπώθηκαν κατά τη ψήφιση των Κεφαλαίων Α' - ΙΔ' και του συνόλου του πορίσματος οι οποίες είναι οι ακόλουθες:

Μειοψηφών επί του τμήματος αυτού του Πορίσματος, παρακαλώ όπως παρ. 1 του Κανονισμού της Βουλής, οι μειοψηφίες που διατυπώθηκαν κατά τη ψήφιση των Κεφαλαίων Α' - ΙΔ' και του συνόλου του πορίσματος οι οποίες είναι οι ακόλουθες:

Παρά τα πολλά σωστά και δίκαια που περιέχει το ως άνω πόρισμα, ιδίως όσον αφορά τις ευθύνες του Υπουργού Εθνικής Αμύνης κ. Αβέρωφ, της ηγεσίας των Ε.Δ., των Άγγλων και Αμερικανών και της Τουρκίας, τα οποία ψηφίζω και επαυξάνω, δεν μπορώ να δεχθώ το πόρισμα, γιατί θεωρώ ότι παραλείπει να κατονομάσει τον κύριο ένοχο της Κυπριακής Τραγωδίας, τον κ. Κων. Καραμανλή, τον άνθρωπο που στις 6-10-1955 σπεύδει πριν ακόμα κηδευθεί ο Παπάγος, να αρπάξει ευνοιοκρατικά την πρωθυπουργία πα ραγκωνίζοντας τον Στεφανόπουλο, με αντάλλαγμα τις συμφωνίες Ζυρίχης- Λονδίνου, που επέβαλαν την Τουρκία συνεταιρίζομενη στη Κύπρο και στις 24.7. 74, πάλι, πριν αλέκτωρα φωνήσαι, σπεύδει και αρπάζει την πρωθυπουργία από τον Π. Κανελλόπουλο, για να αφήσει τον Αττίλα 2 ανενόχλητο, να επιβάλλει τη διχοτόμηση της Κύπρου, που ήταν το σχέδιο των Αγγλοαμερικανών και των Τούρκων!

Η ευθύνη του κ. Καραμανλή είναι κραυγαλέα και το πόρισμα που τον απαλλάσσει θα πάσχει εσαεί, κάτι που νομίζουμε η πλειοψηφία δεν μπορεί να αγνοήσει.

Και αυτό για τους εξής λόγους:

1) Το πόρισμα δέχεται -και πολύ σωστά- ότι ο Υ.Ε.Θ.Α., κ. Αβέρωφ, όφειλε να παρακολουθεί την εκτέλεση των εντολών του Πρωθυπουργού, να τον ενημερώνει για τη δυνατότητα αποστολής στην Κύπρο ενισχύσεων, να εισηγηθεί την αντικατάσταση της χουντικής στρατιωτικής ηγεσίας κ.α. και του καταλογίζει τις σχετικές ευθύνες. Όμως την ίδια ευθύνη έχει και ο κ. Καραμανλής, ως πρωθυπουργός, διότι παρά τις πράξεις και παραλείψεις αυτές του κ. Αβέρωφ, ούτε τον ήλεγξε, ούτε τον απέλυσε, αλλά εξακολουθούσε να του έχει απόλυτη εμπιστοσύνη! Ο κ. Καραμανλής, καλύπτοντας τον Υπουργό του είναι ολοφάνερο ότι συμφωνούσε μαζί του και άρα μοιράζεται μαζί του τις ευθύνες και είναι σόλοικο να στέλνεται στο εδώλιο ο Υπουργός και ο συνεργός του Πρωθυπουργός να απαλλάσσεται! Τι ήταν άλλωστε ο κ. Καραμανλής, κάποιος ανήλικος, ή άπειρος, ή αφελής και ανεπαρκής, για να τον παραπλανούν οι υφιστάμενοί του και να τον κατευθύνουν κατά το δοκούν;

2) Ο κ. Καραμανλής όχι μονάχα δεν έστειλε βοήθεια στις αγωνιζόμενες Κυπριακές δυνάμεις, αλλά την απόφασή του να μην στείλει βοήθεια την ανακοίνωσε με το διάγγελμά του στις 15.8.74 από την Τηλεόραση και το Ραδιόφωνο σε όλο τον κόσμο και φυσικά και στους εχθρούς της Κύπρου, λέγοντας μεταξύ άλλων: «Η αντίσταση της Εθνικής Φρουράς υπήρξε κατά τις πρώτες δύο ημέρας αξιοθαύμαστη. Αι μαχόμενοι όμως σκληρώς εθνικά δυνάμεις δεν ήτο δυνατόν να ενισχυθούν από την Ελλάδα...» Και παρακάτω «Η ένοπλος αντιμετώπιση των Τούρκων εις την Κύπρον καθίστατο αδύνατος και λόγω αποστάσεως και λόγω των γνωστών τετελεσμένων γεγονότων...».

Η ομιλία αυτή του κ. Καραμανλή, που απεκάλυπτε στον εχθρό τα ελληνικά σχέδια, αποτελεί καθαρή προδοσία και γεννά σε βάρος του καταλυτικές πολιτικές και ποινικές ευθύνες. Σχετικά με τις ευθύνες αυτές, η Επιτροπή δεν μπορεί να αγνοήσει την εμπεριστατωμένη από 20.1.1987 έκθεσή του Αντιστρατήγου ε.α. Α. Σιαπκαρά, που έχει κατατεθεί στο φάκελο. Όπως επίσης η έκθεση αυτή δεν μπορεί να αγνοηθεί και στο θέμα της μη διώξεως των εγκλημάτων που διέπραξε η χουντική, στρατιωτική και πολιτική ηγεσία, παράλειψη που γεννά μεγάλες ευθύνες και στον κ. Καραμανλή και στον κ. Αβέρωφ.

3) Ο κ. Καραμανλής δεν προέβη, ως όφειλε, στην άμεση αντικατάσταση της ένοχης και ανάξιας χουντικής στρατιωτικής ηγεσίας, η οποία είχε παραλείψει να θέσει σ' εφαρμογή τα σχέδια αμύνης της Κύπρου και κυριολεκτικά άνοιξε τις πόρτες στον Αττίλα! Το επιχείρημα, της δήθεν βίαιης αντίδρασης των χουντικών, των κ.κ. Καραμανλή - Αβέρωφ, διαψεύδεται από τα πράγματα: Οι αρχηγοί των Ε.Δ. ζητούν να αναλάβουν

ορισμένα Υπουργεία, αλλά μόλις συναντούν την αντίρρηση των πολιτικών, αμέσως σπεύδουν να παραιτηθούν! Ο Ιωαννίδης αποστρατεύεται στις 2 Αυγούστου και κανείς δεν κινείται υπέρ αυτού. Το ίδιο αποστρατεύονται οι στρατηγοί και εκτοπίζονται στην Κέα οι δικτάτορες! Όταν ο κ. Καραμανλής ανέλαβε Πρωθυπουργός, η Χούντα ή ένα πτώμα που εκλιπαρούσε τάφη! Ο κ. Καραμανλής αντί να θάψει Χούντα την ανέστησε, γιατί ήταν ακριβώς αυτό που του χρειαζόταν για να θάψει το Κυπριακό!

4) Ο κ. Καραμανλής άφησε να περάσει άπρακτος ο πολύτιμος χρόνος από 24-7 έως 14-8-74, κι αυτό δήθεν γιατί την Ελλάδα την δέσμευαν οι συμφωνίες, τη στιγμή που οι ίδιες συμφωνίες δεν εμπόδισαν την Τουρκία να μεταφέρει στην Κύπρο το στρατό του Αττίλα ΙΙ! Τι εμπόδιζε άλλωστε η Ελλάδα και στην Γενεύη να συζητά και στην Κύπρο να συζητά; Το ίδιο ένοχο είναι και το επιχείρημα ότι η βοήθεια δεν ήταν δυνατή, γιατί οι δυνάμεις μας έναντι των Τούρκων ήταν 1 προς 3 αφού η αναλογία αυτή του 3 προς 1 είναι απαραίτητη σ' αυτόν που νεργεί την επίθεση και όχι σ' αυτόν που αμύνεται. Με τη λογική του τοπαθούς Καραμανλικού επι χειρήματος, η Ελληνική Ιστορία έπρεπε ήταν τελείως διαφορετική και η Ελλάδα θα είχε σβήσει από τον χάρτη!

5) Ο κ. Καραμανλής διεχειρίζετο το μεγάλο Κυπριακό εθνικό θέμα με σωπικούς. Έπαιρνε αποφάσεις μόνος του, χωρίς ούτε μια φορά να γκαλέσει πολεμικό Συμβούλιο με συμμετοχή του Υπουργικού Συμβουλίου, ωσάν το Κυπριακό να ήταν κάποια ασήμαντη υπόθεση. Έτσι ρασαν οι τρεις εβδομάδες της εκχειρίας άκαρπες, με σπασμωδικές ενέργειες, έκδοση και ανάκληση διαταγών, με αποτέλεσμα το ητάν Κυπριακών δυ νάμεων να δέχεται συνεχής πλήγματα και το εθνικό θέμα να χαθεί. Μεγάλη είναι η ευθύνη για τη μη εφαρμογή των επιτελικών σχεδίων που υπήρχαν για την αντιμετώπιση της κρίσιμης για την Κύπρο κατάστασης μετά τον ΑΤΤΙΛΑ Ι.

6) Για τη μη αποστολή στρατιωτικών ενισχύσεων στην Κύπρο ο πε ρίοδος της εκχειρίας ο κ. Καραμανλής υποστηρίζει ότι δεν ήταν δυνατή γιατί: α) Τέτοιες δυνάμεις δεν υπήρχαν στην Ελλάδα. β) Δεν υπήρχαν τα αναγκαία οχήματα-ωχητά πλοία για τη μεταφορά τους. γ) Δεν υπήρχαν τα πλοία δεν θα έφθαναν απαραίτητα στον προορισμό τους αλλά κι αν έφθαναν στον προορισμό τους οι δυνάμεις αυτές, θα ήταν προβληματική η εκπλήρωση της αποστολής τους από έλλειψη απορριμής υποστήριξης και α δυναμίας συνεχούς ανεφοδιασμού.

Όλα αυτά αποτελούν προφάσεις εν αμαρτίαις του κ. Καραμανλή της περί αυτών στρατιωτικής ηγεσίας.

Από μαρτυρικές καταθέσεις και το πόρισμα του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων (Δ/ση Κυπριακού) που συνετάγη τον Φεβρουάριο του 1974 βάσει σχετικών εκθέσεων (Μέρος ΙΙ του πορίσματος), προκύπτει ότι προσέγγισαν ενισχύσεων εις την Νήσον ήτο εφικτή με κάποιον πλοίο δεκτόν βαθμόν κινδύνου (π.χ. αεροσκάφη Νοράτλας, υποβρύχια, αεροπλάνα ΛΕΣΒΟΣ) άρα και μαχητικών αεροσκαφών. Απεδείχθη επιπλέον ότι η κατά συγκεκριμένον τρόπον περιορισμένη ενίσχυση του εν λόγω εις Κύπρον δια μενονωμένως πλεόντων εμπορικών πλοίων εφικτή».

Ο πτέραρχος κ. Νικ. Κουρής, αρχηγός ΓΕΕΘΑ κατέθεσε: «Υπήρξαν κίνδυνοι αποστολής της μεραρχίας στην Κύπρο, αλλά ο κίνδυνος υπήρξε τονίστηκε». Και ο ίδιος ο κ. Αβέρωφ κατέθεσε: «Να σταλούν ελεος δυνάμεις ή ταν εύκολο...» Ο αντιπλοίαρχος Ευθ. Πετρόπουλος κατέθεσε στην Εξεταστική Επιτροπή χάρτες και πίνακες, που πείθουν ότι ήταν δυνατή η αποστολή ισχυρών στρατιωτικών δυνάμεων στην Κύπρο κατά τη διάρκεια της εκχειρίας με «μεμονωμένα πλοία με ταχύτητα πάνω από 11 κόμβους πλέοντα σε διάφορες ενδεικτικές πορείες πλάνησης κατά την διάρκεια της ημέρας και διεισδύοντα με το πλάτος της νύκτας στα χωρικά ύδατα της Κύπρου, έτσι ώστε να σουν έγκαιρα στους λιμένες της Κύπρου, να εκφορτώσουν και στείλνεία να αποπλεύσουν κατά τη διάρκεια της νύκτας.

Έτσι με σχεδίαση μεταφορών αυτού του τρόπου και προγραμματισμού ροής πλοίων, μεμονωμένων εμπορικών πλοίων, ήταν δυνατή μεταφερθούν στην Κύπρο, σε λιγότερο από 20 μέρες, πάνω από 2 στρατού, πάνω από 150 άρματα μάχης, Μ47/Μ48, αρκετές μοίρες κινούμενου πυροβολικού, αντιαερματικά κ.λ.π. αναγκαία οχήματα στήριξης».

«Για τη μεταφορά αυτή», συνεχίζει, «υπήρχαν τότε -Ιούλιος 1974- κατά διαθέσιμα και κατάλληλα εμπορικά πλοία, τα οχηματαγωγά πλοία, Κνωσός, Φαιστός, ...». Μπορούσε λοιπόν να εξευρεθούν τα κατάλληλα πλοία και να σταλούν ενισχύσεις στην Κύπρο και βεβαίως η σκέψη των Καραμανλή - Αβέρωφ να σταλεί η μεραρχία με νηοφανερά, ήταν ολοφάνερα λάθος και μάλλον ελέγχθη για να είναι δολογημένη η αсуζητητή απόρριψή της και να κλείσει το θέμα.

Ο κ. Καραμανλής ισχυρίζεται ότι δεν υπήρχαν στην Ελλάδα στρατιωτικές δυνάμεις για να σταλούν στην Κύπρο: Στο συνοπτικό πρακτικό της 3/8/74 οι αρχηγοί βεβαιώνουν ότι ήταν ήδη μία από πολλούς καιρούς προς αποστολή βοήθεια.

Ο κ. Καραμανλής δίδει εντολή να ετοιμασθεί μια μεραρχία, για να σταλεί στην Κύπρο. Γιατί όμως δεν έστειλε μια ήδη έτοιμη μεραρχία, ο πότε θα κέρδιζε τις 6 έως 10 ημέρες που χρειάζονταν η προετοιμασία της;

Ο κ. Καραμανλής στο διάγγελμά του της 15/8/74 λέει τα εξής χαρά κτηριστικά της πολιτικής του βούλησης: «Δια την Ελλάδα ετέθη άμεσον και μέγα δίλημμα: Πρέπει να αντιδράσει με βία στη βία, με δολιότητα στη δολιότητα; Πρέπει να προσφύγει και αυτή στο νόμο της ζούγκλας;...».

Με ποιά όμως λογική, ηθική και νομική έννοια, η άμυνα αποτελεί βία και προσφυγή στο νόμο της ζούγκλας; Βία και ζούγκλα ήταν η εισβολή των Τούρκων, ο ΑΤΤΙΛΑΣ I και II. Η αντίσταση των Κυπρίων ήταν άμυνα, πράξη επιτρεπτή και ιερή και κατά το θείο και κατά το ανθρώπινο δίκαιο!

Ο κ. Καραμανλής δεν είχε την πολιτική βούληση της βοήθειας των μαχόμενων δυνάμεων της Κύπρου και επιστρατεύει όλες τις προφάσεις που ήταν δυνατό να ευρεθούν, για να δικαιολογήσει την πολιτική του. Αυτό είναι ολοφάνερο και στα λόγια του και στις αλλοπρόσαλλες ενέργειές του και του ίδιου και των συνεργατών του.

Γι' αυτό ο κ. Καραμανλής είναι βαρύτατα υπόλογος απέναντι στη γενιά μας και στην ιστορία. Στάθηκε ανίκανος να αρθεί στο ύψος των περιστάσεων, να φέρει το πνεύμα της εθνικής ενότητας και ανάτασης. Ήρθε ως κλέφτης της εξουσίας και ως κλέφτης εσκέπτετο τη διατήρησή της και όχι ως εθνικός ηγέτης, που βλέπεις μπροστά, εμπνέει και οδηγεί το έθνος στον δρόμο της ιστορίας του.

Μονάχα τις επίλεκτες μονάδες, που βρίσκονταν στην Αττική και που παραπονείται ότι ήθελαν να τον ανατρέψουν, αν έστειλε στην Κύπρο, ήσαν αρκετές να ρίξουν τους εισβολείς στη θάλασσα. Οι δυνάμεις, που είχαν προδοθεί από τον Ιωαννίδη, πίστευαν στην ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα και δεν χρειάζονταν παρά δύο καλά λόγια από τον Καραμανλή για να ξεχυθούν ακράτητοι στην υπηρεσία του έθνους. Αλλά ο κ. Καραμανλής δεν είχε τους ορίζοντες του Ελευθερίου Βενιζέλου. Παρέμεινε ένας κοινός πολιτικός της εξουσίας, λαχείο στα χέρια των τυχοδιωκτών της Άγκυρας και των Αγγλοαμερικανών συνεταιρών τους. Έτσι απλάς συνέχισε το έργο του Ιωαννίδη, στην υπηρεσία των ίδιων σκοτεινών συμφερόντων και δυνάμεων. Η διαφορά τους, εκτός από τα μέσα, είναι και στο τέλος τους. Ο ένας, βρίσκεται στη φυλακή ως προδότης - και είναι! - ο άλλος είναι ελεύθερος και παριστάνει τον εθνάρχη - ενώ δεν είναι!

Υπογραφή
Ν. ΨΑΡΟΥΔΑΚΗΣ

II.

Απόψεις κ. Αν. Παπαληγούρα που αναπτύχθηκαν προφορικά κατά τη συζήτηση της 30/10/1988

1) Κεφαλ. Ζ' σελ. 103 : «Σε σχέση με τη δήθεν μετατροπή της εντολής σχηματισμού μεραρχίας σε μελέτη δυνατότητας οργάνωσης, είναι φυσικό και επιβεβλημένο, όταν δίδεται μία εντολή, να μελετάται το εφικτό και ο τρόπος εκτέλεσής της.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση έπρεπε να αποφασισθεί ποιές δυνάμεις θα εστέλλοντο, με ποιά μέσα θα εστέλλοντο, πού θα επιβιβάζονταν, πού θα αποβιβάζονταν, ποιές μονάδες θα υπεστήριζαν, την μετάβαση και την από βασή τους.

2) Κεφαλ. ΙΑ', σελ. 202 επ. : «Σε σχέση με τον σχηματισμό της Μεραρχίας συνομολογείται από το κείμενο του πορίσματος ο σχηματισμός της Μεραρχίας την 19η του μηνός. Όπως, επίσης, στο κείμενο του πορίσματος καταγράφεται ότι κατά την κρίση των αρχηγών η συγκρότησή της θα απαιτούσε μέχρι και δέκα μέρες. Ως εκ τούτου γεγονός ότι είναι βεβαιωμένο ότι η Μεραρχία ήτο συγκροτημένη την 19η, προκύπτει πρόδηλα ότι άρχισε η συγκρότησή της προ της 9ης του ιδίου μηνός. Άρα, δεν βλέπω κατά την άποψή μου που υπάρχει καθυστέρηση την οποία θα έπρεπε να ελέγξει ο τότε Πρωθυπουργός. Επί πλέον σημειώνω ότι κατά την φάση αυτήν οι Ελληνες είχαν εναποτεθεί στις συνομιλίες της Γενεύης. Και ακόμα σημειώνω ότι εν τούτω μεταξύ, κατά την άποψή μου, θα πρέπει ο κ. Καραμανλής να είχε πεισθεί για την αδυναμία αποτελεσματικής παρέμβασης στην Κύπρο μετά τον ΑΤΤΙΛΑ Ι».

3) Κεφαλ. ΙΑ', σελ. 214 επ. : «Στο θέμα «της δυνατότητας ή μη αποστολής μικρών ειδικών μονάδων στην Κύπρο» η άποψή μου είναι η εξής: Ότι ορθά υιοθετήθηκε από την Κυβέρνηση η άποψη όλων των στρατιωτικών, που κατέθεσαν στην Επιτροπή και που υπογραμμίζουν ότι μόνη μονάδα, η οποία θα μπορούσε αποτελεσματικά να παρέμβει στην Κύπρο θα ήταν μονάδα δύναμης Μεραρχίας και άνω. Οι μικρές ειδικές μονάδες δεν θα είχαν τη δυνατότητα αποτελεσματικής παρέμβασης στο νησί. Επί πλέον σημειώνω ότι η αποστολή μικρών ειδικών μονάδων θα είχε το επιπρόσθετο μειονέκτημα -πέραν του ότι δεν θα ήταν αποτελεσματική- ότι θα μπορούσε να οδηγήσει σε γενίκευση της

σύρραξης Ελλάδος - Τουρκίας, σε κατάληψη μεγαλύτερου τμήματος ή και ολόκληρης της Κύπρου, και ακόμη να θέσει σε κίνδυνο τον ίδιο τον Ελλαδικό χώρο. Και υπ' αυτή την έννοια η μη αποστολή μικρών α ναποτελεσματικών μονάδων ήταν σκόπιμη, γιατί απέτρεψε εθνική συμφορά, κάτω από τις τότε συνθήκες χάους και διάλυσης».

III.

ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ κ. ΑΝ. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ' (ΓΕΝΙΚΑ)

ΠΟΡΙΣΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΑΤΤΙΛΑ II

Δυο είναι τα βασικά ερωτήματα για την περίοδο του Αττίλα II, στα οποία η επιτροπή του Φακέλλου της Κύπρου καλείται να δώσει απαντήσεις:

Α' Υπήρξαν λάθη επιλογών ή χειρισμών, ευθύνες ή παραλείψεις της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας της χώρας, μεταξύ πρώτου και δεύτερου Αττίλα (24.7.1974 - 16.8.1974) και αμέσως μετά απ' αυτόν;

Β' Ποιά η ανάμιξη -αν υπήρξε- και εν γένει ποιός ο ρόλος του ξένου παράγοντα κατά την ίδια περίοδο;

A'

1. Όταν στις 24 Ιουλίου 1974 η κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας υπό τον Κωνσταντίνο Καραμανλή ανέλαβε την εξουσία, βρέθηκε μπροστά στα εξής δεσμευτικά τετελεσμένα γεγονότα: στα ερείπια του Αττίλα I στην Κύπρο, σε ένα διαλελυμένο κράτος στην Ελλάδα, στην απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας που συνιστούσε την κατάπαυση του πυρός και έναρξη διαπραγματεύσεων, και στη σχετική συμφωνία Ελλάδος Τουρκίας και Βρεταννίας να συμμετάσχουν στην Διάσκεψη της Γενεύης στις 24.7.74.

2. Στην Κύπρο, το Πραξικόπημα κατά του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, ο αλληλοσπαραγμός των Ελληνοκυπρίων που ακολούθησε και η Τουρκική απόβαση έχουν επιφέρει την σύγχυση και την πλήρη αποδιοργάνωση. Σύμφωνα με αναφορές του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς προ και κατά τον Αττίλα II, «η Εθνοφρουρά βρίσκεται σε κατάσταση αποσύνθεσης και αυτοδιάλυσης», με «ποσοστό λιποταξιών και ανυποταξιών που φτάνει μέχρι και το 80% της προβλεπόμενης δύναμης των μονάδων», με «το ηθικό των ανδρών χαμηλότατο», με «πολλούς εφέδρους να εγκαταλείπουν τον οπλισμό τους επί τη θέα του εχθρού και να τρέπονται σε φυγή», με «μαχητική αξία των μονάδων πεζικού μηδαμινή», με «συντριπτική την ανισότητα των εκατέρωθεν δυνάμεων -ιδίως σε άρματα- και με «έδαφος τελείως ακατάλληλο προς άμυνα». Διατυπώνεται ακόμη, από το ΓΕΕΦ η προειδοποίηση προς την Αθήνα, ότι αν η διπλωματική οδός δεν οδηγήσει γρήγορα σε συμφωνία, «η διάλυση θα είναι πλήρης το δε στράτευμα και ο πληθυσμός θα στραφούν κατά των Ελλήνων αξιωματικών και της Ελλάδος γενικώς» (29.7.74).

3. Την κατάσταση αυτή εκμεταλλεύονται οι Τούρκοι, οι οποίοι δόλια εξακολουθούν να ενισχύσουν το προγεφύρωμά τους, ενώ στη Γενεύη στις 30.7.74 συμφωνείται επίσημα από τους τρεις Υπουργούς Εξωτερικών να α ποφευχθεί και από τις δυο πλευρές οποιαδήποτε στρατιωτική ενέργεια που θα μπορούσε να παρεμποδίσει ειρηνική λύση με διαπραγματεύσεις. Τις πα ραβιάσεις της εκεχειρίας καταγγέλει στις 28.7.74 ο Πρωθυπουργός της Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας με μήνυμά του στον Τούρκο Πρωθυπουργό και δέχεται μόνον υπό όρους να ανταποκριθεί στην πρόσκληση του τελευταίου να συναντηθεί μαζί του. Η τριμερής Διάσκεψη της Γενεύης, μετά από ολι γοήμερη διακοπή των εργασιών της, διευρύνεται σε πενταμερή με τη συμ μετοχή εκπροσώπων των δυο Κοινοτήτων της Κύπρου και συνέρχεται εκ νέου στις 8.8.74. Κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων και συγκεκριμένα το πρωί της 14.8.74, οι Τούρκοι, αφού επέδωσαν στην ελληνική πλευρά έ να εκβιαστικό τελεσίγραφο, εξαπολύουν τον Αττίλα II.

4. Στο μεταξύ στην Ελλάδα, η Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας έχει να αντιμετωπίσει από την πρώτη στιγμή την αποδιοργάνωση των Ενόπλων Δυνάμεων, που καταδείχθηκε και με την παταγώδη αποτυχία της γενικής επι στράτευσης. Έχει ακόμα να αντιμετωπίσει τους μηχανισμούς της Χούντας που παραμένουν ισχυροί, καθώς η εξάρθρωσή τους μόνο σταδιακά μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς τον κίνδυνο παλινδρόμησης στο δικτατορικό καθεστώς. Και τούτο, γιατί, ενώ βέβαια γνώριζε ποιούς στρατιωτικούς έ πρεπε να απομακρύνει, έπρεπε να αναζητήσει ηγέτες εμπιστοσύνης, να τους πλαισιώσει με επιτελεία εμπιστοσύνης και έπρεπε, τέλος, όλοι αυ τοί να ενημερωθούν. Και αυτά ενω διεξήγοντο πολεμικές επιχειρήσεις. Αλλά ακόμα και αν η κυβέρνηση μπορούσε να αντικαταστήσει αμέσως την τότε στρατιωτική ηγεσία, θα επέλεγε κατ' ανάγκη στρατιωτικούς ηγέτες που θα υποστήριζαν τα ίδια -την αδυνα-

μία επέμβασης μετά τον Αττίλα Ι στην Κύπρο- αφού, όπως προκύπτει από τις μαρτυρικές καταθέσεις τους στην Επιτροπή, όλοι οι ανώτατοι τότε αξιωματικοί είχαν την ίδια άποψη.

Έτσι στις 2.8.74 τίθεται σε διαθεσιμότητα ο Ιωαννίδης, στις 11.8. 74 απομακρύνονται οι στρατιωτικές μονάδες που στάθμευαν στο Λεκανοπέδιο της Αττικής, στις 19.8.74 αντικαθίστανται οι αρχηγοί του Γενικού Επιτελείου του Στρατού.

Με τα δεδομένα αυτά, η δημοκρατική κυβέρνηση την ώρα που έδινε την διπλωματική της μάχη στην Γενεύη, κινδύνευε καθημερινά να ανατρεπεί στην Αθήνα.

5. Μέσα σε αυτό το χάος ο Κων. Καραμανλής μελέτησε εξαντλητικά την δυνατότητα να αποστείλει ελληνικές δυνάμεις στην Κύπρο προ και κατ'ατον Αττίλα ΙΙ. Διαδοχικά αποφασίζει να σπεύσουν στην Κύπρο τρία υποβρύχια για να πλήξουν τον Τουρκικό στόλο, να βομβαρδίσουν τουρκοί στόχοι στην Κύπρο από σμήνος αεροσκαφών που θα απογειωνόταν από την Κρήτη, να σχηματιστεί στην Κρήτη ή στη Ρόδο πλήρης Μεραρχία με σκοπό την μεταφορά της στη Μεγαλόνησο, να επιβιβασθεί ο ίδιος της νηοπομπής που θα αποβίβαζε τα στρατεύματα στην Κύπρο, για μεγαλύτερη ασφάλειά της.

Αλλά τα Πολεμικά Συμβούλια της 3, 13 και 14.8.74 που διερεύνησαν τις δυνατότητες στρατιωτικής ενέργειας στην Κύπρο, κατέληξαν στο σαφές και ομόφωνο συμπέρασμα ότι μετά την εδραίωση του Τουρκικού προγεφυρώματος και τη χαώδη κατάσταση που επικρατούσε στην Κύπρο οποιαδήποτε στρατιωτική επέμβαση της Ελλάδος στη Μεγαλόνησο -από αέρα ή από θάλασα-, θα αποτελούσε επιχείρηση αυτοκτονίας με βέβαιη την εξόντωση των ελληνικών δυνάμεων. Και τούτο γιατί η αεροπορική κυρίως υπεροχή της Τουρκίας ήταν καταλυτική, ιδιαίτερα λόγω της άνισης απόστασης του θαλάσσιου των επιχειρήσεων από τα τουρκικά και ελληνικά αεροδρόμια αντίστοιχα. Επιπρόσθετα υπογραμμίστηκε ότι αυτόματα θα οδηγούμαστε σε γε νικότερη ελληνοτουρκική σύρραξη, που θα κατέληγε στην ολοκληρωτική κατάρρευση της Κύπρου. Ενώ παράλληλα θα κινδύνευε και η εδαφική ακεραιότητα του ίδιου του Ελλαδικού χώρου, λόγω της τουρκικής υπεροπλίας και της μειονεκτικής θέσης των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου απέναντι στα οποία οι Τούρκοι διατηρούσαν ακέραίες και έτοιμες τις αποβατικές, ναυτικές και πεζικές δυνάμεις τους.

Παραθέτω συνοπτικά τα Πρακτικά των παραπάνω Πολεμικών Συμβουλίων που εξέτασαν την δυνατότητα αποστολής ενισχύσεων στη Κύπρο και στάθμησαν τις συνέπειές τους:

α. Απόσπασμα από τη σύσκεψη της 3ης Αυγούστου 1974.

«Ηρώτησε ο Πρόεδρος, ποιά ήτο η προοπτική εις περίπτωσιν Ελληνο-τουρκικού πολέμου.

Τα μέσα της Τουρκίας εις όλα τα όπλα, είναι σαφώς μεγαλύτερα. Εις την Θράκην, η αναλογία των δυνάμεων, είναι περίπου Ελλάς 1-Τουρκία 3.

Αι νήσοι του Αρχιπελάγους και η Ρόδος, έχουν ισχυράν άμυναν, αλλά είναι χαρακτηριστικόν των τουρκικών σχεδίων, ότι ενώ η Τουρκία διεξήγε επιχείρησιν αποβάσεων εις Κύπρον, όλος ο αποβατικός των στόλος και ση μαντικά δυνάμεις, είναι εις την περιοχὴν της Σμύρνης.

Ο βαθμός ετοιμότητος και εκπαιδεύσεως της αεροπορίας μας άριστος, αλλά τα μέσα της Τουρκικής αεροπορίας, περίπου διπλάσια.

Ναυτικώς η Τουρκία έχει υπεροπλιν.

Αν αντιμετωπισθεί Ελληνο-Τουρκικός πόλεμος, θα είναι αδύνατον να διεξάγωμεν επιχειρήσεις προς Κύπρον, η οποία και θα καταληφθεί ευχε ρώς υπό των Τούρκων.

Συνεφώνησε πλήρως ο Αντιπρόεδρος της Κυβερνήσεως και παρετήρησε ό τι η ζημιὰ του τόπου δύναται να είναι τεραστία.

Τέλος, ο Πρόεδρος είπεν, ότι αν εν Κύπρω δεν επιτευχθεί κάποια λογική ισορροπία, θα πρέπει να στελωμεν και ημείς εκεί μίαν ισχυράν Μεραρχίαν.

Διεξήχθη συζήτησις περί των μεγάλων κινδύνων που θα διατρέξει η αποστολή εν περιπτώσει προσβολής της από την Τουρκικήν Αεροπορία και τον Τουρκικόν Στόλον και τελικώς ο Πρόεδρος, διέταξε όπως ετοιμασθεί το ταχύτερον μια ισχυρά Μεραρχία ».

β. Απόσπασμα από τα Πρακτικά της Σύσκεψης της 13ης Αυγούστου 1974.

«Συμπερασματικώς διεπιστώθη ότι λαμβανομένων υπ' όψιν των εκατέρωθεν δυνατοτήτων και διατεθειμένων δυνάμεων, η μόνη τεχνικώς (στρατιωτικώς) εφικτή ενέργεια ημετέρων εν Κύπρω δυνάμεων, είναι υποχωρητική κίνησις μετά τηρήσεως επαφής, επιβραδύνουσα τον ρυθμόν προχωρήσεως των αντιπάλων δυνάμεων. Άμυνα, ές τω και δι' αποστολής ενισχύσεων, θα οδηγήσει εις άσκοπον θυσίαν ημετέρων δυνάμεων, πιθανήν εξώθησιν των Τούρκων εις ανάληψιν ευρύτερων επιχειρήσεων καταλήψεως ακόμη και ολο κλήρου της νήσου και αμφίβο-

λα, για την τιμήν των όπλων, αποτέλεσμα, δεδομένου ότι η εξόντωση των δυνάμεων μας, δέον θεωρείται βεβαία».

γ. Απόσπασμα από τα Πρακτικά της Σύσκεψης της 14ης Αυγούστου 1974.

«Μετ' ολίγον, περί ώραν θην π.μ. αφήχθει ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως ως συνοδευόμενος από τον Υπουργόν κ. Γ. Ράλλη.

Αφού ενημερώθει επί του χάρτου περί της μορφής και της εκτάσεως της Τουρκικής επιθέσεως, διέταξε όπως τα τρία υποβρύχια (άτινα από της παραμονής είχαν λάβει εντολήν να προχωρούν εν καταστάσει προς Κύπρον), επισπεύσουν με την μεγίστην ταχύτητά των, τον πλοίο και να επι δοθούν εις τορπιλισμούς των Τουρκικών πλοίων -πολεμικών ή εμπορικών- τα οποία συμμετείχαν εις την εισβολήν. Διέταξεν επίσης όπως εις Ηράκλειον Κρήτης σμήνος αεροθουμένων, απογειωθήσονται της πρωίας προς Κύπρον, και βομβαρδίσουν τους σημαντικότερους στόχους που θα ανεύρει, κατά προτίμησιν πλοία.

Οι κύριοι Αρχηγοί, εφάνησαν αμήχανοι και διετύπωσαν κατά τρεπενών αμφιβολίας ως προς την σκοπιμότητα και την δυνατότητα επι χειρήσεως.

Ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως επέμεινε ...

Έκ της συζητήσεως προέκυψε ότι:

1. Το σμήνος θα εγίνετο αντιληπτόν από τους Τούρκους είτε δια συστημάτων ραντάρ, είτε δια των αναφορών που θα έστελναν δι' αεροπλάνου τα Τουρκικά αεροπλάνα. Τούτο θα προκαλούσε κινητοποιήσιν λαπλασιών τουρκικών μαχητικών αεροπλάνων απογειουμένων από αεροδρόμια των νοτίων ακτών της Μικράς Ασίας. Έτο συνεπώς πιθανή η κατάρριψις μέρους των ιδικών μας αεροπλάνων. Ηρώτησα αν ενδεχομένη η κατάρριψις όλων των αεροπλάνων μας. Ελέχθη ότι ήτο πιθανή αλλά τούτο εξηρτάτο από τον αριθμόν των εχθρικών αεροπλάνων που θα αντιμετώπιζαν.

2. Τα αεροσκάφη μας δια να δύνανται να φθάσουν εκεί και να εξαμικρόν απόθεμα καυσίμων θα έπρεπε να έχουν φορτώσει δύο βόμβας αντί τεσσάρων.

Συνεπώς τα πλήγματα που θα ηδύναντο να καταφέρουν όσα αεροσκάφη θα έφθαναν επί τόπου, εμειούντο εις το ήμισυ.

3. Ο χρόνος παραμονής των εις τον εναέριον χώρον της Κύπρου ε ποίκιλε μεταξύ 5 και 10 λεπτών της ώρας και λόγω ανεπάρκειας καυσίμων και λόγω αντιμετώπισεως εχθρικών μαχητικών αεροσκαφών και αντιαεροπορικών πυρών. Ούτω περιοριζέτο και η ευχέρεια επιχειρήσεως.

4. Μετά την ρίψιν των βομβών των, τα αεροσκάφη μας έπρεπε να εγκαταλειφθούν υπό των χειριστών, σωζομένων δι' αεροπλάνων.

β) να προσγειωθούν εις τας βρεταννικάς βάσεις της Κύπρου.

γ) να προσγειωθούν εις Λίβανον, όπερ και έχει σχεδιασθεί ως ο πλέον.

Τούτο εσήμαινε απώλειαν όσων αεροσκαφών δεν θα κατερίπτοντο τούτο δε δι' άδηλον χρόνον.

5. Δεδομένου ότι η ενέργεια ήτο πιθανόν να οδηγήσει άμέσως εις νικωτέραν Ελληνο-τουρκικήν σύρραξιν, η προστασία από αέρος του πετρωτικού και νησιωτικού εδάφους της Χώρας, θα εμειούτο κατ' μέτρον θα εχάνοντο τα αεροσκάφη και οι χειρισταί του εις Κρήτην σμήνους.

6. Ετέθη μετά ταύτα το θέμα του εγχειρήματος των υποβρυχίων.

Το εγχείρημα τούτο ενεφανίζετο υπό ολιγώτερον μελανά χρώμα καθ' όσον επρόκειτο περί των καλλιτέρων και πλέον συγχρόνων υποβρυχίων μας άτινα καταδυόμενα εις μεγάλα βάθη δεν θα εγίνοντο αντιληπτά από αεροσκάφη παρατηρήσεων, πάντως μέχρις ότου πλησιάσουν και λάβουν θέσιν κατ' ά του στόχου των. Παρατηρήθη όμως ότι:

α) Κατά υπάρχουσας πληροφορίας οι Τούρκοι είχαν δυτικώς της Κύπρου εν καταδύσει, τρία υποβρύχια τα οποία, εφοδιασμένα με μηχανήματα ηχοληπτικά, εφ' όσον ήσαν εν' ακινησία, ηδύναντο να αντιληφθούν τα προσεγγίζοντα υποβρύχια.

β) Τα πλείστα των πλοίων του τουρκικού στόλου είχαν εφοδιασθεί με εντελώς σύγχρονα μηχανήματα ανθυποβρυχιακής επιθέσεως...

Εν συνεχεία με εντολήν του Πρωθυπουργού απεσύρθησαν προσώπων άτινα οι 4 Αρχηγοί. Μετά ημίωρον εκλήθησαν και πάλι. Ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως τους εδήλωσε ότι κατόπιν όσων είχαν αναπτυχθεί εγκαταλείπει τα δύο εγχειρήματα. Διέταξεν όμως όπως ετοιμάσουν το ταχύτερον δυνατόν μία πλήρη Μεραρχίαν, εφοδιασμένη και με άρματα μάχης, όπως την μεταφέρουν εις Ρόδον και Ανατ. Κρήτην, ή όπου έκρινον σκοπιμότερον, ώστε να είναι έτοιμη προς ταχείαν μεταφοράν εις Κύπρον. Ηρώτησε, πόσας κατ' ελάχιστο ημέρας εχρειάζοντο δι' αυτήν την προετοιμασίαν.

Οι κύριοι Αρχηγοί εδήλωσαν ότι θα χρειασθούν τουλάχιστον 6-7 ημέ-

ρα, ίσως περισσότεροι, διότι η Μεραρχία θα εσχηματίζετο από διάφορα τμήματα (και από την Ήπειρον ακόμη), η δε συγκέντρωσις των τμημάτων πλησίον λιμένων, η επιβίβασις και η μεταφορά των, απήτει χρόνον. Εθεώρουν όμως βέβαιον, ότι μία τόσο μεγάλη νηοπομπή, μη δυναμένη να περάσει απαρατήρητη, θα εκινδύνευε να μην φθάσει εις Κύπρον.

Ο Πρόεδρος εδήλωσε, ότι θα εξήταζε ο ίδιος το πρόβλημα της ασφαλείας της νηοπομπής και ανέθεσε στον Αντιπρόεδρο κ. Μαύρο, να ζητήσει από την Αγγλική Κυβέρνηση αεροπορική κάλυψη της νηοπομπής.

Η Αγγλική Κυβέρνηση όμως, όχι μόνο αρνήθηκε την συνδρομή της αλλά και εχαρακτήρισε την σχεδιαζόμενη επιχείρηση, αναποτελεσματική και πολλαπλώς επικίνδυνη».

6. Με τις παραπάνω διαπιστώσεις του συνόλου της τότε στρατιωτικής και πολιτικής ηγεσίας, όπως αποτυπώνονται στα Πρακτικά των Πολεμικών Συμβουλίων, αλλά και σε άλλα επίσημα έγγραφα (Πρακτικό Επιτροπής Αντι στρατήγου Επιτηδείου, Απόρρητη Αναφορά Αντιστρατήγου Καραγιάννη -30.8. 74-, Εκθέσεις ΓΕΕΦ κ.α.), για την τότε αδυναμία αποστολής ενισχύσεων στην Κύπρο συμφωνούν και όλοι οι ανώτατοι αξιωματικοί των τριών όπλων των Ενόπλων Δυνάμεων της εποχής εκείνης, όπως προέκυψε μεταγενέστερα από τις μαρτυρικές καταθέσεις τους στην Επιτροπή (Καταθέσεις Αντιπτε ράρχων Θωμοπούλου, Οικονόμου και Κουρή, Αντιστρατήγων Μπήτου, Κρητι κού, Πανουργιά, Ντάβου κ.α.). Προκύπτει όμως προ παντός από την έκθεση που υπέβαλε στην Επιτροπή ο αρμοδιότερος και υπευθυνότερος μάρτυρας, ο τότε Πρωθυπουργός κ. Καραμανλής, Έκθεση, η οποία καλύπτει όλες τις πλευρές του θέματος κατά τρόπο τόσο πλήρη, που η Επιτροπή θα μπορούσε να παραιτηθεί κάθε περαιτέρω προσπάθειας αναζήτησης της αλήθειας σε δευτερεύουσες ή ύποπτες μαρτυρίες.

Με τις παραπάνω διαπιστώσεις συμφωνεί και ο κ. Μαύρος. Συμφωνεί όμως και ο σημερινός Πρωθυπουργός κ. Ανδρέας Παπανδρέου, που σε συνέ ντευξη του στην εφημερίδα «ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ» της 13.8.74- παρα- μόνης του Αττίλα II- τόνιζε: «Υπάρχει στρατιωτικός πλου να μην γνωρίζω ότι η Ελ ληντουρκική σύγκρουση στο Κυπριακό έδαφος, ενισχύει τους Τούρκους; Δεν αναφέρομαι μόνο στο θέμα του εφοδιασμού, που είναι ευκολότατο για την Τουρκία και δυσχερέστατο για την Ελλάδα. Αναφέρομαι κυρίως στην α εροπορική κάλυψη του εδάφους της Κύπρου. Κάτι που ζήσαμε από πολύ κο ντά κατά τον Αύγουστο 1964». Και παρα- κάτω προσθέτει: «Δεν καταλογίζω συνεπώς ευθύνες στη σημερινή κυ- βέρνηση που διαδέχθηκε την Χούντα».

Άλλωστε, τις ίδιες απόψεις είχε διατυπώσει ο κ. Ανδρέας Παπανδρέ ου στο βιβλίο του «Democracy at Gunpoint - The Greek Front», όπου κα- τὰ λέξη αναφέρει: «Ο Μακάριος μας ζήτησε να στείλουμε την αεροπο- ρία μας για κάλυψη. Δεν εστείλαμε, όχι γιατί δεν επιθυμούσαμε, αλλά γιατί τε χνικά αυτό ήταν αδύνατον. Η Κύπρος ήταν μακριά από τις Ελ- ληνικές αε ροπορικές βάσεις και τα μαχητικά μας δεν θα είχαν παρα- πάνω από δύο λε πτά πτήση πάνω από την Κύπρο. Κατά συνέπεια το μόνο που θα κάναμε αν επεμβαίναμε θα ήταν να προκαλέσουμε την Τουρκία σε περαιτέρω δράση, χωρίς να προσφέρουμε στις κυπριακές πεζικές δυνάμεις ουσιαστική βοή θεια».

Είναι όπωσδήποτε αξιοσημείωτο ότι την αδυναμία επέμβασης ελλη- νικών στρατιωτικών δυνάμεων στην Κύπρο αναγνωρίζει και ο ίδιος ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, ο οποίος σε μήνυμά του προς τον Κ. Καρα- μανλή στις 20.8. 74 διατυπώνει τη βαθεία του εκτίμηση προς αυτόν, την κατανόησή του για τις μεγάλες δυσχέρειες που αντιμετωπίζει και απο- δίδει την ευθύνη για την κυπριακή τραγωδία στο δικτατορικό καθεστώς της Ελλάδος και στους συνεργάτες του καθεστώτος στην Κύπρο.

7. Στο διπλωματικό, εξ' άλλων, πεδίο η δραστηριότητα της Κυβέρνη- σης Εθνικής Ενότητας είναι έντονη. Ο Πρωθυπουργός καταγγέλει στη διε θνή κοινή γνώμη τις εγκληματικές ενέργειες της Τουρκίας (15.8.74), προσφεύγει στα Ηνωμένα Έθνη που με 5 αποφάσεις τους καταδικάζουν την Τουρκία, έχει επαφές και συνομιλίες με τις ΗΠΑ, τη Σοβιετική Έ- νωση, τη Βρεταννία αλλά και τρίτες χώρες που προσφέρονται να μεσο- λαβήσουν για την εξεύρεση λύσης του προβλήματος. Προκαλείται, ακόμη, με την α ποχώρηση από το ΝΑΤΟ η επιβολή από τις ΗΠΑ του γνωστού Εμπάργκο επί της τουρκίας.

8. Η βαρύτατη ευθύνη της χουντικής στρατιωτικής ηγεσίας αναφέρε- ται στον προ του Αττίλα II χρόνο και ειδικότερα στη συμμετοχή της στο σχεδιασμό του Πραξικοπήματος κατά του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, στη μη εκτίμηση των συνεπειών του και στη μη υπεράσπιση της Κύπρου κα- τὰ την τουρκική απόβαση.

Τη μάταιη προσπάθεια της δικτατορίας να αποσύσει αυτές τις ευθύ- νες της για το δράμα της Κύπρου, ενισχύουν οι άκριτοι εκείνοι που υ- περρετώ τας κομματικές σκοπιμότητες υποστηρίζουν ότι ήταν εφικτή και ενδει κνυόμενη η αποστολή ελληνικών στρατευμάτων στην Κύπρο τον Αύγουστο 1974.

9. Ο στρατηγός Ε. Καραγιάννης που τοποθετήθηκε ως Αρχηγός ΓΕΕΦ α- πό την Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας αντιμετώπισε συντριπτικά υπέρ- περες τουρκικές πεζικές δυνάμεις και άρματα που προήλαυναν προς την

Αμμόχω στο, και μόνο μετά την καταστροφή και του τελευταίου ελληني- κού άρματος και την κυριολεκτική διάλυση των ελληνικών μονάδων πε- ζικού διέτεξε τη δημιουργία της γραμμής άμυνας νοτιότερα της οδού Λευκωσίας-Αμμοχώστου.

10. Σημειώνεται ότι το σύνολο των επιτιθεμένων τουρκικών δυνάμε- ων κατά την έναρξη του Αττίλα II ήταν:

- Διοίκηση Σώματος Στρατού
- 2 Μεραρχίες Πεζικού
- 3 Ταξιαρχίες Ειδικών Δυνάμεων (Αλεξιπτωτιστών και Καταδρομέων)
- 220 άρματα
- 200 τεθωρακισμένα
- 120 πυροβόλα
- ελικόπτερα
- σημαντικός αριθμός αντιαρματικών και αντιαεροπορικών όπλων
- 27 Τουρκοκυπριακά Τάγματα
- Δύναμη ΤΟΥΡΔΥΚ
- ισχυρή Αεροπορία και Ναυτικό που ήλεγχαν απόλυτα ολόκληρο τον Κυ πριακό χώρο.

Οι αντίστοιχες ελληνικές δυνάμεις ήσαν:

-25 Τάγματα Πεζικού, διαλελυμένα μετά τη σύγκυση που επέφεραν το κατά Μακαρίου Πραξικόπημα και τουρκική απόβαση.

-11 παλαιά Ρωσικά άρματα T34

-70 Πυροβόλα

-κανένα πολεμικό αεροπλάνο ή πλοίο.

11. Προκύπτει, τέλος, από τα παραπάνω ότι την τότε πολιτική ηγε σία (τον Πρωθυπουργό, τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας και τα μέλη του Υ- πουργικού Συμβουλίου της Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας) όχι μόνο δεν βα ρύνει η απώλεια του 38% του Κυπριακού εδάφους, αλλά αντίθετα είναι αυ- τή -η πολιτική ηγεσία- που απέτρεψε την κατάληψη και του υ- πολοίπου 62% του νησιού αυτή που περιέσωσε ότι ήταν δυνατόν να πε- ρισωθεί.

Β'

Είναι γεγονός ότι δεν περιήλθε στα χέρια της Επιτροπής στοιχείο - κατάθεση ή έγγραφο- που να αποδεικνύει την ενεργό ανάμειξη είτε της Βρεταννίας, είτε των ΗΠΑ, είτε του ΝΑΤΟ στην τραγωδία της Κύπρου και ειδικότερα στον Αττίλα II. Η «μη ανάμειξη» όμως των δυνάμεων αυ- τών ι σοδυναμεί με ανοχή της τουρκικής εισβολής. Λειτουργήσε προς όφελος της Άγκυρας και άρα δημιουργεί έμμεσες ευθύνες. Ειδικότε- ρα για την Βρε ταννία, που είχε όχι μόνο τη δυνατότητα, αλλά και την υποχρέωση ως εγ γνήτρια δύναμη να παρέμβει αποτρεπτικά. Αντ' αυ- τού, η Βρεταννική Κυ βέρνηση αρνήθηκε κάθε συνδρομή στη σχεδια- ζόμενη από τον Κ.Καραμανλή αποστολή ελληνικών δυνάμεων στην Κύπρο, αρνήθηκε ακόμη και να διευκο λύνει μετά τον Αττίλα I την άφι- ξη στην Κύπρο -μέσω των εκεί βρεταννι κών βάσεων- του Στρατηγού Καραγιάννη για να αναλάβει την αρχηγία του ΓΕΕΦ.

Αλλ' ευθύνες δημιουργούνται και για τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ, που ου- σιαστικά «ένιψαν τας χείρας των» απέναντι σε μια ένοπλη κρίση που έ- φερνε αντιμετώπιες δυο χώρες-μέλη της Ατλαντικής Συμμαχίας. Η στά- ση τους αυτή οδήγησε την Ελλάδα στην αποχώρηση από το στρατιωτι- κό σκέλος του ΝΑΤΟ, προκειμένου να ευαισθητοποιήσει τη διεθνή κοινή γνώμη και να πιέσει τους συμμάχους μας να παρέμβουν ενεργητικά πια υπέρ της Ελλάδος στο διπλωματικό πεδίο.

Γ'

Συμπεράσματα

1. Μολονότι για τα σχετικά με την κυπριακή τραγωδία γεγονότα, που συντελέσθηκαν μέχρι την αποκατάσταση της Δημοκρατίας στον τόπο, παρα μένουν σημαντικά κενά (δυο από τους πρωταγωνιστές της επο- χής εκείνης -οι Ιωαννίδης και Ανδρουτσόπουλος- αρνήθηκαν να κατα- θέσουν στην Επι τροπή), η διαφάνεια της πολιτικής της Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας εξα σφαλίζει για την περίοδο του Αττίλα II πλήρη στοι- χεία, ικανά να φωτί σουν απόλυτα την ιστορική αλήθεια.

2. Το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου έδωσε την ευκαιρία στην Τουρ- κία να δημιουργήσει τα τετελεσμένα γεγονότα του Αττίλα I που μοιραία και αναπόδραστα οδήγησαν στον Αττίλα II.

3. Η Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας παρέλαβε μία κατάσταση, η οποία σε στρατιωτικό επίπεδο είχε ήδη κριθεί. Μόνον το διπλωματικό πεδίο δράσης απέμενε για να περισώσει ό,τι ήταν δυνατόν να περισωθεί. Και σ' αυτό επικέντρωσε τις προσπάθειές της, παράλληλα με τους λεπτούς χει ρισμούς που απαιτούνταν για την πλήρη αποκατάσταση της δημο- κρατικής ο μαλότητας στο εσωτερικό.

4. Μετά τη δημιουργία του τουρκικού προγεφυρώματος, η Κύπρος δεν ήταν πια υπερασπίσιμη από την Ελλάδα. Η συντριπτική τουρκική υπε- ροπλία -σε πεζικό, άρματα, αεροπορία και ναυτικό-, η απόσταση του πε-

δίου των επιχειρήσεων από την Ελλάδα σε συνδυασμό με την γειτνίαση προς την Τουρκία, καθώς και η κατάσταση χάους που επικρατούσε στην Κύπρο και στην Ελλάδα, καθιστούσαν αδύνατη οποιαδήποτε αποτελεσματική στρατιωτική επέμβαση στη Μεγαλόνησο. Ακόμη και αν ελληνικές δυνάμεις κατάφεραν να φθάσουν στην Κύπρο -πράγμα απίθανο-, η εξόντωσή τους θα ήταν βέβαιη.

5. Επιπρόσθετα η αυτόματη γενίκευση της Ελληνο-Τουρκικής σύρραξης, θα επέφερε την κατάληψη ολόκληρης της Κύπρου αλλά και θα δημιουργούσε κινδύνους για την ακεραιότητα του ιδίου του ελλαδικού χώρου.

Ο Κ. Καραμανλής σταθμίζοντας ως υπεύθυνος ηγέτης όλα τα δεδομένα, και προ παντός την αδυναμία στρατιωτικής επέμβασης στην Κύπρο, απέτρεψε με τις αποφάσεις που πήρε, γενικότερη αναμέτρηση με την Τουρκία, που κάτω από τις συνθήκες της εποχής θα οδηγούσε σε εθνική συμφορά.

6. Η ορθότητα, άλλωστε, των χειρισμών της Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας, που αντιμετώπιζε το Κυπριακό πρόβλημα, κάτω από τις γνωστές συνθήκες του πολιτικού και στρατιωτικού χάους που επικρατούσαν τότε στην Ελλάδα και στην Κύπρο, επιβεβαιώνεται και μόνο από το γεγονός ότι κάτω από τις σημερινές ευνοϊκότερες στρατιωτικές συνθήκες, η Ελλάς απέφυγε και αποφεύγει να προβεί σε πράξεις που θα ενίσχυαν μεν την αμυντική ικανότητα της Κύπρου, θα συνεπάγονταν όμως εθνικούς κινδύνους. Η Ελλάς επί 14 τώρα χρόνια και παρά τις αλληπάλληλες κρίσεις του Κυπριακού, δεν έστειλε στρατιωτικές δυνάμεις στην Κύπρο: ούτε το 1982 όταν η Κύπρος απειλείτο με διχοτόμηση, ούτε όταν πραγματοποιήθηκε αυτή -το Νοέμβριο 1983- με την ανακήρυξη του ψευδοκράτους Ντενκτάς, ούτε και πρόσφατα που δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι μπορεί να απειληθεί και το υπόλοιπο νησί.

Μάλιστα, όταν το Νοέμβριο του 1981 η Κυπριακή Κυβέρνηση παρήγγειλε για ενίσχυση της άμυνας της άρματα από την Πολωνία, η υπό τον κ. Α. Παπανδρέου Ελληνική Κυβέρνηση συνέστησε την ανάκληση της παραγγελίας για να μη δοθεί στην Τουρκία το πρόσχημα να επιχειρήσει την κατάληψη και της υπόλοιπης Κύπρου.

7. Πέρα όμως απ' όλα αυτά οι όψιμοι επικριτές της Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας δεν πρέπει να λησμονούν ότι η ορθότητα της πολιτικής της δεν αμφισβητήθηκε επί 14 χρόνια από κανέναν πολιτικό ή στρατιωτικό η γέτη της Ελλάδος και της Κύπρου. Δεν πρέπει να λησμονούν ότι η πολιτική εκείνη εγκρίθηκε στις εκλογές του Νοεμβρίου 1974 από τη συντριπτική πλειοψηφία του Ελληνικού Λαού, καθώς και ότι διεθνώς χαρακτηρίστηκε ως το «πολιτικό θαύμα της Ελλάδος». Οι όψιμοι επικριτές της τότε Κυβέρνησης, τέλος, ας συνειδητοποιήσουν ότι το Κυπριακό θέμα δεν προσφέρεται για μικροπολιτική εκμετάλλευση.

8. Η έντιμη αναγνώριση όλων των παραπάνω αληθειών αποτελεί ηθικό καθήκον αλλά και μια από τις προϋποθέσεις για την ομαλή εξέλιξη της εθνικής μας ζωής.

Αναστάσης Παπαληγούρας
Βουλευτής Κορινθίας

IV.

ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ ΒΟΥΛΕΥΤΗ ΚΩΣΤΑ ΚΑΠΠΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΠΟΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΦΑΚΕΛΛΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Από πολιτική ιστορική άποψη το χουντικό πραξικόπημα στην Κύπρο το 1974 και η τουρκική κατοχή ενός μεγάλου μέρους του νησιού, που επακολούθησε, δεν ξέσπασαν σαν κεραυνός σε ξάστερο ουρανό. Ολόκληρη η νεώτερη ιστορία του νησιού και ιδιαίτερα τα γεγονότα της τελευταίας 30ετίας, δείχνουν ότι το 1974 ήταν ο πιο δραματικός και αιματηρός κρίκος στην αλυσίδα της μόνιμης ιμπεριαλιστικής επιβουλής της των αγγλο-αμερικάνων, του επεκτατισμού της 'Αγκυρας και του συμβιβασμού των ελληνικών αστικών κυβερνήσεων, μέχρι την ανοιχτή προδοσία του δικτατορικού καθεστώτος.

Αρνητικό σταθμό στην πορεία της Κυπριακής υπόθεσης αποτέλεσαν οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου που αναγνώρισαν στην Κύπρο περιορισμένη ανεξαρτησία. Οι συμφωνίες αυτές έθεσαν την Κύπρο κάτω από τη δαμόκλεια σπάθη των «εγγυητριών δυνάμεων». Οι «εγγυήτριες δυνάμεις» απόχτησαν το δικαίωμα να επεμβαίνουν χωριστά ή από κοινού στα εσωτερικά της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Το Σεπτέμβριο του 1960 η Κύπρος ανακηρύχτηκε ανεξάρτητο κράτος, μέλος του ΟΗΕ. Όμως, η ανεξαρτησία αυτή γέννημα των συνθηκών Ζυρίχης και Λονδίνου ήταν σε μεγάλο βαθμό πλασματική. Όχι μόνο γιατί η Κύπρος τελούσε κάτω από την κηδεμονία των «εγγυητριών δυνάμεων», αλλά και γιατί μεγάλο τμήμα του εδάφους της παρέμενε στην κυριαρχία της Μ. Βρετανίας και γιατί οι θεσμοί του Κυπριακού Συντάγματος δεν επέτρεπαν στην Κυπριακή κυβέρνηση να λειτουργήσει αποτελεσματικά.

Με αφορμή την άρνηση των Τουρκοκυπρίων βουλευτών να ψηφίσουν τα φορολογικά νομοσχέδια, ο Πρόεδρος Μακάριος εισηγήθηκε τα γνωστά «13 σημεία» για την τροποποίηση του Συντάγματος. Στις 16 Δεκεμβρίου 1963 η Τουρκική κυβέρνηση απέρριψε τις προτάσεις του Μακαρίου. Το ίδιο έκανε αμέσως και η Τουρκοκυπριακή ηγεσία.

Αυτή την εποχή δρούσαν στην Κύπρο ένοπλες ομάδες και από την Τουρκοκυπριακή και από την Ελληνοκυπριακή πλευρά που οργάνωναν πράξεις βίαιες και τρομοκρατίας με στόχο το διχασμό των δύο κοινοτήτων, την ανατροπή της νόμιμης ηγεσίας και την κατάλυση της ανεξαρτησίας της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Η τρομοκρατική δράση των ενόπλων ομάδων εντάσσονταν στα σχέδια των κύκλων εκείνων που επιδίωκαν την υποταγή της Κύπρου στο ΝΑΤΟ. Την περίοδο αυτή επίσης σταθμεύουν οι πρώτοι Αμερικανοί πεζοναύτες στις βρετανικές βάσεις της Κύπρου κι έτσι «εγκαινιάζεται» η χρήση τους από τις ΗΠΑ.

Στις 22.12.63 τμήματα της ΤΟΥΡΔΥΚ (Τουρκικές Δυνάμεις Κύπρου) δημιούργησαν επεισόδιο αποκλείοντας τη διάβαση από τη Λευκωσία στην Κυρήνεια. Το «Φόρεϊν Όφισ» ανέλαβε την πρωτοβουλία να ηγηθεί μιάς τριμερούς Αγγλο-Τουρκο-Ελληνικής επέμβασης στην Κύπρο. Τελικά οι Άγγλοι μπηκάν στη μέση σαν διαιτητές και χάραξαν την «ΠΡΑΣΙΝΗ ΓΡΑΜΜΗ» χωρίζοντας τις δύο κοινότητες.

Η «πράσινη γραμμή» της Λευκωσίας αποτέλεσε τον φυσικό διαχωρισμό των δύο κοινοτήτων. Τον Μάρτη του 1964 αποχώρησαν όλοι οι Τουρκοκύπριοι υπάλληλοι για να ιδρύσουν την Γενική Επιτροπή που δρούσε κάτω από την ηγεσία του αντιπροέδρου της Δημοκρατίας και δεν έπαυνε μέρος στην κυβέρνηση.

Η κυβέρνηση της Δημοκρατίας και η Βουλή προχώρησαν στην ψήφιση νομοθεσίας, που περιείχε τις περισσότερες από τις 13 τροποποιήσεις που είχε προτείνει ο Μακάριος για το Σύνταγμα του 1960. Οι τροποποιήσεις αυτές, πάντως, δεν μπηκάν ποτέ σε εφαρμογή.

Την περίοδο 1963-64, οι ΗΠΑ ανησυχώντας για τα προοδευτικά κινήματα που αναπτύσσονται σε μια σειρά κράτη της Μέσης Ανατολής προωθούσε -σε συνεργασία με την Αγγλία- τη ΝΑΤΟποίηση της Κύπρου. Για την εφαρμογή αυτού του σχεδίου, οι Αγγλοαμερικάνοι χρησιμοποίησαν αξιωματικούς της ΕΛΔΥΚ (Ελληνικές Δυνάμεις Κύπρου) που προκάλεσαν συγκρούσεις ανάμεσα σε Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους. Οι αμερικανογατοίκοι επιδίωκαν να μετατρέψουν την Κύπρο σ' ένα αβύθιστο αεροπλανοφόρο και πυρραυλοπυρηνική βάση για τα επιδρομικά τους σχέδια ενάντια στα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα των λαών των αραβικών χωρών και των φιλειρηνικών δυνάμεων της περιοχής. Η Αγγλία, ερχόμενη πάλι στο προσκήνιο, θέλησε τον ρόλο του «ειρηνοποιού». Κάλεσε λοιπόν τα ενδιαφερόμενα μέρη στις 14.1.64 σε διάσκεψη στο Λονδίνο. Η προσπάθεια αυτή απέτυχε. Η δεύτερη λύση πρόβλεπε λύση του Κυπριακού στα πλαίσια του ΝΑΤΟ. Το σχέδιο αυτό απορρίφθηκε από την Κυπριακή κυβέρνηση.

Μετά την αποτυχία της Αγγλίας έφθασε στην Κύπρο ο υφυπουργός των Εξωτερικών των ΗΠΑ Τ. Μπωλ. Ο Τ. Μπωλ προσπάθησε ν' αναζωογονήσει το Αγγλικό σχέδιο, προτείνοντας να πάρουν μέρος στη σύσκεψη και χώρες που δεν ανήκουν στο ΝΑΤΟ, παρ' όλο που το σχέδιο πρόβλεπε Νατοϊκή κατοχή της Κύπρου για 3 μήνες.

Το σχέδιο αυτό απέρριψε η κυπριακή κυβέρνηση, δηλώνοντας ότι μόνο τα Ηνωμένα Έθνη μπορούν ν' αναλάβουν το ρόλο της ειρηνευτικής δύναμης.

Στις 4 Μαρτίου 1964, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, ενεργώντας μετά από προσφυγή της Βρετανίας, ενέκρινε ομόφωνα τη σύσταση και αποστολή ειρηνευτικής δύναμης στην Κύπρο. Στις 27 Μαρτίου, η στρατιωτική δύναμη του ΟΗΕ εγκαταστάθηκε στην Κύπρο με επικεφαλής τον στρατηγό Γκιάνι. Επίσης ο Φιλανδός διπλωμάτης Τουομόγια διορίστηκε μεσολαβητής από το ΓΓ του ΟΗΕ Ού Θάντ με την συγκατάθεση της Κύπρου, Αγγλίας, Ελλάδας και Τουρκίας.

Για να αντιμετωπίσει τις πιέσεις των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ, ο Μακάριος στράφηκε προς τις φιλειρηνικές δυνάμεις και τις ηγεσίες των αδέσμευτων χωρών.

Την εποχή αυτή συνέχισαν να εκδηλώνονται και άλλες μεσολαβητικές ενέργειες. Τον Ιούλιο του 1964 έφτασε στη Γενεύη ο Ντήν Άτσεσον, απεσταλμένος του Προέδρου των ΗΠΑ Τζόνσον, για να αναλάβει ανεπίσημες συναντήσεις με αντιπροσώπους της Ελλάδας και της Τουρκίας. Το σχέδιο Άτσεσον, που ανέθετε στις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ μεσολαβητικό ρόλο, πρόβλεπε πως σύντομα έπρεπε να κλείσει το ρήγμα στη Νοτιοανατολική πτέρυγα της Ατλαντικής Συμμαχίας, και πως το ΝΑΤΟ έπρεπε να εκμεταλλευτεί τη ναυτική υπεροχή που διέθετε στη Μεσόγειο ενισχύοντας τις βάσεις των υποβρυχίων που εκτόξευαν τους πυραύλους «Πο λάρικς».

Το σχέδιο αυτό είχε σαν τίτλο την «Ένωση» και σαν περιεχόμενο τη διχοτόμηση της Κύπρου.

Συγκεκριμένα, το σχέδιο ζητούσε την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, την εγκαθίδρυση τριών Τουρκικών καντονιών και την ίδρυση μιάς

τουρκικής στρατιωτικής βάσης στην Κύπρο, και τέλος την παραχώρηση ενός μικρού ελληνικού νησιού στην Τουρκία. Η κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου ζήτησε την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Είναι χαρακτηριστικό το μνημόνιο Γ. Παπανδρέου προς τον πρόεδρο Τζόνσον στις 15.6.64 που ο κ. Άγγελος Βλάχος βεβαίωσε και ένορκα.

Το μνημόνιο αναφέρει τα εξής:

«Με την εξέλιξη των γεγονότων, το Κυπριακό πρόβλημα έπαψε να είναι ελληνο-τουρκικό ζήτημα. Έγινε πρόβλημα μεταξύ των δύο κόσμων. Το δίλημμα είναι: «Νατοποίηση» ή Κούβα.

«Νατοποίηση» μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της Ένωσης με την Ελλάδα.

Ως αποτέλεσμα της Ένωσης, ολόκληρο το νησί, όντας τμήμα της Ελλάδας, θα μπορούσε να είναι Νατοϊκή βάση, όπως η Κρήτη. Ο εσωτερικός Κομμουνισμός θα μειωθεί σημαντικά, όπως στην Ελλάδα, όπου ελαττώθηκε στο 12%.

Έτσι, η ασφάλεια της Τουρκίας και ολόκληρης της Μέσης Ανατολής θα περιφρουρηθεί πλήρως.

Εάν δεν πραγματοποιηθεί η Νατοποίηση της Κύπρου το νησί αναπόφευκτα θα μετατραπεί σε μιά άλλη Κούβα, γιατί ο εσωτερικός κομμουνισμός θα γίνει πανίσχυρος και ενεργητική υποστήριξη από τη Σοβιετική Ένωση θα είναι αναπόφευκτη».

Από το μνημόνιο αυτό γίνεται φανερό ότι και η κυβέρνηση της Ένωσης Κέντρου, όπως και οι άλλες αστικές κυβερνήσεις περισσότερο αψησάν για τη δύναμη του κομμουνιστικού κινήματος στην Κύπρο και προέτασαν τον στόχο του περιορισμού της επιρροής του στις πολιτικές, και νωνικές και εθνικές εξελίξεις.

Σχετική και η κατάθεση Ν. Κουρή 5.11.87:

«Όλες οι κυβερνήσεις πράγματι θέλανε να λύσουν το Κυπριακό μέσα στα πλαίσια του ΝΑΤΟ, όλες οι κυβερνήσεις, επαναλαμβάνω, μιλάμε από το 1952 και εντεύθεν» (σελ. 74).

Από την άλλη μεριά η ΕΣΣΔ δήλωνε πως έπρεπε να καταδικαστεί κατηγορηματικά και ν' απορριφθεί το σχέδιο που ορισμένοι κύκλοι του ΝΑΤΟ προσπαθούσαν να επιβάλουν στην Κύπρο, για την μετατροπή του νησιού σε στρατιωτική βάση.

Το Πρόβλημα της Κύπρου έπρεπε να ρυθμιστεί πάνω στη βάση του σεβασμού της κυριαρχίας, της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας, και να λαμβάνει υπόψη τα θεμιτά δικαιώματα των Κυπρίων τόσο της Ελληνικής όσο και της Τουρκικής κοινότητας. Επιβάλλονταν για αυτό ν' αποχωρήσουν όλα τα ξένα στρατεύματα από το έδαφος της Κύπρου και να διαλυθούν οι ξένες στρατιωτικές βάσεις. Όσον αφορά την εσωτερική οργάνωση του Κυπριακού κράτους, αυτή ήταν θέμα των ίδιων των Κυπρίων. Ο Κυπριακός λαός είχε το δικαίωμα να διαλέξει εκείνη την μορφή του κράτους που θα μπορούσε να ανταποκριθεί στην ειδική θέση των εθνικών κοινοτήτων, της Ελληνικής και της Τουρκικής, μέσα στα πλαίσια μίας και μόνης, κυρίαρχης και ενιαίας εδαφικής Κύπρου. Μπορούσαν να διαλέξουν και την ομοσπονδιακή μορφή που προϋποθέτει την ύπαρξη μίας μοναδικής κεντρικής κυβέρνησης, μίας μοναδικής αμυντικής οργάνωσης, μίας διπλωματικής εκπροσώπησης και ενός τελωνειακού κάθε στάθου και επίσης ενός μοναδικού νομοθετικού διοικητικού και δικαστικού μηχανισμού, προσαρμοσμένου στην πραγματικότητα της ύπαρξης δύο εθνικών θρησκευτικών κοινοτήτων.

Ο Μακάριος αναφερόμενος στον Άτσεσον μίλησε για «αυτοκλήτους με σολαβητές» και απέρριψε το σχέδιο. Το σχέδιο αυτό μπορεί να θεωρηθεί σαν πρώτο δείγμα του είδους της «διπλής ένωσης» που μελετούσαν οι ιμπεριαλιστές.

Το σύνθημα που επικρατούσε τότε στην Κύπρο ήταν αυτοδιάθεση και πραγματική ανεξαρτησία.

Τον Αύγουστο του 1964, μετά από μιά όξυνση της κατάστασης βομβαρδιστικά της τουρκικής αεροπορίας χτύπησαν Ελληνοκυπριακά χωριά, προκαλώντας πολλά θύματα. Η Κύπρος ζήτησε τη σύγκληση του Συμβουλίου Ασφαλείας για να σταματήσει η Τουρκική επίθεση.

Η Σοβιετική ηγεσία σε μήνυμα προς τον Ινβού, στις 9 Αυγούστου καλούσε την Άγκυρα να τερματίσει αμέσως τις στρατιωτικές επιχειρήσεις κατά της Κύπρου. Επιπλέον διαβεβαίωνε τον Μακάριο ότι η Σοβιετική Ένωση βρισκόταν στο πλευρό της Δημοκρατίας της Κύπρου, που αγωνιζόταν για τη διατήρηση της κυριαρχίας της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητάς της.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας ζήτησε την άμεση κατάπαυση του πυρός.

Μετά την κρίση του 1964 η Ελληνική κυβέρνηση έστειλε μιά μεραρχία στην Κύπρο για να αντιμετωπίσει τον κίνδυνο επέμβασης των Τούρκων στην Κύπρο. Παράλληλα όμως, πρέπει να δεχθούμε ότι στόχος - αφανής αυτής της ενέργειας ήταν να εγγυάται η δύναμη αυτή την αποτροπή της λεγόμενης «κουβανοποίησης» της Κύπρου, «κινδύνου» για τον οποίο από καιρό κραυγάζαν οι Αμερικάνοι και πίεζαν την τότε κυβέρνηση.

Οι ιμπεριαλιστές συνέχισαν τις προσπάθειες για διχοτόμηση του νη

σιού. Έτσι η στρατιωτική φασιστική δικτατορία στην Ελλάδα πέραν των άλλων επιβλήθηκε και για τη διευκόλυνση της διχοτόμησης της Κύπρου (κατάθεση Γ. Παπαδόπουλου στις 5.5.87 και κατάθεση Ευαγ. Αβέρωφ στις 16.6.87 (σελ.49).

Η κυβέρνηση της χούντας στην συνάντηση της Κεσάνης ζήτησε από την τουρκική κυβέρνηση την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα με την προϋπόθεση να παραχωρηθεί μιά βάση στην Τουρκία (κατάθεση Κ. Κόλλια 26.2.87 σελ. 70).

Οι Τούρκοι απάντησαν με τον Τσαγλαγιαγκίλ: «Αν παραχωρούσατε την βάση και το έδαφος που κατέχεται από τουρκοκύπριους θα βλέπαμε το θέμα της ένωσης, δηλαδή της διπλής ένωσης». (Υπ. Εξωτερ. πρακτικά ελληνο τουρκικής συνάντησης στην Κεσάνη 9-10.9.67).

Το Νοέμβριο του 1967 έγιναν τα γεγονότα της Κοφίνου από το Γρίβα, τα οποία ήσαν προβοκάτσια με στόχο να επέμβουν οι Τούρκοι.

Εν τω μεταξύ την Αθήνα επισκέπτονταν ο Σάυρους Βάνς ως εκπρόσωπος του προέδρου των ΗΠΑ και ζητούσε να απομακρυνθεί η μεραρχία από την Κύπρο, κάτι που δεν είχαν ζητήσει οι Τούρκοι (κατάθεση Κ. Κόλλια, 26. 2.87, σελ. 73-74).

Τελικά το Νοέμβριο του 1967 αποσύρθηκε η μεραρχία σύμφωνα με «τη φορτική σύσταση εκ μέρους της Αμερικής...» (κατάθεση Κ. Κόλλια στις 26.2.87 σελ. 73). Προφανώς γιατί με τα νέα σχέδια της άμεσης επέμβασης στην Κύπρο, η μεραρχία αυτή ήταν εμπόδιο.

Η κυβέρνηση της χούντας απέστειλε το Νοέμβριο του 1971 το στρατηγό Γρίβα, ο οποίος συνεργάστηκε με Έλληνες αξιωματικούς της εθνοφρουράς για να σχηματίσουν την τρομοκρατική οργάνωση ΕΟΚΑ Β'. Αυτή είναι υπεύθυνη για πολιτικές δολοφονίες και άλλα εγκλήματα. Η χούντα οργάνωσε κατ' επανάληψη δολοφονικές ενέργειες κατά του εθνάρχη Μακαρίου. Τέλος η χούντα κίνησε και τους τρεις μητροπολίτες της Κύπρου ενάντια στο Μακάριο.

Χαρακτηριστικό για όλα αυτά είναι το περιεχόμενο της επιστολής του προέδρου Μακαρίου στις 2.7.74 προς τον στρατηγό Γκιζίκη. Στην επιστολή αυτή ο Μακάριος κατήγγειλε την χουντική κυβέρνηση γιατί υποκινούσε και καθοδηγούσε την εγκληματική δραστηριότητα της «ΕΟΚΑ Β'» και γιατί είχε επανειλημμένα επιχειρήσει την φυσική του εξόντωση.

Αλλά το κυριότερο είναι ότι το 1972 η χούντα του Παπαδόπουλου ετοίμαζε πραξικόπημα στην Κύπρο. Οι ΗΠΑ έκριναν ότι δεν ήταν ο πρόσφορος χρόνος. Γι αυτό παρενέβησαν και το ανέβαλαν. Χαρακτηριστική η κατάθεση Χένρι Τάσκα στις 26.9.75 στο νομικό σύμβουλο αρμόδιας υποεπι τροπής της γερουσίας των ΗΠΑ.

«Το 1972 είχαμε μιά παρόμοια κρίση όταν ο Παπαδόπουλος ενοχλήθηκε από το Μακάριο λόγω της δύναμης του κομμουνιστικού κόμματος στην Κύπρο και λόγω της συμπεριφοράς των κομμουνιστών και γιατί δεχόταν όπλα από την Ανατολική Ευρώπη...

...Πήγαιναν να εμπλακθούν σε μεγάλη σύγκρουση. Πήγα και μίλησα με τον Παπαδόπουλο, ήταν πολύ πρωί και του εξέθεσα επί μακρόν, γιατί δεν έπρεπε να εμπλακεί. Έτσι όλη η δραστηριότητα σταμάτησε σ' αυτό το ση μείο» (σελ. 27-28).

Εν τω μεταξύ στις 25 Νοέμβριο 1973 εκδηλώθηκε η κίνηση Ιωαννίδη που οργάνωθηκε ουσιαστικά από τις ΗΠΑ, και ανέτρεψε τον Παπαδόπουλο χωρίς καμιά αντίσταση. Χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ο Παπαδόπουλος αρνήθηκε να απαντήσει στη σχετική ερώτηση (κατάθεση Γ. Παπαδόπουλου στις 5.5.87 σελ. 165-166).

Τρεις μήνες πριν τις 15.7.74 ο Φ. Γκιζίκης, με τον Ιωαννίδη, το Γρ. Μπονάνο και τον Αδ. Ανδρουτσόπουλο αποφάσισαν την οργάνωση πραξικοπήματος στην Κύπρο και την ανατροπή του Μακαρίου (Ομολογία Γκιζίκη), δηλαδή τρεις μήνες περίπου πριν την αποστολή του γράμματος του Μακαρίου προς τον Γκιζίκη. Για το σκοπό αυτό είχαν το πράσινο φως από την ΣΙΑ, που την επαφή κρατούσε ο Ιωαννίδης (έγγραφο Αβέρωφ προς Καραμανλή που παρατίθεται στο παράρτημα Ι). Επίσης είναι χαρακτηριστικό η κατάθεση Χένρι Τάσκα στις 26.9.75 στο νομικό Σύμβουλο της Γερουσίας των ΗΠΑ.

Χένρι Τάσκα: «Η ΣΙΑ αποτελεί τμήμα της αποστολής της χώρας και η ΣΙΑ είχε επικοινωνία με τον Ιωαννίδη» (σελ. 22).

Χ. Τάσκα: «... (Τα μέλη του σταθμού της ΣΙΑ) είχαν προσβάσεις προς τον Ιωαννίδη. Είχαν προσβάσεις προς τον Ιωαννίδη, και φυσικά είχαν προσβάσεις με ανθρώπους των μυστικών υπηρεσιών (της Ελλάδας)» (σελ. 10).

Για την εκτέλεση του πραξικοπήματος η χούντα κάλεσε από την Κύπρο τον ταξίαρχο Μ. Γεωργίτη στις 1.7.74. Στις 2.7.74 έγινε σύσκεψη στο γραφείο του αρχηγού των ενόπλων δυνάμεων, του ταξίαρχου Μ. Γεωργίτη, συνταγματάρχη Κωνσταντίνου Κομπόκη, υποστράτηγου Π. Παπαδάκη, του ταξίαρχου Ιωαννίδη, του Γρηγόριου Μπονάνου. Ο Γρ. Μπονάνος ανακοίνωσε ό τι απεφασίσθη η ανατροπή του Μακαρίου και ως αρχηγός της ενέργειας ο ρίζεται ο Μ. Γεωργίτης και σε περίπτωση συλλήψεώς του ή θανάτου του την αρχηγία θα αναλάμβανε ο συνταγματάρχης Κομπόκης. (κατάθεση Μ. Γεωργίτη στον αναθεωρητή Μπέλκα στις 24.1.75 Φ.33-3). Μετά το τέλος ο Μ. Γεωργίτης υποβάλε

στον Γρηγόριο Μπονάνο την ερώτηση:

«Ποιές οι διεθνείς επιπτώσεις εκ της ενέργειας ανατροπής του Μακαρίου και ιδία ποία η αντίδραση της Τουρκίας;» Ο Γρ. Μπονάνος απάντησε το θέμα είναι ιδιόν του και ότι έχει διαβεβαιώσεις, χωρίς να διευκρινίσει τί εννοούσε περαιτέρω. Στην προφορική κατάθεσή του ο Μ. Γεωργίτης διευκρίνισε ότι κατάλαβε πως τις διαβεβαιώσεις είχαν δώσει οι ΗΠΑ.

Την επόμενη, 3.7.74, συναντήθηκαν στην αίθουσα επιχειρήσεων οι Μ. Γεωργίτης, συνταγματάρχης Κομπόκης, υποστράτηγος Παπαδάκης, ταξίαρχος Ιωαννίδης, αντισυνταγματάρχης Μιχαήλ Πηλιχός, και ο ταγματάρχης Χαρά λαμπρος Παλαΐνης για να καταρτίσουν το σχέδιο πραξικοπήματος. «Ο ταξί αρχος Ιωαννίδης διέταξε τον Πηλιχόν και Παλαΐνη όπως προβούν εις την σύνταξιν του διαγγέλματος» (όπως παραπάνω). Τελικά δεν κατέληξαν σε σχέδιο γιατί δεν ήξεραν ποιές μονάδες θα συμμετείχαν. Γι αυτό αποφάσισαν το πραξικόπημα να γίνει στις 15.7.74, και το σχέδιο να το καταρτίσουν στην Κύπρο, αφού εν τω μεταξύ έρθουν σε επαφή με Έλληνες αξιώματα τικούς και καταλήξουν ποιές μονάδες είναι σίγουρο ότι θα συμμετάσχουν.

Στις 13.7.74, ο στρατηγός Ντενίσσης, αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς (ΓΕΕΦ), αναχώρησε για την Αθήνα ύστερα από την διαταγή του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων. Αργότερα, την ίδια μέρα τηλεφώνησε ο συν/ρχης Κομπόκης στον Ταξίαρχο Μ. Γεωργίτη να συναντηθούν στην ΕΛ ΔΥΚ. Εκεί συναντήθηκαν, εκτός των δύο προηγούμενων ο αντι/ρχης Παπαγιάννης Κων/νος ο ταγματάρχης Κοντώσης και ο ταξίαρχος Παν. Γιαννακόπουλος, που εκτελούσε χρέη αρχηγού ΓΕΕΦ, λόγω της απουσίας του στρατηγού Ντενίσσης.

Εν τω μεταξύ ήδη είχε μνηθεί ένας αριθμός αξιωματικών στην οργάνωση για το πραξικόπημα. Ενδεικτική γι αυτό είναι η ομολογία του αντιπλοίαρχου Μελετίου Παπαγιάννη, που στις 9.7.74 πήρε εντολή από τον Γεωργίτη να ετοιμάσει τις μονάδες για την επιχείρηση (κατάθεση Παπαγιάννη στις 30.9.86 σελ. 148-149).

Στις 13.7.74 συμφώνησαν οι προαναφερθέντες αξιωματικοί Μ. Γεωργίτης, Κων/νος Κομπόκης, Κων/νος Παπαγιάννης να γίνει το πραξικόπημα στις 8.15' της 15.7.74 και να προσβάλουν και καταλάβουν το προεδρικό Μέγαρο, την Αρχιεπισκοπή, το αεροδρόμιο, τον ΟΤΕ κ.λπ.

Στις 15.7.74 ο επίλαρχος Περικλής Κορκότς κινήθηκε με άρματα προς το Προεδρικό Μέγαρο την προκαθορισμένη ώρα και η άλλη επιλαρχία κινήθηκε προς την Αρχιεπισκοπή. Η επιλαρχία που πήγε στο Προεδρικό Μέγαρο συνάντησε αντίσταση και έγινε μάχη με τη φρουρά. Στο διάστημα αυτό ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος διέφυγε προς την Πάφο, από μία αψύλαχτη διόδο.

Από τις συμπλοκές είχαμε νεκρούς και από τις δύο μεριές και εμπρησμό του Προεδρικού Μεγάρου. Επίσης είχαμε σημαντικές ζημιές στην Αρχιεπισκοπή και διαρπαγή διαφόρων αντικειμένων. Παράλληλα είχαμε συλλήψεις αρκετών πολιτών.

Την επομένη 16.7.74, σχηματίστηκαν δύο φάλαγγες από διάφορες μονάδες και όπλα και κινήθηκαν προς την Πάφο, όπου ήταν ο Μακάριος. Συγχρόνως κινήθηκε το πλοίο «Λεβέντης» και βομβάρδισε το ραδιοφωνικό σταθμό της Πάφου και προκάλεσε σοβαρές ζημιές.

Εδώ είναι ανάγκη να σημειώσουμε ορισμένα γεγονότα που έχουν ιδιαίτερη σημασία.

Πρώτον: Σύμφωνα με μαρτυρία του κ. Αβέρωφ (κατάθεση 16.6.87, σελ. 59,61) δύο-τρεις ημέρες πριν το πραξικόπημα στην Κύπρο, ο πρεσβευτής των ΗΠΑ στην Αθήνα κ. Χένρυ Τάσκα του έδειξε (του κ. Αβέρωφ) τηλεγράφημα του υπουργού εξωτερικών Κίσσινγκερ, το οποίο έγραφε να αναζητήσουν (η αμερικανική πρεσβεία) τον Ιωαννίδη και να του πουν ν' αποφύγει οτιδήποτε δυναμικό στην Κύπρο, γιατί δεν συμφέρει. Πρέπει να σημειώσουμε ότι πιθανότατα η χειρονομία αυτή έγινε με κύριο σκοπό να εξασφαλίσει άλλοθι ο αμερικανικός παράγοντας σχετικά με τις ευθύνες του για τα γεγονότα της Κύπρου που επακολούθησαν. Με σαφήνεια προκύπτει ότι οι Αμερικάνοι είχαν πλήρη γνώση των τεκταινομένων, σε συνδυασμό βέβαια και με άλλα στοιχεία που εκτίθενται προηγούμενα αλλά και στη συνέχεια. Βέβαιο είναι ακόμη ότι ο κ. Αβέρωφ, παρά την πληροφορία που είχε δεν ενημέρωσε τον Μακάριο ούτε έκανε οτιδήποτε για την ματαίωση του πραξικοπήματος, επειδή «ήταν ένα απόρρητο τηλεγράφημα, εσώτερικό της αμερικανικής πρεσβείας» (κατάθεση κ. Αβέρωφ, όπως παραπάνω).

Δεύτερον: Οι Άγγλοι γνώριζαν ότι θα γίνει πραξικόπημα στην Κύπρο τουλάχιστον από 13.7.74. Αυτό αποδεικνύεται από έγγραφα που εγκατέλειψαν δύο Άγγλοι υπήκοοι που εργάζονται στο Υπουργείο Οικονομικών στις 13.7.74.

Τρίτον: Ο Γεωργίτης, μετά την αναγκαστική παραίτηση του Ν. Σαμψών, από το αξίωμα του προέδρου της Δημοκρατίας, όρισε πρόεδρο τον κ. Γλαύκο Κληρίδη, παρά το γεγονός ότι ήταν πρόεδρος της Βουλής και νόμιμα μπορούσε να αναπληρώσει τον Πρόεδρο Μακάριο, που είχε διαφύγει στο εξωτερικό από τις βρετανικές βάσεις (κατάθεση Μ. Γεωργίτη 2.7.86, σελ. 184).

Μπορούμε να πούμε ότι με το πραξικόπημα στην Κύπρο είχαμε καταστροφικές συνέπειες για την αμυντική ικανότητα του νησιού. Κι αυτό πρώτα-πρώτα γιατί είχαμε σημαντική μετακίνηση μονάδων από τις θέσεις τους για την εκτέλεση και επικράτηση του πραξικοπήματος, και γιατί διχάστηκε ο Κυπριακός λαός, και έπεσε το φρόνημα ή μαχητικότητα των ενόπλων δυνάμεων της Κύπρου.

Στις 23.00 της 19.7.74 το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων (ΑΕΔ) ειδοποίησε το ΓΕΕΦ, ότι επιβίβαστηκε σε πλοία το τουρκικό 5ο Σύνταγμα Πεζικού και ότι πρόκειται για προγραμματισμένη άσκηση. Ο συν/ρχης Γεωργίτης Πούλος στην έκθεσή του αναφέρει ότι ο ΑΕΔ γνώρισε στο ΓΕΕΦ: «Οι Τούρκοι εκτελούν ναυτική άσκηση κατόπιν αδείας αρχών ΝΑΤΟ...» «Να επιδείξωμεν αυτοσυγκράτησιν...» (Έκθεση Γ. Πούλου 12.12.74 σελίδα 10). Αυτό επιβεβαίωσε έμμεσα και ο μάρτυρας Σημαιοφορίδης (κατάθεση Σημαιοφορίδης). Μιά ώρα αργότερα το ΑΕΔ διέταξε την επιστράτευση ορισμένων κρίσιμων ειδικοτήτων.

Εν τω μεταξύ άρχισαν να εμφανίζονται στα ραντάρ της αεροπορίας και του ναυτικού στίγματα πλοίων, πράγμα που αναφέρεται στο ΑΕΔ. Η απάντηση ήταν ότι οι Τούρκοι μπλοφάρουν όπως το 1967. Τελικά τα τουρκικά πλοία παραβίασαν τα χωρικά ύδατα και αναφέρθηκε ότι πιθανόν κάνουν α πόβαση. Η απάντηση ήταν: «Αυτοσυγκράτηση». Τελικά γύρω στις 5.00-5.30' άρχισε η απόβαση στην Κυρήνεια και παράλληλα άρχισαν οι βομβαρδισμοί. Αυτό αναφέρθηκε τηλεφωνικά και από το συν/ρχη Γ. Πούλο στον Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων που είπε: «Δεν ακούτε κ. αρχηγέ τους βομβαρδισμούς;»

Η απάντηση ήταν η ίδια, να κάνουμε αυτοσυγκράτηση. (Κατάθεση του Μ. Γεωργίτη στις 24.1.75 στον αναθεωρητή κ. Μπέλκα).

Στις 6.30' εμφανίστηκαν τα πρώτα μεταγωγικά αεροπλάνα, που έκαναν τον κύκλο της Λευκωσίας και έριχναν αλεξιπτωτιστές στον τουρκοκυπριακό θύλακα του Κιόνελλι (χώρος ελεγχόμενος από τους τουρκοκυπρίους). Ζητήθηκε από το ΓΕΕΦ να αποδεδουλευθούν τα πολυβόλα για να χτυπηθούν οι αλεξιπτωτιστές. Η απάντηση και πάλι ήταν «αυτοσυγκράτηση».

Η στάση αυτή του ΑΕΔ δικαιολογήθηκε ότι οφείλετο στις διαβεβαιώσεις που είχε ο Ιωαννίδης από τις ΗΠΑ, ότι δεν θα κάνει επέμβαση η Τουρκία. «Ξέρω ότι είχε διαβεβαιώσεις (για μη επέμβαση)» (κατάθεση Φ. Γκιζίκη στις 24.2.87 σελ. 103).

Εν τω μεταξύ στην Αθήνα έγινε συνάντηση με τον υφυπουργό εξωτερικών των ΗΠΑ, Σίσκο και τον πρεσβευτή Τάσκα. Είναι χαρακτηριστική η κατάθεση του Αλ. Παπανικολάου στον αναθεωρητή Μπέλκα (Φ. 33.3):

«Ενωρίς της πρωινάς ώρας της 20.7.74, ότε επληροφορήθημεν την έναρξιν της εισβολής των Τούρκων εις την Κύπρον, συνεκεντρώθημεν εις γραφείον ΑΕΔ, οι αρχηγοί κλάδων, ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο πρωθυπουργός, αρμόδιοι υπουργοί και επιτελείς, υποστράτηγος Χανιώτης ταξί αρχος Ιωαννίδης κ.λπ. Εν ώ χρόνω εγένετο η έκθεσις της καταστάσεως, περί την 7.30 πρωινήν προσήλθε ο υφυπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ κ. Σίσκο μετά του πρεσβευτή Τάσκα».

«Ο κ. Σίσκο είπεν εις γενικάς γραμμάς τα εξής περίπου:

«Είχα μακράν συζήτησιν εις Τουρκίαν αλλά ως εφοβούμην, ότι επήρα από εδώ μαζί μου δεν ήταν αρκετό. Είμεθα εις διαφορετικής καταστάσιν. Οι Τούρκοι δεν θέλουν πόλεμον με Ελλάδα. Το ζήτημα είναι ότι αν πάτε εις πόλεμον εναντίον του ΝΑΤΟ οι συνέπειαι θα είναι ανυπολόγιστοι. Είμαι εις συνεχή επαγρύπνησιν με τα πράγματα. Κάνω έκκλησιν να αποφύγετε κάθε ενέργεια της οποίας θα απολέσετε τον έλεγχον».

Ο ταξίαρχος Ιωαννίδης παρέμβηκε εκ νέου και με οργή είπε:

«Μας εξαπατήσατε, θα πάμε εις επιστράτευσιν και πόλεμον».

Αυτά όλα εξηγούν την καθυστέρησιν από το ΑΕΔ της διαταγής για την εφαρμογή των σχεδίων άμυνας της Κύπρου που δόθηκε στις 10.00 ώρα της 20.7.74. «Τελικώς διαταγήν εφαρμογής σχεδίου δι' απόκρουσιν εχθρικής αποβάσεως έλαβα την 10.00' ώραν της 20.7.74 από τον υποστράτηγον Χανιώτη...» (κατάθεση Μ. Γεωργίτη στις 24.1.75 στον αναθεωρητή Μπέλκα).

Εν τω μεταξύ οι αμερικανικές και οι βρετανικές υπηρεσίες είχαν χαλκεύσει πληροφορίες για κίνηση στρατευμάτων του Συμφώνου της Βαρσοβίας προς τα κάτω, με στόχο να μην προχωρήσει η Ελλάδα στην ενίσχυση των Κυπριακών δυνάμεων άμυνας (Κατάθεση Σεμερτζάκη στις 26.5.87 σελ. 73 και Έκθεση σελίδα 15. Βλέπε παράρτημα II).

Παράλληλα από την πρωία της 20.7.74, αεροπλάνα του θού Αμερικάνικου στόλου και της Αγγλικής Αεροπορίας (ΡΑΦ) που ήταν ενταγμένα στο ΝΑΤΟ, έκαναν ασυνήθεις κινήσεις που έδειχναν ότι θα μας παρεμποδίσουν αν προσπαθήσουμε να ενισχύσουμε αεροπορικά την Κύπρο (κατάθεση Παύλου Σεμερτζάκη στις 26.5.87 σελ. 74. Έκθεση του ίδιου βλέπε παράρτημα II).

Εν τω μεταξύ τα σχέδια άμυνας της Κύπρου πρόβλεπαν να σταλούν 18 αεροπλάνα Φ-84 κατά την ώρα της προσέγγισης των τουρκικών πλοίων στα σημεία απόβασης με στόχο να τα βυθίσουν. Κάτι που είναι λογικό, αν σκεφτούμε ότι τα σημεία απόβασης δεν είναι λιμάνια, υπάρ-

ουν ναρκοπέ δια κ.λπ. Αυτό δεν έγινε, με απόφαση του ΑΕΔ. (Κατάθεση Καραστατήρα στις 25.9.86 σελ. 93).

Επίσης σύμφωνα με αναφορά του τότε υποπτεράρχου Χαρ. Σκεπαράκου (6.8.87) ο Άγγλος στρατιωτικός Διοικητής της Κύπρου μέσω του ΝΑΤΟ Σμύρνης προειδοποίησε ότι αν ξαναστείλει αεροπλάνα η Ελλάδα στην Κύπρο θα τα εμπόδιζε. Αυτό το σήμα έγινε μετά την μεταφορά πλοίων με αερο πλάνα στην Κύπρο, ένα από τα οποία καταρρίφθηκε από δικά μας αντιαερο πορικά πυρά με αποτέλεσμα να φονευθούν σχεδόν όλοι.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι έφθασαν με πλοίο 1200 εθελοντές Κύπριοι στην περιοχή της Πάφου αλλά δεν μπόρεσε να γίνει η αποβίβαση. Ύστερα απ' αυτό αναχώρησε για Χάιφα, επέστρεψε και προσπάθησε να μπει στο λιμάνι της Λεμεσού, πλην όμως εμποδίστηκε από δύο αντιτορπιλικά του αγγλικού στόλου (κατάθεση Μ. Γεωργίτση στις 24.1.75 σελ. 33-3).

Είναι φανερό ότι η χούντα είχε δεσμευτεί να μην στείλει στρατιωτική βοήθεια στην Κύπρο. Έχουμε, πέραν από την μη αποστολή των αεροπλάνων, την ανάκληση της αποστολής των υποβρυχίων κ.λπ. Ενισχυτικό γι' αυτό είναι και το γεγονός ότι ο Ετσεβίτ όταν οι Τούρκοι συμφώνησαν ελληνικό αρματαγωγό ρώτησε τηλεφωνικά τον Κίσιινγκερ να κάνουν, και ο Κίσιινγκερ απάντησε να το βυθίσουν. (Κατάθεση Ιωαννίδη στις 4.9. 86 σελ. 93-95).

Τελικά φθάσαμε όπως είναι γνωστό με παρέμβαση του ΟΗΕ, στην κατάλυση του πυρός στις 22.7.74, αφού οι Τούρκοι είχαν δημιουργήσει ένα σχετικά ισχυρό προγεφύρωμα.

Στις 23.7.74 με παρέμβαση των ΗΠΑ η κυβέρνηση της χούντας παρέβησε την εξουσία στους πολιτικούς (Κ. Καραμανλή, Ευάγ. Αβέρωφ, Γ. Κούρο).

Χαρακτηριστικό για την ακρίβεια του παραπάνω είναι ότι ο Χένρυ Κίσιινγκερ το είχε προαναγγείλει 2 μέρες πριν, και ότι οι μάρτυρες κατά την εξέτασή τους περιέπεσαν σε σωρεία αντιφάσεων.

Η κυβέρνηση των 70 ημερών, παρά το γεγονός ότι οι Τούρκοι παρέβησαν καθημερινά την συμφωνία ανακωχής, τηρούσε την συμφωνία ανομιερώς. Μετά την ανακωχή αποβιβάστηκαν γύρω στα 400 άρματα κατάθεση του Μ. Γεωργίτση 2.7.86 σελ. 190).

Στο διάστημα 23.7.74 μέχρι 14.8.74 δεν έλαβε χώρα κανένα πολεμικό συμβούλιο ή τουλάχιστον δεν υπάρχουν πρακτικά από τα οποία να προκύπτει ότι δεν μπορούσαν να σταλούν στρατιωτικές δυνάμεις, για ενίσχυση της άμυνας της Κύπρου.

Ο κ. Αβέρωφ κατέθεσε ότι αυτός ανέλαβε την ευθύνη να μην πάει ενίσχυση στην Κύπρο, γιατί κινδυνεύαμε να υποστούμε απόβαση στα νησιά του Αιγαίου.

Από την ανάγκη και όλο το υλικό, εν πάση περιπτώσει, δεν προκύπτει ότι μπορούσαν να σταλούν στρατιωτικές δυνάμεις στην Κύπρο μετά τις 23.7.74.

Αυτό μπορούσε να γίνει στις 20.7.74 και στη διάρκεια της απόβας των Τούρκων που, όπως είναι γνωστό, είναι μια πολύ δύσκοληχείρηση και χρειάζεται αρκετές ώρες για να ολοκληρωθεί.

Πέρα απ' αυτό πρέπει να σημειώσουμε ότι ο αντιστράτηγος Μπιτσάκης κατέθεσε ότι κατά τον Αττίλα II πήρε τρεις απανωτές διαταγές σύμπτυξης από Χαλεύκα μέχρι Λευκόνοικο και στη συνέχεια προς Αμμόχωστο και εν συνεχεία προς την Λάρνακα (κατάθεση Μπιτσάκη 7.1.87, σελ. 174).

Υπάρχει επίσης έκθεση του ΓΕΕΦ προς ΑΕΔ 710154/14.1.75 που στη σελ. 39 αναφέρει τα εξής: «Εν συνεχεία το ΑΕΔ και αφ' ής διεφάνη μετά τις πρωινές ώρες αδυναμία συγκρατήσεως του εχθρού διέταξε να αποφευχθεί εγκλωβισμός των τμημάτων βορείως της γραμμής Λευκωσίας - Αμμοχώστου, ο δε υπορχηγός εθνικής άμυνας (δηλαδή ο κ. Αβέρωφ) κατέλατο όπως το ΓΕΕΦ εκδώσει τας αναγκαίας διαταγές δια την αμυντική των τμημάτων και την αποφυγήν της αιχμαλωσίας».

Τέλος στην έκθεση του αντισυνταγματάρχη Γεωργίου Τσουμή (Φ 20-8) του επιβεβαίωσε και ένορκα αναφέρονται τα εξής:

«Ολίγον μετά την ανακωχή της 16.8.74 κατέφθασε στο τακτικό συγκρότημα ΓΕΕΦ (Σταυροβούνι) ο πρόεδρος της Δημοκρατίας Γλ. Κληρίδης προ ερχόμενος εκ Γενεύης, όστις περικυκλωθείς υπό αριθμόν Ενωματικών εξεδήλωσε την απογοήτευσίν του δια το μέλλον της Κύπρου, ειπών ότι οι Τούρκοι εις Γενεύην προέβαλαν δύο λύσεις, μίαν ποιοτικήν και ετέρα διζωνικήν με όριο την γραμμή Γκιουνές, ήτοι κατάσταση χειρότερα της άλλης και αποφασίσθη όπως μη υπογραφεί συμφωνία αλλά οι Τούρκοι να κα ταλάβουν μόνοι τους την γραμμήν Γκιουνές και εν συνεχεία ηρώτησεν (ενν. ο Κληρίδης) ποιόν χώρον κατέλαβον. Αποφωρηθείς ότι κατελήφθην πολύ περισσότερος χώρος της γραμμής Γκιουνές και την κατάστασιν της Ε. Φ., εν απογνώσει είπε ότι θα παραιτούμαι για την γραμμή Γκιουνές και «ας χαρακτηριστεί προδότης».

Ο κ. Τσουμής κατά την εξέτασή του κατέθεσε και σχεδιάγραμμα που δείχνει τη γραμμή Γκιουνές ως μία ευθεία που αρχίζει από την Αμμόχωστο, περνάει από Λευκωσία και καταλήγει στην περιοχή της Μόρφου.

Η κατάθεση αυτή δεν αμφισβητήθηκε από κανένα, και μάλιστα δεν αμφισβητήθηκε το κύρος του κ. Τσουμή.

Αντίθετα σε ένα βαθμό ο κ. Αβέρωφ την επιβεβαίωσε. Να τι λέει στην κατάθεσή του στις 16.6.87 σελ. 77: «Πάντως στις 30 Ιουλίου (1974) εκείνο το οποίο έχω διαβάσει εγώ είναι ότι έγινε μια δήλωση των τριών υπουργών των εξωτερικών, ότι τα στρατεύματα θα μείνουν στη γραμμή Γκιουνές, την οποία δεν καθορίζει το πρακτικό, δεν ξέρω ποιά είναι».

Απ' όλα τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι για την τραγωδία της Κύπρου δεν είναι δυνατόν να επιμεριστούν μόνο ποινικές ευθύνες στους αυτορ γούς και πρωταίτιους της ελληνικής πλευράς. Προηγείται, αντίθετα η ανάγκη να καταλογιστούν οι τεράστιες πολιτικές ευθύνες πέρα από τις αυτονόητες ευθύνες της τουρκικής πλευράς, για την εγκληματική εισβολή και κατοχή στην Κύπρο τόσο στους Έλληνες ιδυόντες όσο και στον ξένο παράγοντα.

Ξεκινώντας από τον τελευταίο αυτόν, ευθύνες έχουν:

α) Οι ΗΠΑ γιατί οργάνωσαν το πραξικόπημα της χούντας στην Ελλάδα στις 21.4.67 και την κίνηση Ιωαννίδη στις 25.11.73 με σκοπό να δημιουργήσουν τους αναγκαίους πρακτικούς μηχανισμούς και προϋποθέσεις για την εισβολή στην Κύπρο, κατάσταση σύμφωνα με τα πάγια σχέδιά τους. Μ' αυτούς δε τους μηχανισμούς δημιούργησαν κρίσιμες καταστάσεις στις σχέσεις των δύο κοινοτήτων στην Κύπρο, κατηύθησαν την οργάνωση του πραξικοπήματος στην Κύπρο στις 15-7-74 και την εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο. Ακόμη γιατί αναμειχθηκαν άμεσα στη δυσμενή για την Κύπρο εξέλιξη της εμπλοκής, με διπλωματικά και στρατιωτικά μέσα.

Τέλος, εμποδίσανε την ενίσχυση των κυπριακών ενόπλων δυνάμεων.

β) Η Μ. Βρετανία, γιατί ενώ άφησε ανενόχλητα τα τουρκικά αεροπλάνα να πετούν πάνω από την Κύπρο και να ρίχνουν αλεξιπτωτιστές ή να βομβαρδίζουν στόχους παρενέβαλαν κάθε είδους εμπόδια για ενίσχυση των ενόπλων δυνάμεων της Κυπριακής Δημοκρατίας από την Ελλάδα.

γ) Το ΝΑΤΟ γιατί την επιχείρηση απόβας στο κυπριακό έδαφος την ένταξε στις προγραμματισμένες ασκήσεις και επέτρεψε στη Βρετανική αεροπορία (ΡΑΦ) που είναι ενταγμένη στο ΝΑΤΟ να παρεμποδίζει την ελληνική αεροπορία.

δ) Η χούντα του Παπαδόπουλου γιατί απόσυρε τη μεραρχία, κατόπιν αμερικανικών υποδείξεων, έστειλε το Γρίβα και οργάνωσε την ΕΟΚΑ Β' με στόχο τη δημιουργία κρίσιμων καταστάσεων στις σχέσεις των δύο κοινοτήτων. Επίσης ευθύνεται για τις δολοφονικές απόπειρες ενάντια στον Πρόεδρο Μακάριο, και την απόπειρα πραξικοπήματος στην Κύπρο το 1972.

ε) Η χούντα του Ιωαννίδη για την οργάνωση του πραξικοπήματος στην Κύπρο και την καθοδήγηση της εκτέλεσής του. Και την αποδιοργάνωση της άμυνας της νήσου.

Ευθύνες έχει επίσης γιατί αποδεχόμενη τις συστάσεις του υφυπουργού Εξωτερικών Σίσκο δεν εμπόδισε την απόβαση και έδωσαν διαταγή για εφαρμόγηση των σχεδίων άμυνας της Κύπρου 4 ολόκληρες ώρες μετά την εισβολή. Ακόμη ευθύνες έχει γιατί δεν ενίσχυσε τις αμυντικές δυνάμεις με τα αεροπλάνα και τα υποβρύχια που προβλέπονται τα σχέδια.

Τέλος, η πολιτική της κυβέρνησης των 70 ημερών, παρά το γεγονός ότι οι Τούρκοι παραβίαζαν την εκεχειρία, δεν κινήθηκε στην κατεύθυνση της καταγγελίας των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ και της αποχώρησης από το ΝΑΤΟ που ήταν οι κύριοι υπεύθυνοι για την Κυπριακή τραγωδία.

Ιδιαίτερες ευθύνες έχει ο κ. Ευάγγελος Αβέρωφ γιατί ενώ γνώριζε την προετοιμασία του πραξικοπήματος στην Κύπρο δεν ενημέρωσε τον Μακάριο.

Ευθύνες, φυσικά, έχουν όλες οι κυβερνήσεις από το 1974-1986 γιατί δεν άνοιξαν το φάκελλο της Κύπρου και ανέστειλαν ή διατήρησαν την αναστολή της δίωξης των υπευθύνων για την κυπριακή τραγωδία.

Ποινική ευθύνη φέρουν οι Δ. Ιωαννίδης, Γ. Παπαδόπουλος, Φ. Γκιζίκης, Γρ. Μπονάνος, Αδ. Ανδρουτσόπουλος, Χρ. Παλαίνης, Κων. Παπαγιάννης, Γεωρ. Παπαγιάννης, Παν. Γιαννακόδημος και Περ. Κορκότζελος για εσχάτη προδοσία με βάση το Κυπριακό Δίκαιο και τον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα.

Επίσης, ποινική ευθύνη φέρουν και μια σειρά άλλοι αξιωματικοί που πήραν μέρος στην εκτέλεση του πραξικοπήματος στην Κύπρο και προέβησαν σε μία σειρά αδικήματα και παραβιάσεις του ποινικού νόμου.

Το υπουργικό συμβούλιο έχει χρέος να καταργήσει την πράξη 45/7.3.75 και τις εκδοθείσες με βάση αυτή την πράξη διαταγές του υπουργού εθνικής άμυνας για αναστολή δίωξης των κατηγορουμένων για το πραξικόπημα της Κύπρου, ώστε οι υπεύθυνοι να λογοδοτήσουν ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΨΗΦΟΦΟΡΙΑΣ

Το πόρισμα τούτο ψηφίσθηκε στις συνεδριάσεις της 29ης και 30ης Οκτωβρίου 1988 από την Ολομέλεια της Επιτροπής κατά κεφάλαιο και στο σύνολό του κατά πλειοψηφία. Και συγκεκριμένα:

I.-ΚΕΦΑΛΑΙΟ		ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΠΑΡΩΝ
»	Α'.	18	1	--
»	Β'.	17	1	1
»	Γ'.	17	1	1
»	Δ'.	17	1	1
»	Ε'.	17	1	1
»	ΣΤ'.	17	1	1
»	Ζ'.	17	1	1
»	Η'.	17	1	1
»	Θ'.	17	1	1
»	Ι'.	17	1	1
»	ΙΑ'.	16	2	1
»	ΙΒ'.	17	1	1
»	ΙΓ'.	17	1	1
»	ΙΔ'.	17	1	1
II. ΣΥΝΟΛΟ		17	2	--

Αθήνα, 31 Οκτωβρίου 1988

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΧΡ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΠΑΥΣ. ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ

ΙΩΝ. ΓΛΑΒΙΝΑΣ

Υπογραφή

Υπογραφή

Υπογραφή

ΤΑ ΜΕΛΗ

Δαμιανίδης Αλέξανδρος

Υπογραφή

Ζερβός Κλεάνθης

Υπογραφή

Καλογήρου Γεώργιος

Υπογραφή

Καραμπάτσας Ιωάννης

Υπογραφή

Κιοσκλής Ελευθέριος

Υπογραφή

Κουτσογιάννης Ιωάννης

Υπογραφή

Λιαροκάκης Αλέξανδρος

Υπογραφή

Ντεντιδάκης Αντώνιος

Υπογραφή

Παγορόπουλος Δημήτριος

Υπογραφή

Παπαδονικολάκης Ιωάννης

Υπογραφή

Περάκης Γεώργιος

Υπογραφή

Πετραλιάς Αυγερινός

Υπογραφή

Κυρατσούς Μερκούρης

Υπογραφή

Κάππος Κωνσταντίνος

Υπογραφή

Παπαληγούρας Αναστάσιος

Ψαρουδάκης Νικόλαος

Υπογραφή